

TESI DOCTORAL

PER QUÈ LA VIDEOVIGILÀNCIA?

Seguretat, tecnologia i polítiques urbanes

Director:

Joan Subirats i Humet

Gener de 2012

Gemma Galdon Clavell
Doctorat en polítiques públiques i transformació social
Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP)
Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)

Portada, contraportada i homogenització quadres

Leonor Sanchis

Maquetació

Jaume Badosa

La Maquetació dels articles 1, 2 i 3
correspon a la publicació dels mateixos

Creació de mapes i gràfics

Miquel Pybus,
Armando Romero
i elaboració pròpia

Attribution.NonCommercial-NoDerivs 3.0

'In the American city, the why has ceased to exist'
David Simon, The Wire

SUMARI

1. Prefaci	11
1.1. Justificació i objectius de la tesi doctoral	11
1.2. Agraïments	16

CAPÍTOL 1. INTRODUCCIÓ. PERSPECTIVA TEÒRICA I ENFOCAMENT

2. Introducció	19
2.1. La imatge en la pràctica policial	19
2.2. Videovigilància i eficiència de les polítiques de seguretat	23
2.3. Una proposta interdisciplinària per a la comprensió de la videovigilància	31
2.3.1. Des dels estudis de ciència, tecnologia i vigilància.....	33
2.3.2. Des de la sociologia urbana	38
2.3.3. Des de la sociologia del dret i la criminologia	46
2.4. Una primera aproximació transversal al fenomen de la videovigilància: el cas dels processos d'exclusió	53

CAPÍTOL 2. RESUM GLOBAL DELS ARTICLES

3. Resum global	59
3.1. Introducció	59
3.2. Mètodes.....	62
3.2.1. La videovigilància a Espanya	63
3.2.2. La videovigilància als municipis de Catalunya.....	64
3.3. La videovigilància a Espanya: un mapa irregular en un marc descentralitzat	67
3.3.1. El marc legal de les càmeres de seguretat	69
3.3.2. La percepció pública de la videovigilància	78
3.4. La videovigilància a Catalunya: radiografia de la ciutat espantada.....	81
3.5. La videovigilància a Barcelona: la improbable expansió de l'ull electrònic.....	94
3.5.1. Videovigilància i civisme	102

Article 1. CCTV in Spain: An emprirical account of the deployment of video-surveillance in a southern-european country	107
Article 2. Local Surveillance in a Global world: Zooming in on the proliferation of CCTV in Catalonia	121
Article 3. The impact of CCTV on fundamental rights and crime prevention strategies: The case of the Catalan Control Commission of Video surveillance Devices.....	143

CAPÍTOL 3. CONCLUSIONS I LÍNIES FUTURES DE RECERCA

4. Conclusions	152
4.1. La videovigilància més enllà de la talla única	152
4.1.1. El procés d'expansió dels dispositius de videovigilància: inexorable o més complex?	154
4.1.2. Els <i>drivers</i> de la videovigilància: protagonisme local o estatal?.....	156
4.1.3. Entre els factors endògens i els factors exògens: la videovigilància com a exemple de 'policy transfer'	160
4.1.4. La càmera de seguretat: fi en sí mateixa o part d'una estratègia més àmplia?	164
4.1.5. La videovigilància com a eina de privatització: realitat o amenaça?	166
4.2. Nous eixos d'entrada analítics per a la comprensió de la videovigilància: vers una agenda de recerca	170
5. Annexos.....	176
5.1. Llistat de municipis sol·licitants de videovigilància	176
5.2. Llistat d'entrevistes	177
5.3. Composició de la CCDVC	179
5.4. Qüestionaris d'autorització i renovació de càmeres de videovigilància elaborats per la CCDVC	181
6. Bibliografia.....	186

QUADRES

Quadre 1. Resum de la pregunta i hipòtesis	13
Quadre 2. Visualització de la proposta analítica.....	32
Quadre 3. Categorització de les tecnologies de vigilància segons Lyon	33
Quadre 4. Breu conceptualització de les aportacions post-panòptiques	37
Quadre 5. Visualització de la proposta d'aproximació transversal	55

Quadre 6. Dades proporcionades per la Guàrdia Urbana sobre l'impacte de la videovigilància sobre la delinqüència	96
Quadre 7. Dinàmiques generals relacionades amb la proliferació de les càmeres descrites per la literatura internacional.....	154
Quadre 8. Comparació entre dinàmiques identificades per la literatura internacional i els resultats de la observació dels procés espanyol.....	169

FIGURES

Figura 0. Diagrama general del sistema de videovigilància públic del centre de Madrid, que combina tecnologia de fibra òptica i sense fils. Font: Policia de Madrid.....	20
Figura 1. Comparació del total de càmeres per mitjà de transport públic i ciutat.	76
Figura 2. Nombre d'hotels per 1.000 habitants a municipis amb videovigilància vs. percentatges per total de municipis	86
Figura 3. Població dels municipis amb videovigilància vs. percentatges totals	88
Figura 4. Renda dels municipis amb videovigilància vs. percentatges totals	89
Figura 5. Ràtio d'agents de policia per habitant en municipis amb videovigilància vs. percentatges totals	90
Figura 6. Percentatge d'immigració dels municipis amb videovigilància vs. percentatges totals	91
Figura 7. Afiliació política del regidor/a de seguretat en el moment de la primera sol·licitud a la CCDVC.....	93
Figura 8. Noves sol·licituds rebudes per la CCDVC en el període 2000-2009.	104

TAULES

Taula 1. Resposta a la pregunta 'Què li sembla que es posin càmeres de seguretat a...?'	79
--	----

IMATGES

Imatge 1. Imatge captada per videovigilància del moment del segrest de James Bulger (1993)	48
Imatge 2. Imatge captada per videovigilància d'un moment de l'agressió a una passatgera al metro de Barcelona (2007).....	48
Mapa 1. Relació entre càmeres i habitants segons dades extretes dels qüestionaris de la CCDVC.....	83
Mapa 2. Relació entre metres quadrats sota videovigilància i habitants segons dades extretes dels qüestionaris de la CCDVC.	85
Mapa 3. Localització de les dues primeres càmeres instal·lades a Barcelona	96
Mapa 4. Localització de les tres càmeres sol·licitades l'any 2003	98
Mapa 5. Localització de les càmeres sol·licitades el 2001, 2003 i 2009	101

1. Prefaci

1.1. Justificació i objectius de la tesi doctoral

La tesi que teniu entre mans és fruit d'un particular viatge doctoral on els interessos acadèmics propis han anat interactuant de manera dialèctica, durant els darrers 3 anys, amb l'aposta analítica de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques, per una banda, i l'evolució i demandes de recerca del projecte Europeu COST-LiSS ('Living in Surveillance Societies') del que formo part des de 2009, per l'altra.

Així, l'interès inicial per temes relacionats amb la seguretat, el control social i la sociologia urbana ha anat cristal·litzant al voltant del que es coneix com *surveillance studies*, els estudis de vigilància, que en els darrers anys han aconseguit anar articulant un corpus acadèmic significatiu que beu de disciplines com el dret, l'economia, la geografia, la sociologia, la comunicació, els estudis culturals i la criminologia (Marx 2007) i que busca teoritzar i explicar les conseqüències socials i les implicacions legals del desplegament de les tecnologies que permeten la recollida, arxiu i anàlisi massiva de dades personals en àmbits tant diversos com la seguretat, la salut, l'urbanisme, els entorns virtuals i els negocis. De forma concreta, la relació entre els interessos inicials i la necessitat de dades sobre el desplegament del control social a través de les noves tecnologies per part dels estudis de vigilància s'ha articulats al voltant d'una tecnologia en concret, la videovigilància, en la que conflueixen tant processos tecnològics com dinàmiques socials i, sobretot, de polítiques urbanes. Aquest treball, doncs, se situa a la intersecció de diferents disciplines, buscant identificar els punts forts i dèbils d'aquesta interdisciplinarietat. Paral·lelament, l'aposta de les properes pàgines combina també la proposta empírica amb la teòrica i la normativa, amb l'objectiu de posar sobre la taula un treball d'ampli espectre i el més complet possible que contribueixi tant al coneixement del tema que es tracta com a l'exploració de vies d'entrada per a l'estudi de fenòmens similars.

El format de la tesi que teniu entre mans és reflex, doncs, d'aquesta voluntat de combinar diferents enfocaments i perspectives, i de tirar endavant un treball rellevant que posi les bases d'una aposta acadèmica futura. El nucli del treball, per tant, l'articulen els 3 articles publicats en revistes acadèmiques internacionals, que constitueixen el gruix de la proposta empírica tot descrivint l'estat de la qüestió del desplegament de la videovigilància a Espanya, Catalunya i Barcelona. La necessitat de generar dades per tal que aquesta experiència local fos tinguda en compte per altres autors interessats en la temàtica, però, fa que aquestes aportacions siguin fonamentalment descriptives i que no abordin temes més teòrics sobre la relació entre les teories existents sobre la videovigilància i l'experiència concreta que es descriu, ni

problematitzin l'encaix de les càmeres de seguretat en les disciplines que estudien el control social a l'àmbit urbà. Enlloc de limitar-me a escriure una introducció i una conclusió a l'aportació empírica, doncs, he volgut utilitzar aquestes pàgines per fer un salt qualitatiu i revestir la descripció sobre la proliferació de l'ull electrònic al nostre entorn amb una reflexió més teòrica i analítica sobre l'encaix acadèmic de la videovigilància en la literatura rellevant (Capítol 1) i amb una proposta d'incorporació de nous temes i noves mirades a la comprensió de l'augment del recurs tecnològic en la gestió dels espais urbans (Capítol 3).

Introducció¹ Estat de la comprensió de la videovigilància com a tecnologia de seguretat urbana en la literatura acadèmica i primera proposta interdisciplinària.

Resum global Explicació del treball de camp realitzat, primera proposta analítica i comparativa i reproducció dels 3 articles acadèmics.

Conclusions Recull de l'aportació empírica en el marc de l'estat de la qüestió acadèmica, anàlisi comparatiu i proposta de nous abordatges i futures línies de recerca.

Aquesta tesi, doncs, s'estructura al voltant dels 3 grans apartats preceptius per a les tesis per publicacions (Introducció, Resum global, Conclusions), però sense renunciar a que la tesi doctoral contingui, en el seu format final, elements de valor afegit en relació a l'aportació aïllada de cadascú dels articles. Així, les aportacions dels diferents capítols s'organitzen prenent com a base la voluntat de proporcionar eines de resposta a una pregunta de partida aparentment simple: quines són les variables socials, econòmiques i polítiques que cristal·litzen en l'adopció de la videovigilància com a instrument de les polítiques públiques de seguretat? Seguint aquesta interrogació, l'argument es planteja en base a una doble hipòtesi: per una banda, que les propostes realitzades fins ara des de diferents disciplines acadèmiques per tal de comprendre el per què de la videovigilància es podrien beneficiar de la consideració d'anàlisi i propostes de sistematització de processos realitzats des d'altres disciplines acadèmiques que fins avui han tingut poc protagonisme en l'estudi del fenomen de l'ull electrònic. Per l'altra, que l'estudi empíric del procés de proliferació de la videovigilància a Espanya aporta complexitat a les teories que fins ara han abordat els factors que conflueixen en l'adopció de les càmeres (veure Quadre 1).

---

¹ L'estructura Introducció, Resum global i Conclusions és preceptiva en les tesis per publicacions i no accepta alteracions.

Quadre 1. Resum de la pregunta i hipòtesis

- Pregunta** Quines són les variables socials, econòmiques i polítiques que cristal·litzen en l'adopció de la videovigilància?
- Hipòtesi 1** Mancances en els enfocaments actuals, i, per tant, utilitat d'altres perspectives en la comprensió del fenomen de la videovigilància.
- Hipòtesi 2** Valor de l'aportació empírica sobre el context espanyol en el marc de l'estat de la qüestió interdisciplinari.

Font: Elaboració pròpia.

En base a aquesta pregunta i hipòtesis, els objectius principals d'aquest treball consisteixen en:

- Proposar un enfocament capaç d'extreure el millor de les visions multidisciplinàries que fins avui han abordat l'estudi específic de la videovigilància i teixir un relat capaç d'alliberar-se del que es planteja que són algunes de les limitacions teòriques actuals.
- Proporcionar un relat empíric sobre els processos específics a través dels quals la proliferació de càmeres pren forma, és filtrada i negociada a nivell local, per tal de reforçar la mirada que es proposa en aquest treball.
- A partir de les aportacions teòriques i empíriques, contribuir a la comprensió de les formes concretes a través de les quals el fenomen de la videovigilància pot aportar llum als processos d'articulació de nous paradigmes de governança on les pressions globals troben eco en les polítiques locals, i on les iniciatives locals impacten sobre dinàmiques globals.

Per tal d'assolir aquests objectius, la tesi es construeix en base a una triple aportació:

- Aportació analítica: desenvolupada al primer capítol introductor i en forma de recull de l'*state of the art* acadèmic sobre la videovigilància des de tres perspectives diferents i una primera proposta d'abordatge multidisciplinari, i recollida de nou a les conclusions amb la proposta d'incorporació d'eixos vinculats a l'estudi de les polítiques públiques.
- Aportació empírica: desenvolupada a la segona secció de resum global i centrada, per una banda, en el repàs a la situació de la videovigilància a Espanya, Catalunya i Barcelona i, per l'altra, en la proposta de comparació entre les dinàmiques identificades i les assumpcions recollides a la literatura internacional.

- Aportació normativa: plantejada al capítol de conclusions i consistent en la proposta de nous punts d'entrada i recursos analítics per al qüestionament d'algunes de les afirmacions realitzades a la literatura actual sobre la videovigilància, així com l'aposta per la comprensió concreta de les dinàmiques, processos, pressions i patrons de transferència i adopció a nivell local de polítiques que es constitueixen en alternatives en un espai de governança global.

Per tal d'encarar la qüestió, la Introducció aborda inicialment la relació entre l'activitat policial i la imatge des del segle XIX, per després repassar el discurs oficial creat al voltant de la videovigilància i així constatar que aquest tendeix a emfatitzar una visió naturalitzadora de les càmeres. Els pressupòsits que mobilitza aquest discurs, però, contrasten amb un corpus acadèmic creixent de qüestionament, precisament, de l'eficiència, eficàcia i economia de la videovigilància com a solució al problema de la inseguretat urbana. Aquesta aparent contradicció entre el discurs i l'expectativa, per una banda, i els resultats, per l'altra, és el que guia tot el treball, alhora que dóna sentit a la perplexitat que vol reflectir el títol de la tesi: 'Per què la videovigilància?'.

Un cop establertes les bases de la pregunta i l'aposta acadèmica, la segona part de la introducció posa sobre la taula les grans línies disciplinàries que han intentat contextualitzar i donar sentit al creixement en l'ús de les càmeres com a instrument de les polítiques públiques de seguretat que s'ha anat imposant durant els darrers 20 anys. Sense pretendre ser exhaustius, però amb voluntat de recollir el màxim de variables rellevants, aquesta secció organitza el marc d'anàlisi de la videovigilància al voltant de les tres grans disciplines a les quals, de manera més o menys explícita, s'adscriu gran part de la literatura acadèmica que aborda la problemàtica i el context de les càmeres en entorns urbans: els *surveillance studies*, la sociologia urbana i la criminologia. Aquesta part analítica, doncs, té voluntat organitzadora però alhora problematitzadora: com veurem, la videovigilància tendeix a encaixar malament en les grans disciplines, i la seva capacitat per capturar però alhora projectar processos d'ampli espectre converteixen les càmeres en un dispositiu fascinant i en una porta d'entrada privilegiada per a l'estudi de les tensions, processos, dinàmiques i crisis que donen forma a les societats actuals. Aquesta possibilitat és abordada al final de la Introducció, on es proposa una primera aproximació transversal al fenomen de la videovigilància centrada en els processos d'exclusió urbana.

La segona part, el Resum global, es basa en les aportacions empíriques plantejades als tres articles que componen l'eix de la tesi doctoral, i constitueix un primer intent d'aportar a la creixent literatura sobre la videovigilància l'experiència d'un àmbit territorial concret (Espanya) a través de l'estudi de l'aterratge de la càmeres com a política pública² a diferents nivells, tant geogràfics com institucionals: per una banda,

---

² O com a part d'una política pública. Mentre que als països anglosaxons la videovigilància és sovint un fi en sí mateixa i constitueix, per tant, una política pública, això no es dóna al nostre entorn. Aquest és un extrem de l'anàlisi comparatiu, però, que no abordarem ara.

en el marc legal estatal (i les seves derivacions normatives autonòmiques), per l'altra, en l'àmbit polític local (tant autonòmic com municipal), i, finalment, en les dinàmiques i processos d'una ciutat en particular (Barcelona). En aquesta sentit, malgrat que a nivell analític les tres aportacions acadèmiques són complementàries i es retroalimenten, cadascun dels marcs territorials és estudiat de forma específica en cadascuna de les contribucions, que se centren en Espanya, Catalunya i Barcelona, respectivament.

Espanya

Galdon Clavell, G. et al. (2012) 'CCTV in Spain. An empirical account of the deployment of video-surveillance in a Southern-European country'. *Information Polity*, 17(1).

Catalunya

Galdon Clavell, G. (2011) 'Local surveillance in a global world. Zooming in on the proliferation of CCTV in Catalonia (Spain)'. *Information Polity*, 16(4).

Barcelona

Agustina, J.R. and Galdon Clavell, G. (2011) 'The impact of CCTV on fundamental rights and crime prevention strategies: The case of the Catalan Control Commission of Videosurveillance Devices'. *Computer Law and Security Review*, 27(2): 168-174.

L'aportació que es descriu als articles publicats i al Resum Global és rellevant fonamentalment per dos motius: pel seu caràcter pioner en l'estudi de la videovigilància a Espanya, per una banda, i per constituir una aposta empírica en un camp caracteritzat pel fort biaix teòric de la majoria d'aportacions realitzades fins avui des de l'acadèmia.

Com es veurà, l'atenció al procés concret de desplegament de la videovigilància en un context determinat apunta tant cap a la necessitat de matisar algunes de les afirmacions realitzades des de la literatura internacional sobre la penetració de l'ull electrònic, com a la pertinència d'aportar a la comprensió de la videovigilància mirades i propostes acadèmiques que parteixin de l'estudi de les càmeres com un element de les polítiques públiques de seguretat. Per tal de reforçar aquest argument, la tesi conclou qüestionant algunes de les dinàmiques que alguns autors han identificat en el procés de proliferació de les càmeres a altres països, com el determinisme vinculat a l'aposta per l'expansió lineal i inexorable de les càmeres, l'oblit tant del rol local com de les pressions globals en la demanda de dispositius de vigilància, la comprensió de la càmera com una fi en sí mateixa i la creença en l'existència d'una clara agenda econòmica i de competitivitat lligada a la videovigilància (veure Capítol 3). D'aquest qüestionament se'n deriva la pertinència d'aportar a la comprensió del fenomen de la vigilància nocions provinents d'altres disciplines, com el disseny i la implementació de

les polítiques públiques o el procés de determinació de l'agenda política local, com a mètode per a l'enquadrament i sistematització de processos més amplis de canvis polítics, socials, econòmics i institucionals vinculats a la modernitat tardana i la globalització.

En contra de la tendència a aproximar-se a la comprensió de l'ull electrònic a partir de metàfores d'ampli espectre o grans conceptualitzacions sobre la relació entre la tecnologia i la societat, doncs, l'objectiu d'aquestes pàgines és situar la càmera de vigilància en el centre de tota una sèrie de processos que desemboquen i alhora arrenquen amb l'adopció de la videovigilància com a programa d'actuació en l'espai públic. Lluny de la fascinació pel Gran Germà, de la denúncia del Panòptic urbà o de la temptació tecnofílica en què es cau sovint, el que pretén aquesta investigació és entendre per què a tot el món, de manera gairebé coordinada, amb discursos sorprenentment semblants i costos sorprenentment elevats, la videovigilància s'ha convertit en una de les grans apostes polítiques per securitzar els espais urbans, malgrat la manca d'evidència empírica sobre la seva eficàcia.

1.2. Agraïments

Aquests darrers tres anys han constituït un viatge personal i professional sorprenent. Quan el desig de fer feina acadèmica i les ganes de tornar a viure a Barcelona començaren a cristal·litzar durant els que acabarien essent els darrers mesos de 3 anys de residència a Amsterdam, la possibilitat que ho fessin en forma d'una tesi i de l'obertura de la possibilitat de fer recerca a llarg termini m'era impensable. El camí fins aquí ha estat farcit de ganes, esforç i algun contratemps, però també de casualitat i sort: la sort que el Joan Subirats m'expliqués que hi havia beques predoctorals i que em donés suport per aconseguir-ne una des de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP); la sort que mentre n'esperava la convocatòria em sortís la oportunitat de treballar en la intersecció entre temes urbans i polítiques de seguretat de la mà del United Nations Institute for Training and Research (UNITAR) i l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya (ISPC); la sort que la Gabriela Rodríguez fes mans i mànigues per assegurar-me un lloc al Management Committee del projecte europeu COST 'Living in Surveillance Societies'; i, finalment la sort que el Jordi Borja m'oferís la possibilitat de continuar treballant temes de seguretat, ciutat i tecnologia des del Programa de Gestió de la Ciutat de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC). Em sento, doncs, increïblement afortunada d'haver pogut coincidir amb persones brillants i generoses, que m'han anat aplanant el camí i obrint portes -però que alhora han sabut dir-me les coses que calia dir-me, i posar-me límits.

El fet que aquesta sigui una tesi per articles ha tingut un impacte important sobre els ritmes de treball. Així, durant aquests anys hi ha hagut moments d'una intensitat que ara, en retrospectiva, m'aclapara, i en els que m'he sentit molt ben acompanyada per uns companys de viatge acadèmic d'excepció: el Miquel Pybus, sobretot, que li ha

donat forma a les dades recollides i que té una capacitat increïble per entendre el què dic quan ni jo mateixa no sé de què parlo. La Lohitzune Zuloaga i l'Armando Romero, que quan els hi vaig proposar que m'ajudessin a recollir informació per un dels articles que es recull a la tesi no s'ho van pensar i van fer una feina fantàstica que encara donarà peu a més investigacions.

Fora de l'àmbit acadèmic, hi ha dues persones que han format part d'aquesta tesi d'una manera més o menys directa, de qui he après moltíssimes coses i a qui admiro profundament: la Lola Vallès de l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya (ISPC) i la Maite Casado del Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya.

Igualment, durant aquests anys he construït un espai de col·laboració intel·lectual, respecte i, sovint, confidències amb altres investigadors vinculats al projecte LiSS i al *Surveillance Studies Network*, com la Rosamunde van Brakel, l'Aaron Martin, el Pete Fussey, el Jason Pridmore, el Francisco Klauser, el David Murakami Wood, la Seda Guerses, el Rodrigo Firminho, la Sara Degli Esposti i la Fernanda Bruno. La creativitat i les bones vibracions que emanen de les freqüents trobades que ens permeten els projectes que compartim són segurament un dels motius que explica el meu continuat enamorament i passió pel tema de recerca d'aquesta tesi.

Finalment, com totes les tesis, aquesta ha requerit d'un tancament final que intueixo que m'ha canviat una mica la vida. En l'allunyament que m'havia d'apartar del món per tal d'acabar he acabat coincidint amb altres ànimes presoneres de tesis doctorals que han fet que els dubtes, inseguretats, presses i crisis de la recta final topessin sempre amb un fons de bones paraules, rialles, orelles, Donettes i obscenitats.

Amb el sobreentès de que tot –la vida, la llibertat, els principis, la mala llet i la sensibilitat- li dec i li deuré sempre a la persona més valenta que he conegut, que és la meva mare, vull dedicar aquesta tesi als companys d'estiu del mediaTIC i la biblioteca de la UPF, als okupes dels temples del saber (malgrat de tres d'ells hagin tingut la mala bava d'acabar la tesi abans que jo):

.... al Jordi Bonet
.... a la Cristina Fernández
.... a l'Edgar Gómez
.... a la Núria Vergés

Perquè, mama, un cop més, *Impossible is nothing*

KRW

SMILE

**YOU'RE IN
LOS ANGELES**

2. Introducció

2.1. La imatge en la pràctica policial

Quan parlem de videovigilància ens referim a la utilització de sistemes de circuit tancat de televisió per a la observació a distància d'un ampli ventall de fenòmens (Hier 2010). Malgrat que des dels atemptats de l'11 de setembre de 2001 l'augment del recurs a la videovigilància (i als sistemes i tecnologies de control en general) s'ha associat de forma primordial al control social en entorns urbans i a la prevenció de la delinqüència i el terrorisme internacional (Lyon 2003a, Yesil 2006), els sistemes de CCTV (*closed-circuit television systems*, en anglès) s'utilitzen de forma àmplia i estan molt estesos en molts àmbits, des de la medicina fins la física quàntica, passant per la robòtica, l'educació, l'art i la biologia.

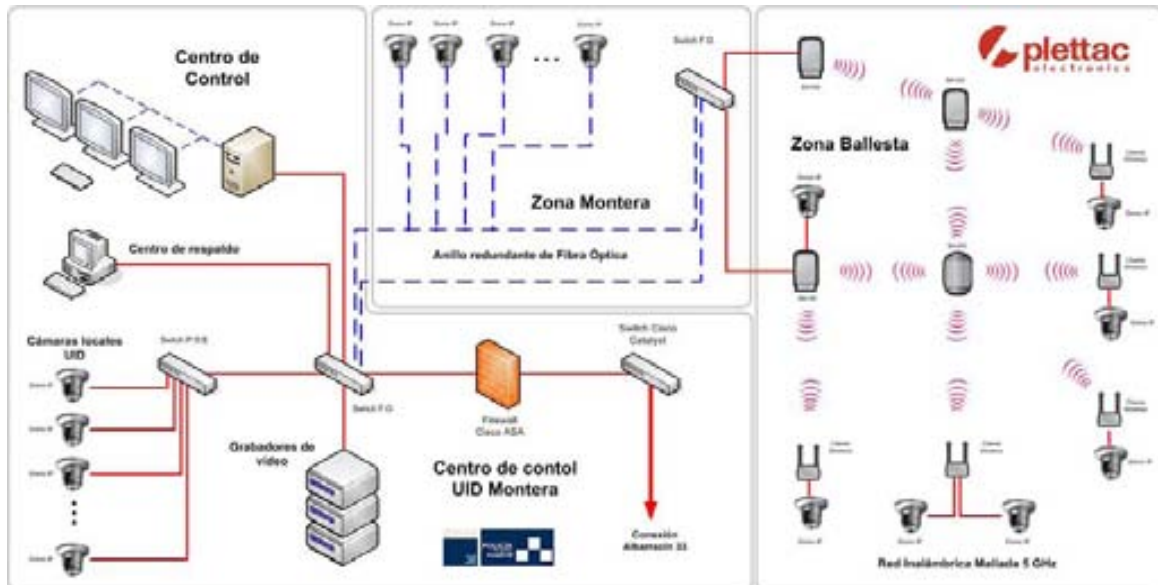
A nivell tecnològic, els dispositius de videovigilància són diferents al vídeo tradicional, on les imatges i l'àudio es codifiquen i es transmeten a través d'un sistema obert, com és el cas de la televisió analògica. En els circuits tancats, les senyals d'una font de vídeo (la càmera) són transmeses directament a través de cables coaxials o de fibra òptica fins a un equip o equips receptors (un vídeo que enregistri, una pantalla d'ordinador, un televisor, etc.) predeterminats i finits per tal de crear un circuit tancat que no sigui de fàcil accés des de fora (Matchett 2003). Si bé els primers circuits tancats només permetien la visualització d'activitats remotes, l'aparició a finals dels anys setanta dels sistemes d'enregistrament i, sobretot, la popularització del *Digital Multiplex (DMX)*, que permeté per primera vegada l'enregistrament simultani des de diferents càmeres i funcions com la gravació programada o la identificació de moviment, rebaixaren els costos tant d'adquisició com d'utilització dels sistemes de videovigilància, contribuint de forma decisiva a la seva popularització (Roberts 2004). Des de fa uns anys, la transmissió per xarxes sense fils (*wireless*) d'aquestes imatges ha fet que l'accés a les xarxes tancades sigui potencialment més fàcil i, tot i que aquests sistemes no es consideren estrictament de circuit tancat, el fet que encriptin la informació tramesa en dificulta l'accés, convertint-los, en la seva definició, en sistemes tancats.³

---

³ Aquesta característica és important, ja que el desenvolupament de les capacitats tecnològiques de les càmeres de vigilància té conseqüències significatives tant per al seu impacte sobre les relacions i els espais que es monitoritzen, com sobre els drets fonamentals que es poden infringir, com veurem més endavant en aquesta mateixa introducció.

INTRODUCCIÓ

Figura 0. Diagrama general del sistema de videovigilància públic del centre de Madrid, que combina tecnologia de fibra òptica i sense fils. Font: Policia de Madrid.

Font: Plettac Electronics.

La relació entre la imatge i el control de la delinqüència, però, es remunta a molt abans del desenvolupament del sistema de transmissió d'imatges per circuit tancat. Si la primera tècnica fotogràfica viable fou patentada l'any 1839, durant la dècada següent ja es començà a reconèixer la utilitat de les fotografies dels delinqüents en la documentació de delictes i en la pràctica policial.⁴ A finals de segle, a més, sobretot a França i Anglaterra, es començà a popularitzar la utilització de la fotografia i l'estudi dels trets facials per a la identificació de 'trets representatius' i 'estadístiques fotogràfiques' dels criminals, així com per a la creació de grans arxius fotogràfics de la població orientats a l'estudi de la multi-reincidència i el control social (Marien 2002, Norris *et al.* 2004).

Ja al segle XX, i amb el desenvolupament de la possibilitat de gravar imatges en moviment i la introducció de la televisió, l'any 1947 la Metropolitan Police britànica es plantejava la possibilitat que la policia pogués fer servir la retransmissió en directe del casament de la Princesa Elizabeth amb el Duc d'Edimburg per tal de millorar la cobertura policial de l'esdeveniment. Malgrat que la petició fou rebutjada per un problema de costos (Williams 2003: 13), la idea que les imatges televisives poguessin contribuir a la pràctica policial ja havia nascut (Norris *et al.* 2004: 110).

⁴ El govern suís, per exemple, utilitzava fotografies per registrar indigents i persones sense estat [sic] (Marien 2002: 224), en una pràctica molt propera a l'eugenèsia.

Així, a mitjans dels 50 trobem ja forces policials que utilitzaven la videovigilància per a gestionar el funcionament dels semàfors (Williams 2003: 13), i als anys seixanta la policia metropolitana de Londres començà a instal·lar, tot i que de manera temporal, càmeres en espais públics per al control de moments de gran afluència de públic a actes oficials o convocatòries de protesta (íbid.: 4). Segons el mateix autor, l'any 1969 a la Gran Bretanya ja hi havia 14 forces policials que utilitzaven els circuits tancats de televisió, i un total de 67 càmeres a tot el país (íbid.: 17).

Poc després, a finals dels setanta i principis dels vuitanta, la popularització de les càmeres de vídeo destinades al gran públic gràcies a l'extensió massiva primer del Home Video System (VHS) de JVC i després del Betamax de Sony, varen convertir la vídeo-tecnologia en un producte de consum assequible, generalitzat i capaç de retenir imatges susceptibles d'utilitzar-se com a prova en un procés judicial. Així, els circuits tancats de televisió es començaren a difondre en el sector comercial: l'any 1967, per exemple, ja hi havia una empresa, Photoscan, que comercialitzava els seus sistemes de videovigilància específicament per a la prevenció i detecció de robatoris en espais comercials (McCahill i Norris 2002a).

Malgrat que l'adopció inicial de la videovigilància com a mesura de seguretat es concentrà molt al sector privat i, específicament, en la venda al detall, l'any 1968 sembla que la ciutat d'Olean, a Nova York, instal·là càmeres als carrers com a mesura contra de delinqüència; el 1973, el cos de policia de la ciutat de Nova York (NYPD) feu el mateix a Times Square, malgrat que dos anys després, i degut als descoratjadors resultats del sistema en la millora de la seguretat a la zona, el sistema fou retirat discretament (Yesil 2006: 403). Malgrat això, durant els anys següents la idea que el desplegament de càmeres era més econòmic que el reforç de la plantilla policial i la voluntat d'intervenir sobre la infraestructura urbana per a transmetre sensació de seguretat actuà en favor del creixement del recurs a l'ull electrònic, sobretot a transports públics, barris de vivendes de protecció oficial i escoles (íbid.).

A l'altre costat de l'Atlàntic, l'any 1975 el London Underground ja comptava amb un sistema de càmeres en una de les seves línies per tal de combatre els robatoris i les agressions al personal, i aquell mateix any s'instal·laren 145 càmeres de control del trànsit als carrers de la capital britànica. En general, però, durant aquests primers anys, la utilització directament policial de les càmeres per temes d'ordre i espai públic a la Gran Bretanya fou limitada i es concentrà en fenòmens com el *hooliganisme* esportiu i les manifestacions polítiques (McCahill i Norris 2002).

En el cas del Canadà, durant la dècada dels 70 i principis dels 80 la policia utilitzà la videovigilància en casos puntuals (un casino il·legal, controls d'alcoholèmia, la reconstrucció de delictes per indicació judicial, l'intercanvi de favors sexuals en lavabos públics entre la comunitat homosexual, etc.), i no fou fins finals de la dècada dels 80 que la utilització de la videovigilància s'anà estenent per enregistrar testimonis, confessions, escenes de delictes i espais penitenciaris (Hier 2010: 16).

A la resta del món, la majoria de casos d'utilització policial de la videovigilància no estan registrats en la literatura acadèmica fins finals dels 90, com és el cas d' Austràlia, Estats Units i, a Europa, de França, Països Baixos, Irlanda (Norris *et al.* 2004) i Espanya (Galdon Clavell *et al.* 2012). En d'altres zones del món, com la Xina, el Japó, l'Orient Mitjà, Rússia, Europa de l'Est, la Índia i el Pakistan, malgrat que s'hi constata una augment significatiu de la videovigilància tant pública com privada en els darrers anys (i amb plans d'extensió massiva, com en el cas de la Xina)⁵, no disposem de dades tan precises com d'alguns països del nostre entorn més immediat. Pel que fa a altres zones, tot i la certesa que la vigilància policial ha tingut un paper destacat, sobretot en els països del bloc comunista, els estudis acadèmics no semblen haver abordat encara el tema.⁶

Fins aquí, tot sembla relativament senzill i lògic: noves possibilitats tecnològiques plantegen noves maneres de controlar espais públics i privats, i aquestes són adoptades amb entusiasme per unes forces policials desitjoses de millorar la seva eficàcia, i per unes autoritats que tenen grans plans per als espais públics urbans.

Només hi ha un 'però'. L'evidència empírica sobre l'efectivitat real de la videovigilància per intervenir o afectar significativament l'ecosistema de la delinqüència és escassa. Existeix un consens creixent que coincideix en assenyalar que la videovigilància no funciona -o, com a mínim, que no funciona ni en tots els casos ni de la manera que s'esperen molts ciutadans, tècnics i autoritats polítiques (Hempel i Töpfer 2009). Com veurem més endavant amb deteniment, les esperances posades en les capacitats tant dissuasives com incriminatòries de les càmeres de vigilància estan molt allunyades dels resultats que recullen la major part dels estudis científics sobre la matèria, i les avaluacions sobre la seva eficàcia a l'hora d'intervenir significativament en els nivells de delinqüència o la sensació d'inseguretat demostren que les xifres d'impacte són sovint contradictòries, quan no clarament decebedores.

El fet que aquesta incapacitat de les càmeres per complir les grans expectatives que s'hi dipositen no sembli tenir cap mena d'impacte en el creixement exponencial de l'aposta per la videovigilància com a instrument de les polítiques públiques de seguretat és segurament l'indicador més clar que la presència de la lent captura i alhora projecta un potencial simbòlic difícil d'encabir en una sola disciplina, mirada, metàfora o metodologia d'anàlisi. Si a la fascinació generalitzada per la mirada de la lent li afegim, per una banda, una comunitat d'experts que es debat entre la utopia i la distòpia, amb pocs matisos, ambigüitats, contextualització ni referències empíriques; i, per l'altra, li sumem la potent presència en l'imaginari col·lectiu del Panòptic de

---

⁵ Veure, per exemple, 'China extends surveillance into supermarkets, cinemas and classrooms', *The Guardian*, 2 d'agost de 2011.

⁶ Dins del projecte EU COST *Living in Surveillance Societies*, però, sembla que va prenent cos un projecte d'estudi de la vigilància en països amb experiències autoritàries (sud i est d'Europa) durant el segle XX, i el maig de 2011 se celebrà a Iasi (Romania) una conferència sota el títol 'Ghosts of surveillance' per tal de començar a sistematitzar la informació existent.

Bentham i del Gran Germà de George Orwell, el que emergeix és la imatge, mai millor dit, de la complexitat. Ens trobem davant d'una 'eina' que, lluny de la neutralitat tecnològica, aconsegueix alhora reflectir i projectar processos socials, polítics, econòmics, legals, espacials, sociològics i culturals. Un dispositiu que és alhora capacitat i recurs (Foucault 1975/1995) o, com dirien des dels *science and technology studies* (Bijker *et al.* 1987), un artefacte tecno-científic que captura relacions socials.

Aquesta relació entre l'aposta política i les dades empíriques és el que s'aborda a la propera secció, com a apartat previ al desplegament de les aproximacions acadèmiques que han contribuït fins avui a la comprensió del fenomen de la càmeres als carrers des de diferents branques de les ciències socials.

2.2. Videovigilància i eficiència de les polítiques de seguretat

L'11 de març de 1995, el *New York Times* publicava una nota titulada 'Les càmeres indiscretes capturen sospitosos', que relatava l'experiència d'un reporter a una sala de control de càmeres a una ciutat britànica:

Liverpool, Anglaterra – Encara no havien tocat les 3 quan la trucada va irrompre al centre de control, una veu esqueixada a través del walkie-talkie: quatre nois joves caminaven per la zona comercial del centre, comportant-se de manera sospitosa. 'Ja hi som', va dir el guarda de seguretat, amb els ulls clavats a la imatge dels quatre joves que, amb aire xulesc, anaven robant pomes a les parades de fruita, sense saber que algú els seguia atentament (...) La principal preocupació dels guardes (...) era seguir els moviments dels lladres, prostitutes i carteristes reincidents. Durant 20 minuts, les càmeres van seguir als quatre joves. En diverses ocasions, el grup s'aturà, com per vigilar el terreny, mentre un d'ells entrava en una botiga. Els guardes, des de la sala de control, buscaven detingudament qualsevol indicatiu de robatori, i aquella tarda varen acabar alertant la policia. Així que en tombar la cantonada, els joves varen topar amb un policia que els esperava. Va prendre nota dels seus noms i preguntà per ràdio si algun d'ells tenia algun tema pendent amb la justícia. Per les imatges, sembla que abans de deixar-los marxar els amonestà. Ells seguiren el seu passeig, però allunyant-se de la zona del centre, lluny de la mirada de les càmeres, i amb menys fums al caminar.⁷

És molt habitual llegir i sentir històries vinculades a la videovigilància que reproduïxen el punt de vista d'aquest article, que descriu el funcionament d'una de les primeres càmeres de vigilància instal·lades a la Gran Bretanya per tal de monitoritzar un espai públic (en aquest cas, una zona comercial del centre). La imatge de la càmera com a 'vigilant' neutral del nostre entorn no és en cap cas excepcional, i posa sobre la taula tot un seguit de qüestions que sovint queden emmascarades en els discursos que, com

---

⁷ Aquest fragment, com la resta que es reproduïxen en les pàgines següents, són traduccions pròpies.

INTRODUCCIÓ

el que acabem de reproduir, pretendrien fer-se ressò del 'sentit comú' i transmetre la idea que la mirada de l'ull electrònic només ha de fer témer aquell que té alguna cosa per ocultar.

Els protagonistes de la notícia del *New York Times*, però, no sembla que hagin de tenir res a ocultar, més enllà de la seva joventut i 'xuleria', que en cap cas podria considerar-se constitutiva de delicte. Tanmateix, que això els converteixi en l'objectiu de la monitorització remota no apareix qüestionat en l'escrit. El relat que es presenta parteix, potser sense voler-ho, de tres presumpcions: per una banda, que aquells que cometen delictes són fàcilment identificables a través de la mirada allunyada de la càmera i que aquells que fan el seguiment ja 'saben qui són'; per l'altra, que treure aquests 'elements' de certs espais per tal que la gent se senti segura és legítim i desitjable; i, finalment, que no és un problema el fet que a certes persones se'ls transmeti reiteradament el missatge de que no *pertanyen* a les zones comercials del centre de les ciutats occidentals.

En l'imaginari col·lectiu, doncs (o com a mínim en el mediàtic), la imatge comercial de la videovigilància, mobilitzada per empreses de seguretat i per organismes municipals de molts països, sembla haver-se imposat, estenent un discurs oficial sobre la videovigilància que presenta les càmeres com una eina útil per a la prevenció i reducció de la delinqüència, com una tecnologia neutra que reproduïx els 'eyes on the street' dels que parlava Jacobs (1992/1961), i que és eficaç sobretot en la revitalització i control d'espais degradats i/o comercials.

Així, no és difícil trobar descripcions de les bondats de l'ull electrònic en aquests termes, com evidencien els següents fragments de diferents documents elaborats per les autoritats municipals de Glasgow (Gran Bretanya), Lyon (França) i Madrid (Espanya):

La videovigilància als espais públics és clau en el programa de seguretat comunitària de Glasgow per tal de contribuir a la reducció de la delinqüència, la reducció de la por a la delinqüència i l'abordatge de temes comunitaris més amplis com el vandalisme, el graffiti, els encartellaments i els incendis provocats.

Glasgow Community & Safety Services, www.saferglasgow.com

La videovigilància és una eina al servei de la política de seguretat i prevenció de la ciutat de Lyon en el marc del contracte local de seguretat. Els seus objectius són la prevenció dels atacs contra les persones o els béns als barris on hi ha una forta activitat o allà on la delinqüència provada és més important, l'augment del sentiment de seguretat dels lionesos i dels visitants i la securització dels edificis municipals i dels espais públics exposats.

Preàmbul de la 'Carta Ètica de la Videovigilància' de Lyon

48 càmeres vigilaran la zona que va de la plaça Tirso de Molina fins la Glorieta de Embajadores. Mesura de caràcter dissuasiu, incrementarà la seguretat i millorarà qualitat de vida dels veïns (...) 'És una bona notícia - assenyala [Pedro Calvo, delegat de Seguridad y Movilidad]-. La videovigilància tindrà un caràcter dissuasiu tant per als problemes de convivència com per als relacionats amb la comissió de faltes i delictes. I, conseqüentment, tant els veïns de la zona, com els comerciants, com els que la visitem sovint, milloraran en seguretat i qualitat de vida'.

'Videovigilancia para Lavapiés'
Nota de premsa de l'Ajuntament de Madrid, 26 de maig de 2009

Tanmateix, no són només les autoritats locals les que reproduïxen aquest relat, sinó també els membres dels cossos de seguretat i representants d'institucions d'àmbit estatal, que sovint donen per descomptat que les càmeres multipliquen la capacitat de control de l'espai urbà (Koskela 2003: 299) i assumeixen, sense qüestionar-los, el benefici de les càmeres:

Les càmeres de circuit tancat de televisió atrapen criminals. Veuen els delictes, identifiquen els delinqüents i contribueixen a la captura dels culpables. La difusió d'aquesta tecnologia significa que més centres urbans, recintes comercials, espais de negocis i zones d'aparcament de tot el país es convertiran en zones on els criminals no gosin entrar (...) la videovigilància és un meravellós complement tecnològic a la tasca policial (...) un policia de Liverpool afirmava que el seu sistema de vint càmeres era com tenir vint agents més de servei 24 hores al dia, prenent notes de manera constant.

Michael Howard, Secretari d'Interior responsable del finançament estatal de la videovigilància (a Norris 2003: 254).

Com emfatitzen molts autors, però, aquesta visió basada en una eficiència que es pressuposa i una neutralitat que no es qüestiona fa de cortina de fum a la possibilitat de desenvolupar una comprensió més àmplia del fenomen de la vigilància, una lectura que abordi qüestions relacionades amb tota una sèrie de temes de més ampli espectre, com el control social, la reestructuració urbana, els canvis socials recents en la percepció i reacció legal davant del delicte i el desordre urbà, el paper de la tecnologia i dels interessos econòmics que es mouen al seu voltant en les societats i la política actuals, la crisi institucional de la modernitat tardana, les externalitats polítiques, socials i relacionals de la intervenció tecnològica en entorns urbans, l'arquitectura de mimetització de polítiques en la globalització, el nou rol de les ciutats en la construcció del discurs securitari global o els realineaments de poder en un context de governança.

El discurs oficial basat en les expectatives i els pressupòsits, a més, impedeix l'articulació d'un debat que incorpori el creixent corpus acadèmic (Williamson i McAfferty 2000, Ditton 2002, Helimann 2003, Béтин *et al.* 2003, Deisman 2003, Gill i Spriggs 2005, Murakami Wood *et al.* 2006, Keval i Sasse 2008, Groombridge 2008,

Cameron *et al.* 2008, Webster 2009, Douillet *et al.* 2009, Díez-Ripollès i Cerezo 2009) que posa en dubte la utilitat dels circuits tancats de televisió, tant en la dissuasió de la delinqüència com en la millora de la intervenció policial i la percepció social dels nivells de seguretat. Malgrat que els treballs provinents d'aquest angle d'estudi avaluatiu de les polítiques de seguretat, alguns d'ells ja força antics (Webb i Laycock 1992, Grandmaison i Tremblay 1995), han deixat de ser residuals per aconseguir, recentment, un impacte significatiu tant en els mitjans de comunicació com en el discurs oficial de certs actors implicats, la contundència de les dades sembla no haver alterat l'aposta per la proliferació de càmeres.

Davant d'aquesta tendència generalitzada a donar per fet l'impacte beneficiós de les càmeres, l'avaluació emergeix com una mesura necessària i urgent. En l'àmbit, sobretot, de les polítiques públiques, la presa de decisions hauria de dependre de la disponibilitat d'un capital significatiu d'informació vàlida i contrastada sobre els efectes potencials de qualsevol iniciativa, instrument o programa. Que aquest escenari ideal de deliberació, racionalitat perfecte i seqüencialitat coincideix poc amb la realitat dels processos de decisió política és una obvietat (Pressman i Wildavsky 1984, John 1998, McCann 2010). En el cas de la videovigilància, però, davant l'absència d'evidències científiques que permetin reforçar l'entusiasme envers la capacitat de la videovigilància per intervenir de forma decisiva en els patrons criminals o el sentiment d'inseguretat, els debats sobre aquests dispositius ha tendit a basar-se en expectatives, inferències i conjectures (Deisman 2003, Gill *et al.* 2007). L'any 1994, per exemple, quan Groombridge i Murji publicaren un dels primers treballs que plantejava dubtes sobre l'èxit dels circuits tancats de televisió a la Gran Bretanya, hi mencionaren que la videovigilància semblava haver adquirit estatus de 'dogma de fe', i mostraven sorpresa davant la manca de voluntat de plantejar obertament si les càmeres funcionaven, si justificaven el seu cost o si tenien efectes perversos.

Aquest escenari extrem, que dominà en la relació entre el discurs sobre la seguretat ciutadana i la videovigilància durant els anys 90, comença a ser superat, sobretot al món anglosaxó. Malgrat que se segueixen assenyalant deficiències metodològiques (Armitage 2002), des de fa uns anys els estudis independents que qüestionen l'impacte de la videovigilància sobre la delinqüència i la sensació d'inseguretat són cada vegada menys anecdòtics, encarregats inclús per les mateixes institucions que en promouen la seva adopció, com el Home Office (Tilley 1993, Welsh i Farrington 2002, Gill i Spriggs 2005) i el Comissionat per la Informació britànica (Murakami Wood *et al.* 2006), EL Departament de Justícia dels Estats Units (Ratcliffe 2006) o la policia canadenca (Deisman 2003). Molts són, doncs, els autors i estudis que han posat sobre la taula no només la importància d'avaluar l'eficàcia, eficiència, i economia de les càmeres, sinó també la necessitat de revisar algunes de les avaluacions elaborades a curt termini o de manera poc rigorosa (Fyfe i Bannister 1996), de contextualitzar els motius i les interaccions que poden contribuir a explicar l'èxit o el fracàs de la videovigilància (Tilley 1993, Groombridge 2008) i de posar en qüestió els efectes a llarg termini de les càmeres a l'espai públic, inclús en aquells casos en que els primers estudis revelin una

disminució immediata dels incidents (Armitage 2002, Welsh i Farrington 2002, Gill i Spriggs 2005).

Com que en l'àmbit anglosaxó fa anys que s'elaboren avaluacions, des de fa uns anys comptem també amb avaluacions d'avaluacions, és a dir, amb treballs d'anàlisi comparativa entre resultats de diversos estudis: més de 20 en el cas de Phillips (1999), 13 a Gill i Spriggs (2005), i 18 a Welsh i Farrington (2002), 44 a Cameron *et al.* (2008), per citar-ne alguns exemples.

En general, el que constaten aquestes avaluacions internacionals és que els sistemes de videovigilància a l'espai públic poden contribuir a la reducció de la delinqüència en espais públics, però de manera desigual: més en espais de poca activitat social i poc control informal, com els aparcaments aïllats, per exemple, que en centres urbans i zones residencials, sobretot en el cas dels Estats Units (Tilley 1993, Short i Ditton 1995). L'impacte de les càmeres, a més, sembla ser major quan hi ha cartells indicatius que poden generar un efecte dissuasiu i quan la zona vigilada és un espai d'accés limitat (Díez-Ripollés i Cerezo 2009). Els estudis indiquen també que l'impacte de la videovigilància és desigual, i que certes categories delictives es veuen inalterades per la presència de les càmeres, com els delictes violents i la delinqüència contra les persones (Hier 2010: 222), per bé que en el cas dels delictes contra la propietat les dades són una mica més encoratjadores. A més, com assenyala Deisman (2003), per cada estudi que demostra una cosa, n'existeixen de similars que demostren el contrari o qüestionen els resultats previs, ja que les baixes taxes d'impacte de la videovigilància sobre la delinqüència o la sensació d'inseguretat, inclús en els casos en que sí que es constata una reducció, fa difícil arribar a resultats concloents que permetin descartar l'impacte de factors contextuals o altres mesures securitàries sobre els incidents i la seva percepció: les xifres que es mencionen, que acostumen a rondar un 4% de disminució dels il·lícits en les zones videovigilades són massa baixes com per a concloure que la reducció sigui conseqüència directa de la instal·lació de càmeres (Welsh i Farrington 2002).

L'evidència científica sobre la relació entre delinqüència i criminalitat, doncs, el que deixa clar és que els resultats són mixtes, poc clars i, a cops, directament divergents, i que en molts casos els efectes positius i les externalitats negatives es contraresten mútuament (Welsh i Farrington 2003). El que sí sembla generar consens, no obstant, és que les càmeres no tenen el mateix impacte sobre totes les categories delictives ni a tot arreu, de manera que, com a solució generalitzada a problemes de seguretat ciutadana, la videovigilància és manifestament deficient (Ratcliffe 2006, Cameron *et al.* 2008) i pot generar tot un seguit d'externalitats negatives que cal tenir en compte (Von Hirsch 2000, Mazzerolle *et al.* 2002, Dixon *et al.* 2003).

De manera més específica, en el context britànic els estudis suggereixen que l'impacte de la videovigilància sobre els delictes és modest, i que en molts casos és evident que la presència de les càmeres produeix un efecte desplaçament de la delinqüència a zones properes (Gill i Spriggs 2005, Ditton 2002). Els resultats són molt similars en

l'àmbit francès, on la literatura científica sobre la videovigilància sembla estar en un moment d'auge i aporta un nombre significatiu tant d'estudis de cas com d'avaluacions (Heilmann 2003, Bétin *et al.* 2003, IAURIF 2004, Douillet *et al.* 2009, Levan 2009)⁸. En el cas dels Estats Units, alguns estudis constaten que la il·luminació dels carrers és més eficaç en la reducció del vandalisme i dels robatoris que les càmeres, i que el resultat en relació a l'efecte desplaçament són contradictoris (Welsh i Farrington 2003). Groombridge (2008), per la seva banda, conclou que, de nou en el context britànic, la videovigilància d'espais públics no justifica la inversió que exigeix, i Webster (2009) alerta de que la debilitat de les dades que justifiquen l'efectivitat dels circuits tancats de televisió està posant en qüestió el desplegament futur d'aquesta solució urbana.

Deisman (2003), a més, aprofundeix en el qüestionament d'un dels elements que, juntament amb l'eficiència de recursos i la detecció a posteriori (que abordarem seguidament), més recorregut han tingut en la justificació de la videovigilància com a eina de lluita contra la delinqüència: el seu potencial efecte dissuasiu, que està vinculat tant amb la suposada capacitat de les càmeres per alterar el comportament de la ciutadania, en el sentit disciplinari que teoritza Foucault (1975/1995) com, des d'una perspectiva més criminològica, amb l'efecte desincentivador sobre els possibles delinqüents que suposadament realitzen un càlcul de cost/benefici abans d'actuar. En el discurs polític i mediàtic sobre la videovigilància, la manca d'evidències científiques sobre la utilitat de les càmeres sovint se salva apel·lant a aquest abstracte efecte dissuasiu, difícil de quantificar. La dissuasió, a més, es basa en tot un seguit d'expectatives sobre el comportament, els processos cognitius i les motivacions que cal posar sobre la taula. Per tal d'afirmar que les càmeres tenen efectes dissuasius cal assumir tota la cadena d'expectatives que fan possible aquest efecte: que el potencial perpetrador és conscient de l'existència de càmeres en un espai concret; que l'individu disposat a cometre un delictu considera que l'existència d'aquestes càmeres redueix les seves possibilitats d'èxit o d'impunitat, o que assumeix que les càmeres estan monitoritzades i que per tant serà identificat i detingut; que l'acte delictiu que es vol cometre és fruit d'un càlcul premeditat; que el potencial perpetrador decideix, com a conseqüència d'aquest càlcul, desistir de l'acte delictiu; i, finalment, que aquest és capaç de controlar-se, posar la raó per davant de l'impuls i, per tant, desistir. Aquest tipus de perspectives, relacionades amb les teories de l'elecció racional i de l'oportunitat que s'han imposat durant els darrers 30 anys (Garland 2001), han tingut, com veurem més endavant, un impacte significatiu en les polítiques de seguretat i el discurs que embolcalla l'elecció de la videovigilància com a eina política de reducció de la delinqüència. El seu ajustament a la realitat, però, és qüestionable (Cohen *et al.* 1972).

Abans d'abordar altres aspectes vinculats amb l'eficàcia i eficiència de les càmeres, podem fer una comparació inicial dels resultats i conclusions que acabem de mencionar amb la situació al nostre entorn. Si bé el desinterès per part de les

---

⁸ Per a una visió general de la contribució francesa a la teorització de la vigilància, veure Klauser, F (2009) 'Lost surveillance studies: a critical review of French work on CCTV'. *Surveillance & Society* 6(1), pgs. 23-31.

autoritats públiques per a dur a terme avaluacions serioses de l'impacte de la videovigilància al nostre país és manifesta, com constatarem a la segona part de la tesi, l'any 2007 la Universitat de Màlaga aconseguí fons de la Junta de Andalusia per realitzar una avaluació de l'eficàcia de les càmeres en la reducció de la delinqüència a la ciutat. Realitzada de manera independent i a partir d'una metodologia escrupolosa i quasi-experimental (Miller 2006), aquest estudi ens permet aterrar el debat sobre les càmeres al nostre entorn concret, a partir del seguiment del procés previ i posterior a la instal·lació de 17 càmeres al centre de la capital andalusina, a petició dels comerciants de la zona i amb el suport i el finançament de l'Ajuntament.

L'estudi, basat en la comparació d'estadístiques policials prèvies i posteriors a la instal·lació del sistema; en enquestes a ciutadans (1280) per valorar el canvi en la percepció d'inseguretat i l'índex de victimització, també abans i després de la instal·lació; en entrevistes a operadors i policies (20) i en entrevistes a comerciants (55), establí dues zones d'anàlisi: la videovigilada (zona de tractament) i una zona similar (zona de control), per tal de poder comparar els resultats i descartar que les variacions observades fossin conseqüència de processos més generals o desvinculats de les mesures de seguretat.

Les conclusions de Cerezo i Díez-Ripollès (2010) són significatives. Pel que fa a les estadístiques policials, observen un menor creixement dels actes delictius a la zona videovigilada, però pràcticament imperceptible (-1,9%), combinat amb un augment del 14,6% en les zones properes als carrers videovigilats, la qual cosa evidencia un marcat efecte desplaçament (íbid.:4). Pel que fa a la tipologia de delictes, l'efecte és imperceptible: la distribució i el pes específic de cada categoria delictiva es mantenen inalterats abans i després de la instal·lació de les càmeres (íbid. :5).

En relació a la victimització,⁹ al treball de Díez-Ripollés i Cerezo (2009) els resultats són similars pel que fa a les dades totals de delictes declarats, i constaten un menor augment a la zona videovigilada (0,8%) que a la zona de control (2,8%). Per categories, l'estudi determina que en el cas de robatoris a persones (primera categoria en importància) les enquestes revelen una diferència significativa: augmenten un 12,5% a la zona no videovigilada, i només un 5,4% a la zona de tractament. Malgrat no apreciar-se reducció, doncs, la diferència comença a ser significativa. Diferent, però, és el cas dels robatoris de cotxes, que, sorprenentment, disminueixen un 6,2% a la zona de control, però augmenten un 1,1% a la zona controlada per càmeres. Els autors, doncs conclouen:

Sembla que la presència de videocàmeres refrena, i inclús fa disminuir, la presència relativa de delictes patrimonials a les zones on s'instal·len, alhora que s'aprecia un efecte desplaçament d'aquests delictes vers la zona de control. Això, però, no serveix per als robatoris de cotxes, que mostren una tendència contrària. (íbid: 23)

---

⁹ Les enquestes sobre la victimització permeten recollir dades sobre delictes en base a les declaracions de les persones, i no només a les denúncies presentades.

INTRODUCCIÓ

Pel que fa a la percepció d'inseguretat, els autors registren pocs canvis després de la instal·lació de les càmeres, i conclouen que existeixen '*seriosos dubtes sobre la utilitat [de la videovigilància] per aconseguir els objectius que es pretenen*' (íbid. :25).

L'escepticisme amb el que tanquen el seu article els investigadors de la Universitat de Màlaga no es limita, ni molt menys, als passadissos de les institucions acadèmiques. L'abisme entre les expectatives i l'impacte real de la videovigilància ha anat prenent forma, precisament, entre qui ha viscut més de prop la seva operativa: l'estament policial. El 2008, per exemple, el responsable de la 'National CCTV Strategy' britànica, l'agent Graeme Gerrard, declarava, en relació a les expectatives dipositades en la videovigilància:

La major part de la pressió [per instal·lar càmeres] prové de la població (...) És possible que acabin decebuts (...) no atura la major part dels delictes. Crec que és possible que se'ls hagi induït a error en termes de la quantitat de delictes que la videovigilància pot prevenir.

Telegraph, 19 de gener de 2008

Pocs mesos després, el 6 de maig, la mateixa publicació reproduïa les declaracions d'un dels experts en circuits tancats de televisió d'Scotland Yard, que afirmava que la videovigilància era un 'fiasco total', ja que només un 3% dels robatoris al carrer s'havien pogut resoldre identificant-ne el perpetrador gràcies a les imatges recollides per les càmeres (Hempel i Töpfer 2009: 158). Més recentment, l'estiu de 2009, la Metropolitan police londinenca feia públic que només una de cada 1.000 càmeres contribueixen a la resolució de casos delictius, posant preu a cadascuna d'aquestes intervencions: 20.000 lliures esterlines.¹⁰

Si tenim en compte, com posen sobre la taula Hempel i Töpfer (2009), que es calcula que el Ministeri d'Interior britànic ha gastat vora els 500 milions de lliures en la infraestructura vinculada a la videovigilància (el que suposa més de tres-quartes parts del total del pressupost per a la prevenció de la delinqüència), i que, en molts casos, les instal·lacions no compleixen amb la normativa de respecte de drets fonamentals com la intimitat i la pròpia imatge¹¹, el sacrifici de llibertats i garanties democràtiques en pro de la seguretat en el que es basa sovint la justificació de l'augment de mesures de seguretat en la vida quotidiana sembla deixar de tenir sentit: la renúncia a la llibertat no es veu compensada ni recompensada per una major seguretat.

La pregunta que emergeix, doncs, és: com és possible que la videovigilància hagi aconseguit no només imposar-se sinó seguir una trajectòria d'expansió, mantenir xifres de suport popular considerables i generar un consens favorable inquebrantable entre els responsables polítics, les autoritats policials i la població en general?

---

¹⁰ '1,000 CCTV cameras to stop just one crime, Met Police admits', *Telegraph*, 25 d'agost de 2009.

¹¹ En el cas britànic es calcula que el percentatge és del 90% (Hempel i Töpfer 2009: 159).

Si les evidències fossin contradictòries, o les externalitats marginals, l'estudi de la videovigilància com a instrument de les polítiques públiques de seguretat podria reduir-se a la valoració de la relació entre costos i beneficis, o entre expectatives i resultats. L'emergència d'un sòlid corpus científic que qüestiona el relat construït al voltant de la necessitat d'instal·lar càmeres per tal de combatre la delinqüència, però, obliga a una mirada disposada a anar més lluny, a deixar de veure la videovigilància com una resposta a la inseguretat per convertir-la en una pregunta. A buscar els eixos que articulen i donen sentit a l'economia política de la videovigilància. A posar sobre la taula la pregunta que ningú no sembla tenir desig de plantejar: Per què la videovigilància?

2.3. Una proposta interdisciplinària per a la comprensió de la videovigilància

Malgrat la seva presència creixent en entorns urbans i la progressiva atenció acadèmica que reben, les càmeres tenen un mal encaix en la majoria de línies interpretatives plantejades fins al moment. Gran part de la literatura sobre videovigilància tendeix a centrar-se en els aspectes que relacionen la tecnologia amb temes de control i poder a l'emergent, segons alguns, 'societat de la vigilància' (Lyon 1994, 2001). Per a aquestes veus, les càmeres són el símbol més visible de canvis profunds en les relacions socials, el paper de l'estat i el rol social de la tecnologia (Coleman 2004). Però les càmeres no són estrictament una tecnologia de vigilància, ja que no tenen les funcionalitats de classificació i registre que comparteixen altres instruments. No són tampoc un atribut més del disseny urbà securitari (Clarke 1995, Newman 1996, Crowe 2000), ja que tenen un impacte que va molt més enllà del que tenen altres elements de la prevenció situacional i l'urbanisme preventiu. I tampoc no són només una eina més al servei del nou punitivisme (Garland 1993, Wacquant 2009).

La videovigilància no és només això, però alhora és tot això. L'aposta per les càmeres aterra processos globals econòmics, polítics i socials i alhora els reconfigura. Constitueix, per tant, una finestra privilegiada sobre una societat obsessionada per la seguretat i espantada de la seva pròpia ombra. Per tant, tot i compartir la base crítica i de sospita que caracteritza aquests enfocaments, molts dels plantejaments que la literatura existent ha posat sobre la taula, malgrat reconèixer la necessitat d'un estudi complex i contextualitzat de la videovigilància, tendeixen a construir camises de força analítiques al voltant del fenomen de l'augment de la vigilància d'espais públics a través de tecnologies de visualització.

Hi ha tres grans línies que travessen les conceptualitzacions acadèmiques sobre la videovigilància (veure Quadre 2): per una banda, els *surveillance studies*, que combinen un enfocament foucauldianà basat en la reflexió al voltant de la visibilització, el poder, la disciplina i l'element tecnològic propi de les societats actuals, i articulen una

visió crítica i sovint de denúncia de l'impacte social de la vigilància (inter alia Lyon 1994, 2001, 2003; Murakami Wood *et al.* 2006; Norris i Armstrong 1999, Marx 1985); per l'altra, la literatura centrada en els processos urbans que embolcallen l'adopció de la videovigilància com a política pública, que emfatitza temes relacionats amb les xarxes de poder i influència en polítiques urbanes, els processos de comercialització i privatització de l'espai públic, els processos de gentrificació i revanxisme (Smith 1996) i la regeneració urbana en el marc del nou rol econòmic de les ciutats en la globalització (Cochrane 2007, Raco 2003, Coleman 2004); finalment, hi ha aquells que, des d'aproximacions més properes a la sociologia del dret i la criminologia, situen l'èmfasi en la voluntat de control de l'espai públic mitjançant la tecnologia en un procés més ampli de canvi de paradigma en la comprensió i gestió del risc i la por, de disminució general de la tolerància vers la diferència i de trencament d'alguns dels preceptes bàsics del pacte social de postguerra (Cohen 2002/1972, Garland 2001, Wacquant 2009, Frevel 2006, Furedi 2008).

Aquestes línies d'entrada, malgrat identificar temes importants per a la comprensió del fenomen de l'ull electrònic, han tendit a fer-ho de manera aïllada, aportant nous conceptes i anàlisis sovint anàlegs però descrits utilitzant terminologies diferents. Alhora, de manera independent no acaben de ser capaces de tancar adequadament el cercle que ha de fer possible donar resposta al per què de la videovigilància. Significativament, a més, cap d'aquestes línies d'investigació ni l'acadèmia ha abordat, en el nostre context, el tema de les càmeres als espais públics. A banda de l'avaluació realitzada per la universitat de Màlaga i d'un article sobre les Comissions de Garanties dels dispositius de videovigilància publicat l'any 2007 a la Revista de Derecho Político (Iglesia Chamarro 2007), a Espanya no comptem amb treballs sobre aquesta matèria, evidenciant la manca de maduresa del treball interdisciplinari sobre la proliferació de tecnologies de control en entorns urbans. La revisió de la literatura acadèmica existent que s'aborda a les properes pàgines, doncs, se centra necessàriament en aportacions foranies.

Quadre 2. Visualització de la proposta analítica

Font: Elaboració pròpia

2.3.1. Des dels estudis de ciència, tecnologia i vigilància

Un dels elements que contribueix a fer complex la sistematització dels factors que envolten l'adopció de la videovigilància és que les càmeres són un dispositiu que se situa en la intersecció de molts processos i disciplines, sense acabar d'encaixar ben bé en cap. L'estudi de la videovigilància, com comentàvem, s'ha abordat sovint des dels *surveillance studies*. Tanmateix, l'encaix de la videovigilància en la definició de vigilància és complicat, i malgrat els malabarismes que s'han fet des de la literatura acadèmica, la inserció de les càmeres en la comprensió de la 'societat de la vigilància' es fa sempre amb calçador.

Segons Lyon, que és sens dubte un dels acadèmics de referència dels *surveillance studies*, la vigilància es refereix a '*... les formes quotidianes i sistemàtiques [routine] a través de les quals certes organitzacions centren la seva atenció en la informació sobre el detall de la vida de les persones amb l'objectiu d'influir, gestionar o controlar certes persones o col·lectius*' (2003a: 5). El mateix autor proposa una categorització de les tecnologies de vigilància en auge des de l'11 de setembre de 2001, que centra en: primer, la biometria, basada en la utilització de dades relacionades amb característiques físiques de les persones, com ara l'iris, els trets facials o les empremtes digitals; en segon lloc, les 'targetes intel·ligents', documents d'identificació que incorporen xips programables, com ara el DNI-e; en tercer lloc, la videovigilància; i, finalment, la vigilància de les comunicacions, com la intercepció de missatges que circulen per xarxes telefòniques, virtuals, etc. (veure Quadre 3) Segons Lyon, '*tecnològicament, el que aquests sistemes de vigilància tenen en comú es que depenen de bases de dades habilitades per a la cerca*' (ibid.: 63). Gràcies a aquestes bases de dades, la informació generada en l'acte de vigilància pot ser ràpidament processada i cotejada amb diferents categories preestablertes o informació preexistent per tal d'identificar o aïllar anomalies o riscos. Aquesta automatització és el que fa possible la vigilància massiva i constant, i el que articula la possibilitat d'una *societat de la vigilància*, on aquests tipus de processos permeen les relacions socials quotidianes i les dinàmiques polítiques.

Quadre 3. Categorització de les tecnologies de vigilància segons Lyon

Biometria	Utilització de dades extretes del cos humà, com l'escanejat de l'iris, la digitalització d'imatges o l'ús de l'empremta digital.
Identificació	Targetes amb xips programables incorporats, com els DNI.
CCTV	Circuits tancats de televisió o vigilància per vídeo, sovint equipats amb software de reconeixement facial.
Comunicacions	Intercepció de comunicacions i vigilància de les xarxes, ja siguin telefòniques o web.

Font: Elaboració pròpia a partir de Lyon 2003a

Aquesta definició, però, és problemàtica. En el cas dels circuits tancats de televisió més habituals, la informació no és processada per dispositius capaços de reconèixer de manera automàtica les imatges que capten i cotejar els resultats amb bases de dades, sinó que la observació es vehicula a través de l'ull humà -el de la persona que, teòricament, observa les imatges des d'una sala de control remota. La literatura acadèmica salva aquest contratemps advertint de la propera generalització dels sistemes de reconeixement facial o de dades biomètriques (iris, mentó, pòmuls, etc.), que sí que processen la informació de manera algorítmica i en els que sí que són els ordinadors qui prenen les 'decisiones' en base a informació pre-registrada i catalogada en bases de dades. La realitat, però, és que aquests sistemes estan molt lluny de generalitzar-se, i que el reconeixement facial és encara una tecnologia incipient i problemàtica (Martin 2011, Coudert 2009).¹²

La videovigilància, doncs, encaixa només tangencialment en la literatura i el marc analític proposat pels *surveillance studies*, malgrat que la *literalitat* de la vigilància en el cas dels sistemes de circuit tancat de televisió fa que, per a molts, aquesta tecnologia es trobi a la base dels estudis sobre el control social a través de mitjans tècnics. Mai millor dit, la identificació entre vigilància i videovigilància que sembla evident *a primera vista* acaba, doncs, traïnt l'ull del que mira.

Aquesta primera lectura, intuïtiva si es vol, que associa videovigilància i vigilància, és molt propera a la que informa els discursos oficials als que fèiem referència al principi. Tot i que la videovigilància ni és ni funciona sempre com a dispositiu de vigilància, com veurem després la presència d'ulls' a l'espai públic desencadena en l'imaginari col·lectiu una cascada de relacions, associacions, angoixes i expectatives que es troba a la base de la fascinació generalitzada per la possibilitat d'un futur (utòpic o distòpic) de control total.

Entre el Panòptic i el Gran Germà

En l'imaginari col·lectiu i en relació amb la videovigilància, segurament cap imatge ha fet més fortuna que la del Gran Germà de George Orwell (1954/1961) al seu famós *1984*. Les aventures i desventures de Winston Smith, la seva lluita contra El Partit i El Gran Germà; l'omnipresent ull delator de les càmeres de circuit tancat de televisió, dels informants i de la Policia del Pensament; i el funcionament continu d'un aparell burocràtic de recollida i processament de les dades més banals sobre la vida de cadascun dels habitants d'Oceania, han convertit la novel·la d'Orwell en la distòpia perfecta de la societat de la informació i la vigilància (Lyon 1994).

A nivell acadèmic, però, i sobretot des dels anys 80, el que més ha impactat en la literatura sobre les càmeres i la societat de la vigilància no és tant Orwell i el Gran

---

¹² 'Airport face scanners' cannot tell the difference between Osama bin Laden and Winona Ryder', *The Telegraph*, 5 d'abril de 2009.

Germà, amb el seu model de vigilància basat en la burocràcia d'inspiració weberiana i la omnipresència de l'Estat, com Bentham i el Panòptic, sobretot en la seva posterior elaboració foucauldiana (Davis 1990, Fyfe i Bannister 1996, Hempel i Töpfer 2004), que emfatitza els elements vinculats al poder, la subjectivitat, la visibilitat i la subordinació a través de la incertesa.

La proposta de Jeremy Bentham (1787/2001), utòpica en la seva concepció, consistia en la construcció d'un sistema arquitectònic de disciplina social aplicable a diferents tipus d'espais, com ara presons, fàbriques, institucions mentals, educatives, etc. El seu disseny es basava en una planta circular amb una torre de vigilància al bell mig, des de la qual una sola persona hauria de poder vigilar i controlar un gran nombre d'individus, gràcies a la inexistència de barreres visuals entre el vigilant i els subjectes de la vigilància. Tanmateix, la proposta disciplinària de Bentham, que anomenà 'panòptic', no se centrava en la capacitat d'intervenir *ad hoc* sobre les conductes inapropiades o els actes de desobediència, sinó també -sobretot- en la capacitat de la presència de l'ull vigilant per convertir els vigilats en 'cossos dòcils', inferint-los un sentiment de 'conformitat anticipatòria' (Norris i Armstrong 1998: 5), és a dir, la internalització de les normes de l'autoritat fins al punt que el comportament, les normes i els valors socialment desitjables s'adoptessin inclús abans que se n'articulés la obligatorietat.

Aquest poder derivat de la capacitat per veure sense ser vist i per imposar disciplina a través de la visibilitat 'conscient i permanent' dels vigilats, la possibilitat d'imposar disciplina no *sobre* les persones, sinó a *través* d'elles, de la internalització de la responsabilitat per la conducta pròpia i les relacions de poder, és el que Foucault teoritza a *Surveiller et punir* (1975/1995),¹³ i el que ha convertit el que inicialment era un disseny utòpic de reforma social en la imatge predilecta d'entre totes les visions distòpiques de control total. La imatge del Panòptic, tal com l'elabora Foucault, deixa de ser una forma arquitectònica de visualització per convertir-se en una infraestructura social, política i tècnica que dóna sentit a la visualització com a base del control social disciplinari i que converteix el 'poder disciplinari de la mirada' en una eina de regulació del comportament individual tant o més important que la força i la coerció (base del poder, en canvi, al 1984 de George Orwell).

El que fa de Foucault un autor imprescindible en els estudis de vigilància, doncs, és el desenvolupament de la relació entre visualització i poder. A *Surveiller et punir*, la vigilància té un potencial coercitiu, ja que el poder s'exerceix no només a través de la

---

¹³ Foucault, però, no parteix per a la seva anàlisi del panòptic del disseny de Bentham, sinó de les mesures preses per a combatre el brot d'una plaga en una ciutat francesa al segle XVII, que contraposa a fórmules passades de control i eradicació de la lepra (Elden 2003). Com que l'objecte d'aquest treball no és aprofundir en les teories de Foucault, ens limitem a aportar referències útils per a l'exploració en profunditat d'aquest extrem, així com de les més recents derives del pensament del filòsof en relació amb la vigilància i el control, recollides per Anthony Giddens, Gilles Deleuze i Bruno Latour, entre d'altres.

visualització, sinó també de la individualització de patologies mitjançant la codificació burocràtica, la presa de decisions basades en categories classificatòries i l'amenaça de la força en cas de desobediència o resistència (Norris 2003). La vinculació entre el subjecte de la vigilància i un historial individualitzat, que és el que permet la identificació, la codificació burocràtica i, finalment, la classificació, és el que articula el pas crític de la vigilància a la disciplina.

Aquesta elaboració de la relació entre vigilància, disciplina i poder encaixa perfectament amb la definició que fèiem anteriorment de l'àmbit d'actuació dels estudis de vigilància. De nou, però, posa sobre la taula el difícil encaix del Panòptic en la comprensió de l'impacte social dels circuits tancats de televisió, ja que, a no ser que aquests tinguin capacitat per a vincular noms amb cares, i de vincular aquesta identificació a un aparell burocràtic que relacioni els esdeveniments capturats per la càmera amb un arxiu preexistent, la proliferació de càmeres contribueix a l'augment quantitatiu de la vigilància, però sense els atributs relacionats amb la disciplina, el control i el poder que donen forma als malsons panòptics. En aquest sentit, la proliferació de càmeres permet la visualització de més coses (quantitativament), però no el coneixement de més coses (qualitativament) (Norris 2003: 256).

A banda d'aquesta limitació concreta del potencial explicatiu o metafòric del Panòptic per a contribuir a la comprensió dels mecanismes que expliquen la proliferació de les càmeres com a recurs per fer front a la inseguretat ciutadana, gran part de la literatura sobre la societat de la vigilància se situa ja en un escenari post-panòptic (Bauman 2000, Boyne 2000), si bé sense massa capacitat o voluntat per lliurar-se del llegat foucauldian, com evidencia la proliferació de termes i imatges derivats de la imatge original. El sinòptic, el banòptic, el periòptic, el superpanòptic i el postpanòptic (veure Quadre 4) segueixen fent-se espai en la literatura acadèmica, intentant encapsular el gir que ha de permetre refinar l'encaix entre la teorització foucauldiana i les societats del segle XXI, travessades per la vigilància distribuïda i descentralitzada, l'excepció quotidiana i un control que cada vegada s'allunya més de l'individu per centrar-se en les dades.¹⁴

---

¹⁴ En els darrers anys, de fet, cada vegada es parla més del concepte de 'dataveillance', una adaptació de la traducció a l'anglès de vigilància -'surveillance'- que pretén emfatitzar precisament la importància de les dades (i no tant de la mirada o l'element visual) en les noves infraestructures de vigilància, control i classificació (Clarke 1997).

Quadre 4. Breu conceptualització de les aportacions post-panòptiques

<p>Sinòptic</p>	<p>Mathiesen (1997) planteja que el Panòptic, en assumir un paradigma en el que 'pocs vigilen a molts', ignora desenvolupaments recents vinculats als mitjans de comunicació i la cultura popular, que fan que actualment el procés s'hagi invertit, i siguin 'molts que en vigilen a pocs'. Vivim, doncs, en la 'societat dels espectadors', on la vigilància és simètrica i dialèctica, el Panòptic i el Sinòptic són recíprocs, i la disciplina i el control es normalitzen en aquesta relació..</p>
<p>Banòptic</p>	<p>Bigo (2006) fa referència al concepte d'excepció, i diferencia entre la vigilància, a la qual pot estar subjecte tothom, i el control, que és només per a alguns. Prenent com a referència els camps de detenció de migrants i els espais fronterers, Bigo rebutja la idea que tothom és víctima de l'escrutini panòptic. Al contrari: les tecnologies de control determinen quins són els perfils 'no benvinguts', sovint establint un continuum entre migració, delinqüència i terrorisme, i creant un marc securitari en el que 'uns pocs vigilen a uns pocs'.</p>
<p>Periòptic</p>	<p>Lianos (2010) descriu un model de governança postmoderna, en el qual el control emana d'estructures policèntriques i fragmentades, i la disciplina és substituïda per la col·laboració articulada a través de la competència i l'autonomia. El control, així, emergeix com una pràctica que s'imposa en un entorn de conformitat i no questionament generat per la penetració de les dinàmiques de mercat en totes les funcions socials.</p>
<p>Superpanòptic</p>	<p>Poster (1990) i Lyon (2001)¹ 'superlativitzen' el terme originari de Bentham per descriure com la observació panòptica convergeix amb les simulacions conductuals construïdes a partir de la recol·lecció de dades personals i la construcció de grans bases de dades. Els perfils simulats que emergeixen d'aquest procés d'agregació de dades alteren subjectivitats en constituir la base que determina què és 'normal' i quin tractament han de rebre les persones 'realment existents' en una miriada de situacions. Amb les bases de dades, doncs, el Panòptic deixa la presó per integrar-se en la societat.</p>
<p>Neoconòptic</p>	<p>Hayes (2009) emfatitza el paper central que juga el sector privat en la prestació de seguretat i vigilància i el neo-conservadurisme que tenyeix les crides a la defensa de l'estil de vida occidental i la seguretat nacional. La ideologia neo-conservadora, basada en el 'dret a aconseguir beneficis sense límits', és present en el programa de seguretat de la UE, que es basa en el control policial i la intervenció en els 'estats fallits' tant per evitar 'preventivament' les amenaces a la seguretat com per impulsar la propagació de democràcies de patró occidental.</p>

Font: Elaboració pròpia

A grans trets, el que aquests enfocaments pretenen és utilitzar el panòptic com a eina analítica, però sense donar-li valor descriptiu, emfatitzant que la mobilització de la imatge foucauldiana només pot tenir sentit si entronca amb desenvolupaments socials, culturals i tecnològics recents, i si queda clara la seva funció com a *tipus ideal*, però no com a generalització empírica (Yar 2003:258). És innegable, però, que tant aquestes

perspectives com les 'orwellianes' tendeixen a concentrar-se en les propietats negatives de la vigilància, oblidant l'impacte que les noves tecnologies han tingut, per exemple, en processos d'inclusió o en la gestió d'emergències, així com el fet que gran part de l'impuls per a l'extensió de la tecnologia prové no només de governs i empreses, sinó també de ciutadans que no tenen cap problema per dependre de dispositius mòbils amb GPS, navegació per satèl·lit, *webcams*, Facebook, etc. (Hayes 2009: 6, Bruno *et al.* 2010)

Amb tot, tornant al context urbà, el que el post-panopticisme aporta és la idea que les ciutats no són presons (Koskela 2000), malgrat que hi trobem elements de la relació panòptica entre visibilitat, transparència i incertesa. El que domina als entorns urbans és l'absència de la força o la intervenció física per a imposar disciplina, i l'augment gradual de la necessitat permanent de registre i documentació. Als nuclis urbans, la presència és voluntària i les pràctiques socials són múltiples ('A la ciutat hi passen massa coses per a que [l'associació directa amb el Panòptic] tingui sentit', diu Soja a *Thirdspace*, 1996); i la vigilància no s'exerceix sempre o només des d'un espai central (malgrat el paper de l'Estat en l'extensió de la videovigilància), sinó que els actors privats i les xarxes horitzontals de control entre iguals hi juguen un paper destacat.

Podem concloure, doncs, que els *surveillance studies* ens aporten elements interpretatius i d'anàlisi, però també plantegen preguntes de difícil resolució dins de l'àmbit d'estudi o els referents d'aquesta disciplina. Tot i que veurem que alguns dels temes que s'han apuntat fins ara van reemergint, la comprensió de la videovigilància urbana com un procés centrat en l'impacte social de l'ull electrònic deixa massa peces de difícil encaix. Les properes pàgines, doncs, són un intent d'utilitzar peces de diferents disciplines per tal de definir una imatge complexa però més completa de les variables que embolcallen l'adopció de la videovigilància com a solució política urbana.

2.3.2. Des de la sociologia urbana

Malgrat que els *surveillance studies* han abordat temes relacionats amb l'arquitectura institucional, el poder, l'impacte i les conseqüències socials de les noves tecnologies, posant sobre la taula elements interpretatius que cal tenir en compte a l'hora d'entendre l'aposta per la videovigilància (la combinació de la imatge distòpica del Gran Germà amb les fantasies de control i disciplina vinculades a les càmeres, la fascinació per les capacitats de les noves tecnologies, etc.), una part significativa de les referències acadèmiques al fenomen de l'expansió de la videovigilància com a solució

urbana provenen, precisament, de l'àmbit de la sociologia urbana, els estudis urbans i les polítiques urbanes, sobretot als països anglosaxons (Douillet *et al.* 2009).¹⁵

Al capítol anterior ja vàiem com la introducció de variables que no són centrals als *surveillance studies*, com el paper de les tecnologies que no registren ni classifiquen de forma algorítmica i automàtica, és imprescindible per tal d'avançar vers la comprensió de l'economia política de la videovigilància i respondre la pregunta que dona origen a aquest treball acadèmic. Trobant, doncs, a faltar elements analítics i explicatius suficients en els estudis de vigilància, dirigim ara la mirada al corpus acadèmic que ha abordat el fenomen de la videovigilància des de la perspectiva urbana i de les polítiques públiques.

Des d'aquest punt de vista, el creixent recurs a les càmeres s'entén com a part d'una transformació més àmplia en la que estan immerses les ciutats contemporànies. En el procés de reconversió de les velles ciutats industrials en nous espais del post-fordisme, caracteritzats no per la mescla d'usos i funcions, sinó per la gestió de l'oci i el consum, la videovigilància emergeix com una eina al servei de la reestructuració econòmica de l'espai urbà, per tal d'adaptar-lo a les necessitats de turistes i consumidors. Alguns dels autors claus d'aquest enfocament aborden la interacció d'aquests elements i la seva articulació com a dinàmiques explicatives del perquè de la videovigilància, però sovint ho fan de maneres diferents.

Així, Fyfe i Bannister (1998) plantegen que els motius de la difusió de les càmeres cal entendre'ls dins d'un procés més general de reconstrucció de l'espai públic urbà en base a la comodificació (vinculada a l'acumulació i circulació de capital i les relacions basades en la propietat) i la burocratització (vinculada al paper de l'estat) que impacta sobre la manera com l'espai és produït (Lefebvre 1991); en la seva visió, la videovigilància amenaça l'ús 'polític' (Sennett 1992, Coleman 2004: 232) de l'espai públic i margina els usos basats en la negociació del contacte humà, el conflicte i la tolerància (Fyfe i Bannister 1998, Bannister i Kearns 2009).

Norris *et al.* (2004) afegeixen a aquesta anàlisi l'impacte de la globalització i la modernitat tardana. En el seu imprescindible relat sobre el creixement de la videovigilància a nivell global en els darrers anys, els autors identifiquen com a factors acceleradors de l'adopció dels circuits tancats de televisió la creixent globalització, que ha exacerbat la preocupació per l'anonimat i la possibilitat de verificar la identitat d'aquells que ens envolten; la creixent mobilitat, local i internacional, que ha donat lloc a l'emergència del que anomenen una 'societat global d'estranyes' que respon amb angonya a la impossibilitat de conèixer l'*altre*; i l'emergència de la gestió del risc com a

---

¹⁵ Independentment d'altres consideracions, això pot estar relacionat amb el fet que la Gran Bretanya és el país més videovigilat del món, amb un total d'entre 1.850.000 i 4.200.000 càmeres, segons els càlculs (Gerrard i Thompson 2011, McCahill i Norris 2002b).

lògica dominant de la governança urbana (element aquest que explorarem més endavant).

Coleman (2004), per la seva banda, que és potser qui més ha explorat la relació específica entre videovigilància i ciutat, insisteix en la necessitat d'entendre el procés de proliferació de càmeres en el context dels processos d'espacialització que l'envolten. A *Reclaiming the Streets*, aquest autor apunta a l'existència d'una estratègia d'ordenació social vinculada als impulsos i pressions per a la regeneració dels centres urbans en línia amb les necessitats de les coalicions i xarxes de poder local i els seus interessos econòmics, polítics i ideològics. Per a Coleman, l'estudi de la videovigilància permet desconstruir el vernacle neoliberal i posar sobre la taula les motivacions que mouen la promoció de les càmeres i les pràctiques espacials que imposen. La pregunta clau del seu relat, doncs, és 'a qui serveixen les càmeres?', i la resposta inclou la construcció d'una visió idealitzada de la ciutat que busca deixar enrere la gestió de la ciutat basada en la reproducció social per abraçar una lògica neoliberal basada en la desigualtat, l'exclusió, el revanxisme i la mobilització de la por en nom de la seguretat.

Els autors que aborden la videovigilància des de la perspectiva urbana, doncs, tendeixen a emfatitzar la importància dels interessos econòmics i del gir empresarial (Harvey 1989, Bailly *et al.* 1996, Cooper 1998, Fox Gotham 2002) en la gestió de la ciutat en la comprensió del perquè de l'adopció generalitzada i creixent de les tecnologies de vigilància. En aquesta perspectiva, els interessos públics i privats esdevenen un de sol, i la deriva de les ciutats contemporànies apareix com la cara visible d'un procés més ampli de transformació de l'economia, del paper de l'Estat i de les polítiques públiques. Aquests autors insisteixen també en que aquesta visió comercial i comodificada de l'espai urbà va més enllà de la creació d'espais adaptats a certs sectors socials, i s'estén fins la concepció i construcció d'espais que classifiquen les persones en base al seu poder adquisitiu. En aquest context, la videovigilància es converteix en una eina d'exclusió social. Tal com exemplificava la cita que obre aquest primer capítol, les càmeres poden ser i són utilitzades per identificar i allunyar aquells que es considera que, degut al seu aspecte o al seu comportament, no pertanyen a certs espais, convertint així aquests aparells en tecnologies d'ordenament espacial (Cochrane 2007). La comercialització de l'espai públic, doncs, estaria lligada a un procés de segmentació social no explícit, determinat per interessos comercials vinculats a la carrera per extreure plusvàlua del fet urbà (Harvey 1989), que arribaria a incidir també en la internalització de certes conductes per part d'aquells que no volen ser percebuts com 'foranis', els que volen poder pertànyer i participar dels espais d'oci i privilegi descrits a través de la geografia excoent que dibuixa la vigilància. També en aquesta perspectiva, per tant, l'element disciplinari i de control que elaborà Foucault (1975/1995) adquireix rellevància i té valor analític.

El procés que es descriu des d'aquestes disciplines està caracteritzat, per una banda, per l'emergència de la ciutat com un element central en l'estructura de governança de la globalització (Sassen 2006). La superació de la crisi global dels anys 70, amb l'esgotament del règim d'acumulació fordista (Cochrane 2007, Greenberg 2008,

MacLeod i Johnstone 2012), hauria estat marcada, segons aquests autors, per l'aposta per l'intercanvi global de productes i serveis, pels preceptes de la nova dreta conservadora i per la regeneració urbana basada en el consum, la competitivitat i els interessos privats (Raco 2002). En aquest context, nous actors (privats) haurien entrat al procés de presa de decisions polítiques, noves formes de gestionar els recursos públics s'haurien imposat (normalitzant el risc, la inversió especulativa i, en general, una concepció empresarial de la gestió pública) i el mantra del creixement econòmic *per se*, per sobre de la tradicional concepció de la ciutat com espai de reproducció social, s'hauria consolidat (Cochrane 2007, Coleman 2004, Logan i Molotch 1987). Alhora, amb la dramàtica expansió del sistema financer global, les ciutats haurien deixat de mirar cap a l'àmbit productiu per posar l'èmfasi en les possibilitats del mercat global d'actius, buscant col·locar les ciutats i l'experiència urbana en el mercat global d'inversions.

En aquest context de lluita per l'atracció d'inversió en l'espai urbà, la videovigilància es perfila com un 'servei' que millora la imatge del producte a vendre, com una importació al centre urbà de les expectatives de seguretat, predictibilitat i homogeneïtat del centres comercials perifèrics (Sorkin 1992), i com una eina clau de revitalització, reorganització i ordenament urbà. En un escenari dominat pels partenariats públic-privats, per una regeneració urbana marcada pel revanxisme i els interessos de classe articulats al voltant de la capacitat de consum (Smith 2002) i per la construcció social d'una expectativa de seguretat importada dels espais privats (i, per tant, centrada en l'homogeneïtat, la certesa i el control), la videovigilància apareix com un element tant pràctic com simbòlic. Una eina útil per a la creació de murs invisibles dins del perímetre urbà i per a la normalització d'una representació concreta de l'espai i de les pràctiques espacials (Koskela 2000, Fyfe i Bannister 1998).

Les declaracions del representant d'una associació de comerciants de Lyon (França), recollides per Béтин *et al.* (2003), exemplificarien bé aquesta cristallització de processos:

'El carrer Émile Zola és important per a les autoritats locals, perquè ells saben molt bé que és un carrer important per al shopping. És un tema que he discutit amb [l'alcalde] Gérard Collomb, el del centre de la ciutat i el comerç de luxe. Ell es partidari de que les càmeres cobreixin tot el centre, perquè ell vol fer de Lyon una ciutat internacional. I sap molt bé que Lyon només pot ser internacional si, entre altres coses, hi ha un shopping de nivell internacional. És a dir, que no aconseguirem que vinguin congressos, amb congressistes i les seves dones, si no podem atendre les seves necessitats. Perquè ells voldran visitar el teatre romà de Fourvière, la zona antiga i la resta, però cal també que, a més de tot això, puguin fer shopping, anar a Hermès, Cartier, Vuitton i tots aquests.'

Seguint, per tant, aquesta lògica, la videovigilància formaria part no només d'un procés general de privatització, comodificació i domesticació de l'espai urbà, sinó que quedaria incorporada al mobiliari imprescindible de la ciutat segura. Però no, com

plantegen els *surveillance studies*, al nivell d'altres tecnologies de control urbanes, com les 'smart cards' o els documents d'identificació (IDs) (Lyon 1994), sinó que les càmeres s'haurien d'entendre com dispositius de control i exclusió 'empotrats' [embedded] a l'espai urbà, al mateix nivell que les barreres arquitectòniques dissenyades expressament per evitar la pernoctació en espais públics (tanques, punxes, bancs individuals, etc.), els murs físics que envolten certs espais urbans (els barris i condominis tancats), els elements que podrien funcionar com amagatalls o zones d'"ombra' (escales, arbres, tàpies, etc.) i, en general, totes les estratègies associades a l'urbanisme preventiu i la prevenció situacional (Cochrane 2007, Garland 2001, Levan 2009). Aquestes receptes urbanes, basades en la idea que la clau per a la construcció d'espais segurs i rentables rau en l'eliminació de l'oportunitat de cometre delictes a través del disseny arquitectònic de l'entorn (Clarke 1995, Newman 1996, Crowe 2000), justifiquen la introducció del control als espais de socialització i normalitzen la voluntat d'eliminar certs comportaments d'espais determinats.

Un altre dels elements pivotals d'aquest enfocament està relacionat precisament amb aquesta tendència a l'exclusió de certs espais de perfils determinats. Amb l'emergència dels centres de les ciutats com espais econòmicament rendibles i turísticament desitjables¹⁶, es generalitza també un afany 'higienista' que reproduceix als centres i espais d'oci dels centres urbans lògiques d'inclusió i exclusió importades de les zones comercials privades (Sorkin 1992) i dels enclavaments turístics on la vinculació entre entorn, imatge i consum és més evident. Així, en el cas específic de la videovigilància, és significatiu que el primer sistema de videovigilància pública permanent que recull la literatura va començar a funcionar l'any 1985 al passeig marítim de la localitat anglesa de Bournemouth. Una candidata 'poc probable', subratllen Norris *et al.* (2004), però el fet que aquell any acollís la celebració de la conferència anual del Partit Conservador, que l'any anterior havia estat víctima d'un atemptat de l'IRA, feu que se'n reforcés la seguretat amb la instal·lació de càmeres a la zona arran de mar. Pocs anys després, el municipi francès de Hyères, a la Côte d'Azur, instal·lava per la seva banda un altre sistema de videovigilància per tal de combatre la delinqüència al carrer (Hempel i Töpfer 2009: 158). Una mica més tard, el 1995, la policia de l'illa de Sylt, al nord d'Alemanya, instal·là una càmera en una zona peatonal d'un dels barris costaners, Westerland, per tal de protegir als turistes d'adolescents i *gamberros*.

Com es pregunten alguns autors: és una coincidència que als tres països mencionats, els primers sistemes de videovigilància no s'instal·lessin en zones amb altes taxes de delinqüència, sinó en espais exclusius d'oci costaner? Clarament, no (Díez-Ripollès i Cerezo 2009, Koskela 2000). Per a Hempel i Töpfer (2009), no hi hauria dubte de que l'adopció de les càmeres en aquests espais té poc a veure amb el risc objectiu, i molt

---

¹⁶ Tot i que aquesta és una tendència que s'ha exacerbat en els darrers anys, l'associació entre centres històrics i turisme té una llarga tradició a Europa. Als Estats Units, però, la situació és molt diferent, i als anys 60 es produí un èxode de blancs vers els suburbis, abandonant a la població negra amb menys recursos als centres urbans. Aquesta tendència, però, s'ha invertit recentment, i, com explica Smith (2000), les classes mitges tornen als centres 'amb set de venjança'. En el cas d'Europa i els Estats units, doncs, parlariem de dinàmiques amb trajectòries diferents, per bé que amb tendència a convergir.

amb la voluntat de preservar el caràcter exclusiu de certs indrets, evitant que es converteixin en espais d'oci de perfils que poden acabar convertint-los en 'llocs barats' (íbid.: 159). Per als policies que monitoritzen les pantalles i que patrullen la zona, doncs, la feina consisteix en la identificació i classificació dels joves indesitjables, per una banda, i dels turistes desitjables, per l'altra. En determinar qui pertany i qui no, qui és *propi* i qui no.

La prevenció situacional i l'urbanisme preventiu associats a les càmeres, doncs, formen part d'un procés d'exclusió o expulsió a través del disseny urbà, de *designing-out*, dels consumidors fallits, per a major glòria i llibertat deambulants dels perfils susceptibles de donar bona imatge i fer un ús consumista de la ciutat.

Com vèiem, de nou, a la cita d'obertura del capítol, la vigilància a través de circuits tancats de televisió permet només una relació visual entre l'operador i el subjecte de la vigilància. En aquest context, l'únic indicador que determina qui es converteix en objecte de control és la imatge. El que trenca la convivència, doncs, no són els actes que es cometen, sinó la percepció de l'operador en relació amb el potencial de certs perfils per ser vistos com elements disruptius. Davant la dificultat d'obtenir cap altra informació sobre els qui apareixen en pantalla, el que determina la mirada sospitosa és, per tant, l'aparença. No és d'estranyar, doncs, que totes les publicacions acadèmiques sobre aquest tema identifiquin a joves, minories ètniques, persones sense sostre, prostitutes i altres perfils fàcilment identificables a simple vista com els objectius preferents de la mirada panòptica (, McCahill 1998, Norris i Armstrong 1999, Béttin *et al.* 2003).

Al centre de Newcastle, més del 25% del incidents per als quals es va utilitzar la videovigilància entre 1993 i 1995 tenien a veure amb la mendicitat, els rodamons i els 'joves sospitosos' (...); a Birmingham, el 17% dels incidents en que s'utilitzaren les càmeres per ajudar a la policia tingueren a veure amb 'molèsties, borratxos i captaires'.

(Fyfe i Bannister 1998: 9)

Sembla clar, per tant, que la videovigilància no és només l'evidència de la voluntat d'excloure certs perfils, sinó que per les seves característiques tècniques és una eina que només pot determinar l'exclusió en base a trets visibles, aparents. La càmera, per tant, *participa* en la construcció del que és *propi* i *impropi* (Béttin *et al.* 2003). És tant símptoma com causa de la generalització del *profiling*.

La legitimació del 'dret d'admissió' als espais públics, a més, pot ser entesa en el context del 'gir empresarial' en la gestió de la ciutat del que parlàvem unes pàgines més amunt (Harvey 1989), en estendre als espais comuns lògiques privades d'exclusió i selecció (Coleman 2004, Reeve 1996, Koskela 2000) disfressades de partenariats

publico-privats, de 'responsabilització' de la comunitat i de descentralització de l'Estat¹⁷ en els afers vinculats a la seguretat (Raco 2003, Imrie i Raco 2003, Johnstone 2004). De fet, la retòrica de la regeneració urbana que acompanya moltes vegades les intervencions securitàries a l'espai públic reproduïx els valors dels espais privats d'oci i consum (Sorkin 1992, Fyfe i Bannister 1998). Sovint la mateixa instal·lació de la videovigilància forma part d'un partenariat entre l'administració local i el món privat. A Glasgow, per exemple, la introducció de les càmeres fou liderada per l'associació de comerciants, i fou un dels elements estrella d'un programa de regeneració urbana basat en el màrqueting de la ciutat ('The New Glasgow'); per tal de cobrir-ne el cost, el municipi i els comerciants creen l'eslògan: 'La videovigilància no només té lògica -té lògica comercial'. Aquest és un patró recurrent al món anglosaxó (Bannister *et al.* 2006: 923).

Aquesta 'privatització' no afecta només a la dinàmica securitària de l'espai públic. Els interessos econòmics estarien també molt relacionats amb la construcció social de la tecnologia com un remei [*fix*] 'científic' als mals socials (Ceyhan 2006), amb l'aposta per la seva adquisició com a símbol de progrés i modernitat (Samatas 2004), i finalment, amb la inqüestionabilitat de la despesa tecnològica (fins i tot, o sobretot, quan es realitza a costa de la inversió social) (Graham 2006).

La complicitat de l'espai construït amb un projecte més ampli de transformació de la ciutat en espai d'inversió, i de les polítiques públiques en eina de gestió d'actius, però, es pot portar encara més lluny que la intervenció puntual en racons i places, o la teorització dels processos d'exclusió. Graham (2009, 2010, 2012), per exemple, aprofundeix en el fort vincle existent entre seguretat i ciutat al món post-11 de setembre, i denuncia la videovigilància i la irrupció d'altres tecnologies de seguretat en l'espai urbà com a part d'un procés de militarització de l'espai públic, en la línia dels escenaris dibuixats des dels anys 90 per Mike Davis (*inter alia* 1992, 2003).

Per a Graham, l'aparició del terrorisme internacional i de la ciberdelinqüència han transformat profundament el concepte de 'guerra'. En l'era del terror global, 'les distincions tradicionals entre guerra i pau, l'espai local i l'espai global, l'esfera civil i l'esfera militar, i el dins i el fora dels estats-nació' perden força. La guerra 'és tot i està a tot arreu' (Graham 2010: 294). Aquest nou imaginari vinculat a la guerra acaba aterrant a la ciutat, i alimenta la militarització de l'espai urbà i la vida quotidiana. La seguretat es desvincula progressivament dels conflictes territorials i entre estats, per centrar-se en allò urbà i quotidià, convertint la ciutat en un camp de batalla perpetu on el risc és omnipresent i interminable. En aquest context, les tecnologies de vigilància i la videovigilància serien un element més d'aquesta lògica de guerra que converteix la diferència en alteritat, l'alteritat en sospita, i la sospita en violència, i que veu reflectits

---

¹⁷ En el sentit, suggereixen alguns, que Foucault li dona al terme 'governmentality' (Coleman 2004: 26)

els seus deliris bèl·lics en una cultura popular inundada d'una barreja d'oci, guerra i armes, des dels videojocs fins el disseny dels automòbils (ibid., 348).

La retòrica de 'defensa' que descriuen alguns autors (Murakami Wood i Coaffee 2006, Monahan 2010, Davis 1992) i que importa a l'espai públic occidental dinàmiques de fortalesa pròpies d'un estat de guerra, acaba consolidant el que Agamben (2002) anomena l'"imperatiu de la seguretat": el que fins mitjans del segle XX no era més que un dels molts elements que constituïen l'acció pública, és avui 'el criteri únic en el que es basa la legitimació política' (ibid.).

Graham, doncs, estableix la connexió entre la 'defensa' tradicional i aquesta nova seguretat que s'està definint a nivell local en base als interessos econòmics i comercials, les capacitats de les noves tecnologies i el creixent rebuig a la diversitat que constitueix l'experiència urbana, i entronca així amb la resta d'autors inclosos en aquesta secció, que emfatitzen els vincles entre la ciutat, les polítiques urbanes i la videovigilància. Ell, a més, aporta la denuncia de la 'tecnologització' de la seguretat com un símptoma més de la privatització de la seguretat i la descentralització de la vigilància, tant en el sentit de la transferència a l'àmbit local de tecnologies militars (Graham 2010), com en el de la delegació de funcions de control i policia en empreses i organitzacions privades 'a les que se'ls permet no només la utilització generalitzada de guardes privats de seguretat i de videocàmeres en zones comercials i espais residencials acotats, sinó en molts casos l'establiment de limitacions o prohibicions d'accés a espais oberts al públic d'interès empresarial' (Díez-Ripollès i Cerezo 2009). En aquesta nova arquitectura institucional distribuïda, pròpia de la governança, on els riscos locals es barregen amb les amenaces globals i les esferes civils i militars es desdibuixen, la tasca policial també es veu alterada. En la ciutat dels partenariats publico-privats (PPPs), els agents de policia deixen de ser els gestors exclusius de l'aplicació de la llei per convertir-se, com cita Raco (2003) en 'treballadors del coneixement i consultors sobre la gestió del risc en espais públic i privats, que es van creuant amb tota una sèrie d'altres professions que s'ocupen del mateix'. El control policial emergeix, per tant, també, com a activitat publico-privada.

Malgrat la clara utilitat de molts dels arguments plantejats des de la sociologia urbana per a la construcció del mapa d'elements que constitueixen l'economia política de la videovigilància, és difícil ignorar que algunes de les propostes que es posen sobre la taula, tal com passava amb els surveillance studies, tendeixen a marginar o no abordar certs elements.

Així, per una banda, des de la sociologia urbana a cops es reproduïx la relació monolítica Estat-ciudadà que trobem a 1984, però ignorant, com ens recorda Lianos (2003: 418), que al 'Gran-Germanisme' que es denuncia és difícil identificar-hi un únic Gran Germà. En aquest sentit, inclús quan es reconeixen les complexitats del procés d'adopció de la videovigilància com a política pública, o s'explora el joc d'interessos i xarxes de poder que s'hi veuen implicats (Coleman 2004, Webster 2004), o es parla de resistències (Graham 2010), s'assumeix una intencionalitat, linealitat o control remot

del procés que pot caure en el determinisme, el derrotisme o la superficialitat en l'anàlisi. Segurament una millor comprensió de les dinàmiques de relació entre els interessos públics i privats, els diferents nivells de govern i el paper dels diferents actors que conflueixen al voltant del fenomen de les càmeres, podria aportar una mirada més complexa i empírica al procés (Douillet et al. 2009, McCann 2010).

Per l'altra, en centrar-se en aspectes vinculats a la política i l'economia, aquests enfocaments emmascaren els elements de seducció que despleguen les tecnologies de vigilància, des de la fascinació generalitzada per la mirada de la càmera fins els usos urbans de la tecnologia que són percebuts com una millora quotidiana i no com un acte d'opressió o classificació (Ceyhan 2006, Bruno et al. 2010). En aquest sentit, és significativa l'absència en aquestes perspectives d'una reflexió profunda sobre els alts graus de suport popular de què gaudeix la videovigilància en entorns urbans.¹⁸

Finalment, la perspectiva urbana tendeix a donar per fet l'existència de xarxes de poder perfectament organitzades i compactes que funcionen, a tot arreu i en tot moment, de la mateixa manera. Així, si bé les dinàmiques de transferència de polítiques es mencionen (Coleman 2004, Douillet et al. 2009, Hier 2010), en general no es proposen noves conceptualitzacions, ni formes de fer operatius els processos estudiats, ni s'introdueixen elements que qüestionin la lectura determinista, naturalitzadora i de progressió lineal de l'adopció de la vigilància en les ciutats del nostre entorn.

Malgrat tots aquests elements, és innegable que la mirada urbana complementa de manera imprescindible l'angle desenvolupat pels surveillance studies, allunyant l'anàlisi del paradigma tecnològic per entendre l'ull electrònic en el context d'un procés de canvi urbà que s'ha anat imposant a les ciutats occidentals des de finals dels anys 80. La fotografia, però, quedaria coixa si no introduïssim en l'anàlisi dels dispositius de vigilància elements relacionats amb alguns dels canvis socials, polítics, legals i policials de les darreres dècades, així com la constel·lació de processos que, en aquest període, ha anat canviant la manera com percebem, conceptualitzem, gestionem i ens relacionem amb el risc, la por i la incertesa.

2.3.3. Des de la sociologia del dret i la criminologia

Com hem vist fins ara, una part important de les publicacions acadèmiques associa la vigilància contemporània i la videovigilància tant amb el model de producció i consum que comença a generalitzar-se a les darreries del segle XX, íntimament lligat al desenvolupament de les noves tecnologies, com amb els processos urbans i la reproducció a l'àmbit local de dinàmiques i tecnologies tradicionalment associades amb l'àmbit militar i de la defensa nacional. Tanmateix, les càmeres i el control són també una qüestió quotidiana, un element que ha acabat encaixant en el paisatge tant

---

¹⁸ Veure Taula 1 i discussió al capítol 'Resum global' d'aquest mateix volum.

físic com metafísic del segle XXI, i que juga un rol creixent en la mediació del risc (Lyon 2004: 137). Perquè si alguna cosa és evident és que la necessitat de videovigilància ha d'estar vinculada, en un moment o altre, amb la inseguretat. És possible que les càmeres siguin una mala aposta securitària, però és innegable que la resposta al perquè de la videovigilància ha d'incloure, tard o d'hora, l'element de la por, que és el que generalment mobilitza el discurs oficial al que fem referència anteriorment (Raco 2003, Mooney i Young 2006, Monahan 2010).

La por i la inseguretat no són avui el que eren fa poques dècades. Com tota construcció social, allò que ens espanta depèn molt dels discursos socials que cada època crea. Si la societat pre-industrial estava marcada per pors apocalíptiques (la fam, les tempestes, les plagues i les guerres), un dels triomfs de la primera modernitat fou la conversió d'aquests perills en quelcom de calculable i controlable des de les institucions. En la modernitat tardana, però, i seguint Ulrich Beck (1993, 1996), el progrés tecnològic, el creixent individualisme i la crisi institucional han desencadenat l'emergència d'una sèrie de nous riscos 'socials, polítics, ecològics i individuals' (Beck 1996: 27) difícils de controlar per les institucions de la societat industrial. Estaríem doncs en un estadi 'líquid' (Bauman 2000) marcat per la fluïdesa, la mobilitat i la interconnectivitat, però també per la desterritorialització del poder, el declivi de les institucions polítiques tradicionals, la desestructuració de les institucions socials i la dissolució de principis bàsics de la vida en societat (Ceyhan 2006: 7). La inseguretat del segle XXI, doncs, seria la inseguretat de la incertesa, una inseguretat ontològica, cognitiva i relacional que, com diuen Norris *et al.*, ens porta a buscar certes en la verificació de les identitats i el control dels que habiten aquesta 'societat global d'estranyes' (2004: 120).

La seguretat i la inseguretat, doncs, emergeixen com una preocupació de primer ordre en la 'societat risc', i la provisió de certes es converteix en el principal objectiu de la governança (Gray 2003: 319). La inseguretat que emergeix d'aquests processos, però, és una inseguretat intangible, que no té orígens definits i que troba recer només en el càlcul imaginari d'escenaris possibles. Així, la gestió del risc implica treballar amb probabilitats i intentar reduir incertesa, en eliminar el factor sorpresa. L'espiral, però, es fa interminable, i cada efecte inesperat alimenta alhora l'exigència de més certes, control i capacitat predictiva (Graham 2010).

En aquest context, el que la literatura descriu com *signal crimes*, 'esdeveniments que aconseguen una influència desproporcionada en el sentit de provocar que una persona o un grup de persones se senti en situació de risc' (Innes i Fielding 2002) tenen un impacte innegable sobre la percepció d'inseguretat. En el cas de la videovigilància, casos capturats en algun moment per circuits tancats de televisió, com el segrest i posterior assassinat del nen James Bulger en un centre comercial britànic l'any 1993 (veure Imatge 1) o l'agressió d'una noia al metro de Barcelona el 2007 (veure Imatge 2), capturen la imaginació i les pors col·lectives i són utilitzats i repetits pels mitjans de comunicació o pel discurs oficial al voltant de la seguretat, actuant en certa mesura com profecies auto-complertes. Són el somni de l'hipocondríac: 'ho veieu?'

INTRODUCCIÓ

Imatge 1. Imatge captada per videovigilància del moment del segrest de James Bulger (1993)

Font: www.safeliving.wordpress.com

Imatge 2. Imatge captada per videovigilància d'un moment de l'agressió a una passatgera al metro de Barcelona (2007)

Font: Arxiu EFE

Com recalca McCahill (1998), a més, la gestió dels riscos en la modernitat espantada suposa un trencament important amb dinàmiques anteriors perquè implica regular també i per sobre de tot a les persones i els espais d'interacció. I això té conseqüències importants.

Per una banda, suposa una transició des d'un model de control social reactiu (que es posa en marxa un cop les normes s'han trencat) a un de proactiu que busca minimitzar les oportunitats per a la violació de codis, a través del pronòstic dels esdeveniments futurs i les fonts de la inseguretat (McCahill 1998, Frevel 2006, Hempel i Töpfer 2009, Levan 2009). Aquesta proactivitat, però, té poc a veure amb la prevenció i molt amb la *predicció*. Si predir el futur és impossible, però, l'angoixa per aquesta impossibilitat dispara la percepció de la necessitat de control. Les càmeres, doncs, formarien part, per un costat, d'aquest escenari de riscos desaforats i permanents que marca l'experiència postmoderna, i alhora serien el sofisticat antídote tecnològic a l'angoixa en forma de promesa de control total (Marx 1985, 1988) i màxima seguretat (Lyon 2003b), convenientment disponible a un preu raonable. Coneixement i seguretat es tornen, doncs, sinònims: quant més sapiguem, més segurs estarem, ens repetim (Ouziel 2009).

Per l'altra, a aquesta transició paradigmàtica s'hi afegeix un canvi més general que es produeix en la criminologia, consistent en l'allunyament de les concepcions dominants durant la segona meitat del segle XX, segons les quals les qüestions penals són indissociables de les consideracions socials, per passar a desenvolupar una 'criminologia quotidiana' (Garland 2001: 16) basada en les teories de l'elecció racional, l'oportunitat i la prevenció situacional (Cohen i Felson 1979, Felson 1998). En aquest estat de coses, el delinqüent és un actor racional que respon a la limitació d'oportunitats i que és plenament responsable dels seus actes. Així, el focus passa de l'individu i el context social a l'espai, les interaccions quotidianes i l'estructura de cost/benefici i oportunitat que l'entorn posa a disposició del potencial perpetrador (Levan 2009: 98). El paper de la videovigilància en aquest nou context és evident: en teoria, no només desincentiva, sinó que a més impacta sobre l'espai d'interacció inclinant el càlcul cost/benefici en favor de la inacció.

En un registre similar, l'aposta per la videovigilància coincideix amb una creixent angoixa per la diversitat i una canalització d'aquesta vers l'èmfasi en 'mecanismes estabilitzadors' i la 'insistència en el respecte material de les normes' (Remy i Voyé 1981). Davant el risc derivat de la presència d'*altres*, d'*estrany*s, es posen en marxa mecanismes de legitimació i de reafirmació del domini i el poder de certs grups socials, que són els qui defineixen les normes socials d'ús de l'espai públic i creen una categoria de 'mals usuaris' lligada no només a certs perfils socials (homes i joves, el que Bauman -2000- anomena 'consumidors fallits'), sinó també a la inseguretat, la delinqüència i el lloc d'origen (Bannister *et al.* 2006).

En aquest procés, que alguns han anomenat de 'remoralització del risc' (Coleman 2004), les molèsties o desviacions de la norma fan un salt qualitatiu per convertir-se en

amenaces a la seguretat col·lectiva, els 'consumidors fallits' cauen en un continuum dins l'imaginari popular on immigració, delinqüència i terrorisme són indistingibles (Ouziel 2009: 21), i, en general, la tolerància vers la diferència (Bannister i Kearns 2009) i el respecte basat en el reconeixement mutu (Sennett 2004, Millie 2009) disminueixen dràsticament, enterrats sota el pes de la superioritat moral dels 'respectables' (Mitchell 2003, Bannister *et al.* 2006).

El que aquest enfocament posa sobre la taula, sobretot, és que, en la percepció i el discurs públic, el focus de la inseguretat ha deixat de ser la delinqüència per passar a ser la por. L'important no és estar segur, sinó *sentir-se segur* (Raco 2003: 1870). Aquest sentiment, però, no està guiat per riscos objectius, sinó per la percepció d'aquests. El fet que, com diuen molts autors i com evidencia la cita amb que obrim aquest capítol, la utilització pràctica de les càmeres a l'espai públic reforci aquestes dinàmiques d'inclusió i exclusió, converteix la videovigilància també en la tecnologia ideal per a l'abandonament de les lectures complexes sobre la desarticulació social i el risc i la seva substitució per la seguretat de l'espai i les aparences.

En aquesta construcció d'un vernacle sobre els usos legítims de l'espai públic, la vinculació entre desordre urbà, pobresa i delinqüència acaba d'apuntalar l'èmfasi en la regeneració urbana basada en els interessos econòmics, articulant una nova categoria de quasi-delinqüència estretament lligada als comportaments a l'espai públic: l'incivisme o els comportaments anti-socials (Fyfe *et al.* 2006, Béтин 2003, Bannister *et al.* 2006). Prou flexible com per a ser adaptat a les condicions concretes de cada espai, a les construccions socials de consens de cada entorn i a la particular relació de forces entre 'propis' i 'impropis' de cada indret, aquest nou focus de la inquietud s'imposa com a problema de seguretat.

L'emergència d'aquesta nova *pseudo-categoria* d'infraccions *semi-criminals* a la 'qualitat de vida' (Béтин *et al.* 2003) és probablement una de les evidències més clares de la vinculació de les càmeres amb aspectes més amplis relacionats amb les possibilitats tecnològiques, la gestió de l'espai urbà i el canvi de paradigma criminològic. Per a molts operadors (policials i privats), la videovigilància és l'eina més eficaç en la lluita contra l'incivisme i el desordre urbà, al que li atribueixen el creixent sentiment d'inseguretat a la ciutat (Fussey 2004: 259, Cochrane 2007). Malgrat que el terme incivisme, com el de comportaments anti-socials (més comú a les illes britàniques), no ha estat pròpiament definit en termes legals, aquest ha estat utilitzat àmpliament a nivell local per a desenvolupar polítiques i capacitats policials i sancionadores orientades al control de comportaments (Flint i Nixon 2006), des d'ordenances a ordres d'allunyament (Bannister *et al.* 2006, Fyfe *et al.* 2006), passant per la generalització de la videovigilància. A França i Bèlgica, per exemple, per tal de garantir la 'tranquil·litat pública' augmenten des de fa anys tant el tipus de comportaments que es consideren sancionables mitjançant ordenances locals com la instal·lació de càmeres als carrers (Murakami Wood *et al.* 2006). A Espanya, els municipis aproven normes de 'civisme' que augmenten la quantia de les multes per certs tipus de comportaments i reuneixen, sota un mateix text, un ampli ventall de

comportaments. A Itàlia, de manera molt similar, és la 'coexistència civil' i el 'decòrum urbà' el que guia les lleis municipals que proliferen des de 2008, quan una nova llei estatal traspasà als municipis competències en temes d'ordre públic i seguretat (Galdon Clavell 2012). L'èmfasi en la regulació i sanció de comportaments impropis, doncs, avança de manera paral·lela a la irrupció i generalització de les càmeres als espais públics, i comparteix amb elles la lògica que emergeix d'una de les anàlisis acadèmiques que més impacte han tingut en les polítiques urbanes i de seguretat de les darreres dècades: la teoria de les Finestres Trencades (Wilson i Kelling 1982, Kelling i Coles 1996¹⁹).

Segons l'anàlisi dels investigadors que llançaren per primer cop aquesta teoria -un polític i l'altre criminòleg-, la presència de símbols de desordre urbà i de petits actes incívics (finestres trencades, escriptors de graffiti, borratxos, 'xanxulleros', trilllers, etc.), si no és atesa de manera immediata, acaba generant una espiral de delinqüència més seriosa. Segons aquesta lògica, la mera presència de certs perfils als carrers envia a tota la comunitat un missatge de pèrdua de control. Els 'propis', doncs, se senten cada vegada més amenaçats i, a mida que la seva qualitat de vida disminueix, els que s'ho poden permetre abandonen el barri. En marxar, s'enduen també els 'ulls' que podrien exercir control social informal sobre certes persones i comportaments, i s'enceta així una espiral d'agreujament dels problemes, ja que els 'impropis' se senten impunes i passen de les molèsties o la petita delinqüència a la gran violència. De la mateixa manera, una finestra trencada no reparada, convida a trencar-ne d'altres. El que cal, doncs, com suggereixen Wilson i Kelling (1982), es fer polítiques de mà dura contra l'incivisme de baixa intensitat, abans que desencadeni processos més greus.

Malgrat que la tesi de Wilson i Kelling ha rebut moltes crítiques i el seu suposat èxit ha sigut molt criticat, en part per les dificultats per demostrar-ne empíricament les bondats (*inter alia* Bowling 1999), el seu impacte sobre l'imaginari col·lectiu i les polítiques públiques ha estat impressionant. El discurs oficial construït al voltant de la videovigilància n'és una bona prova, però la idea que l'incivisme és l'avant-sala de la delinqüència no només ha proporcionat la retòrica legitimadora a les càmeres, sinó que també es troba a la base de la 'tolerància zero' com a estratègia policial, per una banda, i de la generalització del que Agamben anomena 'estats d'excepció' (Agamben 2005) per l'altra.

És probable que la teoria de les finestres trencades hagués passat més o menys desapercebuda si l'any 1993 Rudolph Giuliani no hagués guanyat les eleccions a alcalde de Nova York després de fer una campanya basada en la seguretat, i si un cop al poder no hagués nomenat William Bratton cap del Departament de Policia de la ciutat. Seguint la lògica de les finestres trencades, el mandat de Giuliani i Bratton estigué marcat per la mà dura contra el desordre de baixa intensitat i la concentració de la tasca policial en l'activitat de carrer -però sota un paradigma allunyat del *bobby* anglès

---

¹⁹ La primera explicació de la teoria aparegué l'any 1982 a *The Atlantic Monthly*. Anys després, el 1996, Kelling elaborà més l'argument en un llibre publicat amb Catharine Coles (veure Bibliografia).

i de la proximitat, i més aviat basat en la (paradoxal) imposició del civisme a través de la coacció i la mirada desafiant de la càmera (Crawford 2006).

Aquesta nova forma de relació entre la policia i l'espai públic, apuntalada per la creixent sensibilitat pels temes relacionats amb la inseguretat, la diversitat i la diferència i l'erosió de la tolerància (Fyfe i Bannister 1998, Bannister i Kearns 2009), estigué alhora acompanyada per una aposta per la resposta penal, individualitzada i descontextualitzada als problemes urbans. Com diu Garland, *'Les pràctiques policials, processals, sentenciadores i penals actuals persegueixen nous objectius, responen a nous interessos socials i s'alimenten de noves formes de coneixement, d'una manera que es contradiu amb les ortodòxies que varen prevaldre durant la major part del segle passat'* (2001: 3). En el nou escenari, la llei es converteix en un teatre de símbols que busca transmetre tranquil·litat i control a una població espantada, independentment de si els símbols que es despleguen són capaços o no d'abordar els problemes de fons. La força punitiva de l'estat, doncs, es desplega com una cortina de fum per evitar qualsevol insinuació en el sentit que l'administració és incapaç de proporcionar solucions al problema de la inseguretat. Com subratlla de nou Garland, *'La bona disposició per aplicar sentències dures als delinqüents compensa, per art de màgia, la incapacitat per proporcionar seguretat a la població en general'* (2001: 134).

En aquest context punitiu, per tant, la videovigilància emergeix també com una eina de 'repressió' (Douillet *et al.* 2009: 21). Si l'efecte dissuasiu de les càmeres és difícil de quantificar, el repressiu, en canvi -la seva eficàcia a posteriori-, sembla més manejable. També en aquest extrem d'utilitat *a posteriori* de la videovigilància, però, els resultats empírics van en direcció contrària a les expectatives socials, polítiques i policials, com vèiem al principi. Tanmateix, la capacitat de les càmeres per gravar escenes d'incivisme o delinqüència, en un context determinat pel teatre de les aparences, no pot ésser despreciada. Com destaquen Norris *et al.*, *'L'atractiu polític de la videovigilància està molt menys relacionat amb l'eficàcia demostrada de les càmeres per reduir la criminalitat que amb el seu valor simbòlic [per transmetre] que s'està fent alguna cosa sobre el problema de la delinqüència'* (2004: 123, Bétin *et al.* 2003).

A les múltiples utilitats identificades fins ara com atribucions que esperonen l'adopció de les càmeres hi podem afegir, per tant, la seva capacitat per abordar un dels problemes que identifiquen Beck (1996) i Bauman (2000): la crisi institucional. En una època d'inseguretat ontològica generalitzada, com dèiem al principi; una inseguretat derivada, en part, de la percepció que l'Estat ha estat incapaç de proporcionar seguretat, tant física com econòmica, a sectors claus de la societat, les estratègies de mà dura, la tolerància zero i el punitivisme poden entendre's com 'intents polítics de recuperar la confiança pública' (Garland 2001: 134, Siebel i Wehrheim 2006). En aquest context, com diu Graham, el debat sobre si les mesures que s'adopten (del punitivisme a la videovigilància) 'funcionaran algun dia tal com s'espera que ho facin, és irrellevant' (2010: 177).

2.4. Una primera aproximació transversal al fenomen de la videovigilància: el cas dels processos d'exclusió

Totes les línies argumentals explorades fins ara, tots els factors, processos i desenvolupaments que integren l'edifici retòric i de pràctiques sobre el que reposa la videovigilància, semblen demostrar que l'aparent sordesa de responsables polítics i operadors davant la ineficiència de la videovigilància amaga una constel·lació de modificacions i transformacions en el nostre entorn mental, físic i institucional. És significatiu, en aquest sentit, que les tres grans disciplines o perspectives que han abordat l'estudi de les càmeres de seguretat coincideixin en subratllar que darrera de la proliferació de càmeres a l'espai públic hi ha un factor que es repeteix i que és impossible d'ignorar: la relació entre les càmeres, els interessos econòmics privats i l'exclusió.

'Per què estan tan disposats els governs a adoptar solucions penals per enfrontar-se al comportament de sectors marginals de la població, enlloc d'intentar abordar les arrels socials i econòmiques de la seva marginació?', es pregunta Garland (2001: 200). 'Perquè les solucions penals són immediates, fàcils d'implementar i es pot dir que 'funcionen' com un objectiu punitiu en si mateixes inclús quan fracassen en altres aspectes (...) [Però] per sobre de tot, perquè permeten que el control i la condemna se centri en grups d'exclusos de baix estatus, deixant que el comportament dels mercats, les empreses i les classes més acomodades quedi relativament lliure de regulació i censura'. Segons aquest i altres autors, els actors econòmics són conscients de la incapacitat de l'Estat líquid per proporcionar seguretat, i s'han llençat a explotar les oportunitats comercials que proporciona la inseguretat generalitzada.

La carrera comercial és evident tant als *surveillance studies*, com a les reflexions urbanes, com a l'anàlisi de les tecnologies de seguretat a l'espai públic que parteix de la comprensió de la por, el control, el punitivisme i la crisi institucional. En tots els casos, a més, l'aterratge dels interessos econòmics està estretament vinculat a dinàmiques d'exclusió. Tanmateix, malgrat coincidir en part de la diagnosi i l'anàlisi, aquestes tres disciplines han desenvolupat conceptes diferents per descriure la progressiva erosió de la tolerància als espais públics (Bannister i Kearns 2009).

Des dels estudis de vigilància, per exemple, per descriure processos d'exclusió que es veuen reforçats per les càmeres de seguretat es parla de *social sorting* (classificació social), emfatitzant la dimensió 'vigilant' de la seguretat nacional i internacional. Com descriu Lyon (2003b, 2007), la vigilància codifica la informació personal que rep d'aquells que hi estan subjectes i estableix categories que assignen valor o risc a determinats grups de persones, que en base a això són identificats per l'ull electrònic i tractats de manera diferent. La classificació social assistida per la càmera, doncs, és discriminatòria, i té un impacte real sobre les oportunitats concretes de certs col·lectius: persones de certes nacionalitats s'enfronten a majors dificultats quan viatgen pel món, i certes ètnies o formes de vestir incrementen exponencialment el risc de ser objecte de l'escrutini policial (OSI 2009), per exemple. Per a Lyon (2003b),

aquesta discriminació en sí mateixa no és problema, però s'hi converteix quan els mecanismes de codificació utilitzats deriven de fonts que utilitzen un biaix basat en estereotips o prejudicis. En el cas de la videovigilància, que, com mencionava al principi, no té encara capacitat per a classificar de forma automàtica i a partir d'algoritmes, aquest biaix és especialment problemàtic, tant per les característiques pròpies de la tecnologia, que obliguen a l'observador a fer judicis a partir de l'aparença externa dels subjectes vigilats, com per la impossibilitat d'impermeabilitzar als operadors dels estereotips que dominen el discurs sobre cert tipus de riscos (Martinais i Bétyn 2004, Norris 2003).

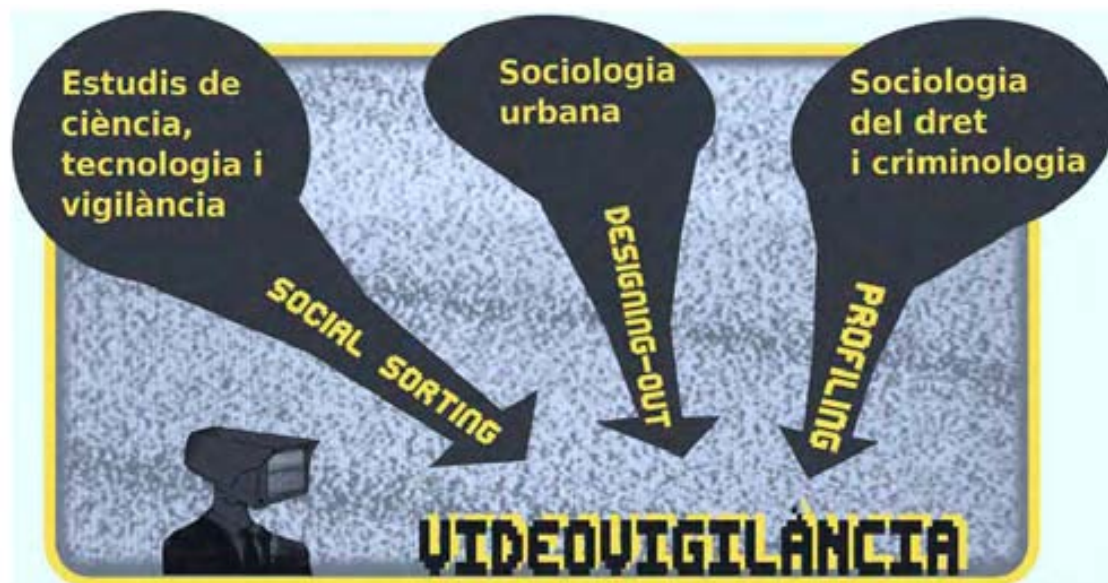
Des de la sociologia urbana, per altra banda, s'emfatitza la relació entre les càmeres i es parla del *designing-out*, propi sobretot de la prevenció situacional, centrada en la idea que és possible desincentivar la delinqüència i l'incivisme a partir de l'articulació d'estratègies d'inclusió i exclusió en el disseny de l'espai urbà (Newman 1996, Crowe 2000). Així, els bancs es fan individuals, els racons s'il·luminen, els espais que conviden a l'estada perllongada s'eliminen i l'ull electrònic s'apodera dels espais públics per tal de proporcionar sensació de seguretat i control i incentivar un ús de la ciutat centrat en el consum i la disciplina de mercat (Eick 2006), que exigeix l'eliminació física de perfils poc rendibles i la potenciació de les polítiques urbanes basades en la imatge i el *branding* de les ciutats (Fox Gotham 2002, Greenberg 2008). De nou, però, una proposta que podria tenir sentit (l'adequació de l'entorn urbà als usos que s'hi espera que s'hi desenvolupin) acaba exclouent de carrers i places a perfils que tenen més de pobres que de delinqüents.

La criminologia, finalment, es refereix als processos d'exclusió en termes de *profiling*, que es defineix com la pràctica per la que 'els trets ètnics, racials, d'origen nacional o religiosos, i no la conducta individual, constitueixen la base de decisió per part de les forces de seguretat de qui es creu que està implicat en activitats delictives' (OSI 2009). Aquesta utilització del prejudici vinculat a l'aparença ha estat sovint denunciat en pràctiques com les 'redades' d'identificació o els escorcolls rutinaris, però amb la videovigilància adquireix una nova rellevància: quan el control es realitza a través de mitjans fonamentalment visuals, la capacitat de l'observador de disposar de dades addicionals per a la realització del judici es veu molt reduïda: les càmeres en general no poden fer un seguiment continuat d'una persona, ni monitoritzar seqüències llargues. La decisió d'intervenció, doncs, tal com veiem a la cita que obre aquesta tesi, es basa necessàriament en pistes visuals, molt vulnerables al prejudici i poc capaces d'incorporar intel·ligència en les decisions que es prenen (Norris 2003).

Posant l'èmfasi en aspectes diferents, doncs, totes les disciplines que han abordat el fenomen de la vigilància als espais urbans han acabat descrivint, d'una manera o d'una altra, processos d'erosió de la tolerància i d'increment de la voluntat d'exclusió, i el han col·locat en un espai privilegiat en la definició de les dinàmiques que caracteritzen la modernitat tardana. Tots, a més, semblen coincidir, de manera més o menys explícita, en la denúncia del fet que el salt de l'*indesitjable* al *perillós* s'ha revelat especialment curt sobretot per aquells que no només han 'fallit' en la realització del

seu paper com a consumidors, sinó que a més han hagut de superar barreres específiques d'entrada a la *polity*: els migrants. En aquest context d'erosió de les relacions urbanes i de la confiança i el respecte mutu, emergeix una nova figura: el 'crimmigrant' (Stumpf 2006, Aas 2011), sotmès a una disciplina panòptica diferent a la de la resta d'habitants de la urbs. El control, en aquests casos, es construeix a partir de la creació de jerarquies de visibilitat en les que els grups socialment privilegiats són vigilats *per la seva comoditat*, mentre que els consumidors fallits i els crimmigrants són o bé il·legalitzats o bé sotmesos a una 'ciutadania condicional' que s'estén a tots aquells dels que se sospita que no *pertanyen* al grup dels respectables (Mitchell 2003, Bannister *et al.* 2006). Aquests cauen automàticament a la categoria de sospitosos i es converteixen en objecte de les polítiques de seguretat (Zedner 2010). Els 'consumidors fallits' de Bauman (2000), doncs, emergeixen com els exclosos del segle XXI. Tant inexpulsables com inintegrables en l'ordre establert, i incapaçs de complir el rol que se n'espera, són sotmesos a la regulació normativa i a la 'disciplina panòptica' (Bauman 1998).²⁰

Quadre 5. Visualització de la proposta d'aproximació transversal

Font: Elaboració pròpia.

Social sorting, *designin-out* i *profiling* són, doncs tres conceptes que descriuen tres processos anàlegs, en els que la videovigilància juga un paper destacat. La identificació de perspectives comunes, per bé que separades per terminologies diferents, posa de rellevància la possibilitat de construir un relat interdisciplinari sobre la videovigilància

²⁰ A l'altre extrem de la dicotomia, Bauman hi col·loca als turistes.

capaç d'incorporar qüestions plantejades des dels estudis de la tecnologia, la sociologia i el dret, així com la utilitat de l'estudi de polítiques concretes per tal tant d'allunyar-se de les fòbies i les fílies com per aterrar processos que s'escapen de la mirada estàtica (veure Quadre 5). L'aprofundiment en la comprensió de les múltiples línies que donen sentit al control remot mitjançant circuits tancats de televisió, però, requereix, a banda de l'aprofundiment teòric i analític, de l'aportació de dades concretes sobre el procés de desplegament de la videovigilància, la construcció del discurs que l'embolcalla i les externalitats que exerceix sobre tendències socials.

Un cop plantejat el marc de partida i llançada la proposta interdisciplinària, doncs, el segon capítol se centra en l'aportació empírica: el relat sobre el procés de desplegament de la videovigilància a Espanya, Catalunya i Barcelona, la identificació de les idiosincràsies pròpies del procés concret d'adopció i proliferació de la videovigilància al nostre entorn, i la plasmació dels elements de complexitat rescatats a partir de la observació i descripció concreta de processos locals específics.

ONE
NATION
UNDER
CCTV

3. Resum global

3.1. Introducció

El capítol anterior repassava l'estat de la qüestió de la relació entre la policia i la imatge, així com de la literatura acadèmica sobre la eficàcia de les càmeres de seguretat com a eina de lluita contra la delinqüència. D'aquesta primera immersió en el fenomen de la videovigilància se'n despenia una llarga història de relació entre el control social i la imatge, però també una sorprenent incapacitat per part de les càmeres per reduir de manera significativa els problemes vinculats a l'activitat delictiva i la inseguretat ciutadana. D'aquesta premissa se'n derivava la necessitat d'eixamplar la comprensió del fenomen de les càmeres, aportant complexitat als discursos neutralitzadors i naturalitzadors i buscant pistes per a la sistematització de les variables socials, econòmiques i polítiques que cristal·litzen en l'adopció de la videovigilància en les disciplines que fins avui s'han fet eco del creixent recurs a la videovigilància als entorns urbans: els estudis de la ciència, la tecnologia i la vigilància; des dels estudis urbans; i des de la sociologia del dret i la i la criminologia.

El repàs de l'estat de la qüestió acadèmic, però, posava sobre la taula que aquestes tres perspectives ha tendit a evolucionar en compartiments estancs, intercanviant pocs conceptes i sovint arribant a conclusions similars per camins analítics diferents, com subratllava l'existència de termes diferents per a descriure processos anàlegs vinculats a la videovigilància i l'exclusió. Aquest fet, sumat al problemàtic encaix de les càmeres en cadascuna d'aquestes disciplines, i a l'existència d'un corpus teòric poc empíric i molt centrat en la generalització de les observacions realitzades al món anglosaxó (Gras 2004, Hempel i Töpfer 2004, Webster 2004, Hier 2010) posen de rellevància tant la urgència tant de proposar vies de diàleg entre les disciplines existents, per tal d'evitar evolucions paral·leles, com d'aportar a aquest camp d'estudi dades de contextos encara inexplorats que serveixin, per una banda, per contrastar les suposicions llançades des del creixent nombre de publicacions que aborden la qüestió de la videovigilància a països del nostre entorn; i, per l'altra, per començar a construir una comprensió del fenomen de les càmeres des d'una perspectiva interdisciplinària que no doni l'esquena a les aportacions de cap de les disciplines rellevants repassades al capítol anterior i que alhora pugui incorporar noves perspectives i conceptes.

En aquest context, doncs, el cas espanyol s'ha escollit com a cas de treball tant per una qüestió de facilitat d'accés a les dades i de coneixement del context com pel fet que el procés de desplegament de les càmeres de seguretat a Espanya recull una sèrie de condicionants històrics, legals i socials que son significativament diferents als dels països més representats fins ara en els estudis sobre seguretat i vigilància (Gran Bretanya i Canadà, sobretot). Els condicionants identificats com a possibles variables rellevants pel seu impacte sobre els patrons d'extensió de la vigilància i sobre la

percepció pública del fenomen es resumeixen en: una dictadura en la que la vigilància de les creences i activitats polítiques de la població foren registrades de manera quotidiana fins 1975, per una banda (Alcalde 2008); una preocupació generalitzada pels excessos de la intervenció estatal en les activitats tant públiques com privades durant els primers anys del post-franquisme, per l'altra; i l'activitat continuada durant els darrers 50 anys de diferents grups armats (ETA i Grapo, entre els més destacats). A més, cal tenir en compte que a les societats mediterrànies s'hi fa un ús més intensiu de l'espai públic, i això, unit al reconeixement legal del dret a la intimitat als espais d'ús comú, se suma a la llista d'especificitats rellevants amb un impacte potencial rellevant sobre l'extensió i la percepció pública dels mecanismes de vigilància en zones urbanes. Malgrat que no totes aquestes variables s'exploren en profunditat a les següents pàgines, aquesta primera aproximació a les variables de context particulars del cas espanyol, que no comparteix llengua ni història amb els països més estudiats per les publicacions rellevants, convida a considerar similituds i divergències amb altres països del nostre entorn, així com possibles semblances amb altres societats post-autoritàries com Portugal o Grècia.

Aquest segon bloc de la recerca, per tant, es basa en les aportacions empíriques plantejades als articles que constitueixen el gruix acadèmic d'aquesta tesi. Constitueix, doncs, un primer intent d'aportar a aquesta fragmentada però creixent literatura acadèmica sobre la videovigilància l'experiència d'un àmbit territorial concret a través de l'estudi de l'aterratge de les càmeres com a política pública a diferents nivells institucionals i geogràfics. Així, els tres articles aborden la qüestió des de tres àmbits diferents:

- a. En el cas de 'CCTV in Spain: an empirical account of the deployment of video-surveillance in a Southern-European country' el punt d'entrada és l'estat de la qüestió a Espanya, en termes dels antecedents històrics, el marc legal i la percepció pública de la videovigilància.
- b. El segon article, 'Local surveillance in a global world: Zooming in on the proliferation of CCTV in Catalonia' se centra en el cas català, explorant qüestions relacionades amb el procés concret de proliferació de les càmeres a 72 municipis, identificant algunes de les variables que poden contribuir a la comprensió dels factors que apunten l'adopció de la videovigilància com a política urbana, i establint un diàleg amb les aportacions de la literatura internacional.
- c. Finalment, al darrer article, 'The impact of CCTV on fundamental rights and crime prevention strategies: The case of the Catalan Control Commission of Video Surveillance Devices', la part rellevant es concentra en l'exposició del procés de denegació de la instal·lació d'una càmera a la Pl. Reial de Barcelona i la controvèrsia que s'articula al voltant d'aquest, posant de rellevància el funcionament concret de la interacció entre el marc legal, el context institucional i les pràctiques socials i polítiques locals.

En tots els casos, l'argument es construeix en base a una pregunta de partida (quins són els processos socials, econòmics i polítics que cristal·litzen en l'adopció de la videovigilància com a instrument de les polítiques públiques de seguretat) i d'una sospita articulada com a hipòtesi: que l'estudi empíric del procés de proliferació de la videovigilància a Espanya aporta complexitat a les teories que fins ara han abordat l'economia política de la videovigilància, i suggereix noves portes d'entrada analítiques per a l'estudi de l'economia política de la videovigilància..

En el marc d'aquesta perspectiva general, tanmateix, el treball de camp segueix un procés de contrast empíric. Aquest pretén fer coincidir el procés d'aterratge del marc i les aportacions preexistents (el marc teòric) amb la construcció d'un relat guiat per la observació dels fets (l'aportació empírica). L'objectiu d'aquest enfoc és explorar la capacitat d'aquests fets empírics per a traçar un camí ascendent que, partint de l'estudi de camp, permeti establir enunciats que dialoguin de manera dialèctica amb el marc teòric i analític plantejat a la Introducció. Arribats a aquest punt, és important subratllar que el treball de camp exposat a les properes pàgines constitueix, *en sí mateix*, una de les principals aportacions d'aquesta tesi doctoral a l'àmbit del coneixement sobre la videovigilància. La inexistència d'un treball específic previ sobre el fenomen de les càmeres a Espanya dona a aquest treball una característica pionera i un punt de partida privilegiat, però alhora obliga a aquesta recerca a partir de la sistematització d'un estat de la qüestió que mai no havia estat plantejat i que és el que fa possible donar un arrelament empíric a la proposta analítica que es realitza.

Aquesta segona part de la investigació se centra doncs, precisament, en la construcció del relat sobre la base dels fenòmens observats i les dades generades durant el procés d'enquesta. Tot i que descriure el procés inductiu pot ser metodològicament poc ortodox, crec que explicar com s'ha anat desenvolupant la investigació aporta valor a la descripció que es fa dels fenòmens estudiats, alhora que desmitifica la il·lusió lògica i determinista que a vegades embolcalla la recerca científica.

En el cas d'aquest treball, la recerca empírica sobre la situació de la videovigilància a Espanya començà d'una manera molt poc ambiciosa, com a petit exercici d'obtenció de dades per respondre a la demanda d'informació sobre la situació de la vigilància als països del sud d'Europa generada en el context del projecte europeu 'Living in Surveillance Societies'.²¹ Un breu repàs preliminar del marc legal descobrí l'existència de la Comissió de Control dels Dispositius de Videovigilància de Catalunya (CCDVC) (veure Annex 3) i una primera reunió amb un dels seus integrants, el desembre de 2009, revelà l'existència d'un qüestionari de sol·licitud (veure Annex 4) per a la instal·lació de càmeres i d'un extens arxiu administratiu amb tota la documentació generada des de la creació de la CCDVC, l'any 1999. La informació recollida per aquests qüestionaris és una de les bases en que se sustenta aquesta recerca.

---

²¹ <http://www.liss-cost.eu/> (consultat el setembre de 2011)

El procés per accedir a aquesta informació, però, fou llarg i infructuós. El Departament d'Interior, responsable legal de l'arxiu de la CCDVC, denegà repetidament l'accés a les dades amb arguments centrats en la privacitat d'uns indeterminats 'tercers'.²² Abandonades les vies tradicionals, finalment el permís s'aconseguí en base a contactes personals i molta insistència. La primera visita, la primavera de 2010, revelà una extensió i exhaustivitat de l'arxiu inesperada. L'elevat grau de detall dels qüestionaris i les informacions contingudes a l'arxiu, doncs, és el que anà guiant el rumb d'aquesta recerca, definint les possibilitats i limitacions del procés de sistematització de les dades, de buidatge del material i d'elaboració d'indicadors. Si no hagués pogut accedir a aquestes dades, la investigació probablement s'hauria limitat a les qüestions vinculades al marc legal i a la desigual cobertura mediàtica del procés d'adopció de la videovigilància als municipis, però l'arxiu posà sobre la taula una riquesa d'actors, discursos i expectatives que valia la pena explorar, i que es presenten per primera vegada d'una manera més o menys sistematitzada, tot i que encara preliminar, en aquesta tesi doctoral.

Malgrat que l'anàlisi de les dades extretes dels qüestionaris de la CCDVC pot donar per molts treballs, aquesta recerca pretén, si més no, transmetre el potencial i riquesa dels processos que es poden descriure a través de la informació que aporten les preguntes que responen els municipis cada vegada que volen instal·lar càmeres de vigilància a l'espai públic. Les properes pàgines no pretenen, per tant, dir la darrera paraula sobre el procés d'adopció de la videovigilància a Espanya, sinó contribuir a l'avenç vers un estudi sistemàtic i multidisciplinari d'aquest fenomen a través de la descripció de processos, la incorporació de variables socio-demogràfiques i la comparació constant de les dades amb la situació descrita per la literatura a altres països. Aquesta part descriptiva és, addicionalment, la que complementa la proposta de marc teòric desplegada a la Introducció, i la que fonamenta l'aportació normativa que es desenvolupa al darrer capítol.

3.2. Mètodes

Les dades recollides a l'arxiu de la CCDVC conviden tant a submergir-s'hi com a fer-les servir de trampolí. D'aquí, com es veurà, el doble procés d'immersió en la realitat de Catalunya i de construcció del trampolí a partir de la categorització i sistematització de la informació obtinguda als qüestionaris. Les dades agregades obtingudes a partir del buidatge dels qüestionaris són el que ha permès la reconstrucció d'alguns dels

---

²² Aquest recurs a la privacitat com a justificació de la manca de transparència de l'Administració és habitual a Espanya, que no compta encara amb una llei d'accés a la informació. La recerca que teniu a les mans és la prova que cap dels arxius consultats contenia dades de caràcter personal que poguessin vulnerar el dret a la privacitat de tercers, i, si aquest no hagués estat el cas, la declaració de confidencialitat que vaig signar per accedir a l'arxiu hauria de ser una eina suficient (i proporcionada) per posar en relació el dret ciutadà i acadèmic d'accedir a la informació generada pels organismes públics i el deure d'aquests de custodiar les dades que recullen.

aspectes el context social, econòmic, demogràfic i polític de la videovigilància, i alhora generar una visió general i identificar elements característics del procés. Aquesta mirada concreta i general alhora, particular i global, i de construcció de ponts analítics a partir dels processos que emergeixen de les dades, de la lectura i anàlisi de les publicacions rellevants i de la curiositat científica vol ser una de les principals contribucions d'aquest exercici.

Sobre la base a aquesta riquesa empírica inesperada, doncs, s'ha anat construint el relat que contenen aquestes pàgines. Les entrevistes presencials i telefòniques, l'ampliació del marc empíric al context espanyol, el buidatge de la cobertura mediàtica, les múltiples visites als espais videovigilats, les nombroses trucades als actors identificats i el repàs insistent de les dades obtingudes per derivar-ne categories i de qualsevol font documental que pogués confirmar intuïcions no han estat més, doncs, que passes en diverses direccions, algunes més infructuoses que d'altres, per aconseguir donar profunditat a la pregunta que obre aquestes pàgines: Per què la videovigilància?

Degut a la mencionada necessitat de dur a terme un primer estat de la qüestió de la videovigilància a Espanya abans de submergir-se en l'anàlisi de les dades de l'arxiu català, el treball de camp presentat per tal de reconstruir el procés i el context de l'adopció de la videovigilància en espais públics al nostre entorn consta de dues grans parts, que han presentat reptes metodològics diferents.

3.2.1. La videovigilància a Espanya

En primer lloc, per a l'abordatge inicial de la situació de la videovigilància a Espanya he volgut examinar els condicionats històrics, el marc legal i normatiu, la percepció pública i el mapa preliminar de la videovigilància. En aquesta part de la recerca, els obstacles principals s'han centrat en l'absència d'estudis previs sobre aquesta qüestió i la naturalesa descentralitzada de l'aparell administratiu i judicial de l'Estat, en el qual les 17 comunitats autònomes es relacionen de manera diferent amb l'Administració central i han desenvolupat normatives pròpies i desiguals. Una de les tasques principals d'aquest primer abordatge, l'entrevista amb els membres de la Comissions de Garanties que a cada comunitat autònoma s'encarreguen de supervisar les sol·licituds d'instal·lació de càmeres i d'interpretar el marc legal, ha estat per tant molt més difícil del que s'esperava, i en molts casos les insistents trucades i instàncies formals han estat rebudes amb un silenci absolut o amb llargues, malgrat la insistència (veure Annex 2).

A més a més, en els casos en què les persones involucrades directament en l'aprovació de sol·licituds de videovigilància van mostrar disponibilitat a ser entrevistades, durant les sessions va quedar clar que aquestes sovint no tenien una visió de conjunt sobre la situació a les seves comunitats respectives. En conseqüència, aquestes entrevistes, que inicialment havien de ser una de les bases d'aquesta prospecció, van quedar finalment relegades a material de suport, deixant pas a altres vies d'obtenció d'informació:

concretament, els textos legals estatals i autonòmics, els documents generats en l'àmbit local, i la cobertura mediàtica de les demandes d'instal·lació,²³ dels debats i de la instal·lació concreta de sistemes de videovigilància entre gener de 1985 i setembre de 2010.

Per tal de plasmar una panoràmica general, d'aquest procés en naixeren 17 informes sobre el procés d'instal·lació de càmeres de seguretat a cadascuna de les comunitats autònomes d'Espanya, amb un èmfasi especial en les ciutats (sobretot les capitals de província) i amb la voluntat d'extreure conclusions preliminars sobre el procés a cada regió.²⁴ Per tal de limitar les preguntes de recerca i d'aportar riquesa a les conclusions, en tot moment es varen tenir presents les conclusions de les publicacions internacionals sobre la qüestió, de manera que s'ha pogut comparar el procés d'adopció de la videovigilància a Espanya amb el descrit a altres països, i així anar més enllà del procés descriptiu i aprofundir en els processos descrits.

3.2.2. La videovigilància als municipis de Catalunya

En la segona part de l'exposició dels resultats empírics, la que aborda el desplegament de les càmeres a Catalunya i a Barcelona, els mètodes s'han centrat en el recull de les dades generades entre 1999 i 2010 en un total de 72 municipis (veure Annex 1). Els resultats presentats inclouen totes i cadascuna de les poblacions que havien presentat una sol·licitud per a instal·lar càmeres en espais públics (carrers, parcs, etc.) monitoritzades per la policia i que, per tant, estan subjectes a la Llei Orgànica específica sobre videovigilància (LO 4/1997).

En el cas de Catalunya, en un estadi preliminar de la investigació es constatà que era impossible abordar una descripció concreta dels actors, factors i processos implicats en la decisió d'adoptar la videovigilància com a política pública en tots i cadascun dels 72 casos identificats. La mostra era massa àmplia per poder-los descriure de manera individualitzada i detallada en una tesi doctoral que no forma part d'un projecte d'investigació més ampli que pugui aportar-hi ulls i mans addicionals. En conseqüència, per aquesta fase de l'enquesta es van prendre com a font principal d'informació els expedients custodiats pel Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya, que és l'autoritat que té la darrera paraula sobre la instal·lació de videovigilància controlada per la policia un cop la petició ha estat aprovada per un òrgan consultiu, l'esmentada Comissió de Control dels Dispositius de Videovigilància de Catalunya (CCDVC).

---

²³ En aquest cas, la recerca es realitzà en base a la cerca periòdica de les paraules clau 'municipi x' i 'videovigilància' a través de cercadors d'internet, prioritzant els resultats relacionats amb la cobertura a la premsa escrita local.

²⁴ En aquest treball d'aproximació autonòmica i en la redacció dels 17 informes ha estat inestimable l'ajuda de Lohitzune Zuloaga i Armando Romero, investigadors i amics que acceptaren ajudar-me i que apareixen en un dels articles com a co-autors.

En total, per tal d'elaborar aquest estat de la qüestió es van revisar uns 400 informes emesos per la CCDVC entre els anys 2000 i 2010, que es guarden també al Departament d'Interior, tal com estableix la llei. A més, les autoritats locals que volen sol·licitar autorització per a la instal·lació de càmeres estan obligades a omplir un qüestionari (veure Annex 4) en el qual han d'explicitar la justificació per a la sol·licitud de vigilància i valorar la relació de proporcionalitat entre l'eina escollida i els problemes que es pretenen abordar a través de la vigilància. L'existència i arxiu d'aquests qüestionaris ha estat una molt valuosa font d'informació per conèixer els motius declarats que van portar a l'elecció de les càmeres per donar solució a problemàtiques locals de seguretat. Aquests expedients contenen un nivell de detall tal sobre la localització dels dispositius i els metres quadrats coberts per la mirada remota que han permès elaborar mapes de densitat de càmeres en relació a la població i a la superfície videovigilada. Com recordarem més endavant, però, és important tenir en compte que en el processament de les dades dels expedients de la CCDVC s'ha optat per incloure totes les sol·licituds, independentment de si aquestes han estat finalment acceptades o no per la Comissió. Igualment, en el treball de camp, els municipis han estat contactats sempre que ha estat possible, independentment també de si finalment havien instal·lat o no els dispositius. Com que aquesta recerca se centra en el per què de la videovigilància, la dada més reveladora és la intenció i els motius adduïts, i no la valoració que en fa la CCDVC.²⁵

Per tal de completar la fotografia en l'àmbit autonòmic i regional, les dades dels expedients s'han complementat amb entrevistes a diferents membres de la CCDVC, de l'Agència Catalana de Protecció de Dades (APDCAT) i de l'Agència Espanyola de Protecció de Dades (AEPD) (veure Annex 2). En tots els casos s'optà per no gravar les converses, perquè les qüestions relacionades amb la seguretat sovint generen una inquietud en els entrevistats que va en detriment de l'obtenció d'informació. Les informacions obtingudes per aquest mitjà, doncs, apareixen parafrasejades i referenciades als peus de pàgina. Precisament també com a mostra de respecte per la sensibilitat de les qüestions relacionades amb la seguretat i la privacitat, s'ha optat per identificar les persones entrevistades segons la seva funció i no pel seu nom.

En els ens locals, la metodologia d'investigació es va centrar en el contacte directe amb els actors involucrats. En tots els casos es va intentar abordar el regidor/a responsable de seguretat,²⁶ el cap de la policia municipal i algun regidor/a de l'oposició, amb l'objectiu de confirmar les dades recollides a través dels expedients administratius, aconseguir informació sobre l'estructura de poder i discursos construïts al voltant del debat sobre la instal·lació o no de les videocàmeres, i construir una composició de lloc sobre el procés polític local i els actors involucrats. En aquells casos en què va ser

---

²⁵ Com evidència clarament el cas de Barcelona, descrit en la darrera part d'aquest capítol.

²⁶ Els regidors i regidores responsables de la videovigilància reben diferents denominacions a diferents municipis. En general, però, estan adscrits a la Regidoria de Seguretat Ciutadana, la Regidoria de Governació o la Regidoria de Via Pública.

possible, les entrevistes es van estendre a altres actors, com proveïdors locals i empreses de videovigilància.

Adicionalment, es va realitzar un buidatge de la cobertura mediàtica escrita de la instal·lació de videovigilància des de principis dels anys noranta.²⁷ Aquesta font fou inesperadament útil per a la reconstrucció de processos polítics que sovint han sobreviscut a diferents configuracions de poder a nivell local i que han deixat pocs documents escrits. La premsa ha estat útil també per fixar dates i atribuir cites, i per confirmar els canvis en el discurs al voltant de la videovigilància. Malgrat això, com que el seguiment periodístic tendeix a ser parcial i incomplet, la cobertura dels diferents processos en l'àmbit municipal és molt desigual, fins al punt que va ser impossible extreure'n dades amb valor comparatiu que poguessin ser sotmeses a comprovació estadística. Per tant, en el cas de l'anàlisi de l'experiència a la ciutat de Barcelona es va utilitzar la informació obtinguda de la revisió de la cobertura dels mitjans de comunicació escrita com a material de reforç per a la reconstrucció del procés local, i no com a argument legitimador (o no) de les consideracions o conclusions que s'exposen ni com a base per a la realització de cap anàlisi de la freqüència dels articles o mencions de la problemàtica.

No cal dir que, en molts casos, degut a l'enorme quantitat de documents i de dades obtingudes i processades, es van haver de prendre decisions i forçar alguns processos en categories més àmplies per tal de fer manejable la informació. Així, s'optà per excloure de l'anàlisi les càmeres dins d'edificis públics i les càmeres anomenades 'perimetrals' en edificis històrics, en considerar que no tenen un valor significatiu en termes de control de la població i que poden distorsionar els resultats, perquè donarien lloc a una sobre-representació dels municipis que concentren molts edificis històrics o importants seus institucionals.

Un cop recollides, classificades i sistematitzades les dades, es decidí establir les categories de l'anàlisi estadística i les variables que s'havien d'encreuar en les anàlisis bivariants. La localització de les càmeres va ser fixada com la variable independent per a l'anàlisi de les dades, i va ser encreuada amb dades de població, renda per càpita, desplegament policial, ratio de llits d'hotel per habitant i percentatge de població immigrant. Tots els valors i categories varen ser finalment analitzats amb el programa SPSS. Com que l'objectiu era anar més enllà de la simple presentació d'una successió de fets comprovables, les dades sobre cadascuna de les càmeres registrades han estat comparades amb variables socials, demogràfiques i polítiques. Per a dur a terme l'encreuament de dades, es va utilitzar la informació relativa als 72 municipis inclosos a l'estudi i les dades de la base de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat). Un cop processades, l'anàlisi bivariat ha estat la base a partir de la qual s'han quantificat tendències i s'han explorat patrons inesperats. El resultat d'aquests

---

²⁷ De nou a través de la cerca de paraules claus als buscadors, no de manera sistemàtica ni amb un únic mitjà com a punt de referència.

encreuament és una de les aportacions més significatives d'aquest treball a la comprensió de l'economia política de la videovigilància.

* * *

Aquesta secció de la tesi pretén doncs aportar al corpus acadèmic sobre la videovigilància al món el cas d'Espanya, en un moment en què el creixement de la recerca sobre aquest tema a nivell global (Marx 2007) coincideix amb un augment exponencial de l'ús de les càmeres a casa nostra.²⁸ El relat aborda el context de l'adopció de les càmeres com un instrument de les polítiques de seguretat des de tres àmbits geogràfics: Espanya, Catalunya i Barcelona, i intenta tant presentar una fotografia de conjunt del procés com explotar al màxim les potencialitats explicatives de cada nivell d'anàlisi.

Així, aquest apartat comença descrivint els factors històrics que han determinat el procés d'incorporació de la videovigilància a la legislació espanyola i autonòmica i repassa els debats al voltant de la regulació legal de les càmeres, així com l'evolució en la seva percepció pública; continua posant sobre la taula els resultats de l'encreuament de les dades dels qüestionaris en l'àmbit autonòmic català i realitzant una primera radiografia de la por a casa nostra. Acaba, finalment, amb l'escrutini del context polític i mediàtic del procés d'adopció de la videovigilància a la ciutat de Barcelona.

Aquest abordatge en diferents nivells o àmbits permet fer una primera aproximació a l'encaix del cas espanyol en el marc de les publicacions internacionals sobre els circuits tancats de televisió i les polítiques urbanes de seguretat. Els resultats presentats, necessàriament preliminars, representen la primera aportació d'aquest tipus realitzada des d'un país del sud d'Europa, i l'única al món que es basa en dades concretes i detallades sobre les característiques tècniques, abast i justificació política de cadascuna de les càmeres instal·lades a l'espai públic urbà.

3.3. La videovigilància a Espanya: un mapa irregular en un marc descentralitzat

El terme 'videovigilància' és pràcticament inexistent als mitjans espanyols fins 1996, malgrat que ja el 1994 municipis com Madrid havien intentat instal·lar sistemes de circuit tancat de televisió, sense èxit.²⁹ La qüestió, però, no arribà al debat públic fins que l'any 1996 el Ministeri de l'Interior i el Govern Basc presentaren un pla per a la

---

²⁸ L'any 2009, per exemple, el nombre d'arxius de dades personals generats per la videovigilància registrats a l'Agència Espanyola de Protecció de Dades augmentà un 60% (AEDP 2009)

²⁹ '¿Barcelona debe tener videovigilación en la calle?', *El País*, 22 de gener de 2002.

instal·lació de càmeres al País Basc per tal de 'prevenir la *kale borroka*'. Aquest pla exigia el desenvolupament d'un marc legal fins llavors inexistent, però que en pocs mesos es concretà en una proposta de Llei Orgànica d'àmbit estatal.

Vist amb perspectiva, el debat que es generà llavors al voltant de la proposta de llei va ser sorprenentment curós i garantista. La premsa, per una banda, ressaltà el fet que la videovigilància tenia un impacte sobre drets fonamentals com la privacitat, la intimitat i les llibertats. Per l'altra, en un primer moment, amb l'excepció del Partit Popular (PP) i del Partit Nacionalista Basc (PNB), que eren els promotors de la iniciativa, tots els partits de l'arc parlamentari expressaren reserves. El discurs garantista que es plantejà des d'aquests sectors, així com les veus que s'alçaren des de sectors progressistes de la Magistratura, aconseguiren introduir modificacions significatives a la proposta inicial, com la creació de Comissions de Garanties a cada comunitat autònoma, el reconeixement i protecció del dret a l'accés i la cancel·lació de les dades personals, la obligació de destruir les imatges enregistrades en un termini màxim de 30 dies i la necessitat de renovar cada dotze mesos els permisos per a cada instal·lació.³⁰

Malgrat aquesta vinculació inicial entre videovigilància i terrorisme, però, la cobertura mediàtica del debat tragué a la llum l'existència prèvia de sistemes de videovigilància en espais molt allunyats dels objectius habituals dels grups terroristes i concentrats primordialment en zones costaneres. Aquesta dada, a banda de confirmar una tendència habitual a altres països europeus (com elaboràvem al capítol anterior, els primers circuits tancats de televisió en espais públics a Gran Bretanya, Alemanya i França no aparegueren a ciutats amb alts índex de criminalitat ni en nuclis d'activitat terrorista, sinó a municipis costaners de rendes altes),³¹ revela la diversitat de discursos i pràctiques construïdes a l'entorn de la instal·lació de dispositius de vigilància.

Aquestes mateixes publicacions internacionals que aborden la relació entre la videovigilància i l'amenaça terrorista (Lyon 2003a), per altra banda, emfatitzen el fet que en general els actes terroristes acostumen a reforçar la demanda de videovigilància. Sorprenentment, però, després dels atemptats d'Al-Qaeda a Madrid, l'11 de març de 2004, a Espanya ni als mitjans de comunicació ni al discurs públic no aparegué de manera explícita aquesta connexió,³² i la justificació de la videovigilància seguí basant-se, com evidència la cobertura mediàtica sobre la instal·lació de càmeres a la majoria de ciutats importants de l'estat, en la necessitat de combatre els actes de

---

³⁰ Per a una descripció detallada del mandat i funcions de les Comissions de Garanties, veure Iglesia Chamarro (2007).

³¹ Hempel i Töpfer 2009.

³² Que, en canvi, sí que fou evident un any després, quan es produïren els atacs al metro de Londres.

vandalisme i la petita delinqüència.³³ Aquesta és una dada que diferencia el cas espanyol del de molts altres països, on la preocupació per la seguretat nacional s'ha imposat amb força des dels atemptats contra les Torres Bessones i és una de les justificacions més habituals de la necessitat d'instal·lar càmeres (Hempel i Töpfer 2009, Whitson *et al.* 2009). Com veurem més endavant, però, la relació entre el relat terrorista, el del vandalisme i el dels comportaments inapropiats té límits pocs precisos i és dinàmic i intercanviable segons els interessos de cada moment, més que fruit d'un procés d'evolució per fases.

El cas espanyol, doncs, aporta complexitat al discurs acadèmic que atribueix a l'11 de setembre el relaxament d'algunes de les garanties vinculades a certes lleis (Agamben 2005), i que d'això en deriva que l'amenaça del terrorisme global és el que ha facilitat l'adopció generalitzada de la vigilància i altres mesures de seguiment i control de la població (Lyon 2003a). En el cas espanyol, tot i que sí que es pot afirmar que les limitacions legals a la instal·lació de càmeres a l'espai públic són cada vegada menys estrictes, ni l'11 de setembre ni el terrorisme semblen formar part de manera significativa del debat públic o de la justificació política de la videovigilància a l'àmbit local. Això suggeriria que a l'entorn de les càmeres s'hi articula un cas de transferència o convergència de polítiques, a través de les quals diferents governs adopten polítiques similars en base, aparentment, a l'augment de la preocupació per la seguretat, encara que les narratives i relats locals que les justifiquen siguin substancialment diferents. La confirmació d'aquesta hipòtesi, però, requereix un repàs exhaustiu de les dades disponibles sobre aquest procés, que s'aborda tot seguit i posteriorment, al capítol de Conclusions.

3.3.1. El marc legal de les càmeres de seguretat

El marc legal de la videovigilància espanyola, que data de 1997 i és similar al francès (la seva redacció s'inspira molt en la Llei Pasqua, aprovada al país veí l'any 1994), estableix una clara distinció entre videovigilància pública i privada, i articula la distinció al voltant d'un sol factor: el fet que la persona que monitoritza les imatges pertanyi o no a algun cos policial. Si el seguiment és policial, la càmera està subjecta a un marc legal regulat per una Llei Orgànica (LO 4/1997) i per diferents decrets (RD 596/1999, R 168/1998, D 134/1999). Si no ho és, els responsables de la instal·lació de càmeres es deuen només al compliment d'una Instrucció recent de l'Agència Espanyola de Protecció de Dades (I/2006), evidenciant una polarització considerable en el nivell de control i exigències legals dels dispositius públics i privats.

Malgrat que aquesta recerca se centra en les càmeres 'públiques' tal com s'han definit en les publicacions internacionals sobre la matèria ('sistemes localitzats em indrets on la gent pot accedir lliurement i operats, promoguts o finançats per agències

---

³³ Amb l'excepció del cas de l'Alhambra de Granada, que fou víctima d'un atac terrorista l'any 1996 i que sí que feu referència a aquest fet en la seva sol·licitud de 50 càmeres l'any 2008. A banda d'aquest cas, en la documentació revisada la connexió entre videovigilància i terrorisme és inexistent.

governamentals³⁴), és important posar sobre la taula el marc regulador general, ja que la difusió d'aquests sistemes aprofundeix precisament en les inevitables zones grises que emergeixen en entorns legals tan polaritzats: quin marc regulador cal aplicar a les càmeres privades a l'espai públic i als espais semi-públics, a les càmeres públiques en equipaments de gestió privada o als dispositius de control d'infraestructures? Sense voler abordar en profunditat aquestes contradiccions, el mapa de la difusió de la videovigilància a Espanya no pot ignorar que la majoria de càmeres que proliferen en entorns urbans no són públiques, i que l'economia política de la vigilància no es pot reduir a l'estudi d'un sol tipus de mirada remota. Per tal d'abordar la complexitat del panorama actual, doncs, aquestes properes pàgines descriuen el marc regulador de les càmeres públiques i privades, però també el de la videovigilància als transports públics i del trànsit, dos casos significatius que treuen a la llum aquestes zones grises que esmentàvem, i que aporten un context imprescindible per a l'observació i estudi de la proliferació de l'ull electrònic al nostre entorn.

La videovigilància pública

L'any 1997 el Parlament espanyol aprovà la Llei Orgànica 4/1997 per regular l'ús de les videocàmeres per part de membres de les forces i cossos de seguretat en espais públics. Dos anys després, es publicà un Reial Decret (RD 596/1999) de desenvolupament i execució de la llei. Aquest marc legal regula específicament les videocàmeres i qualsevol aparell que enregistri so, fix o mòbil, i que sigui operat per forces policials i utilitzat en un espai públic (obert o tancat). No inclou, doncs, les càmeres operades per la seguretat privada, les càmeres de trànsit,³⁵ les càmeres que protegeixen el perímetre d'edificis policials, la videovigilància d'esdeveniments esportius ni les càmeres utilitzades per la policia judicial.

La llei parteix de la valoració que la disponibilitat de 'mitjans tècnics cada vegada més sofisticats' incrementa 'substancialment el nivell de protecció de béns i llibertats de les persones', però que, precisament per això, és 'oportú procedir a la regulació de l'ús dels mitjans de gravació d'imatges i sons que *ja estan essent utilitzats* per les Forces i Cossos de Seguretat' [la cursiva és meua] per tal d'introduir 'les garanties que calen per a què l'exercici de drets i llibertats reconeguts per la Constitució sigui màxim i no pugui veure's pertorbat per un excés de zel en la defensa de la seguretat pública'. Seguint aquesta lògica, la llei introdueix un 'règim d'*autorització prèvia* per a la instal·lació de videocàmeres, inspirat en el principi de proporcionalitat, en la seva doble versió d'idoneïtat i intervenció mínima'. Aquesta idoneïtat 'determina que només podrà utilitzar-se la videocàmera quan resulti adequat, en una situació concreta, per al manteniment de la seguretat ciutadana, de conformitat amb el que disposa aquesta

---

³⁴ Webster 2004: 232.

³⁵ Amb l'excepció de Catalunya, on el marc regulador autonòmic obliga aquestes càmeres a passar també pel control de la Comissió de Garanties.

Llei.' La intervenció mínima, per la seva banda, 'exigeix la ponderació, en cada cas, entre la finalitat pretesa i la possible afectació per la utilització de la videocàmera del dret a l'honor, a la pròpia imatge i a la intimitat de les persones.' La llei exigeix, a més a més, l'existència d'un 'raonable risc per a la seguretat ciutadana, en el cas de les [càmeres] fixes, o d'un perill concret, en el cas de les mòbils.'³⁶

Si abans de 1997, les càmeres només estaven subjectes a un control judicial *a posteriori* per tal de determinar si un dispositiu en concret afectava drets individuals, amb la nova llei, aquesta supervisió quedà reforçada amb un procés d'autorització *a priori* que havia de ser supervisat per unes Comissions de Garanties autonòmiques presidides pel president o presidenta del Tribunal Superior de Justícia de cada comunitat autònoma. Addicionalment, el marc legal estableix que totes les imatges i sons enregistrats han de ser esborrats en un termini màxim de 30 dies, que l'autorització de les instal·lacions ha de ser renovada anualment i que cal garantir el dret del públic a ser informat de l'existència de càmeres fixes, així com del dret a accedir-hi i de sol·licitar-ne la rectificació i cancel·lació.³⁷

Les Comissions de Garanties, doncs, són els ens responsables de la interpretació i l'aplicació de la llei. Són òrgans consultius i independents de les autoritats administratives competents, que s'encarreguen de notificar les autoritzacions de les sol·licituds d'instal·lació de videovigilància en espais públics. Entre les seves funcions principals hi ha la redacció dels informes previs d'aprovació o denegació de les sol·licituds de videovigilància. En el cas de les càmeres mòbils, aquest informe s'elabora *a posteriori*, i sovint no és més que un reconeixement de la notificació. Malgrat que les Comissions són formalment consultives, quan l'informe emès és negatiu o inclou limitacions en la utilització o el desplegament de les càmeres, la resolució és vinculant.

En termes generals, doncs, la legislació espanyola sobre la videovigilància pública es basa en el pressupòsit de que les càmeres suposen una vulneració del dret a l'honor, la intimitat i la pròpia imatge que recull la Constitució, i per aquesta precaució exigeix que sempre es justifiqui el seu ús sobre la base de l'existència d'una necessitat real de prevenir o lluitar contra la delinqüència. L'obligació de destruir les imatges en un màxim de 30 dies (amb molt comptades excepcions); la disposició de la necessitat d'informar a la ciutadania de l'existència de les càmeres de vigilància amb indicadors visibles; i l'obligació de renovar i justificar totes les instal·lacions un cop a l'any constitueixen, clarament, una mostra evident de la voluntat del legislador d'aturar o impedir la generalització de l'ús de la vigilància electrònica en l'àmbit de la seguretat i la prevenció del delictes.

---

³⁶ LO 4/1997

³⁷ Regulat per la LO 15/1999 de protecció de dades personals i pel Capítol III del RD 1720/2007 de desenvolupament de la llei.

Aquestes bones intencions, no obstant, es veuen eclipsades per algunes contradiccions, resistències, malentesos i manca de voluntat d'aplicació de la legislació, així com per la vaguetat d'algunes de les formulacions que recull, que podrien donar lloc a abusos.³⁸ La peça més dèbil del sistema espanyol, tanmateix, sembla trobar-se a nivell autonòmic: només dues comunitats, Catalunya i el País Basc, han desenvolupat la legislació específica necessària per a les seves respectives Comissions de Garanties a través d'un 'Decret de regulació de la videovigilància per part de la policia de la Generalitat i de les policies locals de Catalunya' (D 134/1999) i d'un 'Decret de desenvolupament del règim d'autorització i utilització de videocàmeres per part de la policia del País Basc en llocs públics' (R 168/1998). A la resta del país, les provisions establertes per la Llei Orgànica i el Reial Decret estatal són l'únic marc regulador, i les Comissions no tenen ni reglament específic ni normes de funcionament i de rendició de comptes. Malgrat això, Catalunya, Andalusia i Extremadura semblen ser les úniques comunitats on les Comissions apliquen la llei de manera sistemàtica i en un sentit restrictiu (en els dos darrers casos, sense desenvolupament normatiu).

Per a un sistema que depèn de manera tan marcada de les Comissions de Garanties per a la seva aplicació i control, aquest buit, juntament amb la vaguetat en la definició de les funcions de les Comissions, la manca de personal específic i de mitjans per al seguiment de les responsabilitats de control, les limitacions en l'àmbit d'actuació i, en general, el poc coneixement que hi ha de la seva existència i rol,³⁹ obliguen a plantejar dubtes seriosos sobre l'efectivitat real d'aquest marc legal.

A la manca d'atenció pública per aquest fenomen i de coneixement dels seus antecedents, a més, s'hi afegeix la complexitat del marc legal i administratiu espanyol, en el qual 17 comunitats i 50 províncies tenen diferents nivells i graus d'autonomia. Aquest fet, juntament amb l'absència de dades agregades, fins i tot a nivell regional, dificulta no sols que des de l'acadèmia es tirin endavant estudis sobre aquest fenomen, sinó també que polítics, tècnics municipals i membres de les Comissions de Garanties comptin amb una visió de conjunt que els permeti avançar vers una certa convergència en relació als procediments, principis i mètodes que es mobilitzen quan es planteja la possibilitat d'instal·lar càmeres a les ciutats. Aquesta mateixa manca de sistematització del procés de proliferació de les videocàmeres evidencia una marcada confusió sobre els avantatges i desavantatges de la videovigilància, i el desconeixement dels espais on aquesta és més efectiva.

La instal·lació de càmeres a Espanya, doncs, sembla avançar sense full de ruta, construint un mapa on les expectatives semblen prevaldre per sobre del risc objectiu, com ja ha explicat l'experiència d'altres països en relació amb aquest tema. Malgrat que no hi ha dades prou sòlides disponibles que permetin presentar una valoració

---

³⁸ Per a una descripció més detallada d'aquestes precaucions, veure Díez-Ripollès i Cerezo (2009).

³⁹ Durant el treball de camp, quan intentàvem localitzar membres de les Comissions per tal d'entrevistar-los, en molts casos ni tan sols el personal dels Tribunals Superiors de Justícia autonòmics coneixia l'existència d'aquests òrgans.

quantitativa comparada, sí que és pertinent avançar que els informes de les comunitats autònomes elaborats per a sistematitzar la informació recollida en l'àmbit regional mostren que el transport públic, els edificis municipals, els espais per a joves, els centres històrics i les zones comercials són les zones que més videovigilància concentren a Espanya. No obstant, no queda clar per què això és així, ni si aquests són els espais que acumulen més problemes de seguretat, ja que, com hem vist, a Espanya només una instal·lació pública de videovigilància ha estat avaluada de manera independent (Díez-Ripollès i Cerezo 2009).

Sembla significativa, a més, la constatació que, en ocasions, els municipis anuncien la intenció d'instal·lar càmeres però no arriben mai a gestionar-ne l'autorització. En diferents casos, anuncis recollits pels mitjans de comunicació sobre plans teòricament avançats per a la instal·lació de dispositius de vigilància no han pogut ser contrastats ni amb l'existència real dels sistemes ni el procés de sol·licitud d'autorització a les Comissions de Garanties. Això confirmaria, com apunten diferents veus acadèmiques, que la videovigilància compleix un paper simbòlic en el que l'eficàcia i l'eficiència dels dispositius en el combat concret de la delinqüència té un caràcter secundari (Garland 2001).

Més enllà de posar sobre la taula aquestes precaucions i primeres observacions, però, entenc que un ulterior aprofundiment en les limitacions del marc legal i administratiu que envolta la videovigilància queda lluny de l'objectiu d'aquesta recerca. Plantejar, però, ni que sigui breument, quin és l'escenari que es construeix al voltant de la videovigilància pública, és imprescindible per tal de contextualitzar les valoracions relacionades amb percepció i opinió pública, patrons de generalització i els creixents espais grisos promoguts per un marc regulador polaritzat. Les següents pàgines, doncs, aborden la situació de la videovigilància privada, però també les dues grans categories que durant el treball de camp s'han revelat com dos grans espais de difusió de les càmeres en un marc regulador confús: els transports públics i la monitorització del trànsit.

La videovigilància privada

A Espanya, qualsevol càmera de seguretat que no estigui controlada per un membre de les forces policials es considera privada, i, conseqüentment, no subjecta a les obligacions prèvies establertes per la Llei Orgànica i el seu desenvolupament. La videovigilància a molts serveis públics, als edificis públics que subcontracten la seguretat a empreses privades, als llocs de treball i en espais comercials semi-públics, doncs, només està subjecta a una Instrucció de l'Agència Espanyola de Protecció de Dades (I/2006), que no té ni el status ni l'autoritat d'una Llei Orgànica però que intenta sistematitzar disposicions rellevants establertes a la Llei Orgànica de Protecció de Dades de Caràcter Personal (LO 15/1999), la Llei 23/1992 de Seguretat Privada i la Llei 1/1982 de Protecció Civil del Dret a l'Honor, a la Intimitat Personal i Familiar i a la

Pròpia imatge. És fàcil, doncs, concloure que malgrat les limitacions subratllades en relació al marc legal de la videovigilància pública, la situació de les càmeres privades és molt més greu en termes de control i garanties legals. Addicionalment, el creixent recurs a la seguretat privada per part de les administracions públiques aprofundeix encara més aquest desequilibri normatiu.

En certs aspectes, la instrucció I/2006 és similar a la Llei orgànica 4/1997, ja que subratlla la necessitat de tenir en compte la proporcionalitat, idoneïtat i necessitat en la instal·lació i funcionament de les càmeres privades, i d'evitar 'la vigilància omnipresent'. De manera més específica, estableix l'obligació de notificar al públic mitjançant cartells dels seus drets d'accés i cancel·lació de les imatges, així com la necessitat de comunicar a l'AEPD l'existència de qualsevol arxiu amb imatges enregistrades (excloent, doncs, les càmeres que no registren). Addicionalment, l'AEPD estableix clarament que la Instrucció no permet als privats l'obtenció d'imatges d'espais públics, excepte quan sigui imprescindible per a la finalitat de vigilància que es pretén, o resulti impossible evitar-ho degut a la ubicació [de les càmeres].'

Malgrat aquestes similituds formals, que semblarien apropar els dos marcs reguladors, el rol de l'AEPD es limita a les intervencions *a posteriori* i en general només en els casos en què existeix una queixa registrada. Malgrat que el ràpid augment en el nombre d'arxius registrats mostra una certa capacitat per part de l'Agència per influir sobre el desplegament de la videovigilància, com veurem més endavant, no hi ha dubte de que l'AEPD captura només una petita fracció de la realitat de la videovigilància a Espanya. A més, certs desenvolupaments recents en el marc legal de les càmeres privades, conseqüència de l'adaptació al marc estatal de directives europees, poden erosionar encara més les possibilitats de controlar i supervisar el creixement de la videovigilància privada: la Directiva de Serveis 2006/123/CE, per exemple, liberalitza les activitats vinculades a la instal·lació de sistemes de seguretat, deixant fora de l'àmbit de la Llei de Seguretat Privada les empreses que venen, instal·len o mantenen equips de vigilància. Així, la directiva obre la porta a la distribució comercial de sistemes de videovigilància sense un marc legal clar ni la necessitat d'informar-ne a cap autoritat rellevant.⁴⁰

És evident, doncs, que malgrat que quantificar la implantació de la videovigilància privada al nostre país és una tasca difícil, qualsevol conclusió sobre la situació de la videovigilància pública ha de tenir en compte l'existència d'un procés paral·lel de generalització d'una videovigilància privada poc regulada, escassament controlada i que, en ocasions, precisament per l'abisme que separa el marc regulador privat del públic, sembla convidar a l'exploració de les esclertes de les garanties legals establertes.

---

⁴⁰ 'Protección de datos, videovigilancia y Ley Ómnibus', *Protección de Datos Personales*, Blog especializado de Samuel Parra (<http://www.samuelparra.com/2010/01/07/proteccion-de-datos-videovigilancia-y-ley-omnibus/>). 7 de gener de 2010. Consultat el desembre de 2011.

La videovigilància als transports públics

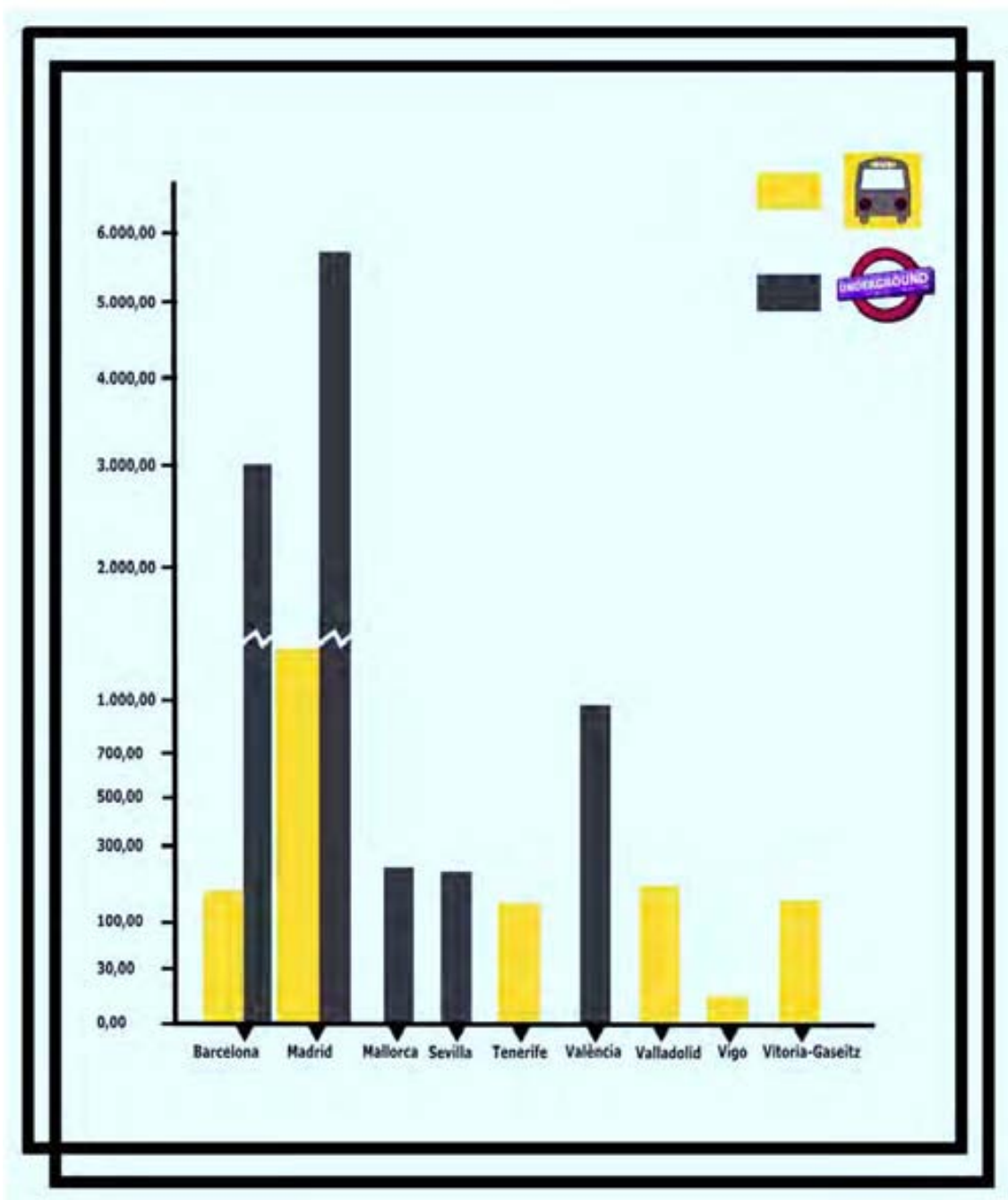
En el cas de les càmeres que s'instal·len en els transports públics, s'evidencia que l'abisme existent entre el garantisme de la regulació pública i el caràcter lax de la regulació privada obre la porta a l'emergència de zones grises, de dreceres que circumval·len les limitacions que introdueix una concepció molt limitada del que constitueix videovigilància 'pública' (centrada exclusivament en la descripció laboral dels *vigilants*, que han de pertànyer als cossos de seguretat pública, i, per tant, ignorant qüestions vinculades a la propietat o l'ús de les càmeres o dels espais sotmesos a seguiment remot).

De fet, mentre que a Londres, per exemple, la videovigilància s'hi instal·là per primer cop a mitjans dels anys setanta i es justificà com a eina de lluita contra la delinqüència (Norris *et al.* 2004), a Espanya els primers dispositius sembla que aparegueren al metro de Madrid a finals dels anys vuitanta, amb l'objectiu d'augmentar la sensació de seguretat després de l'acomiadament d'un terç de la plantilla que treballava a les guixetes subterrànies d'aquest mitjà de transport.⁴¹ Aquells primers sistemes només transmetien imatges, sense enregistrar-les, i la seva única funció era la de vigilar unes estacions que s'havien quedat desertes. Actualment, però, les càmeres als trens i al metro tenen una presència generalitzada i sistemàtica, subjecta a la regulació establerta a la Instrucció I/2006 de l'AEPD, sense cap control previ per part de les Comissions de Garanties. El nombre de càmeres en aquests espais és creixent, i ja no només en entrades i andanes, sinó també dins dels combois de metro, tren i autobús, gràcies als avenços tecnològics recents, que permeten la instal·lació de sistemes dins de vehicles en moviment. El més significatiu és la manca de relació entre el nombre de videocàmeres a l'espai públic i les xifres de generalització als transporta públics. Així, mentre Barcelona compta amb 24 càmeres de control de l'espai públic, el metro de la ciutat n'acumula vora 3.000 (veure Figura 1).

---

⁴¹ 'Las cámaras de videovigilancia toman el espacio público. El metro aumenta el videocontrol'. Diagonal, 20 de juliol de 2006.

Figura 1. Comparació del total de càmeres per mitjà de transport públic i ciutat.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de premsa.

El cas dels transports públics no és només significatiu per posar sobre la taula diferències amb altres països i l'existència d'espais 'grisos' en la proliferació de les càmeres, sinó també per treure a la llum un fet força rellevant: a Espanya: les imatges d'agressions al transport públic són les úniques imatges d'esdeveniments gravats per videovigilància que surten als mitjans de manera regular, mostrant normalment

episodis de violència de baixa intensitat o agressions.⁴² A la majoria de països occidentals, en canvi, els segrestos, els assassinats i el terrorisme són més habituals (Hempel i Töpfer 2009, Wilson *et al.* 2009), i això té un impacte clar sobre el relat que es construeix a l'entorn de la videovigilància i els riscos que es privilegien en l'imaginari col·lectiu.

La videovigilància per al control del trànsit

Amb l'excepció de Catalunya, on les càmeres de control del trànsit han de ser aprovades per la Comissió de Garanties, a la resta d'Espanya aquesta tasca correspon a la Direcció General de Trànsit (DGT). Davant la impossibilitat d'obtenir dades sobre el procés de revisió de sol·licituds de la DGT, però havent pogut constatar en les entrevistes realitzades que entre les autoritats locals és freqüent la sensació que és més fàcil aconseguir autorització per a les càmeres de trànsit que per a les públiques, tot sembla indicar que la DGT és menys garantista i sistemàtica en la revisió de les peticions del que ho són les Comissions de Garanties que funcionen. Aquesta dispersió institucional dificulta el diagnòstic sobre la situació de la videovigilància a Espanya, ja que sovint és impossible diferenciar entre les càmeres presents a l'espai públic per motius de seguretat viària i les que s'utilitzen per a la vigilància i control també de persones. Tot i que en el cas català la CCDVC intenta identificar el motiu real que genera la sol·licitud d'instal·lació de càmeres i, en el cas de les de trànsit, se'n limiten les funcions d'angle i zoom quan l'objectiu és monitoritzar fluxos viaris,⁴³ és difícil quantificar els casos en què una càmera instal·lada per un motiu (control del trànsit) pot acabar essent utilitzada per a altres funcions (control de persones) -un fet habitual i que la literatura ha estudiat abastament sota el terme de 'function creep', que descriu precisament els casos en el que es produeix un canvi *de facto* en el propòsit o finalitat d'ús d'un dispositiu o sistema (Schneier 2010).

De fet, s'ha pogut constatar que hi hagut casos en què les sol·licituds per instal·lar càmeres de trànsit han anat a parar a la DGT després d'haver estat rebutjades per la CCDVC, i que hi ha una tendència creixent a barrejar temes de seguretat viària amb problemes de seguretat ciutadana en les sol·licituds d'instal·lació de videovigilància, sobretot en urbanitzacions de renda alta aïllades i *tancades*,⁴⁴ on la demanda de càmeres per al control de l'entrada i sortida de vehicles és més important.

---

⁴² El cas de l'agressió a una persona indigent a Barcelona mentre dormia a un caixer automàtic, al desembre de 2005, és una excepció a aquesta tendència.

⁴³ Entrevista amb membre de la CCDVC, juny de 2010.

⁴⁴ Fem servir el terme 'urbanitzacions tancades' en el sentit que la literatura internacional dóna a les *gated communities* (Caldeira 2000, Low 2004).

3.3.2. La percepció pública de la videovigilància

Malgrat l'evident proliferació de les càmeres en espais públics i semi-públics, la videovigilància és un tema que no ha estat objecte de debat al nostre país, ni als mitjans de comunicació, ni als espais de representació política, ni a l'acadèmia. Els casos de Bournemouth a Gran Bretanya, de Hyères a França, de Westerland a Alemanya i de Sherbrooke al Canadà han estat comentats en les publicacions sobre la qüestió (Hempel i Töpfer 2009, Walby 2006) com a exemples pioners en la instal·lació de càmeres als espais oberts per a combatre la delinqüència. En canvi, enlloc no s'ha fet menció del cas de Lleida, per exemple, significatiu perquè ja a l'any 1991 s'hi instal·laren desenes de càmeres a la principal via comercial del municipi sota la pressió de l'Associació de Comerciants i d'una policia 'desbordada'.⁴⁵ Aquest cas no va tenir repercussió als mitjans de comunicació ni l'any 1991 ni el 1997, quan la premsa feu aflorar altres casos. Tampoc no s'ha recollit enlloc ni ha estat objecte de notícia la primera experiència madrilenya amb les càmeres al metro, mencionada anteriorment. El fet és que, a Catalunya i a Espanya, la història de la videovigilància i les bondats o maldats de les càmeres no ha rebut una atenció que vagi més enllà de l'anècdota momentània o el comentari fugaç.

En aquest context, els pocs indicis de visions complexes i crítiques sobre aquestes qüestions (AEPD 2010, Díez-Ripollès i Cerezo 2009, Cortés 2010) han tingut poca capacitat i escasses ocasions per a influir sobre el vernacle oficial creat al voltant de la videovigilància, que, mancat de dades i exigències de rigor, tendeix a reproduir narratives com la que obria el primer capítol, basades en expectatives i llocs comuns més que en avaluacions independents d'impacte i resultats. La percepció pública sobre les càmeres, doncs, ha de reflectir necessàriament aquesta inexistència de narratives alternatives, i malgrat que l'impacte d'aquest context d'informació imperfecta és impossible de quantificar, sí que és important destacar que les dades extretes de qualsevol enquesta pública sobre la videovigilància expressaran, necessàriament, un baix importància vers el discurs oficial.

Independentment d'aquesta precaució, comptem, per sort, amb tres enquestes realitzades recentment pel Centro de Investigaciones Sociológicas (CIS) sobre la percepció pública de la videovigilància, realitzades entre febrer de 2008 i maig de 2011 i, per tant, útils a l'hora d'identificar tendències, si bé de manera molt temptativa (CIS 2008, 2009, 2011). En general, les enquestes mostren un alt nivell de suport a la utilització de les càmeres, amb xifres similars a les extretes d'enquestes a altres països (Leman-Langlois 2009).

Segons les dades de 2009 (les més complertes), del 68,7% de la població espanyola que dona suport a la videovigilància, un 66,4% ho fa perquè les càmeres els fan sentir-se més segurs, el 18% perquè consideren que permet la identificació dels delinqüents i el 15,2% perquè creu que és una mesura de prevenció del delicte. Un 10%, però,

---

⁴⁵ Entrevista amb la persona responsable de la Regidoria de Seguretat de l'Ajuntament de Lleida, maig de 2010.

rebutja les càmeres, sobretot per raons relacionades amb la pèrdua de privacitat (79,4%). Pel que fa a la localització de les càmeres, no tots els emplaçaments compten amb el mateix grau de suport i d'oposició: als bancs, botigues, llars d'infants, escoles i hospitals, el suport és més alt; als llocs de treball, als bars i restaurants, a les zones d'oci, els espais públics i als edificis residencials, el suport és més baix (veure Taula 1).

Taula 1. Resposta a la pregunta 'Què li sembla que es posin càmeres de seguretat a...?'

	Bé o molt bé (%)	Ni bé ni malament (%)	Malament o molt malament (%)	Ns/nc (%)
Bancs	95.5	1.9	1.2	1.3
Botigues	88.3	5.9	3.7	2
Comunitats de veïns	51.1	14.9	28.7	5.3
Llocs de treball	44.7	13.6	36.7	5
Escoles	77.2	8.2	11.2	3.3
Transports públics	74.5	8.8	13.3	3.3
Carrers	60.6	12.5	23.5	3.4
Hospitals	75.1	8.5	13.2	3.3
Bars i restaurants	46.2	13.3	36	4.5
Espais d'oci	50	12.9	31.7	5.3

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del CIS (2009).

Una dada rellevant, i que contradiu una certa tendència catastrofista o excessivament optimista (segons la perspectiva) que domina en les publicacions sobre la videovigilància, és el fet que a Espanya, entre febrer de 2008 i maig de 2011, el suport de la població a la videovigilància ha disminuït en 4,9 punts, d'un 73,2% a un 68,3%, alhora que les persones que se situen en contra o molt en contra de la videovigilància han passat a representar el 13,7% de la població (quan eren el 9,5% i el 10% el 2008 i 2009, respectivament). En l'enquesta de 2009, que a diferència de la més recent, explora dades sobre l'imaginari que envolta la videovigilància, s'hi observa també que el percentatge de persones que associen els circuits tancats de televisió amb més seguretat i protecció i amb menys por ha disminuït d'un 71,1% a un 66,4% -una reducció similar, per altra banda, a l'augment enregistrat entre aquells que valoren les càmeres per la seva capacitat per prevenir delictes (11,6% a 15,2%).

Altres dades significatives que recullen les dues primeres enquestes del CIS són que el nivell de coneixement dels mecanismes legals que permeten la instal·lació de videovigilància és d'un 53,1%, que la consciència de la necessitat de que hi hagi cartells que indiquin de que hi ha càmeres enregistrant imatges és més elevat, d'un 62,2%, i, finalment, que en una escala del 0 al 10 (on 0 és la preferència pel mínim de videovigilància i el 10 és el màxim), els enquestats se situen en 6,67.

Per tal de complimentar i donar context a aquestes dades, és important destacar que el 30% de persones que no mostren un suport inequívoc per les càmeres (i un 13.7% que directament les rebutja) semblen mostrar un activisme creixent, tant en la denúncia de dispositius com en l'organització d'accions directes. Així, les 382 queixes presentades davant l'AEPD l'any 2008 per sistemes de vigilància invasius o que no compleixen la llei passaren a 819 l'any 2010, cosa que portà la mateixa agència a concloure, ja en el seu Informe Anual de 2009, que 'la percepció positiva sobre la videovigilància va acompanyada d'una exigència de garanties per a la privacitat' (AEPD 2008: 34). Pel que fa a l'acció directa per dificultar l'extensió de les càmeres, a banda de les múltiples històries de vandalisme recollides de membres de policies locals i ajuntaments (la segona càmera instal·lada a Barcelona l'any 2001 fou objecte d'un acte vandàlic que la deixà inutilitzada una setmana després de la seva instal·lació i no es reparà fins l'any 2006, per exemple)⁴⁶, el procés de recerca també ha tret a la llum casos de mobilitzacions contra les càmeres i actes més o menys organitzats de sabotatge (a Madrid, Santiago de Compostela i Bilbao). L'obstrucció més sostinguda al desplegament de càmeres, però, sembla provenir de moviments socials gallecs i madrilenys. En el cas de Galícia, el *Movemento polos Dereitos Civís* (MpDC) porta anys denunciant sistemàticament les càmeres il·legals instal·lades a la regió i aconseguint sentències favorables;⁴⁷ a Madrid, la iniciativa artista-activista 'Un Barrio Feliz' denuncia, des que el 2009 s'instal·lessin 48 càmeres al barri de Lavapiés, que la videovigilància forma part d'un projecte per a convertir la ciutat 'en un model de ciutat-aparador, d'hiper-regulació de l'espai públic, de fragmentació social on el consum i el control a través de la por marquen els límits de la nostra vida'.⁴⁸ Una de les seves iniciatives, la de projectar públicament les imatges capturades per la lent pública, ha aconseguit treure a la llum les complexitats i contradiccions del difícil ajustament entre els drets fonamentals i les creixents capacitats de les tecnologies de control.⁴⁹

Malgrat que la proliferació de les càmeres sembla debilitar el marc legal, doncs, no podem afirmar que la normalització de la videovigilància a carrers i places estigui fomentant una major acceptació dels dispositius, ans al contrari. Tot i que les xifres no són aclaparadores, a Espanya la generalització de l'ull electrònic va acompanyada d'un augment del rebuig i la resistència, i no de l'acceptació de la seva inevitabilitat.

---

⁴⁶ Entrevista amb la persona responsable de Serveis de Prevenció de l'Ajuntament de Barcelona, abril de 2010.

⁴⁷ <http://mpdc.blogspot.com/>

⁴⁸ <http://unbarriofeliz.wordpress.com/about>

⁴⁹ <http://blogs.lainformacion.com/strambotic/2010/02/11/como-hackee-las-cameras-de-vigilancia-de-la-policia-enfrente-al-ayuntamiento-de-madrid-consigo-mismo-y-que-paso-despues-despues/>

3.4. La videovigilància a Catalunya: radiografia de la ciutat espantada

Si la primera aproximació a l'estat de la videovigilància a Espanya posa sobre la taula qüestions relacionades amb el context històric, l'entorn normatiu i la percepció pública, i suggereix alhora altres qüestions vinculades amb la transferència de polítiques, el valor simbòlic de la videovigilància i el paper dels mitjans de comunicació en la construcció del relat justificatiu que envolta les càmeres, l'explotació de les dades sobre les càmeres públiques a Catalunya permet ja superar l'observació i la descripció formal per entrar en la radiografia de processos i la identificació de patrons.

Com apuntava anteriorment, Catalunya és la comunitat autònoma on la videovigilància està més regulada i on la Comissió de Garanties actua de manera més diligent, reunint-se regularment des de que se n'aprovà la creació per decret, l'any 1999. A les reunions, cadascuna de les sol·licituds rebudes és estudiada i presentada a la resta de membres per part d'un dels integrants d'aquest òrgan, el qual acorda un informe i una valoració final: la denegació de la petició, l'aprovació amb limitacions, l'aprovació sense limitacions, o la sol·licitud d'informació addicional si es considera que el formulari no aporta tota la informació necessària (veure Annex 4). El rigor amb què la CCDVC interpreta les qüestions relacionades amb la proporcionalitat, la idoneïtat i la intervenció mínima establertes a la Llei Orgànica 4/1997 és segurament un dels factors que més contribueix a la comprensió de la lentitud del desplegament de la videovigilància als espais públics.⁵⁰

Tanmateix, el que les properes pàgines pretenen posar sobre la taula són les claus explicatives centrades en els motius, les dinàmiques i els processos que han embolcallat el procés d'adopció de la videovigilància a nivell local *abans* de la instal·lació dels dispositius. Per això, les dades utilitzades es basen en els documents presentats pels ajuntaments, el debats als plens municipals i la cobertura mediàtica del procés de fixació de l'agenda política, independentment de si després aquestes sol·licituds han estat aprovades o no per la CCDVC.⁵¹

La relació de certs municipis catalans amb les càmeres als carrers, però, és anterior a la formació de la CCDVC i fins i tot a l'existència d'un marc legal estatal. Quan la proposta

---

⁵⁰ Si es compara la situació de Catalunya amb la d'altres ciutats europees i espanyoles, aquesta lentitud és evident: a la resta de l'estat les instal·lacions acostumen a comptar amb desenes de càmeres; a Europa, els anuncis es fan per centenars i fins i tot per milers; a Catalunya, són rars els casos en què els sistemes proposats superen les 10 càmeres.

⁵¹ És difícil calcular el percentatge de sol·licituds acceptades i no acceptades per la Comissió, per diferents motius. Per una banda, perquè hi ha acceptacions, denegacions i acceptacions condicionades; per l'altra, perquè la majoria de sol·licituds es rebutgen en primera instància però s'acaben aprovant, de manera que les xifres d'aprovacions i denegacions, calculades sobre la base de les resolucions de la CCDVC, no proporcionen una fotografia ajustada a la realitat. La decisió de no incloure la diferència entre sol·licituds aprovades i denegades es fa per rigor metodològic, però també per convicció que aquest enfocament no distorsiona el procés real d'extensió del fenomen a Catalunya.

de llei per a la regulació de les càmeres públiques a carrers i places arribà als mitjans l'any 1996, el debat públic tragué a la llum l'existència de sistemes de videovigilància que s'havien instal·lat anys abans, aprofitant el buit legal existent. En aquell moment, la premsa recollí quatre casos: Canet de Mar, amb tres càmeres des de 1991; Calafell, amb sis càmeres des de 1992; i Vilassar de Mar i Palamós, amb tres i quatre càmeres, respectivament, des de 1994. La primera missió de la CCDVC, doncs, consistí a demanar al Departament d'Interior que enviés una carta a tots els municipis del país informant-los de la necessitat d'obtenir autorització per a qualsevol sistema de vigilància que estigués instal·lat. Les cartes feren emergir 13 casos, però, només un dels municipis apareguts a la premsa, Vilassar de Mar, respongué a la sol·licitud (i per informar de que les càmeres havien estat retirades el 1996 per les queixes generades), i el primer sistema instal·lat en un espai públic a Espanya, a la ciutat de Lleida, no emergí fins anys després.⁵²

De les 13 sol·licituds presentades després del requeriment, cinc van ser aprovades immediatament, cinc més van ser rebutjades i tres van ser retornades als consistoris en considerar la Comissió que els formularis estaven incomplets. Amb aquest gest, la CCDVC deixà clar que tenia intenció de ser molt més que una formalitat burocràtica. Aquest control sistemàtic del compliment de la llei de cadascuna de les sol·licituds, així com el detall del formulari elaborat per la CCDVC és el que fa que el cas català sigui tan rellevant: la disponibilitat d'informació precisa sobre cadascuna de les càmeres instal·lades a l'espai públic urbà per part de les autoritats públiques permet un nivell d'anàlisi que probablement és impossible a qualsevol altre lloc i que, en qualsevol cas, encara no s'ha fet enlloc més.

El qüestionari, desenvolupat per la Comissió l'any 2002 per iniciativa pròpia,⁵³ demana als sol·licitants que proporcionin dades sobre el nombre total de càmeres que es volen instal·lar i els metres quadrats que ha de cobrir la lent, que justifiquin la necessitat dels dispositius i que valorin la proporcionalitat de la solució plantejada en relació amb el problema que es vol abordar. Malgrat que no és descabellat pensar que en alguns casos la informació que es facilita als formularis no és sempre exacta (en certs casos, per exemple, sembla que els metres quadrats que es proporcionen corresponen en realitat als de l'espai que es vol controlar, és a dir, molts més dels que la càmera pot supervisar de manera directa; en d'altres, sembla que, de manera oposada, s'ignori

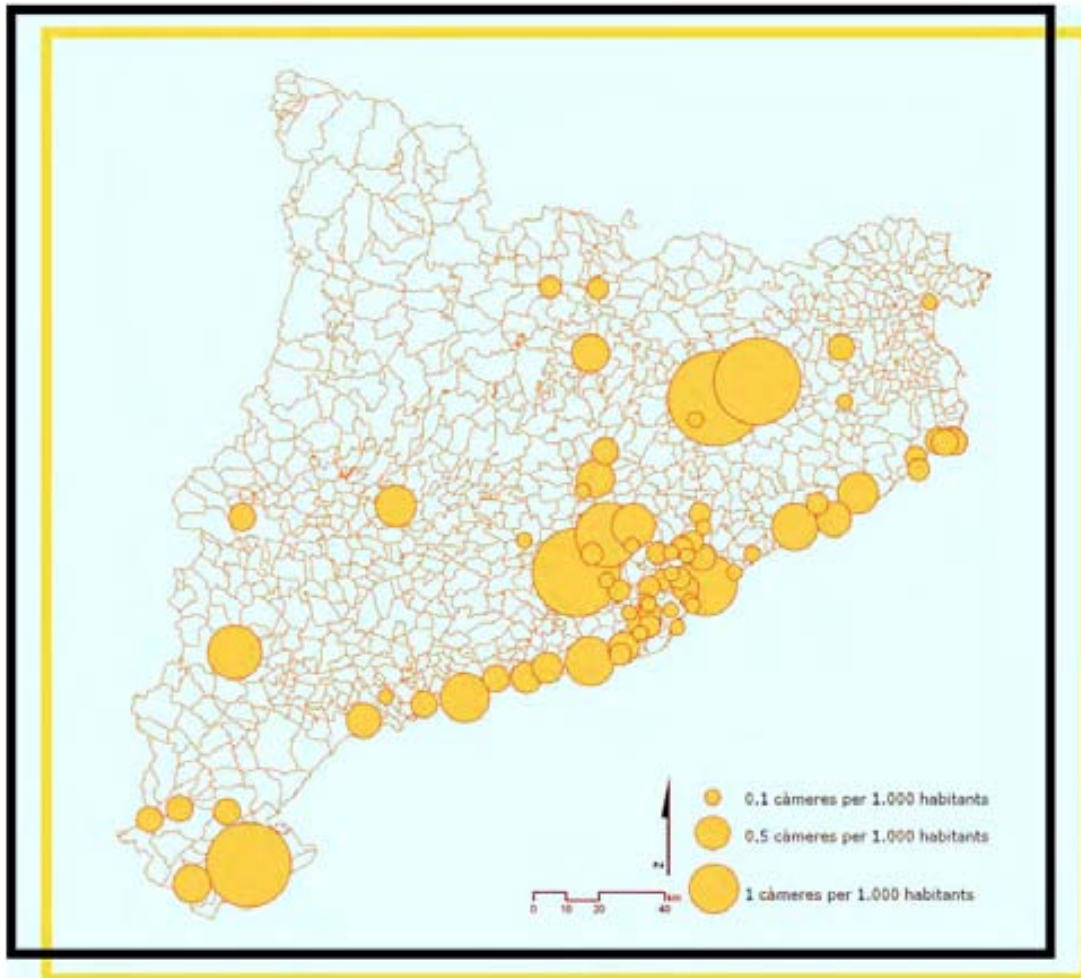
---

⁵² Aquest és, al menys, el primer sistema del que he sabut trobar referències. Segons indiquen alguns membres del consistori, els primers dispositius s'instal·laren l'any 1991, i fins 1996 el sistema s'anà ampliant, sense cap mena de cobertura legal. Inicialment es cobrí la principal via comercial, sota la pressió de l'associació de comerciants, però poc després el sistema s'amplià fins al centre històric, molt degradat i amb una concentració important de població extracomunitària. Davant les pressions de la CCDVC per a regular el sistema, l'ajuntament acabà omplint un formulari de sol·licitud, que fou rebutjat en considerar la Comissió que les dades aportades no demostraven l'existència d'un problema objectiu d'inseguretat. Segons converses amb membres del consistori i de la CCDVC, l'alcalde decidí que s'havia fet una inversió massa gran per acatar la resolució. Finalment, la CCDVC aprovà la instal·lació, considerant que era millor legalitzar una mala instal·lació que mantenir-la fora del marc regulador (entrevistes realitzades durant la primavera de 2010).

⁵³ Entrevista amb membre de la CCDVC, febrer de 2010.

que la càmera té mobilitat), la informació disponible sembla prou sòlida com per a fonamentar l'anàlisi proposat.

Mapa 1. Relació entre càmeres i habitants segons dades extretes dels qüestionaris de la CCDVC.

Font: Elaboració pròpia.

Les xifres resultants proporcionen una perspectiva interessant i privilegiada dels mecanismes i dinàmiques concretes a través dels quals la videovigilància ha aterrat al nostre entorn. Per una banda, revelen que per ser una regió on la videovigilància mai no ha estat objecte ni d'un debat públic profund ni d'avaluacions rigoroses, les càmeres no són merament anècdotes aïllades: un 64.4% de la població total de Catalunya viu ja avui en algun dels 72 municipis que han sol·licitat videovigilància pública. Malgrat que la distribució i l'impacte de la videovigilància a Catalunya és molt desigual, la generalització de les càmeres com a política pública local és evident. Per l'altra banda, les dades mostren un clar protagonisme local en l'adopció de les càmeres

com a solució de seguretat, un fet que està segurament relacionat amb la inexistència de programes estatals o regionals de promoció de la videovigilància, que fan que la responsabilitat d'aconseguir finançament i autorització per als sistemes recaigui totalment en els municipis.

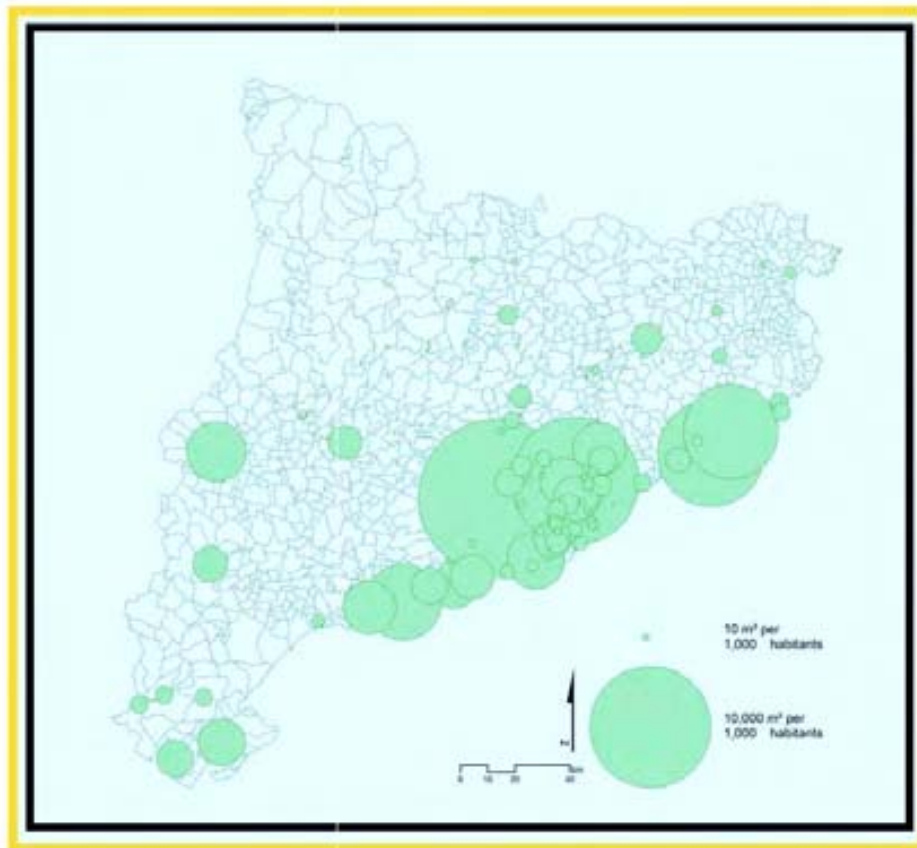
Pel que fa a la visualització de les dades processades, els mapes 1 i 2 mostren diferents interpretacions de la distribució geogràfica de les sol·licituds per a la instal·lació de càmeres.⁵⁴ El Mapa 1 recull la relació entre videovigilància i població (nombre de càmeres per habitant), mentre que al Mapa 2 s'hi representa la relació entre metres quadrats coberts en relació a la població (metres quadrats videovigilats per habitant). La diferència entre les dues representacions subratlla el valor afegit que suposa anar més enllà de les anàlisis numèriques o quantitatives simples per tal de copsar la complexitat i veritable impacte del procés d'implementació de la videovigilància. Les dades encreuades, per exemple, mostren que els ajuntaments dels municipis de menys de 50.000 habitants tendeixen a voler cobrir una superfície més gran que la mitjana, mentre que, contraintuïtivament, les ciutats més grans i les capitals de província tendeixen a limitar l'abast dels dispositius.⁵⁵

---

⁵⁴ Com en tot el treball, recordem, s'utilitzen dades agregades de les sol·licituds, independentment de si han estat o no acceptades.

⁵⁵ Dada obtinguda a partir de l'encreuament de les dades sobre cobertura geogràfica de les càmeres proposades i població dels municipis sol·licitants.

Mapa 2. Relació entre metres quadrats sota videovigilància i habitants segons dades extretes dels qüestionaris de la CCDVC.

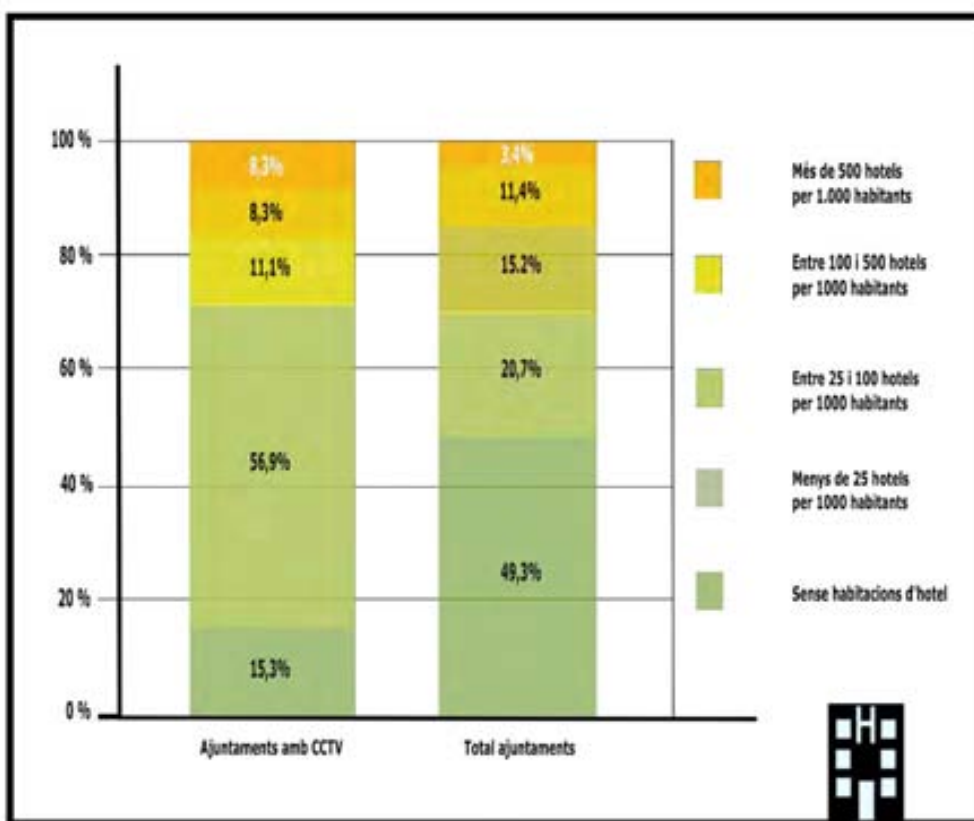
Font: Elaboració pròpia.

Els mapes mostren també com la distribució de les càmeres sobre el territori ha estat desigual. La província de Barcelona, que inclou la capital i l'àrea metropolitana, concentra un 70,8% dels municipis amb circuits tancats de televisió de Catalunya, mentre que el 13,9%, 12,5% i 2,8% restants es distribueixen entre Tarragona, Girona i Lleida, respectivament. S'evidencia, també, el marcat caràcter local i *bottom-up* (de local a supra-local) del procés d'adopció de les càmeres com a política pública de seguretat, ja que només una de les capitals, Lleida, fou pionera en la seva instal·lació.

A primera vista, els mapes semblen mostrar una concentració de càmeres superior a la mitjana en les zones costaneres. Això seria consistent, com s'avançava abans, amb els resultats de Hempel i Töpfer (2009: 158), els quals identifiquen Bournemouth (Gran Bretanya), Hyères (França) i Westerland (Alemanya) com a ciutats costaneres i pioneres en l'adopció de les càmeres. Per tal de confirmar aquesta coincidència, les dades dels municipis que han sol·licitat en algun moment durant els darrers 10 anys instal·lar càmeres a l'espai públic s'han encreuat amb dades sobre la rellevància de la

indústria turística a la localitat (a partir del nombre de places hoteleres per càpita, una dada que recull l'Idescat) per tal d'esbrinar si hi ha relació entre turisme i la probabilitat de sol·licitar permís per instal·lar càmeres. Tal com mostra la Figura 1, però, la representació gràfica és traïdora, i un percentatge important de municipis que demanen càmeres tenen menys del 25 llits per cada 1.000 habitants, mentre que les localitats que compten amb entre 25 i 500 llits per cada 1.000 habitants estan lleugerament infra-representades als qüestionaris, la qual cosa convida a concloure que els municipis que més volen càmeres no són aquells que més depenen del turisme.⁵⁶ Addicionalment, malgrat que l'escala de la representació dels mapes no permet apreciar-ho amb claredat, molts dels municipis no es troben directament sobre el mar Mediterrani, sinó uns quants quilòmetres endins.

Figura 2. Nombre d'hotels per 1.000 habitants a municipis amb videovigilància vs. percentatges per total de municipis

Font: Elaboració pròpia.

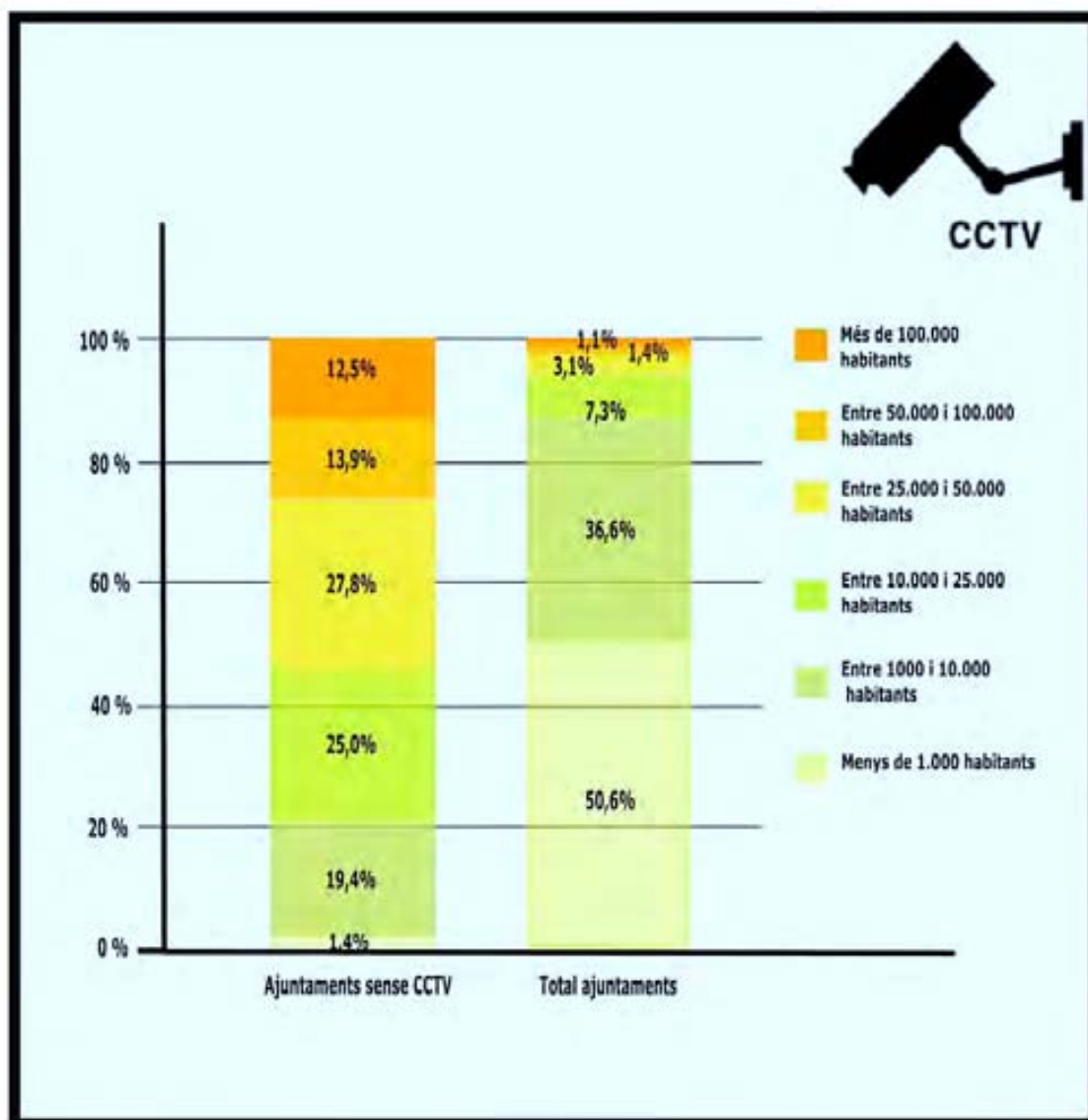
⁵⁶ Això no vol dir, però que no siguin municipis que aspirin a ser localitats turístiques. Aquest és un extrem de profunditat de l'anàlisi, però, que no abordarem aquí.

D'aquesta primera conclusió se'n desprèn fàcilment el valor de fer aquest tipus d'encreuaments bivariats, que permeten posar algunes de les presumpcions sobre la videovigilància contra les cordes de les dades. La imatge final, tot i que potser no sigui definitiva, sí que és més complexa i representativa que els càlculs aproximats basats en suposicions i llocs comuns. És, de fet, aquesta primera troballa la que encetà el procés de valoració quantitativa de les dades generades, en posar sobre la taula el valor de l'encreuament de les dades sobre la localització de les càmeres amb variables socials, econòmiques i demogràfiques. Per tal de proposar un primer mapa de la videovigilància a Catalunya que afegís complexitat a la mirada geogràfica, doncs, s'escolliren diferents variables relacionades tant amb els processos socials més mencionats en les mateixes sol·licituds com a d'altres factors que s'han considerat rellevants.

Així doncs, les dades extretes de les sol·licituds s'han encreuat amb dades sobre la importància del sector turístic, com ja hem avançat, i amb els següents indicadors:

- La població total, per tal de valorar si l'estadística corrobora la idea estesa segons la qual els municipis grans senten més la inseguretat que els petits i que, per tant, tenen més probabilitats de sol·licitar mesures com la videovigilància.
- La renda, per veure si el status socioeconòmic és una variable significativa en relació amb la probabilitat de demanar 'protecció' a través de l'ull electrònic.
- El nombre de policies de la localitat, per comprovar una de les anàlisis que es repeteixen a les sol·licituds, segons la qual el recurs a la vigilància es deu a la manca d'un nombre suficient d'agents.
- El percentatge de població migrada sobre el total de població censada, com a hipòtesi a comprovar, donat tant l'èmfasi de les publicacions existents sobre la videovigilància en els processos d'exclusió com la forta relació entre por i diversitat que sovint expressa el discurs sobre la inseguretat ciutadana (Rodríguez Borges i Camps 2010).

Figura 3. Població dels municipis amb videovigilància vs. percentatges totals

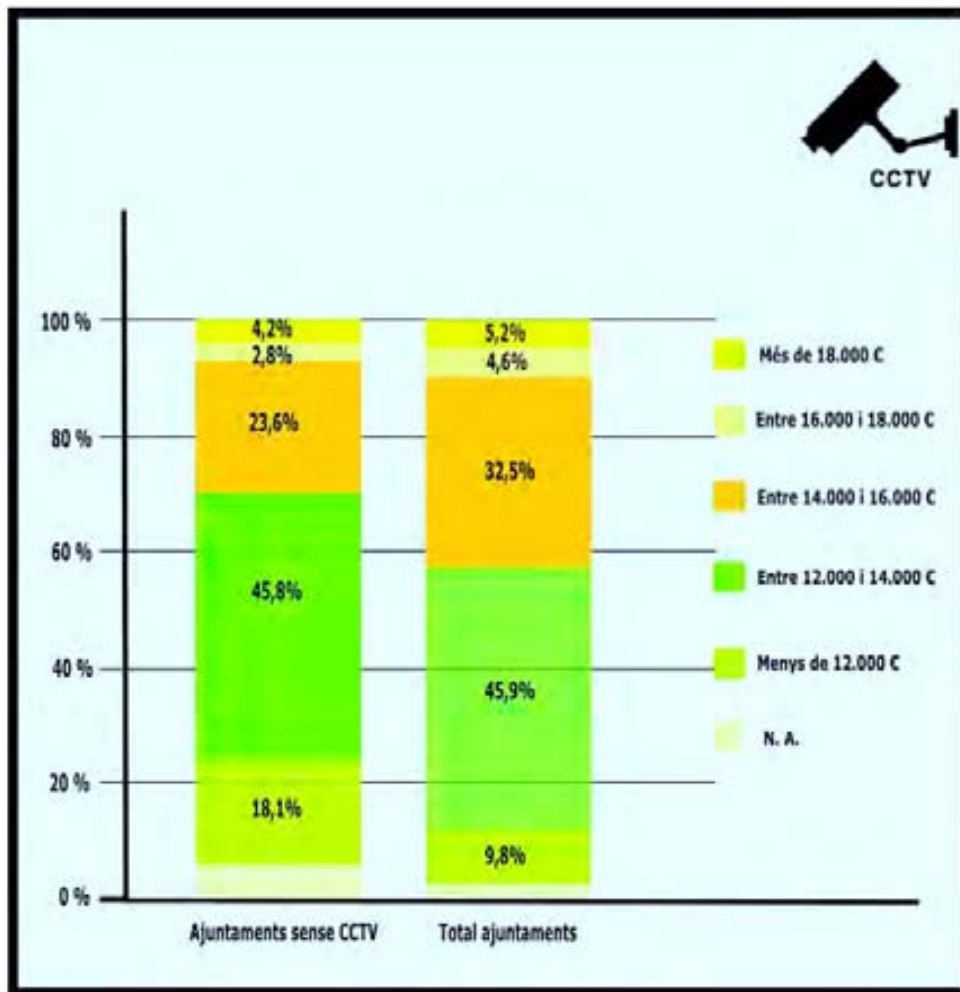
Font: Elaboració pròpia.

Un cop sistematitzades i encreuades les dades, les taules resultants ens permeten aprofundir en la fotografia del tipus de municipi amb més probabilitats de sol·licitar càmeres de seguretat a la CCDVC. Com mostra la Figura 2, les localitats que tenen una població superior als 10.000 habitants acumulen la majoria de sol·licituds per a instal·lar circuits tancats de televisió. Les ciutats de més de 50.000 habitants, per la seva banda, representen el 26,4% de les sol·licituds, malgrat que només són un 2,5% dels municipis catalans. En general, s'observa una desproporció entre representativitat per tamany i representativitat per sol·licituds sobretot en les franges de 10.000 a 25.000 i de 25.000 a 50.000 habitants.

La Figura 3, que recull el resultat de l'encreuament de les dades de les sol·licituds amb les de renda per càpita, mostra que com més pobre és un municipi, més possible és que l'ajuntament sol·liciti videovigilància, fins a l'extrem que els municipis amb rendes inferiors als 12.000 euros anuals suposen un 18.1% de les sol·licituds, malgrat que representen només un 9.8% de tots els municipis. Els municipis amb més renda, en canvi, estan infra-representats als qüestionaris.

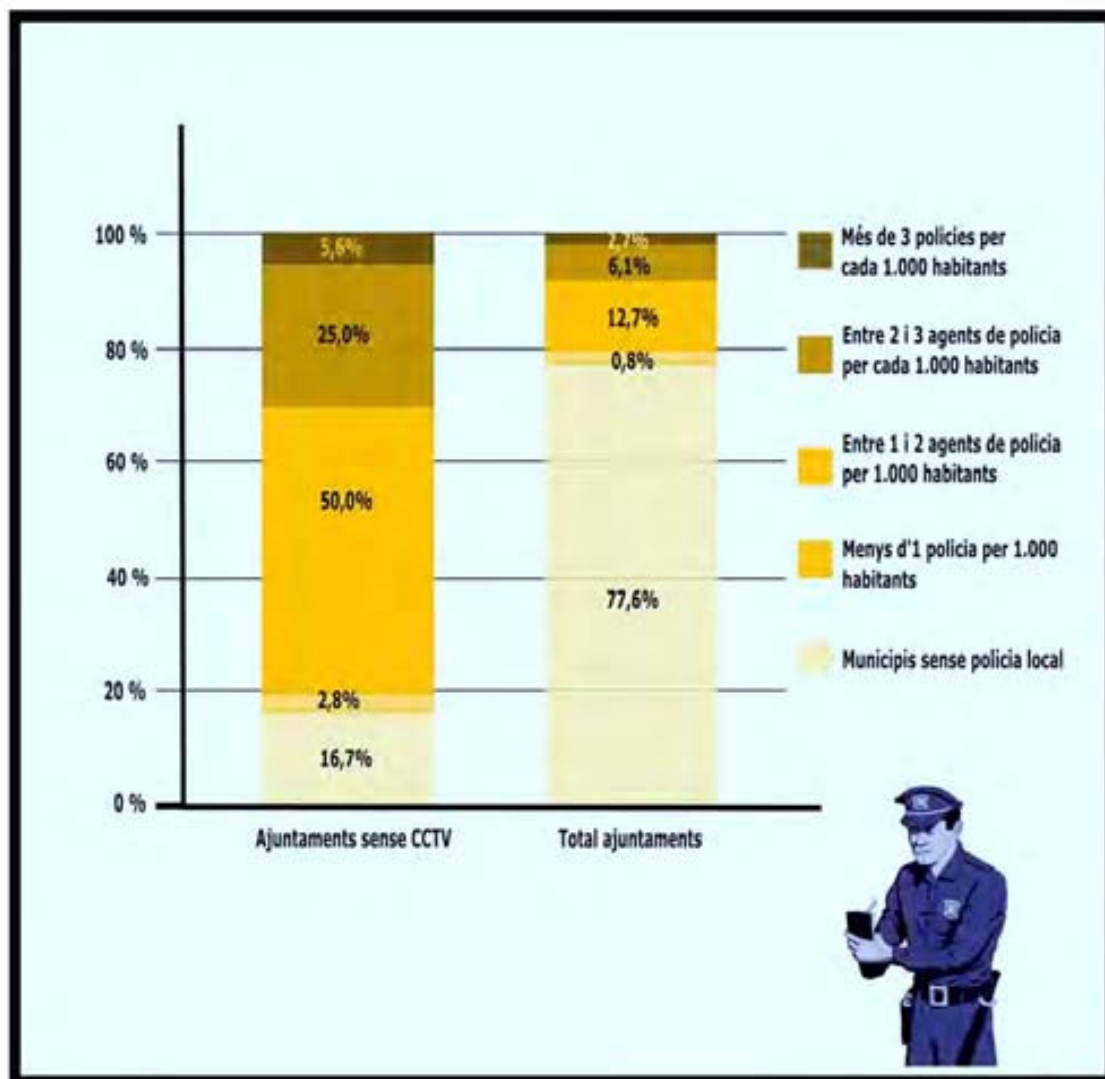
Figura 4. Renda dels municipis amb videovigilància vs. percentatges totals

Font: Elaboració pròpia.

En termes del desplegament policial (veure Figura 4), les dades mostren que mentre que la majoria de localitats catalanes (77,6%) no compten amb policia pròpia, la majoria de les que sol·liciten instal·lar càmeres de seguretat públiques (75%) compten amb entre un i tres agents per cada 1.000 habitants. Malgrat que els municipis amb més de tres agents de policia per cada mil habitants, la variable més alta, són només un 2,7% de tots els de Catalunya, van ser l'origen d'un 5,6% de les sol·licituds.

Figura 5. Ràtio d'agents de policia per habitant en municipis amb videovigilància vs. percentatges totals

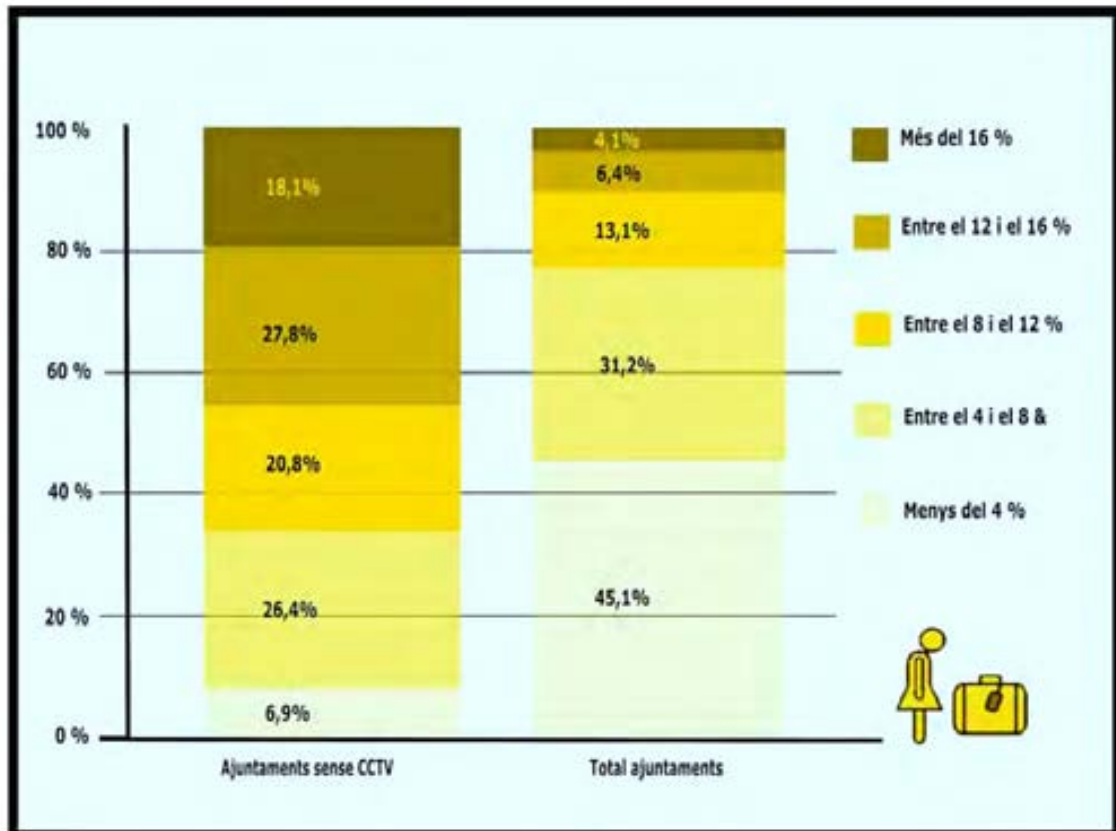
Font: Elaboració pròpia.

Finalment, la Figura 5, que encreua les dades recollides amb els percentatges de població immigrada registrada, suggereix que una de les relacions més robustes que es poden establir entre dades socio-demogràfiques i probabilitat de voler posar videovigilància⁵⁷ als carrers és la que té a veure amb el percentatge de persones de nacionalitat no-espanyola residint al municipi. Concretament, malgrat que els municipis amb percentatges d'immigració superior a 12% són només un 10,5% de tots els municipis de Catalunya, van ser l'origen d'un 45,9% de les sol·licituds per instal·lar

⁵⁷ Recordem la precaució que estem treballant amb encreuaments bivariats, de manera que la robustesa és sempre relativa i només en relació a les altres variables preses en consideració en aquesta recerca.

videovigilància. A l'altre extrem, les localitats amb menys d'un 4% d'immigrants, que constitueixen un 45,1% del total, només van originar un 6,9% de les sol·licituds d'instal·lació de càmeres.

Figura 6. Percentatge d'immigració dels municipis amb videovigilància vs. percentatges totals

Font: Elaboració pròpia.

L'anàlisi bivariat, doncs, permet elaborar el retrat del municipi 'tipus' amb més possibilitats de sentir la necessitat d'incrementar la seguretat ciutadana a través de les càmeres: un municipi de dimensions mitjanes (en un 73.6% de les poblacions de menys de 100.000 habitants), amb una renda baixa (inferior als 14.000 euros en un 63.9% dels casos), amb una quantitat raonable de policia (entre 1 i 2 agents en la meitat dels municipis amb videovigilància), que no depèn del turisme com a activitat econòmica principal (en un 72.2% dels casos, amb menys de 25 places d'hotel per cada 1.000 habitants) i que acull una quantitat significativa d'immigrants (més d'un 12% de la població en un 45.9% dels casos). Per contra, els municipis petits de renda alta i poc percentatge d'immigració son els menys susceptibles de recórrer a l'ull electrònic per als espais públics.

Aquestes dades posen sobre la taula diferents elements: per una banda, la manca de relació directa entre alguns dels discursos que es mobilitzen al voltant de la necessitat de càmeres i el context social i demogràfic que revelen les dades extretes de les sol·licituds presentades a la CCDVC, un cop agregades i processades. Així, malgrat que és un dels elements esmentats amb més freqüència als qüestionaris, la manca d'efectius policials no sols no sembla ser un factor rellevant, sinó que més d'un 30% dels municipis que sol·liciten videovigilància superen àmpliament la mitjana catalana d'1,5 agents per cada 1.000 habitants. Igualment, el volum de municipis petits que reclamen càmeres trenca la idea que és en aquests on és més fàcil mantenir un teixit cohesionat i que generi xarxes de seguretat i control informal; de fet, una de les demandes més exagerades de videovigilància mai tramitada per la CCDVC fou la de Masquefa, un municipi del Penedès de poc més de 8.000 habitants que l'any 2006 sol·licità cobrir 30.000 metres quadrats del municipi amb càmeres de circuit tancat de televisió.⁵⁸ Finalment, sembla extremadament significativa l'associació entre immigració i videovigilància, ja que plasma i quantifica una relació entre inseguretat i immigració que és clarament present en l'imaginari col·lectiu però que sovint és difícil de copsar des del rigor científic.

Aquestes dades comencen a evidenciar el paper privilegiat que té la videovigilància en l'observació de fenòmens socials contemporanis. Un dispositiu aparentment simple de control remot, una solució tècnica aparentment vinculada directament a la protecció davant del risc, és capaç de treure a la superfície dinàmiques socials i econòmiques molt més vinculades a pors abstractes i inseguretats genèriques que al risc objectiu. Precisament, per tal d'aprofundir en la possibilitat de posar les dades sobre l'extensió de la videovigilància a Catalunya en relació amb les dades que aporten les publicacions internacionals, a l'encreuament de les dades sobre videovigilància i variables socials, econòmiques i demogràfiques s'hi ha afegit l'element polític, que és citat de manera repetida en el relat sobre la videovigilància a la Gran Bretanya i els Estats Units, on el canvi en la manera de percebre el risc i la inseguretat s'han interpretat des de la perspectiva de canvis polítics més generals centrats en la incorporació per part de la socialdemocràcia i l'esquerra tradicional d'un discurs de llei i ordre proper al de la dreta (Young i Matthews 2003, Fussey 2004). Per tal d'afegir aquesta variable a l'anàlisi, doncs, les dades aportades pels formularis de la CCDVC s'han encreuat amb l'afiliació política del regidor/a de seguretat⁵⁹ en el moment que es va realitzar la primera sol·licitud de videovigilància.⁶⁰

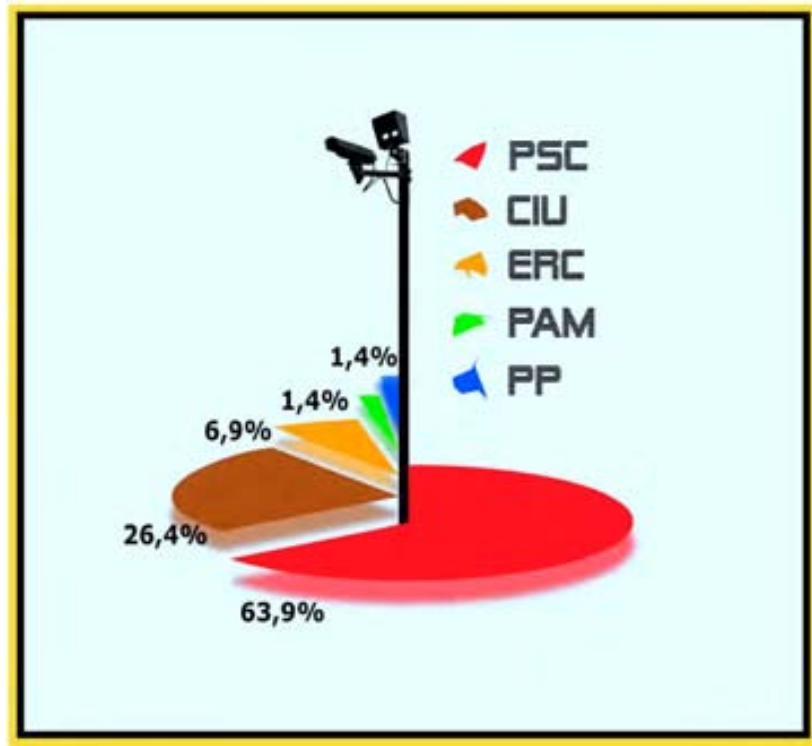
---

⁵⁸ La sol·licitud fou rebutjada per la CCDVC.

⁵⁹ Degut a la proliferació d'aliances múltiples de partits als municipis catalans, l'única manera de poder establir una comparació rellevant ha estat l'elecció de l'afiliació del regidor en concret, i no la del consistori.

⁶⁰ En la majoria dels casos, la videovigilància mostra una clara tendència incrementalista, i la primera sol·licitud s'amplia amb el pas dels anys per incorporar nous dispositius. Com que l'objectiu d'aquest treball és contribuir a l'estudi sobre els processos que porten a l'adopció de la videovigilància com a política pública, s'entén que qui inicia la relació entre un municipi concret i aquesta solució és qui actua com a empresari polític, i el seu perfil és molt més rellevant que el de qui, amb el temps, pot limitar-se a ampliar un sistema ja instal·lat i normalitzat.

Figura 7. Afiliació política del regidor/a de seguretat en el moment de la primera sol·licitud a la CCDVC

Font: Elaboració pròpia.

Les dades resultants d'aquesta comparació (veure Figura 6) constitueixen un dels resultats més sorprenents, per bé que preliminars, d'aquesta recerca, ja que la correlació entre color polític i probabilitat d'apostar per la videovigilància és especialment robusta en el cas del Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC). Segons les dades recollides, aquests han liderat gairebé un 64% dels processos d'instal·lació de videovigilància a Catalunya, malgrat que el percentatge de municipis sota responsabilitat socialista o amb responsable de seguretat socialista durant la dècada estudiada s'ha situat al voltant del 30%.⁶¹

Aquesta dada és particularment rellevant en un país en el qual el Partit Socialista, que ha ocupat el poder a la Generalitat entre 2003 i 2010 i al govern estatal de 2004 a 2011, mai no ha fet públic un suport inequívoc a la videovigilància, ni ha ofert al procés d'extensió de les càmeres un discurs legitimador, ni ha finançat en cap cas els sistemes, com és habitual a tots els països que han apostat per la videovigilància (com veurem més endavant). Aquesta aparent contradicció obliga precisament a obrir el diafragma de l'anàlisi per tal de copsar l'abast del procés que converteix la videovigilància en una

⁶¹ Segons conversa telefònica amb la seu del PSC, en la legislatura 2007-2010 el percentatge seria del 29%, sense una variació significativa abans d'aquesta data (novembre 2010).

eina política generalitzada en els municipis. El creixement de les càmeres en un entorn que no les legitima convida a entendre-les no com una fi en elles mateixes, sinó com a part integrant d'un gir més ampli en les polítiques de seguretat urbana; un gir que posa sobre la taula no tan sols canvis en la percepció social de la inseguretat i el risc, sinó també en els mecanismes polítics que es despleguen a l'entorn d'aquests canvis. El relat que explica la videovigilància, doncs, sembla tenir molt a veure amb la història no explicada de l'evolució ideològica de la socialdemocràcia catalana, i el seu procés de convergència amb el relat del 'nou laborisme' i el procés d'adopció per part de les opcions tradicionals del centre-esquerra de l'aposta per la mà dura (Raco 2002, Imrie i Raco 2003, Young i Matthews 2003, Johnstone 2004). Si bé entrar en la reconstrucció d'aquest nou relat s'escapa dels objectius i capacitats d'aquesta tesi, l'exploració del procés d'incorporació de la videovigilància a la ciutat de Barcelona, que es desplega tot seguit, afegeix un element més d'anàlisi de la penetració de les polítiques de vigilància i els processos polítics que han acompanyat l'aposta per l'ull electrònic, i permet anar teixint el marc de comprensió de l'economia política de les càmeres de seguretat.

3.5. La videovigilància a Barcelona: la improbable expansió de l'ull electrònic

La ciutat de Barcelona compta actualment⁶² amb vint càmeres que enfoquen explícitament l'espai públic i més de 200 càmeres 'perimetrals' que capten imatges a entrades d'edificis i elements arquitectònics de valor històric. La relació de la ciutat amb la videovigilància, però, no ha estat en cap cas lineal, i des de que l'any 2001 s'instal·laren els primers dispositius, la proliferació de les càmeres ha avançat de manera accidentada, amb un progrés lent durant els primers anys de la dècada (2001-2003), un estancament durant el període 2003-2008 i, finalment, una progressió exponencial des de 2009. Després de repassar el context espanyol i català, en les properes pàgines s'examina el procés polític que ha guiat el desplegament de la videovigilància pública a Barcelona, a partir de la reconstrucció dels processos que han embolcallat la decisió d'instal·lar cadascuna de les 20 càmeres que actualment controlen carrers i places.

Ningú no recorda com es feu camí al consistori barceloní la idea d'instal·lar videovigilància a la ciutat. Sembla com si les càmeres, senzillament, haguessin aparegut un bon dia. Dues, concretament: una a la cantonada del Carrer Escudellers amb La Rambla, i l'altra a l'altre extrem del mateix carrer, a la cantonada amb la Plaça George Orwell (veure Mapa 3). Sorprenentment, però, ningú no sembla recordar-ne els promotors concrets, ni els elements que pogueren integrar la constel·lació de factors que varen obrir la finestra d'oportunitat. Fou, en línia amb els resultats de la secció anterior, la proposta d'un Partit Socialista que es declarava i es declara escèptic

---

⁶² Fins la conclusió del treball de camp utilitzat en aquesta recerca, a setembre de 2010.

sobre la seva utilitat i que veu les càmeres com un element més, fins i tot residual, de la política de seguretat de la ciutat.⁶³

L'aterratge de la videovigilància al municipi es fa encara més inquietant pel fet que l'any 2001 les forces conservadores de la ciutat, a l'oposició, no només no havien incorporat la vigilància als seus programes electorals sinó que n'eren obertament crítics, denunciant-les com una mesura d'estalvi en unitats policials⁶⁴ i qüestionant-ne tant la legalitat com l'impacte sobre la delinqüència, tal com revelen les preguntes plantejades pel grup municipal convergent a l'alcalde socialista en, com a mínim, quatre ocasions.⁶⁵

No obstant, malgrat les forces que semblava que hi havia en contra, la sol·licitud es tramità i la CCDVC l'aprovà, acceptant el clar 'caràcter conflictiu de la zona en què es pretén efectuar la instal·lació' però limitant el moviment lateral de la lent de la cantonada entre Escudellers i La Rambla (Arc del Teatre) per considerar que el dispositiu proposat 'extralimitava' la visualització. Les dues càmeres, doncs, s'instal·laren per les seves bondats 'dissuasives i de foment de la sensació de seguretat'⁶⁶ i, teòricament, com a prova pilot. Tanmateix, l'impacte o l'eficàcia del sistema mai no foren formalment avaluats, malgrat la insistència de la CCDVC, que durant anys demanà dades sobre criminalitat a la zona i informació sobre l'ús que es feia de les imatges, i malgrat també l'escepticisme expressat pels mitjans de comunicació.⁶⁷ Després d'anys de súpliques, finalment l'any 2008 un dels expedients presentats per l'Ajuntament de Barcelona a la CCDVC recollí una nota interna emesa per l'intendent major de la Guàrdia Urbana informant de la necessitat de 'justificar la presència de les circumstàncies que van motivar la instal·lació de les càmeres esmentades o l'aparició de nous elements que recolzin la utilització de mitjans de videovigilància, ja que sinó queda prou justificat, les sol·licituds seran denegades'.⁶⁸

D'uns anys ençà, doncs, els expedients sí que aporten dades sobre diferents categories de delinqüència i incivisme, si bé en general de manera agregada per tot el barri, la qual cosa impedeix conèixer l'impacte específic de les càmeres sobre una zona concreta, les possibles externalitats o efecte desplaçament, tant en l'actualitat com en el moment d'instal·lació o els anys subsegüents. Així, les dades aportades per la Guàrdia Urbana després d'aquesta nota interna tenen poc valor avaluatiu, ja que ni

---

⁶³ Entrevista amb la persona responsable de la Regidoria de Seguretat (febrer de 2010) i amb la persona responsable de Serveis de Prevenció de l'Ajuntament de Barcelona (abril de 2010).

⁶⁴ Acta de la Sessió Plenària, 24 de juliol de 2001.

⁶⁵ 23 de gener, 8 de març de 2002, 25 d'octubre de 2005 i 5 de juliol de 2010. Informació facilitada per Convergència i Unió (CiU).

⁶⁶ Arxiu de l'Ajuntament de Barcelona. Expedient sense número.

⁶⁷ 'La videovigilància no convence', *La Vanguardia*, 21 de novembre de 2001.

⁶⁸ Arxiu de l'Ajuntament de Barcelona. Expedient 1116/08.

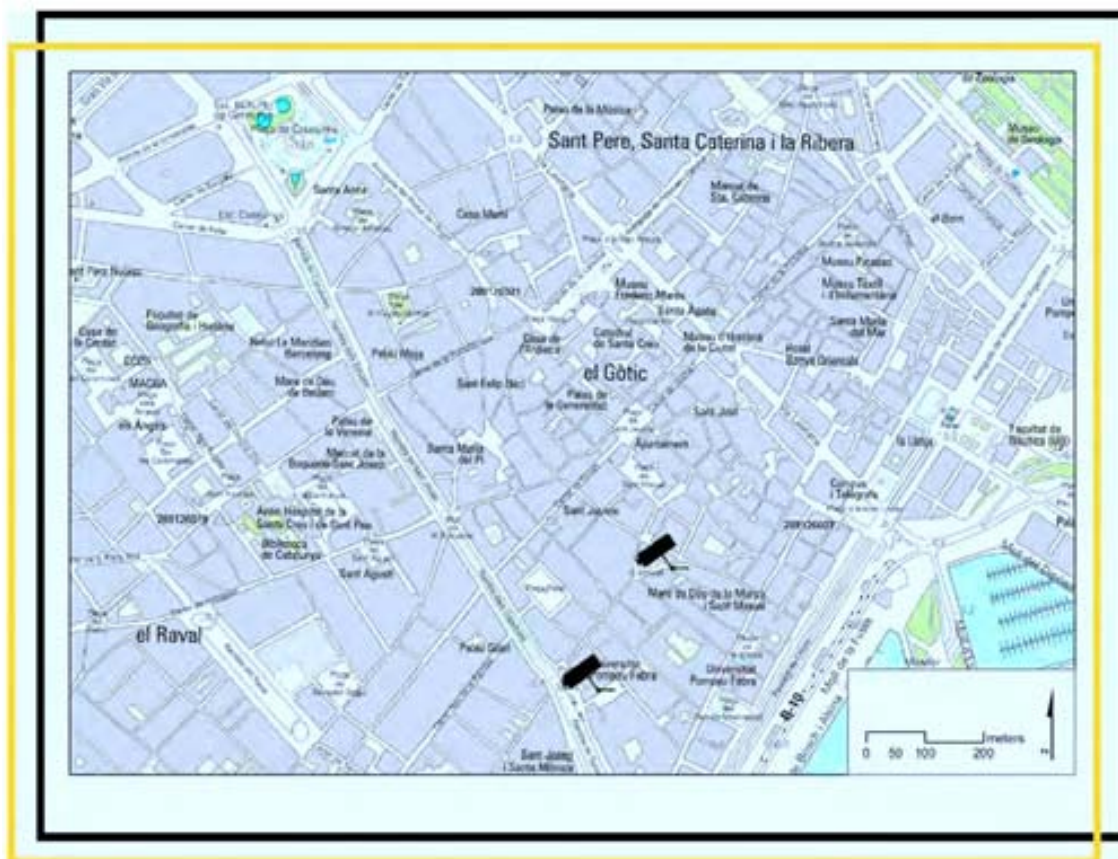
delimiten l'àrea de recollida de dades ni determinen l'impacte de les càmeres sobre les xifres proporcionades (veure Quadre 6).

Quadre 6. Dades proporcionades per la Guàrdia Urbana sobre l'impacte de la videovigilància sobre la delinqüència

	Incidents 2006	2007	2008 (fins 31/10)
Zona Orwell	1.392	792	489
Zona Arc del Teatre	1.126	362	305

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'expedient de renovació 2008.

Mapa 3. Localització de les dues primeres càmeres instal·lades a Barcelona

Font: Elaboració pròpia.

En aquest sentit, és significatiu que a les preguntes del qüestionari de renovació vinculades al 'tipus d'incidències captades per la instal·lació', les 'actuacions policials, administratives o judicials realitzades com a conseqüència de les incidències captades'

i 'exercici de drets d'accés', la resposta sigui, de manera consistent i des del naixement de la CCDVC, 'No hi ha dades'. Igualment, en una nova comunicació interna d'aquest mateix expedient, i davant la sol·licitud de dades comparatives sobre l'impacte de la videovigilància, l'intendent en cap de la Guàrdia Urbana afirmava 'crec que si no és estrictament necessari no és bo donar dades que després ells poden interpretar, o bé donar-lis [sic] arguments per aquest any o anys futurs'. Per totes aquestes circumstàncies, sembla aconsellable no considerar les dades aportades per la Guàrdia Urbana com a prova de l'eficàcia de la videovigilància o per a l'estudi del seu impacte, degut tant als problemes metodològics plantejats com a la declarada voluntat de facilitar el mínim d'informació possible a la CCDVC per part de la policia.

El que aquest procés evidencia és que, tal com plantejàvem al principi com a hipòtesi de partida d'aquesta investigació, l'avaluació de l'eficàcia dels dispositius no només no està prevista en l'escassa legislació que regula l'ús de les videocàmeres, sinó que, a més, no sembla tenir cap mena d'impacte sobre el procés de proliferació de la videovigilància, ni sobre el suport que aquesta eina té entre la policia i alguns responsables municipals. Així, malgrat la manca de dades sobre la prova pilot de 2001 amb les dues càmeres al carrer Escudellers, malgrat el fet que un dels dispositius estigués inutilitzat durant cinc anys,⁶⁹ i malgrat la inexistència de forts promotors polítics, la instal·lació de 2001 deixà de ser una anècdota quan l'any 2003 el Consistori demanà permís per a col·locar càmeres en tres punts més del centre històric, considerats 'problemàtics': les cantonades dels carrers Montcada amb Princesa i Montcada amb Via Laietana, i la Plaça Reial veure Mapa 4).

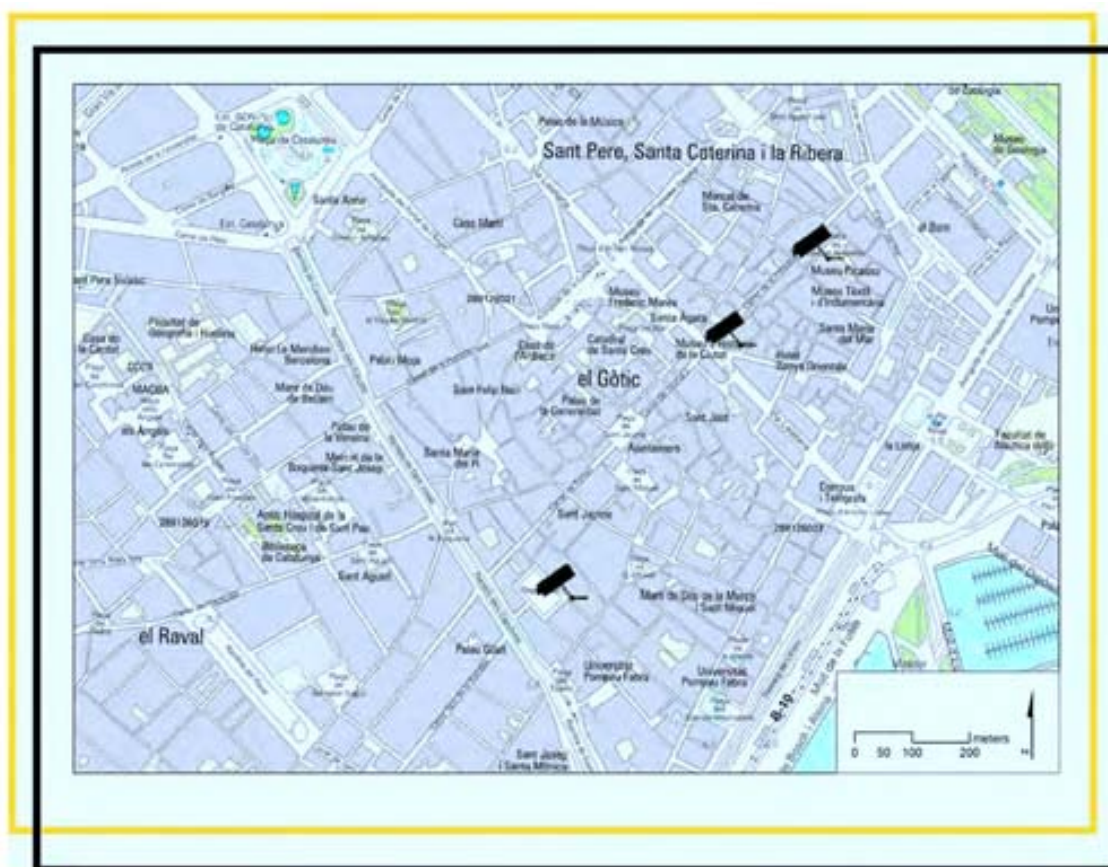
El formulari d'aquesta petició s'acompanyà, ja des de l'inici, de dades, tot i que aquestes no apareixen relacionades, com dèiem, amb els espais concrets que es pretenien videovigilar, sinó amb la problemàtica del barri (s'hi esmentaven xifres agregades). Així, el qüestionari subratlla que malgrat que el barri de Ciutat Vella ocupa només un 4.35% de la superfície de la ciutat i representa un 5.9% de la població, acumula un 34% de les incidències, i la preocupació per la importància del turisme i l'augment de la delinqüència especialitzada. La petició, a més, s'acompanyà de dues cartes: una de la persona responsable de la Regidoria de Seguretat, i l'altra del cap de la Guàrdia Urbana, donant suport a la necessitat del dispositiu.⁷⁰

---

⁶⁹ Entrevista amb la persona responsable de la sala de control de la videovigilància de Barcelona, maig de 2010.

⁷⁰ Arxiu de l'Ajuntament de Barcelona, Expedient 1126/02.

Mapa 4. Localització de les tres càmeres sol·licitades l'any 2003

Font: Elaboració pròpia.

El 5 de febrer de 2003, després de revistar la documentació aportada i debatre el cas, la CCDVC elaborà un informe en el que aprovava la càmera de la cantonada del carrer Montcada amb el carrer Princesa, rebutjava la de la Plaça Reial i imposava limitacions a la de Via Laietana. L'informe, que fou lliurat al Departament d'Interior per a què aquest fes la notificació oficial al Consistori, comença recollint les atribucions de la Comissió de Garanties i el marc regulador, insisteix en la necessitat de tenir en compte els principis de proporcionalitat, idoneïtat i intervenció mínima; la relació 'entre la finalitat pretesa i la possible afectació als drets de l'honor, la pròpia imatge i la intimitat de les persones'; i constata l'existència d'un 'raonable risc per a la seguretat ciutadana'. Seguidament, en relació precisament a l'afectació de drets, menciona una sentència del Tribunal Constitucional (TC 37/1998 de 17 de febrer), segons la qual 'el judici de proporcionalitat requereix constatar si la mesura que es vol adoptar compleix els requisits d'idoneïtat (si la mesura permet aconseguir l'objectiu que es proposa), necessitat (si no existeixen altres mesures menys lesives dels drets per aconseguir el mateix objectiu) i proporcionalitat en el sentit estricte (si de la mesura en resulten més efectes beneficiosos per a l'interès general que perjudicis per als drets i béns constitucionalment protegits)'.

Sobre la base d'aquestes consideracions, la CCDVC proposava una 'motivació singularitzada de l'informe respecte de cadascuna de les tres càmeres', ja que malgrat que reconeixia l'existència d'un risc raonable per a la seguretat ciutadana, entenia que 'la diferent utilització que els ciutadans fan d'aquests espais (...) obliga a tenir molt en compte, a l'hora de ponderar la proporcionalitat entre els drets afectats i els interessos en presència, el tipus de conductes que s'hi exterioritzen.' Entenent, doncs, que la Via Laietana és 'un espai pel qual transita una proporció molt elevada de les manifestacions que es realitzen a la ciutat de Barcelona', i que 'la Plaça Reial és un espai emblemàtic de lleure a la ciutat, en el qual tant de dia com de nit, molts ciutadans adopten actituds i capteniments mitjançant els quals denoten i expressen les seves preferències o inclinacions culturals, sexuals i fins i tot religioses', la Comissió decidia valorar favorablement la càmera de la Via Laietana, a condició que aquesta no s'utilitzés mentre hi transcorreguessin 'manifestacions comunicades a l'autoritat governativa', però rebutjar el permís a la de la Plaça Reial, en entendre que el fet que els 'capteniments i actituds' que s'hi produeixen es realitzin a l'espai públic 'no impedeix que [aquests] estiguin també protegits pels drets fonamentals de manifestació, de l'honor, la intimitat i la pròpia imatge, que es veurien greument limitats per la videovigilància i gravació de les seves imatges'.⁷¹ Malgrat que sis setmanes després de la comunicació oficial el Gabinet Jurídic Central del Consistori presentà un recurs d'alçada contra la decisió, al·legant que 'els motius al·legats per a la denegació de l'autorització (...) són un criteri subjectiu utilitzat per la comissió de control que queda al marge de qualsevol dels criteris objectius i reals contemplats tant en la Llei Orgànica 4/1997 com en el Decret 134/1999', aquest fou desestimat el 21 d'octubre de 2003 i la càmera de la Plaça Reial mai no arribà a instal·lar-se.

Aquesta resolució és interessant per diferents motius. Per una banda, pel seu caràcter excepcional, degut al seu marcat garantisme i al detall en la ponderació de la relació entre la vigilància i els drets afectats. Per l'altra, perquè en l'intercanvi de documents entre l'Ajuntament i la CCDVC hi apareix un article sobre la videovigilància a Birmingham que des del Consistori es fa arribar expressament a la Comissió, com a forma d'aportar dades justificatives de la necessitat i pertinença de la instal·lació del sistema, però que ens permet revelar l'existència d'un procés més o menys formal de 'policy borrowing', d' 'adopció conscient en un context de polítiques observades en un altre' (Phillips i Ochs 2004).⁷² Finalment, per l'efecte que sembla haver tingut sobre el que semblava que havia de ser una aposta sostinguda i creixent per les càmeres a l'espai públic, tant a Barcelona com a Catalunya. En aquest sentit, sembla significatiu que després d'aquesta resolució, l'Ajuntament de la ciutat no plantegés l'addició de nous dispositius a la xarxa existent fins a finals de 2008, quan es sol·licità permís per a la instal·lació de dues càmeres a la Plaça Carles Pi i Sunyer i vuit més al perímetre de

---

⁷¹ L'informe final fou motiu d'un fort debat dins la Comissió, però, i dos dels seus membres realitzaren vots particulars, en sentits oposats. Arxiu de la CCDVC.

⁷² Aquest document apareix mencionat l'any 2003 a la documentació que custodia el Departament d'Interior, però ha estat impossible localitzar-lo.

l'edifici municipal que ocupa un dels laterals d'aquest espai públic. Aquest efecte desincentivador sembla percebre's, a més, més enllà de la ciutat comtal, afectant de manera important la dinàmica de creixement en la sol·licitud de càmeres que s'apreciava al conjunt del país entre 2001 i 2003 (veure Figura 7).

Entre 2003 i 2008, doncs, la ciutat de Barcelona no presentà cap sol·licitud per a la instal·lació de videovigilància a l'espai públic (tot i que sí que continuà augmentant el nombre de càmeres perimetrals). La carrera per a la supervisió remota de l'espai públic, però, tornà a agafar empena l'any 1998, amb la sol·licitud per instal·lar 10 càmeres a la Plaça Carles Pi i Sunyer, al centre de Barcelona. Tot i que, en general, en la quantificació de l'impacte de la videovigilància a Catalunya aquest estudi ha optat per deixar de banda les instal·lacions perimetrals, el cas de la sol·licitud de la Plaça Carles Pi i Sunyer, on de les 10 càmeres demanades, 8 eren perimetrals, és rellevant per tres motius: per una banda, per ser la primera sol·licitud des de 2003; per l'altra, per l'escala del dispositiu (10 càmeres, dues d'elles amb mobilitat de 360 graus); i, finalment, per ser la primera sol·licitud d'instal·lació que recollia l'amenaça terrorista entre les seves motivacions. Així, en la part del qüestionari relatiu a la justificació de la necessitat de la instal·lació, s'hi inclou per primera vegada el següent redactat: 'Les accions potencials en forma d'atemptat podrien tenir conseqüències desastroses per al conjunt de la ciutat', i s'hi esmenta 'el risc de la possible comissió d'atemptat terrorista amb paquet explosiu o cotxe bomba'.⁷³ Malgrat aquesta nova línia d'argumentació, però, tres mesos després de la sol·licitud, el 19 de febrer de 2009, la CCDVC emeté la seva resolució, que aprovava la instal·lació de les 8 càmeres fixes perimetrals però denegava les de visió de 360 graus sobre l'espai de la plaça, entenent que 'aquesta captació no està gens justificada, en el moment en què la finalitat de la instal·lació és simplement la seguretat de l'edifici, i perquè tampoc s'especifica quines instal·lacions, serveis o zones d'esbarjo hi ha a la plaça esmentada, ni perquè és necessari el seu control per tal de garantir la seguretat de l'edifici, ni tampoc la necessitat d'un camp de visió tant elevat a la zona de la plaça indicada'.⁷⁴

Aquest nou revés, però, no tingué les mateixes conseqüències que el de cinc anys abans, i sis mesos després, durant l'estiu de 2009, el consistori barceloní envià rebé dues sol·licituds més a la CCDVC: una per instal·lar 9 càmeres a diferents punts de Ciutat Vella, i una altra per cobrir La Rambla amb 7 dispositius situats en quatre punts diferents, que havien de cobrir un total de 5.400 metres quadrats. Sorprenentment, aquestes sol·licituds, tot i que incloïen espais amb un trànsit turístic i un interès simbòlic molt superior al de la Plaça Carles Pi i Sunyer, no inclogueren cap referència a l'amenaça terrorista. En canvi, sí que reflectiren l'entrada amb força d'una nova preocupació securitària vinculada a la vigilància: l'incivisme. Les càmeres de La Rambla, doncs, es van sol·licitar a causa de l'existència de '18.057 denúncies per infraccions a l'Ordenança de mesures per fomentar i garantir la convivència', i en la sol·licitud es

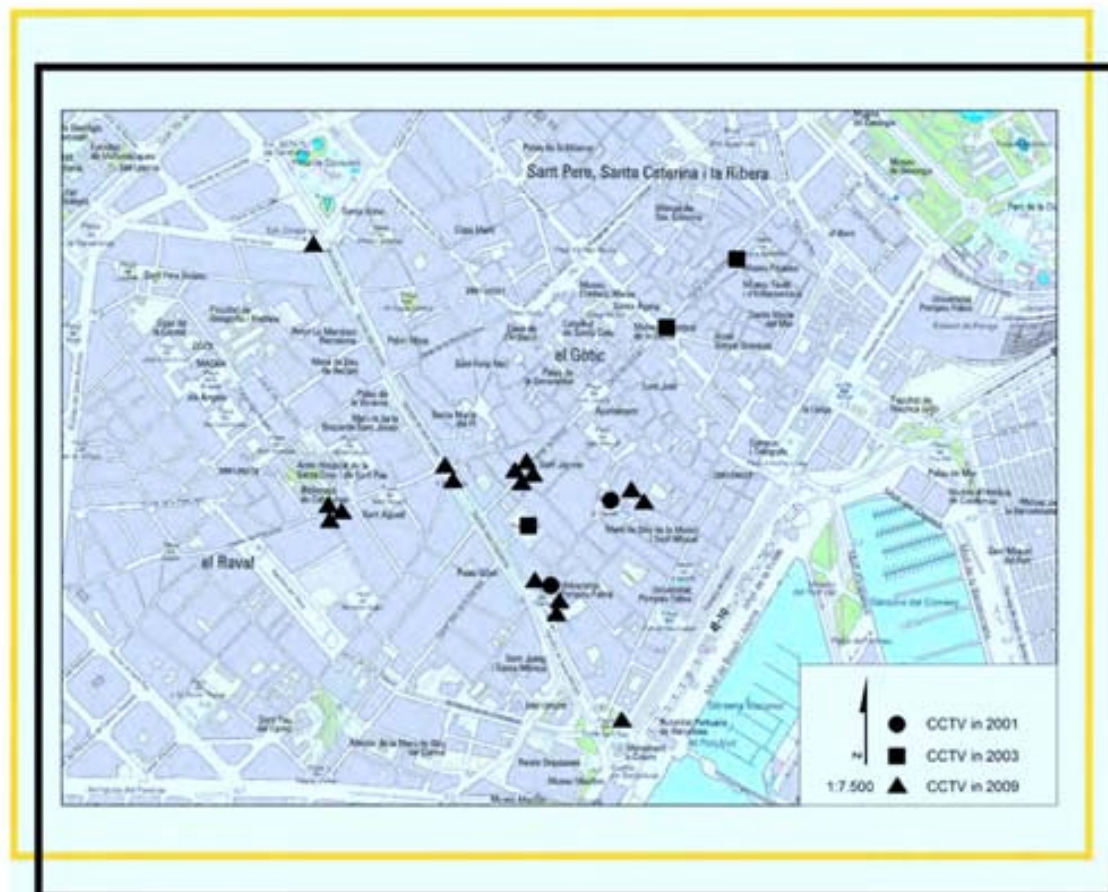
⁷³ Arxiu de l'Ajuntament de Barcelona. Expedient 1186/08.

⁷⁴ Íbid.

subratllà que 'la majoria de les denúncies son relatives al manteniment de l'espai públic com a lloc de convivència (prostitució, trill-lers, consum d'alcohol, etc.).⁷⁵

Tot i que, sobretot en el cas de la instal·lació de La Rambla, la CCDVC posà objeccions semblants a les expressades en el cas del dispositiu denegat de la Plaça Reial, i que es demanà informació complementària en relació a les franges horàries concretes de concentració d'il·lícits penals o infraccions administratives comeses a la zona, sobre les restriccions concretes que es podien incorporar als aparells per limitar el camp de visió de les càmeres a les zones de trànsit públic i no als edificis, i sobre el funcionament de la sala conjunta de comandament de la Guàrdia Urbana de Barcelona, entre el 5 de novembre i el 16 de desembre de 2009, les dues sol·licituds van ser aprovades, i les càmeres es van instal·lar durant els primers mesos de 2010, augmentant la dotació total de càmeres de la ciutat de Barcelona a vint dispositius (veure Mapa 5).

Mapa 5. Localització de les càmeres sol·licitades el 2001, 2003 i 2009

Font: Elaboració pròpia.

⁷⁵ Arxiu de l'Ajuntament de Barcelona. Expedient 1120/09.

3.5.1. Videovigilància i civisme

Malgrat que les limitacions d'aquesta investigació impedeixen aprofundir en tots i cadascun dels aspectes que han embolcallat l'adopció de la videovigilància com un element de les polítiques públiques de seguretat a la ciutat de Barcelona, l'observació acurada a través dels expedients, d'entrevistes de suport i del repàs de la cobertura realitzada pels mitjans de comunicació escrits permet treure a la llum certs processos rellevants, vinculats als processos polítics i els actors implicats, a la naturalesa canviant dels discursos que rodegen la videovigilància, i a les dinàmiques supra-locales de transferència de polítiques que és important posar sobre la taula, i que s'abordaran en el darrer capítol de la tesi, a l'apartat de Conclusions.

Addicionalment als processos rescatats fins ara, una de les dades més originals del relat sobre la relació de la ciutat de Barcelona amb la videovigilància l'aporta la incorporació del civisme al relat justificatiu de la necessitat d'instal·lar càmeres. Com s'ha vist, aquest terme en concret no apareix als qüestionaris presentats pel Consistori fins el 2009, com una nova manera de descriure conductes que fins llavors s'havien mencionat en termes de vandalisme o com a 'il·lícits'. Aquest gir obliga a posar a sobre la taula el que a primera vista podria semblar una trama independent o una sub-trama del relat sobre la relació entre la ciutat i la videovigilància: l'emergència i consolidació del civisme com a preocupació pública i policial durant els anys en què Barcelona renuncià a augmentar la cobertura de l'ull electrònic (2003-2008). Les pàgines que segueixen, doncs proposen una primera articulació de la relació entre civisme i videovigilància a partir de la reconstrucció de l'entramat de la relació en el cas de Barcelona. Curiosament, si la videovigilància emergí al debat públic a finals de 1996, amb el primer debat de la proposta de Llei Orgànica, el terme 'civisme' començà a ser recollit pels mitjans entre 1997 i 1998.

La primera menció articulada al terme tal com el fem servir avui en dia és segurament la que proposen Salvador Giner i Victòria Camps al seu *Manual de civisme*, publicat l'any 1998, on el definien com a una 'ètica laica' que havia de permetre articular un nou contracte social per sobre d'identitats i filiacions nacionals, religioses o culturals. Per als autors, el civisme és la base de la bona convivència i suposa la superació de la sospita davant 'les doctrines intolerants i els dogmes' que poden desembocar en el 'tot hi cap i tot s'hi val', com a articulació del rebuig a un passat dictatorial. És doncs, una reivindicació de la superació del post-franquisme. Aquesta referència inicial tingué un cert impacte sobre el discurs públic, i entre el 1997 i el 2000 s'observa un augment en la utilització del terme, sobretot als mitjans de comunicació. Malgrat això, en el període 2001-2002 la referència a aquest concepte a un dels mitjans de referència a la ciutat, *La Vanguardia*, cau a la meitat: segons la seva hemeroteca, el terme passà de ser esmentat 162 vegades l'any 2000 a 69 el 2001 i 93 el 2002.⁷⁶

---

⁷⁶ Hemeroteca online de *La Vanguardia*.

La nit de Sant Joan de 2003, però, segons diferents fonts consultades,⁷⁷ tot canvià. Poques setmanes després d'unes eleccions en les quals el partit amb majoria a la ciutat, el Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC), perdé més de 60.000 vots i es veié obligat a formar coalició amb Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) i Iniciativa per Catalunya-Verds (ICV), el civisme passà a acaparar totes les portades: només durant el mes de juliol de 2003, *La Vanguardia* hi va fer referència 30 vegades (314 en acabar l'any). Com a resposta, el nou equip de govern proposà ja al mes de setembre la creació d'un Pla per a la Promoció del Civisme centrat en la sensibilització, la inspecció i la simplificació d'ordenances municipals existents.⁷⁸

Aquestes mesures, però, no feren més que consolidar el civisme i l'incivisme com una nova variable de les polítiques urbanes, les estratègies policials i el discurs mediàtic. Així, quan l'any 2005, coincidint amb l'equador de la legislatura, l'equip de govern s'enfrontà a una greu crisi i un moment especialment agressiu dels grups de la oposició en la denúncia de la suposada manca d'autoritat del consistori, la resposta política va ser la reconversió del Pla de Civisme en una eina més de sanció que de sensibilització a través de la proposta d'una nova ordenança municipal de civisme. Aquesta proposta, que anà guanyant adeptes i prenent força durant els mesos d'estiu, fou finalment aprovada el desembre d'aquell mateix 2005, després d'una carrera contrarellotge. A principis de 2006, doncs, el civisme no tan sols havia aconseguit entrar en l'imaginari públic sobre la seguretat ciutadana, sinó a més se n'havia desenvolupat un marc normatiu específic que reforçava, tal com fa la videovigilància, les capacitats policials en l'abordatge de certs comportaments a l'espai públic.

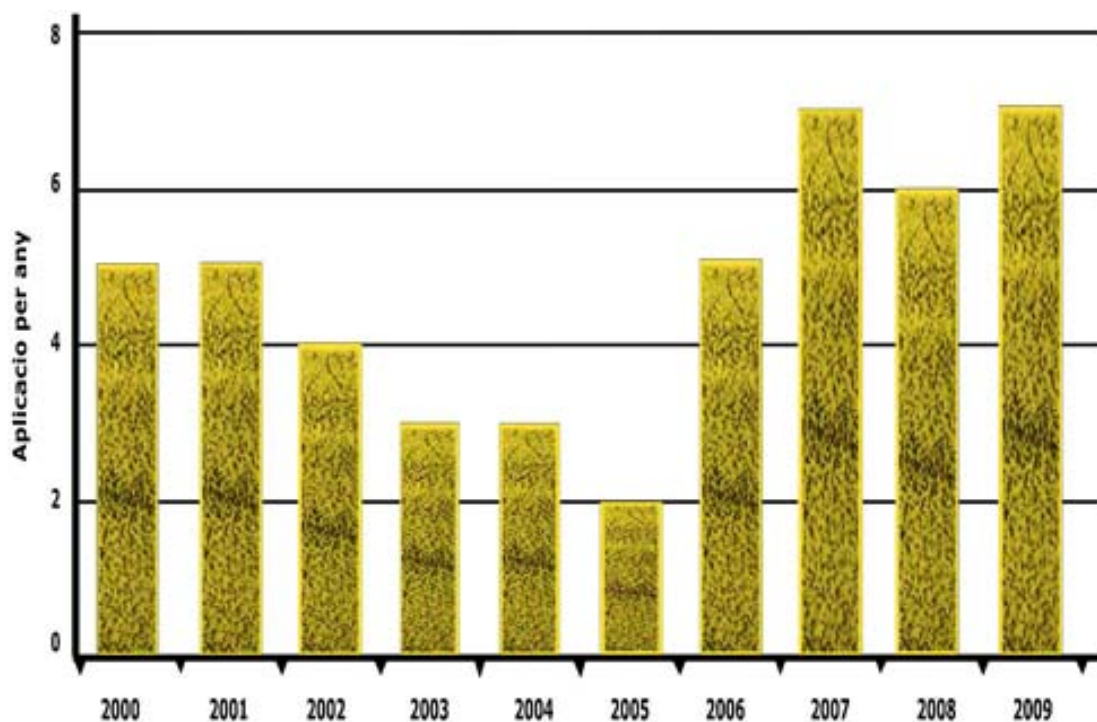
La posada en relació del calendari de la videovigilància amb el del civisme és, com a mínim sorprenent. Tot i que correspondència no té perquè implicar causalitat, sembla evident que els anys durant els quals el consistori de la ciutat comtal apostà pel civisme i el reforç de les ordenances van ser precisament aquells en què la videovigilància passà a un segon pla. El revés a la petició d'instal·lar una càmera a la Plaça Reial l'any 2003, doncs, sembla haver tingut no només un efecte dissuasiu en l'aposta pels dispositius de vigilància, sinó que a més hauria reforçat un enfocament alternatiu als problemes de seguretat a la ciutat, centrat en la lluita contra l'incivisme. L'impacte de la resolució de la CCDVC, de fet, sembla haver-se fet sentir també en la dinàmica regional d'adopció de la videovigilància, ja que durant el període 2003-2005 l'alentiment del creixement del nombre de sol·licituds presentades a la CCDVC va ser significatiu (veure Figura 7).

---

⁷⁷ Entrevista amb la persona responsable de la coordinació del Pla de Civisme de Barcelona, gener de 2010.

⁷⁸ Entrevista amb la persona responsable del Pla de Civisme, desembre de 2009.

Figura 8. Noves sol·licituds rebudes per la CCDVC en el període 2000-2009.

Font: Elaboració pròpia.

Aprofundint en aquesta hipòtesi, la renovada aposta per la videovigilància del període 2009-2010, amb 16 càmeres addicionals instal·lades a la zona de Ciutat Vella⁷⁹ coincidiria amb l'esgotament del model proposat per l'ordenança, ja que, tot i que tampoc en aquest cas disposem de cap estudi o avaluació, les xifres de victimització no mostren un impacte significatiu de la creació d'un mecanisme sancionador per a les conductes incíviques sobre la sensació de seguretat i la qualitat de la convivència a la ciutat (IERMB 2010). L'evidència més clara d'aquest fet és segurament el debat a l'entorn de la necessitat d'una nova ordenança, que segons algunes fonts, estaria ja en fase de redacció.⁸⁰

En una ciutat com Barcelona, on és difícil identificar promotors de la videovigilància com a política pública tant en l'àmbit polític com entre els actors econòmics que podrien ser-ne potencials beneficiaris, la conceptualització de l'ull electrònic en el context de l'emergència d'un discurs de mà dura i sanció de certs comportaments a l'espai públic sembla prendre força. Certament, la incorporació del civisme a les

⁷⁹ Des de la data de finalització de la recollida de dades per a aquesta recerca, la videovigilància ha sortit del centre de la ciutat per instal·lar-se a Trinitat Vella i la Zona Fòrum amb Quatre dispositius addicionals.

⁸⁰ Entrevista amb el jurista responsable de la redacció de la ordenança cívica de l'Ajuntament de Barcelona, febrer de 2010.

problemàtiques pretesament combatudes per la mirada de la càmera és una tendència creixent i té una presència cada cop més important als qüestionaris enviats a la CCDVC, tant a la capital com a la resta de municipis. En absència d'un discurs legitimador específic de la videovigilància, doncs, el creixent consens a l'entorn de la importància del civisme com a base de la convivència en una societat globalitzada emergeix com el relat principal que explica i apuntala el recent repunt en el recurs a les càmeres als espais públics urbans. L'aposta per la videovigilància a Barcelona, per tant, formaria part d'un procés de més llarg abast de reconceptualització dels usos propis i impropis de l'espai públic, de reforç de les eines d'intervenció punitiva sobre certs comportaments i, en general, de l'emergència d'un 'nou sentit comú' construït a l'entorn de la necessitat de dictar, controlar i vigilar què es pot i què no es pot fer als espais comuns de les ciutats del segle XXI. Aquesta deriva, que ha estat abundantment abordada a la literatura internacional, tal com veiem al capítol introductori, mostra tanmateix característiques pròpies al nostre entorn, i una articulació específica i rastrejable amb el procés de proliferació de les càmeres de seguretat que donen a l'experiència barcelonina un valor significatiu com a relat empíric de l'articulació dels nous discursos securitaris urbans. L'encaix de l'experiència abordada amb el panorama descrit als articles rellevants publicats a nivell internacional és un dels elements que s'abordarà a l'apartat de Conclusions.

* * *

Aquest capítol partia amb la voluntat d'aportar a la literatura acadèmica internacional sobre la videovigilància l'experiència d'un país concret a través de la reconstrucció d'un relat empíric sobre l'aterratge i difusió dels dispositius de vigilància en el marc legal espanyol, el context socio-econòmic català i el procés polític local de la ciutat de Barcelona. L'objectiu era contribuir a la comprensió dels mecanismes de filtratge i negociació de tendències globals en contextos locals, i exprimir al màxim les possibilitats de l'herència interdisciplinari del corpus teòric de la videovigilància. A les pàgines que segueixen, tots els aspectes descrits a les darreres pàgines són explorats de forma més detallada i individualitzada, a cadascuna de les tres publicacions que articulen la part central d'aquesta tesi doctoral.

Article 1. CCTV in Spain: An emprirical account of the deployment of video-surveillance in a southern-european country

1. Introduction
2. Methodology
3. Surveillance and terrorism before 9/11
4. The Legal regulation of CCTV in Spain
  - 4.1 Public CCTV
  - 4.2 Private CCTV
  - 4.3 CCTV in public transport
  - 4.4 CCTV to monitor traffic
5. Public perception of CCTV
6. Towards a map of CCTV in Spain
7. Conclusion

CCTV in Spain: An empirical account of the deployment of video-surveillance in a Southern-European country

Gemma Galdon Clavell^{a,*}, Lohitzune Zuloaga Lojo^b and Armando Romero^b

^a*Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP-UAB), Universitat Autònoma de Barcelona (Spain), Mòdul de Recerca A, Barcelona, Spain*

^b*Universidad de Burgos, Spain*

Abstract. Over the last two decades the use of video surveillance has grown in scope and numbers. However, research on the national contexts that have driven such developments tends to concentrate on Northern and Western Europe. This article explores the situation of CCTV in Spain, its legal framework, perceived shortcomings, public perceptions and specificity – such as a pre-9/11 concern for terrorism but its minimal impact on the justification for CCTV, a rights-based and *a priori* control of video surveillance devices and a deployment pattern that differs from those identified in the literature on CCTV at the European and global level. In providing an account on how Spain has joined the ‘surveillance society’, it exposes a picture of unevenness, legal loopholes and resistance, and provides a unique overview of CCTV deployment in a Southern-European, post-authoritarian country.

Keywords: CCTV, Spain, video surveillance, terrorism, resistance

1. Introduction

Over the last two decades the use of video surveillance, typically justified by security concerns, has grown in both scope and number. Research on the main drivers of implementing public surveillance remains scarce, and whilst national contextual information on non-Western countries is beginning to emerge [15,21,22,24], most case studies are still concentrated on Northern and Western Europe [12–14, 26] and North America [23,25]. The lack of a significant body of research exploring other national contexts has arguably weakened the analysis on the deployment of CCTV beyond particular national contexts and has led to assumptions about the use and usefulness of these systems. Consequently, the deployment patterns identified have become a one-size-fits all prescription, demonstrating a lack of more diverse accounts, and downplaying the significance of different national settings and institutional contexts.

Little is known about CCTV in Spain or other Southern-European, post-authoritarian countries, although there are exceptions to this general rule [22]. This can be attributed to a multiplicity of reasons

---

*Corresponding author: Gemma Galdon Clavell, PhD candidate, Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP-UAB), Universitat Autònoma de Barcelona (Spain), Mòdul de Recerca A, 08193 Barcelona, Spain. E-mail: gemma.galdon@uab.cat.

including linguistic, cultural, political and academic which are beyond the scope of this research. However, a glimpse of Spain's recent history provides a picture that is significantly different from that of the countries most represented in surveillance studies. This includes; a dictatorship during which the day-to-day surveillance of people's political activity and affiliation continued until 1975 [4], a consequent generalized concern over the excesses of State intervention in private and political activities in the years after the dictator's death, and the continued activities over the last 50 years of several armed terrorist movements (ETA being the most well-known). In addition, a greater use of public space, typical of Southern-European societies, and a legal recognition of the right to 'intimacy' in public space only add to the list of noteworthy specificities with a potential impact on the deployment and public perception of surveillance mechanisms in public space. These characteristics contribute not only to explain national departures from mainstream international discourses on CCTV, including the role of terrorism in the deployment of CCTV before and after 9/11, but also the similarities with some neighboring countries, such as the strong influence of the French legal system on the regulation of CCTV in Spain, and the potential similarities with other post-authoritarian societies.

The purpose of this article is to contribute a general empirical account of the Spanish context to the literature regarding the increase of video surveillance at a time when the boom in research on surveillance [20] coincides with the exponential growth¹ of CCTV in Spain. The article describes the historical determining factors linked to the use of CCTV and the debates around its regulation and current legal framework. The article presents public perceptions and the difficulties of providing a comprehensive map of CCTV in Spain. We conclude by highlighting where the Spanish case supports or contradicts some of the dominant assumptions in the core literature, and makes the case for increased attention to shifting attitudes towards surveillance and the role of those who actively oppose the 'surveillance society'.

2. Methodology

In order to present a first appraisal of the deployment of CCTV in Spain the authors have utilized a range of research methods with the aim of systematizing the available information and providing an account that is both comprehensive and detailed. The methods used include; a review of the relevant academic literature (existing case studies on CCTV deployment at the national level elsewhere), a review of the legal framework at the national and regional level, semi-structured interviews with actors involved in CCTV deployment at the regional level, a review of the archives of one of the regional bodies responsible for authorizing CCTV,² and media analysis through online search engines and newspaper libraries in order to follow the cues obtained during the interviews and the review of the archives. Several obstacles have had to be overcome in this process. The absence of earlier studies on the subject meant a dearth of published material being available. Also, the decentralized nature of the administrative and judicial state apparatus in Spain, with 17 autonomous regions having different degrees of autonomy and levels of regulation for video surveillance, meant the task of interviewing the actors involved in CCTV deployment was more difficult than initially expected. In a number of instances our requests for an interview were not successful and on a few occasions when interviews with those directly involved in the approval of

---

¹In 2009 the number of CCTV footage files notified to the Spanish Data Protection Agency increased by 60% [2].

²A detailed analysis of this data can be found in the article 'Local Surveillance in a Global World: Zooming in on the Proliferation of CCTV in Catalonia' in this special edition.

requests to install CCTV were possible, we found that the interviewees could not provide us with a broad overview of the situation in their respective areas. Consequently, these interviews, which were initially intended to form the basis of our study, became supporting material, and legal texts at national and regional level, local ordinances and legal texts at the local level, and media coverage of CCTV between 1990 and 2010 took central stage. In order to develop a general picture, 17 analytical reports on the deployment of CCTV, one for each autonomous region, were constructed. They concentrated on the uptake of CCTV in key cities (capitals of province) with an aim to draw conclusions on the process in every region and to allow comparisons to be made. A review of the international literature on the deployment of CCTV was conducted and compared to the Spanish case in order to go beyond the basic description of video surveillance in Spain and to provide more depth – both on the challenges of presenting a map of CCTV in Spain and the possibility of contributing to the comparative aspect of surveillance studies – with the purpose of building a greater understanding of the increase in CCTV outside Western and Northern Europe.

3. Surveillance and terrorism before 9/11

The term ‘video surveillance’ (videovigilancia) rarely appeared in the Spanish media before the mid-90s, even though there had been earlier attempts by local councils to set up CCTV systems, for example in Madrid in the late 80s. Video surveillance became a public debate in Spain when the Ministry of the Interior and the Basque Government presented a plan to implement CCTV surveillance in the Basque country to ‘prevent street violence’, and in particular, ‘*kale borroka*’, the street fighting linked to youth organizations of the Basque Liberation Movement. The plan required the development of a legal framework so that the images captured could be used in a court of law, and so a few months after the initial draft was presented, the proposal became the Organic Law 4/1997 – in the Spanish legal framework constitutional matters relating to fundamental rights and freedoms are regulated by Organic Laws, which require a parliamentary debate and an absolute majority to be approved.

The public debate generated was, in retrospect, surprisingly cautious and rights-based due to the press and other actors highlighting how CCTV had an impact on fundamental rights. Initially all parties in the political spectrum, as well as significant sections of the Judiciary, openly expressed their concerns, with the exception of the Conservatives, the *Partido Popular* (PP), and the Basque Conservative Nationalists, the *Partido Nacionalista Vasco* (PNV) who were leading the proposal. The rights-based discourse at the time managed to introduce significant changes to the initial proposal, including; the creation of regional Commissions of Guarantees that would review each application to install CCTV monitored by a police force and ensure the fulfillment of the legal requirements established in the Organic Law, the protection of the rights to access and to cancel personal data, and the obligation to destroy footage after 30 days. When the media unearthed the previously unaddressed extralegal CCTV surveillance in a handful of Catalan seaside towns, public opposition to CCTV grew. Interestingly, this diffusion pattern is similar to that identified by Hempel and Töpfer [14], who note that the same trend occurred with the first schemes installed in the UK, Germany and France, where CCTV did not originate in crime-ridden cities or terrorist hang-outs, but in affluent, middle-sized beachside towns.

After the Al-Qaeda train bombings in Madrid on 11 March 2004, which killed nearly 200 people, neither public discourse nor media coverage stressed the link between CCTV and terrorism, and there is no evidence of an immediate increase in surveillance in the country capital following the attacks. This contradicts established thinking which suggests that when a terrorist threat is covered by the media, it is often used to reinforce the argument in favor of CCTV [18]. According to the documents reviewed and

Table 1
Legal Regulation of CCTV in Spain

Regulation	Purpose/title	Scope
LO 4/1997	To regulate the use of video cameras in public spaces by the Spanish Police Forces	Public
RD 596/1999	To give effect to the regulations of the Organic Law	Public
LO 15/1999	For the protection of personal data	Public and private
I 1/2006 (DPA)	Concerns the treatment of personal data linked to surveillance through cameras or video surveillance	Private

the views gathered through interviews, the case for surveillance in Spain is overwhelmingly built upon the need to prevent acts of ‘incivility’ and petty crime. The one notable exception is La Alhambra, in Granada, which suffered a terrorist attack in 1996 used it to justify the installation of 50 CCTV cameras in 2008. In all other instances, terrorism is hardly ever present as the justification for video surveillance. This sets Spain apart from other countries where national security concerns have gained ground after 9/11, and are key factors influencing underlying discussions about the public perception of surveillance and in the justification for CCTV [14,27].

The Spanish case, thus, adds complexity to the relaxing of the ‘limitations on previously stricter laws’ which Lyon [18] attributes to the consequences of 9/11. While legal constraints on CCTV use are also becoming less strict in Spain, 9/11 and terrorism are not part of the public debate nor the political justification for CCTV at the local level. This suggests that the proliferation of CCTV might be a case of policy transfer or convergence, whereby governments may adopt similar policies based on anxieties about security, even if the detail of the narratives used to justify them is substantially different.

4. The Legal regulation of CCTV in Spain

4.1. Public CCTV

As mentioned above, in 1997 the Spanish Parliament passed legislation (LO 4/1997) to regulate the use of video cameras in public spaces by the Spanish police forces. This was completed two years later with a Royal Decree (RD 596/1999) which developed the principles and contents of the new law (see Table 1), drawing strongly from the French *Loi Pasqua*.³ More specifically, the law regulates video cameras and any sound-recording device, fixed or mobile, operated by a member of a police force and used in a public space (open or closed). Other devices do not fall under this law nor require *a priori* authorization, including; instruments operated by private security, traffic cameras, cameras protecting police buildings, the surveillance of sports events, and cameras used by the police following instructions from a judge. Therefore, only cameras monitored by the police can monitor public space and are considered ‘public’ in Spain.

The law states that ‘increasingly sophisticated technical means’ improve the levels of protection of goods and freedoms of the people, but sees the need to regulate the use of such devices, *already being used* by the police, in order to guarantee that the defence of public security is in compliance with constitutional rights and freedoms. Therefore, it establishes a system of *a priori* authorization ‘inspired by the principle of proportionality, in its double meaning of appropriateness (*idoneidad* in Spanish) and minimum intervention’. The appropriateness is defined as ‘the camera will only be used when deemed

³For further information about French law relating to CCTV see the article ‘Video Surveillance and Security Policy in France: From Regulation to Widespread Acceptance’ in this special edition.

Table 2
Legal regulation of CCTV in the autonomous regions

Regulation	Purpose/title	Scope
D 134/1999	To regulate video surveillance by the Autonomous and Local Police Forces	Catalonia
D 168/1998	To regulate the authorisation and use of surveillance cameras by the Basque Police in public areas	Basque Country

necessary, in a specific situation, in order to maintain community safety'. Minimum intervention 'demands that, in each case, the relation between the stated goal and the possible effects by the use of the video camera on the right to one's honour, image and intimacy is to be assessed'. Moreover, the law states there must be a 'reasonable risk' for public safety in the case of fixed cameras, and a 'specific danger' in the case of mobile ones (LO 4/1997).

Before 1997, CCTV cameras were only controlled *a posteriori* by the Judiciary in order to determine whether a particular system was detrimental to individual rights. However, since 1997, and according to the law, the process of *a priori* authorization is to be overseen by regional Commissions of Guarantees presided by the President of the High Court of Justice of each autonomous region. The legal framework also establishes; that all images and sound recordings will have to be deleted within 30 days, the right of the public to be informed of the existence of fixed cameras, and the right to access and to dispose of personal footage. The Commissions of Guarantees are the bodies responsible for the interpretation and implementation of the regulation. They are advisory entities independent of the competent administrative authority in charge of issuing the authorizations, and have among their main functions the drawing up of *a priori* 'favorable' or 'unfavorable' reports within one month of each petition to install cameras in public areas. In the case of mobile cameras, the report is *a posteriori* and often only consists of a written acknowledgment of their use. In spite of the 'advisory' status of the Commissions, when the report issued is 'unfavorable' or includes limitations to the CCTV systems proposed, it is binding.

Overall, the Spanish legal framework for 'public' CCTV is based on the assumption that CCTV can hinder the public's right to privacy, intimacy and one's image, thus establishing rules to enforce an obligation to justify any attempt to limit such rights on the basis of the need to prevent crime. In Spain, 'public' CCTV is always locally funded and operated by police forces, and in line with other European countries, with the exception of the UK, Spanish law recognizes the right to 'intimacy' in public areas, and some cameras have not been approved by some Commissions due to their perceived impact on this right to one's intimacy [3].

The establishment of a strict authorization system based on the Commissions of Guarantees, whose members always come from the Judiciary and different levels of public administration, ensures that private parties or anyone who could have a vested interest in the subject have no access to the process. Further, the obligation to destroy the images within 30 days, with very few exceptions, as well as the provisions to inform the public of the existence of surveillance cameras through visible signs and the obligation to renew and justify all existing schemes each year indicates a clear attempt by legislators to halt or impede the generalization of the use of electronic surveillance for crime prevention. Such 'good intentions' could be tainted by contradictions found in the development of the articles of the regulations and some vague formulations which could potentially lead to abuse [8]. The weakest link in the Spanish system, however, is found at the regional and local level, as only two Autonomous Regions, Catalonia and the Basque Country, have developed specific legislation for their Commissions, through a Decree creating and stating the legal regulations of a Commission to Control Video-surveillance Devices in Catalonia (D 134/1999) and a Decree to create and regulate a Commission of Video Surveillance and Freedoms of the Basque Autonomous region (D 168/1998) (see Table 2). In the rest of the country, the

Table 3
CCTV files (not cameras) registered with AEPD until 31/05/10

Year of registration	Private CCTV	Public CCTV	CCTV total
1994	8	2	10
1995	4	0	4
1996	1	0	1
1997	0	0	0
1998	0	0	0
1999	3	0	3
2000	13	0	13
2001	17	0	17
2002	32	0	32
2003	90	0	90
2004	118	3	121
2005	250	0	250
2006	433	14	447
2007	4,776	89	4,865
2008	9,212	184	9,396
2009	21,973	285	22,258
2010	13,818	403	14,221

provisions established by the Organic Law and the Royal Decree apply, and the Commissions do not have specific regulations nor rules of accountability.

For a system that depends so heavily on the Commissions of Guarantees for its implementation, this regulatory void in most of Spain, together with the loose definition of the functions of the Commissions, the lack of specific personnel and means to implement their control functions, their limited scope of action, and the general lack of awareness of their existence and role – cast doubts on the real effectiveness of the legal framework. Our research highlighted this point, as when trying to contact members of the regional Commissions to arrange interviews, we found that in most cases even the personnel at the High Courts of Justice were unaware that such bodies existed.

4.2. Private CCTV

In Spain, any surveillance camera not monitored by a member of the police force is considered private, and thus not subject to the tighter, *a priori* obligations of the specific LO 4/1999. This creates a broad scope for grey areas, with CCTV in public transport, in public buildings with private security providers, in the workplace and in commercial, semi-public areas not subject to a review by the Commission and not controlled beyond the need to register the existence of any file with CCTV footage with the Data Protection Agency (Agencia Española de Protección de Datos, AEPD). Consequently, the good regulation of public CCTV, notwithstanding the limitations mentioned above, stand in stark contrast to the very weak regulation of private CCTV, governed just by an Instruction (1/2006) of the AEPD that draws from the Law of Personal Data Protection (LO 15/1999), the Law 23/1992 on Private Security, and the Law 1/1982 on the Civil Protection of the Right to Honor, Intimacy and One's Image, but lacks their status and enforcing authority. The Instruction stresses the need to take into account matters of appropriateness, necessity and proportionality in the installation and operation of private CCTV and to 'avoid ubiquitous surveillance'. More specifically, it states the obligation to notify the public in the form of placards of their access and cancellation rights, as well as the need to communicate to the AEPD the existence of any file with CCTV footage, thereby excluding CCTV systems with no storage capacity. The AEPD states clearly that the instruction does not allow private parties to install CCTV systems in

public spaces. However, the AEPD's role is limited to interventions *a posteriori* and after a complaint has been filed, and even if the rapid increase in the number of files registered does show a capacity to influence developments, the Agency only manages to capture a small fraction of the reality of CCTV in Spain. Table 3 captures the number of CCTV (files) registered with the AEPD.

Current developments in the legal framework of private CCTV, stemming from the adaptation of national law to European Directives, might further hinder the possibilities to control or monitor the growth of private CCTV. Specifically, the Services Directive 2006/123/CE liberalizes the activities linked to the installation of security systems, and the law regulating the transposition of this particular piece of EU legislation into the Spanish context (25/2009) specifically excludes companies that sell, install or maintain security equipment from the scope of the Private Security Law, thus effectively making it possible for private parties to install CCTV systems without a clear legal framework or need to inform any relevant authority.

4.3. *CCTV in public transport*

CCTV in public transport represents a good example of the growing 'grey areas' existing in the field of video surveillance in Spain, due to the legal gap that exists between the regulation of public and private CCTV, and the limitations made possible by a narrow definition of 'public' video surveillance. While in London CCTV was first installed as early as the mid-1970s' and justified as a crime-fighting tool [21], in Spain the earliest schemes, such as Madrid's Metro in the late 80s, were installed as a way to provide a sense of security after the downsizing of one third of those employed to work in underground ticket offices. Those first CCTV systems did not record images and were meant to monitor the now-deserted station halls. Recording functions only began to be installed in the late 90s, when CCTV in public transport started to proliferate, following the example of Italy. Today, cameras in train and metro stations are a generalized and systematic policy (see Fig. 1) and they fall under the regulation established by the AEPD Instruction from 2006, with no control provided by the Commissions of Guarantees. Cameras in moving vehicles, such as taxis and buses, made possible by the technological advances of the last few years, are also a very recent but rapidly increasing trend. Moreover, and contrary to what happens elsewhere, CCTV images emerging from the public transport arena are regularly broadcast on Spanish television. Typically, they are of low-level misdemeanors and violence and not the footage of serious crime and terrorist acts sometimes broadcast in other counties [14,27]. This might explain why support for CCTV in public transport is more common than in the workplace, leisure areas, bars and restaurants, residential buildings and streets [16].

4.4. *CCTV to monitor traffic*

With the exception of Catalonia, where cameras to monitor traffic must go through the Commission of Guarantees, in the rest of Spain it is the Traffic Authority (Dirección General de Tráfico, DGT) that approves CCTV installation. There is no evidence of rejected applications, which may suggest that the DGT is less careful in reviewing the applications than the Commissions. This has increased the perception among local authorities that traffic cameras are easier to install, thus making it more difficult to map the proliferation of CCTV in Spain. It is not easy to make a distinction between those cameras that monitor traffic for road safety purposes and those that are intended to surveil large public areas or control vehicles entering or leaving specific locations. The Catalan Commission of Guarantees, however, does try to find out the real purpose of the petitioner, and usually limits the camera scope and zoom when justified as road traffic cameras. In some cases the DGT has received applications after they have been

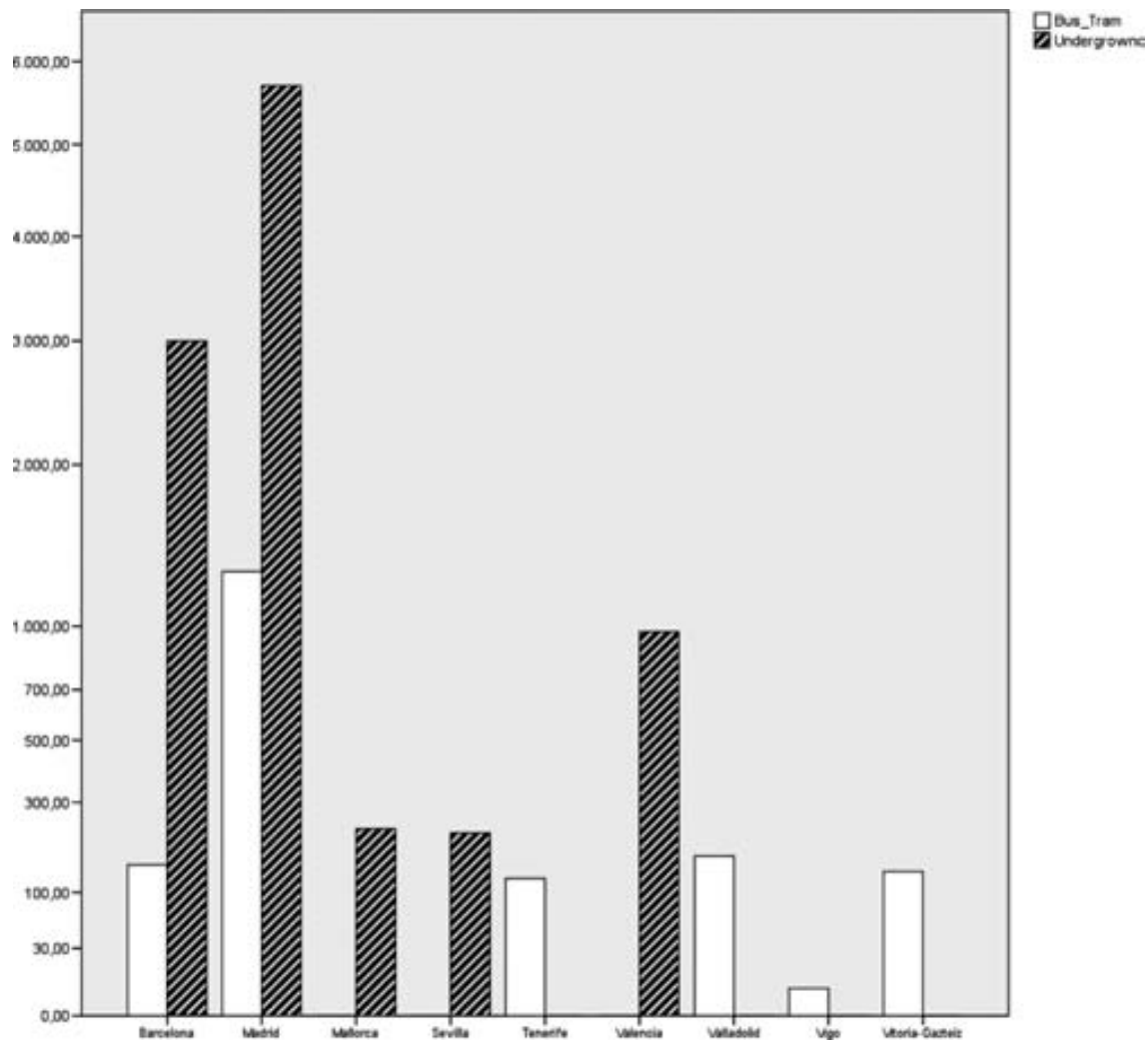

Fig. 1. CCTV and public transport in Spanish cities: Numbers of cameras in premises and vehicles.

rejected by a regional Commission of Guarantees, and there is a growing tendency to mix road safety and crime in the justification for CCTV, especially in affluent, gated neighborhoods where there is a stronger demand for control of vehicles entering and exiting premises.

5. Public perception of CCTV

Recent opinion polls conducted by the Public Opinion Research Center (Centro de Investigaciones Sociológicas, CIS) [5,6] show strong support for the use of CCTV, with figures in tune with international results [16]. Of the 68.7% of the Spanish population that supported video surveillance, 66.4% reported that it made them feel safer, 18.0% that it allowed for the identification of offenders and 15.2% believed it prevented crime. 10.0% of the Spanish population are against CCTV altogether, mainly (79.4%) due to their perceived loss of privacy. As for the location of CCTV, support is stronger for surveillance cameras

Table 4
Attitudes towards the location CCTV in Spain (Results for Europe in brackets)

	Very good or good	Neutral	Bad or very bad	Other
Banks	95.5 (91.9)	1.9 (3.8)	1.2 (4.3)	1.3
Shops	88.3 (82.9)	5.9 (10.2)	3.7 (6.8)	2.0
Residential	51.1 (36.1)	14.9 (27.1)	28.7 (36.8)	5.3
Workplace	44.7 (n.a.)	13.6 (n.a.)	36.7 (n.a.)	5.0
Nurseries/Schools	77.2 (n.a.)	8.2 (n.a.)	11.2 (n.a.)	3.3
Public Transport	74.5 (86.7)	8.8 (9.3)	13.3 (4.0)	3.3
Streets	60.6 (56.1)	12.5 (21.5)	23.5 (22.3)	3.4
Hospitals	75.1 (42.7)	8.5 (28.6)	13.2 (28.6)	3.3
Bars & Restaurants	46.2 (n.a.)	13.3 (n.a.)	36.0 (n.a.)	4.5
Leisure Areas	50.0 (n.a.)	12.9 (n.a.)	31.7 (n.a.)	5.3

Source: adapted from [4,11].

in banks, shops, nurseries, schools and hospitals, and weaker for workplaces, bars and restaurants, leisure areas and residential buildings. This data is set out in Table 5. Interestingly, public support for video surveillance declined by almost five points between February 2008 (73.2%) and September 2009 (68.7%). Those who link CCTV to increased security, protection and less fear have also declined (71.1% to 66.4%), whilst those who link it to its deterrence capabilities has increased (11.6% to 15.2%).

Other relevant data compiled by the two CIS surveys include; the level of awareness of the need to ask for an authorization to set up CCTV systems, which is 53.1%, and awareness of the need to install signposts indicating that there are cameras in operation, which stands at 62.2%. Finally, on a scale of 0 to 10, with 0 being minimum surveillance in public places and 10 being maximum surveillance, survey respondents on average position themselves at 6.67. It is worth noting, however, that complaints over CCTV have gone from 382 in 2008 to 768 in 2009, which leads the AEPD to conclude in their Annual Report that ‘the positive perception of video surveillance goes hand in hand with a demand for guarantees in relation to privacy’ [2].

6. Towards a map of CCTV in Spain

The existence of surveillance cameras in public and semi-public spaces has not been a public issue in Spain. For instance, whereas Bournemouth in the UK, Hyères in France and Sherbrooke in Quebec have been mentioned in academic literature [14,25] as early examples of the use of CCTV to combat crime, we have not found any reference to Lleida, the Catalan town which in 1991 installed dozens of cameras in its main commercial street under pressure from shop owners and an ‘overwhelmed’ police,⁴ or the seaside towns that were found to have systems installed prior to the approval of the legal framework in 1997. The lack of academic and public attention to this subject is worsened by the complexity of the Spanish administrative and legal framework, with 17 Autonomous Regions and 50 Provinces with varying degrees of regulation and autonomy. This, together with the absence of aggregated data, even at the regional level, makes it really difficult not only for researchers to come up with a thorough map of CCTV, but also for policy-makers and members of the Commissions of Guarantees to work towards some kind of convergence in terms of procedures, principles and methodologies. Nonetheless, there have been attempts to overcome these difficulties, and the recent interest in the subject [2,8] has facilitated progress.

⁴Interview with local Head of Community Safety (June 2010).

Table 5
 Characteristics of CCTV in Spain based on categories mentioned in existing research

---

Uneven development linked to decentralization
Expansionary logic and exponential growth in all areas, especially public transport
Specific, rights-based regulation and <i>a priori</i> authorization of public CCTV
Weaker regulation of private, non-police monitored CCTV, but still requiring registration
Right to 'intimacy' recognized in public space
No public debate or extensive media coverage
Privacy and liberty as main arguments against the expansion of CCTV
Signage as only means of notification
Local initiative with no central support
No Public-Private Partnerships or private funding for schemes
No evaluation of impact

In view of the field work conducted for this article, several aspects are worth highlighting. The varying character and practices of the Commissions in different places has led to different outcomes, for instance, as some Commissions only started to meet regularly a few years ago, whilst others validate all requests they receive, and a few, notably Andalucia, Catalonia and Extremadura, are systematically applying the law in a restrictive sense. There is generalized confusion around the potential benefits of CCTV and where it is most effective – although public transport, municipal buildings, youth facilities, historical centers and commercial areas are the spaces most surveilled, it is unclear why this is so, with only one system being independently evaluated [8]. Also, on occasion a council will announce its intention to install CCTV, but the application is never processed, which seems to confirm the symbolic aspect of CCTV policy stressed by some authors [10]. As for the size of public CCTV networks in open areas, they rarely exceed a few dozen cameras in most cities.

It is also evident that the proliferation of CCTV in Spain has not been without its problems. As well as the many accounts of vandalized cameras – Barcelona's second camera was damaged in 2001 and not repaired until 2006 – there have been demonstrations and organized acts of sabotage, for example in Madrid, Santiago de Compostela and Bilbao. The biggest challenge to CCTV, however, has come from the Galicia and Madrid regions. These have been led by the Movement for the Defence of Civil Rights (Movimiento Polos Dereitos Civís, MpDC) which has systematically reported all illegal cameras in Galicia, and the activist-artistic Madrid-based 'A Happy Neighborhood' initiative (Un Barrio Feliz) which has done the same in Madrid. Since the announcement of a plan to install 48 CCTV cameras in Lavapiés, a stigmatized neighborhood with high levels of migrant population, Un Barrio Feliz has been implicating CCTV as part of a plan to turn the city into a 'shop window, to over regulate public space and to turn consumption and control through fear into the guiding limits of our existence'.⁵

Whilst it is not possible to go into detailed descriptions of CCTV in all regions of Spain here, Table 5 highlights some of the pertinent characteristics relevant to the Spanish case, taking into account some of the categories of analysis identified in the existing research on CCTV. This presents a snapshot of key trends surrounding Spanish CCTV and a possible systematization for comparative research [9,12–14,20, 21,23].

7. Conclusion

While there are common trends to the proliferation of CCTV across the globe, local contingencies, institutional settings, legal contexts and political arrangements are shaping the actual progression of

---

⁵See: <http://unbarriofeliz.wordpress.com/about/>. Accessed on 26 July 2011.

CCTV as a security policy alternative. In Spain, the role of these factors at the local level has been exacerbated by the lack of a national CCTV strategy, which heightens the unevenness in the diffusion of video surveillance, even though the legal context is the same for all regions. This indicates that while legal constraints can slow down the process by which CCTV becomes a generalized policy, as some authors have suggested, this should be seen in light of other institutional arrangements and political processes, such as the actual effectiveness of the legal framework, the relationship between different levels of public administration, historical factors that might impact on the public debate and the elements that shape the vernacular built around CCTV deployment. Moreover, when there are major differences in the way public and private CCTV is regulated, as is the case in Spain, the grey areas that emerge can end up rendering useless the initial deterrent effect of regulation. The data on Spain presented in this article also suggests that whilst the proliferation and awareness of CCTV are on the rise, this awareness is breeding resistance in the form of privacy complaints, demonstrations and sabotage of CCTV surveillance devices. Opinion polls also show a slight shift in the perception of the usefulness of CCTV, which can be understood as a process of 'adjustment' of previous or unrealistic expectations [14].

Changing attitudes towards surveillance cameras should also be taken into account. Justification for CCTV in Spain has gone from terrorism, to efficiency, to disorder, to incivility, to crime, and from crime prevention and deterrence to crime solving and police efficiency – and back. Assumptions about CCTV are reproduced with little reflection on their actual impact, cost-efficiency and negative externalities. Norris et al. [21] suggest a four-stage diffusion trend in the worldwide growth of CCTV, where 'private diffusion', 'institutional diffusion in the public realm' and 'limited diffusion in public space' are the prelude to 'ubiquity'. From the evidence considered here it is apparent that Spain has recently reached 'stage three'. However, CCTV continues to provoke reluctance and suspicion in significant parts of the population. The empirical research discussed here thus suggests that any educated guess on the future of 'surveillance societies' should not underestimate the potential impact of increased awareness and the incipient public debate, together with a more realistic approach to CCTV by those who have experienced its gaze for several years.

References

- [1] Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), *Guía de Videovigilancia*. Agencia Española de Protección de Datos. Madrid, 2008. Available at: http://www.agpd.es/portalwebAGPD/canaldocumentacion/publicaciones/common/pdfs/guia_videovigilancia.pdf.
- [2] Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), *Memoria 2009*. Agencia Española de Protección de Datos. Madrid, 2009. Available at: www.agpd.es/portalwebAGPD/canaldocumentacion/memorias/memoria_2009/common/AEPD_memoria_2009.pdf.
- [3] J.R. Agustina and C.G. Galdon, The impact of CCTV on fundamental rights and crime prevention strategies. The case of the Catalan Control Commission of Video Surveillance Devices, *Computer Law and Security Review* **27** (2011), 168–174.
- [4] J.J. Alcalde, *Los Servicios Secretos en España*, Madrid: UCM, 2008.
- [5] Centro de Investigaciones Sociológicas, *Barómetro Febrero*, Madrid, 2008.
- [6] Centro de Investigaciones Sociológicas, *Barómetro Septiembre*, Madrid, 2009.
- [7] A. De la Iglesia, Las comisiones de garantías de la videovigilancia, *Revista de Derecho Político* **68** (2007), 213–246.
- [8] J. Díez-Ripollés and A. Cerezo, La prevención de la violencia callejera mediante videocámaras. Regulación Jurídica y eficacia, *Política Criminal* **7**(6–7) (2009), 1–25.
- [9] P. Fussey, New Labour and new surveillance: Theoretical and political ramification of CCTV implementation in the UK, *Surveillance & Society* **2**(2/3) (2004), 251–269.
- [10] D. Garland, *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*, Oxford: Oxford University Press, 2001.
- [11] S. Graham, CCTV: The stealthy emergence of the fifth utility? *Panning Theory and Practice* **3**(2) (2002), 237–241.
- [12] M. Gras, The legal regulation of CCTV in Europe, *Surveillance and Society* **2**(2/3) (2004), 216–229.

- [13] L. Hempel and E. Töpfer, *CCTV in Europe. Final Report*. Urbaneye Working Paper No. 15. Available at: www.urbaneye.net/results/ue_wp15.pdf, 2004.
- [14] L. Hempel and E. Töpfer, The surveillance consensus: Reviewing the politics of CCTV in three European countries, *European Journal of Criminology* **6**(2) (2009), 157–177.
- [15] M.M. Kanashiro, Surveillance Cameras in Brazil: exclusion, mobility regulation and the new meanings of security, *Surveillance & Society* **5**(3) (2008), 270–289.
- [16] Leman-Langlois, Public perceptions of camera surveillance. In: *A Report on Camera Surveillance in Canada. Part One*. Ottawa: SCAN, 2009, pp. 41–52. Available at: https://qspace.library.queensu.ca/bitstream/1974/1906/1/SCAN_Report_Phase1_Final_Jan_30_2009.pdf.
- [17] R. Lippert, Camera surveillance, privacy regulation and informed consent. In: *A Report on Camera Surveillance in Canada. Part One*. Ottawa: SCAN, 2009, pp. 29–40. Available at: https://qspace.library.queensu.ca/bitstream/1974/1906/1/SCAN_Report_Phase1_Final_Jan_30_2009.pdf.
- [18] D. Lyon, *Surveillance after September 11*, Cambridge: Polity, 2003.
- [19] E. Martinais and C. Bégin, Social aspects of CCTV in France: the case of the city centre of Lyons, *Surveillance & Society* **2**(2/3) (2004), 361–375.
- [20] G. Marx, Desperately seeking surveillance studies: Players in search of a field. *Contemporary Sociology: A Journal of Reviews* **36**(2) (2007), 125–130.
- [21] C. Norris, M. McCahil and D. Wood, Editorial. The growth of CCTV, *Surveillance & Society* **2**(2/3) (2004), 110–135.
- [22] M. Samatas, *Surveillance in Greece. From Anti-Communist to Consumer Surveillance*, New York: Pella, 2004.
- [23] SCAN, *A Report on Camera Surveillance in Canada. Part One*, Ottawa: SCAN, 2009.
- [24] A. Sutton and D. Wilson, Open-Street CCTV in Australia: The Politics of Resistance and Expansion, *Surveillance & Society* **2**(2/3) (2004), 310–322.
- [25] K. Walby, Little England? The rise of open-street closed-circuit television surveillance in Canada, *Surveillance & Society* **4**(1–2) (2006), 29–51.
- [26] C. Webster, The diffusion, regulation and governance of closed-circuit television in the UK, *Surveillance and Society* **2**(2/3) (2004), 230–250.
- [27] J. Whitson, A. Doyle and K. Walby, Camera surveillance in Canada. In: *A Report on Camera Surveillance in Canada. Part One*. Ottawa: SCAN, 2009, pp. 9–20. Available at: https://qspace.library.queensu.ca/bitstream/1974/1906/1/SCAN_Report_Phase1_Final_Jan_30_2009.pdf.

Article 2. Local Surveillance in a Global world: Zooming in on the proliferation of CCTV in Catalonia

1. Introduction
2. Methodology
3. The legal framework
4. Mapping CCTV surveillance in Catalonia
5. Zooming in and beyond
  - 5.1 In and beyond the local sphere
  - 5.2. In and beyond the 'entrepreneurial turn'
  - 5.3. In and beyond political ideologies
  - 5.4 In and beyond CCTV
6. CCTV as a 'glocal' strategy?

Local surveillance in a global world: Zooming in on the proliferation of CCTV in Catalonia

Gemma Galdon Clavell

Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP-UAB), Autonomous University of Barcelona, Mòdul de Recerca A, Barcelona, Spain

E-mail: gemma.galdon@uab.cat

Abstract. Closed-circuit television (CCTV) systems are a growing phenomenon in most Western countries and a fixed item on security agendas in urban environments around the world. But while several authors have studied the proliferation of CCTV from a comparative perspective, in most cases the analysis is focused at the national level, assuming that local processes are no more than the locus of implementation of national agendas. Moreover, issues related to political configurations and reconfigurations, historical factors and internal dynamics of power have seldom been tackled, and some of the assumptions about proliferation patterns in the most widely researched areas have become general assumptions. The new empirical research findings presented in this article offer a detailed and empirically evidenced account of the political and policy environment surrounding the uptake of video surveillance in Catalonia and suggests that zooming in on local processes adds complexity to the understanding of the process of CCTV proliferation at the global level. Specifically, the article addresses: the role of local/global interaction in the emergence of CCTV as a new orthodoxy, the relationship between video surveillance and economic and commercial pressures on urban restructuring, the role of party politics and political ideologies in surveillance policy, and the specific articulation of the interaction between video surveillance and urban disorder. The article ends by exploring both local narratives and global-local policy dynamics, concluding that there is a need to conduct further research on the specific ways in which CCTV policy travels through borders and between the scales of government, and the processes by which it becomes embedded in diverse geographic, political and institutional settings.

Keywords: CCTV, urban policy, policy transfer, Barcelona

1. Introduction

Closed-Circuit Television (CCTV) systems are a growing phenomenon in most Western countries [2, 37,47] and a fixed item on security agendas in urban environments [4] around the world. Whether we see the ‘camera revolution’ as part of a disciplinary network for inducing obedience in the ‘surveillance society’ [2,13], as a sign of a growing tendency to rely on technical solutions to social problems [8,40], as part of a business-led shift from social prevention of crime towards a situational prevention of crime [10], as a strategy for removing disorder from places of spectacle and consumption [28], or the ‘preventive turn’ in security policy [19], or whether we understand video surveillance as a symptom of a global shift away from the social and political towards the economic, it would be impossible to ignore the fact that the global choice for CCTV is here to stay – at least for the foreseeable future. However, in a context strongly influenced by New Public Management and where there is a widespread tendency towards the introduction of private sector methods into the public sector and urban management, with the resulting

emphasis on efficiency, efficacy and economy and on the quantitative assessment of policy results, this support for CCTV would appear counter-intuitive as there are numerous reports questioning the efficacy and cost effectiveness of CCTV [1,20,36], some dating back to the early and mid-90s [22,24,46]. This leads us to conclude that conventional models of policy formation – which are usually based on either rational deliberation over a known set of variables, an incremental logic and a thorough cost-benefit analysis, or clear-cut cases of policy modeling and borrowing – are insufficient when it comes to helping us making sense of the policies linked to the emergent ‘surveillance society’. Moreover, it shows the need to analyze the role of surveillance within a broader range of considerations and imperatives [8].

Several authors have already concluded that an adequate analysis and understanding of CCTV requires taking into consideration technological, political, social, cultural, historical, commercial and psychological aspects. But while several of these streams have been covered by recent studies, the political aspects, policy processes and departures from widespread assumptions on the proliferation of CCTV, especially at the local level, have often been overlooked and are under-researched [16,18,26,49]. Additionally, while several authors have studied the proliferation of CCTV from a comparative perspective [23,26,27, 37] and identified both common trends and differences between countries, in most cases the analysis has stopped at the national level, based on an assumption that local processes are no more than the locus of implementation of national agendas. One of the contentions of this article, however, is that in the case of local security policy, the ‘micro’ scale is precisely where the pressures of the post-9/11 security climate [32] are being negotiated, in line with the changing nature of local governance and the actual reality of the much-hyped ‘New Localism’ [21]. It is in the context of the ‘dramatic shift’ in the governance of crime and insecurity in late-modern societies [19,11], of the need for politicians to be seen to be ‘doing something’ to relegitimize their role, of the economic pressures on the urban environment to attract investment, and the crisis of the post-war welfare consensus, that CCTV as a policy alternative seems to be finding its window of opportunity [29]. Nevertheless, while the impact of new political approaches, global pressures and emerging definitions of surveillance and crime on the uptake of CCTV in the British context have been explored at length, most academic studies of CCTV in other countries have rarely gone beyond description. Issues related to political configurations and reconfigurations, historical factors and internal dynamics of power have seldom been tackled, and some of the assumptions about proliferation patterns in the most widely researched areas have become general assumptions. The research presented in this article argues that these issues – local political processes, established policy networks, historical factors, etc. – play a critical role in defining the interaction between the ‘push-and-pull’ factors that surface as surveillance enters the institutional agenda. Moreover, they are crucial to the understanding of how policy solutions to urban disorder are disembedded from specific contexts and reembedded into different settings and how policy transfer and harmonization *works*.

The aim of this article is to contribute to the understanding of the process of CCTV proliferation at the global level through the lens of the experience in a specific region of Spain (Catalonia), where a tight legal framework means that the Department of the Interior keeps a record of every single surveillance camera requested and/or installed in public areas, thus providing a unique insight into proliferation dynamics. The following sections of the article set out the research methodology (Section 2) and the legal framework specific to the Catalonia region (Section 3). The article includes results of field work incorporating both a quantitative and qualitative assessment of the proliferation of CCTV and a consideration of the push and pull factors, filters and ideologies shaping the emergence of CCTV as a public policy at the local level (Section 4). The local data is tested (Section 5) against some of the assumptions that have become commonplace in surveillance and urban studies, such as: the role of local/global interaction in the emergence of CCTV as a new orthodoxy’ the relationship between video surveillance and economic

and commercial pressures on urban restructuring, the role of party politics and political ideologies in surveillance policy and the specific articulation of the interaction between video surveillance and urban disorder. The article concludes (Section 6) by exploring both local narratives and global-local policy dynamics, arguing that there is a need to conduct further research on the specific ways in which CCTV policy travels through borders and between scales of government and becomes embedded in diverse geographic, political and institutional contexts.

2. Methodology

This article examines the local policy process and context of public open-street CCTV in 72 towns and cities in Catalonia between 1999 and 2010, it includes every municipality that has submitted a request to install cameras in public places, such as streets and parks, and every camera that is managed by the police and regulated by the ‘Organic Law on Video Surveillance’ (LO 4/1997). In order to trace the political path and context underlying a proposal to install CCTV in each city, administrative files on CCTV kept by the regional ‘Department of the Interior’, which is the ultimate authority for the installation of police-monitored CCTV once the ‘Catalan Commission to Control Video-Surveillance Devices’ (CCDVC)¹ has approved a system, have been reviewed and cross-referenced. In total, approximately 400 files and several hundred reports issued by the CCDVC between 2000 and 2010 and archived, as required by law, by the Department of the Interior have been reviewed and assessed. Furthermore, local authorities requesting authorization to install CCTV are required to fill in a questionnaire to justify the need for a scheme and to assess their proportionality in relation to the perceived problems that are to be addressed through surveillance, these have proven to be an invaluable tool for exploring the stated motives for requesting CCTV in each locality. Additionally, these files have provided important quantitative data on the number of cameras and square meters affected and which have been used here to ‘map’ the density of CCTV in relation to population and territory. In order to complete the picture at the regional and national level several semi-structured interviews with members of the CCDVC and the Catalan and Spanish Data Protection Agencies have been completed. In conducting the research the preference for ‘off-the-record’ comments was widespread when addressing issues relating to security or the police. Interviewees are therefore referred to by job position rather than by name.

At the local level every city with CCTV in Catalonia has been examined and in every case the councilor responsible for community safety,² the head of the local or municipal police and at least one opposition councilor were contacted. The intended purpose of these interviews was to confirm the data gathered through the administrative files, to get a sense of the community power structure built around the debate over whether or not to request authorization to install CCTV, and get a picture of the local policy process and actors involved. Where necessary, other actors, such as local CCTV providers were also approached. Additionally, press coverage of CCTV in Catalonia since the early 90’s has been reviewed and assessed. This has proven to be extremely useful in terms of tracing back policy processes that have often survived different power configurations, leaving few written documents behind. Press coverage has also been used to corroborate dates and quotes, and to confirm the shifts in the discourse around CCTV. However, the press coverage tended to be sketchy and incomplete, with a very uneven coverage of local processes in

---

¹Comissió de Control de Dispositius de Videovigilància de Catalunya (CCDVC) in Catalan.

²The local councilors in charge of CCTV have different job titles in different municipalities, but they usually fall under the local department for community safety (*Regidoria de Seguretat Ciutadana*), governance (*Regidoria de Governació*) or public space (*Regidoria de Via Pública*).

mainstream dailies, which rendered any attempt at producing comparative data useless. Press coverage has therefore been used as background material and not as key documentation used to support the main lines of argument presented in this article.

In many cases, due to the enormous number of documents and the large amount of data compiled and reviewed, qualitative judgments and broader categorizations have been utilized to make the information more manageable. This has been achieved via statistical tests and by using SPSS to carry out statistical analysis. In order to produce more than just a succession of verifiable facts and to challenge our data by introducing social, demographic and political variables, the Statistical Institute of Catalonia's Database Idescat has been used to cross reference research data with regional information on the 72 municipalities within Catalonia. A univariate data analysis to quantify expected trends and explore unexpected patterns was undertaken. Here the intention was that an approach based on the use of quantitative analysis can contribute to a better understanding of the dynamics of CCTV at the local level, and also to bring to the fore new ways of understanding video surveillance in open, public spaces in a broader context of urban policy and political change in the 21st Century.

3. The legal framework

The Spanish legal framework for CCTV is similar to the French framework and draws strongly on the wording of the 'Loi Pasqua' passed in France in 1994. In Spain, the 'Organic Law', by which the Spanish Police Forces are authorized to use video cameras to regulate public spaces, was passed in 1997 and developed and finalized two years later with a Royal Decree (RD 596/1999). The initial draft of the law was distributed just one month after the Conservatives (*Partido Popular*, PP) won the general election and was criticized by United Left (*Izquierda Unida*, IU) and the Socialists (*Partido Socialista Obrero Español*, PSOE). Concerns raised by progressive sectors of the Judiciary and opposition parties led to the introduction of several guarantees to the legal process in terms of obtaining formal authorization for the set-up of CCTV systems in public areas, including: the need for an *a priori* favorable report by an independent regional Commission of Guarantees presided by a Judge, the obligation to destroy the footage after a maximum of 30 days, and the mandatory annual renewal of the schemes.³

In the Spanish context, Catalonia, together with the Basque Country, is the area where public CCTV is most highly regulated. A Decree to regulate police-controlled CCTV and create the Commission to Control Video-surveillance Devices was passed in May 1999, and the Commission has been meeting regularly since that time. At these meetings, each application submitted to the regional Department of the Interior by the municipalities is presented by a member of the Commission, which agrees on a final report to either approve the petitions (with or without limitations), reject them or request more information. The Commission's strict understanding of the principles of proportionality, appropriateness and minimum intervention set out by the Organic Law go a long way towards explaining why CCTV in Catalonia has not yet become a widespread phenomenon. Nevertheless, in the following paragraphs issues relating to the motives, dynamics and processes at the local level, *before* the questionnaires are submitted to the Department of the Interior are explored. Therefore, the data utilized in this article is based on the documents submitted by the town councils, on the debates inside the plenaries and the media coverage in the process of agenda setting, regardless of what the final outcome of the petitions has been.

---

³For a thorough description of the Spanish legal framework for CCTV, see the 'CCTV in Spain' case study in this volume. For a more detailed description of the functions of the Commissions of Guarantees, see [12].

4. Mapping CCTV surveillance in Catalonia

When the proposal to pass a law to regulate public CCTV launched a public debate in 1996, it put the spotlight on the existence of local surveillance schemes which had previously been set up, taking advantage at that time of the lack of legally enforceable regulation. At the time, the press focused on four specific cases: Canet de Mar (3 cameras established in 1991), Calafell (6 cameras established in 1992), Vilassar de Mar (3 cameras established in 1994), and Palamós (4 cameras established in 1994). The first thing the CCDVC did in late 1999 was to ask the Department of the Interior to send a letter to each municipality in the region informing them of the need to obtain authorization for whatever surveillance systems they already had in place. Those letters led to 13 positive responses, from the regions of Sant Just Desvern, Salou, Berga, El Vendrell, Viladecans, Viladecavalls, Gavà, Tarragona, Barcelona, Reus, Palamós, Polinyà and Mollet del Vallès. Surprisingly, only one of the above mentioned four pioneers replied to the Commission's request,⁴ and the first CCTV scheme to be installed in an open, public space in Spain did not surface until several years later.⁵ Of the 13 petitions, five were approved straight away, five were rejected and three were returned because the Commission felt they had not been given enough information to process the application. Thus, as early as 2000 the CCDVC made it clear that it intended to be more than just a bureaucratic formality and use its powers to apply the law in a restrictive sense. This tight control of the adjustment of local petitions to the legal framework, together with the potential for the systematization of the information provided by municipalities, made possible by a mandatory questionnaire, is unique to the Catalan context. The existence of detailed information on every single camera placed in public space (monitored by the police and managed and funded by the local council) permits a level of analysis that is probably not possible elsewhere. The questionnaire, developed by the Commission in 2002,⁶ asks applicants to provide the exact number of cameras to be installed and the square meters to be surveilled by the device, as well as to explain the need for the scheme and to assess their proportionality in relation to the perceived problems that are to be addressed through surveillance. Even though it may be the case that applicants make inaccurate assessments of the extent of the areas to be covered (by providing the square meters of the area to be controlled and not just the areas surveilled by the camera, or by ignoring the mobile capabilities of the lens), this information provides a useful the starting point for the analysis.

The resulting figures provide an interesting perspective on how the 'surveillance revolution' has landed in Catalonia. Figures 1 and 2 provide different visualizations of the geographical distribution of the demand for CCTV. Figure 1 shows the ratio of surveillance cameras per total population, while Fig. 2 represents the ratio of square meters under surveillance in relation to the total population. These figures highlight the value of going beyond numerical appraisals of the proliferation of CCTV in order to assess the impact of surveillance. The figures illustrate, for example, that councils in cities with populations of less than 50,000 tend to request authorization to control larger areas, while bigger cities and provincial capitals tend to limit the geographic scope of the cameras.

---

⁴Vilassar de Mar had canceled its scheme after a complaint by the Ombudsman in 1996.

⁵The city of Lleida installed dozens of CCTV cameras between 1991 and 1996, initially to control the city's main commercial street following pressure from shop owners. Their initial application was rejected on the basis that the city council did not provide enough objective data of the existence of risk in those areas, but the Mayor decided that too much money had been invested and that the CCTV systems were necessary (interview with local councilor, March 2010). Lleida's CCTV will probably be approved in the next few months (summer-autumn 2011) after years of back and forth reports between the Commission and the city council.

⁶Interview with member of the Commission of Guarantees (February 2010).

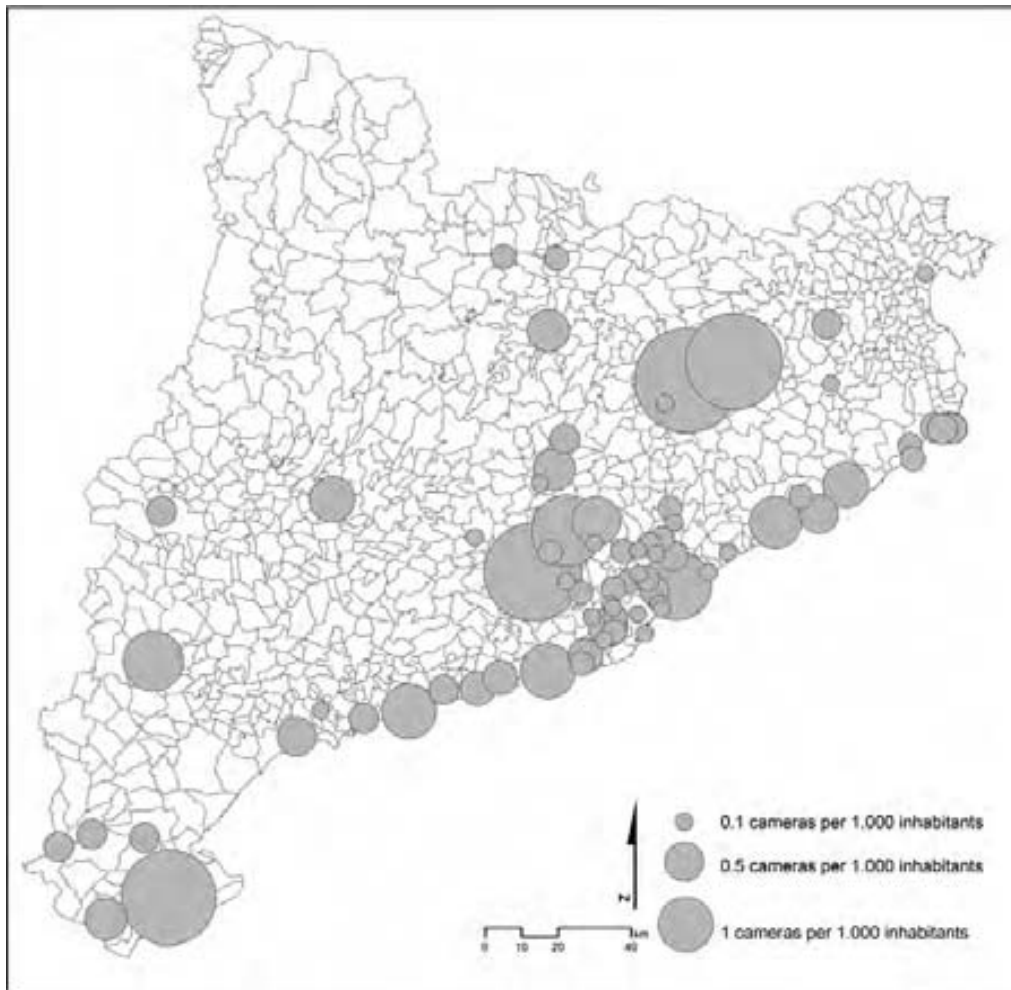

Fig. 1. Ratio of surveillance cameras requests to the CCDVC by population in Catalonia.

The figures also show an uneven distribution of CCTV across Catalonia, which is divided into four provinces of similar size. The province of Barcelona, which includes the capital city and metropolitan area, concentrates 70.8% of the municipalities with CCTV, while the remaining 13.9%, 12.5% and 2.8% are distributed between Tarragona, Girona and Lleida, respectively. Furthermore, they highlight the markedly locally-driven character of the uptake of CCTV in the region, as only one of the province capitals, Lleida, was an early adopter of video surveillance. This suggests an unusual ‘bottom-up’ (or local to supra-local) policy approach to CCTV provision.

At first sight, Figs 1 and 2 seem to portray an over-concentration of cameras in coastal towns. This would be consistent with the findings of Hempel and Töpfer [26], who identified the seaside towns of Bournemouth (UK), Hyères (France) and Westerland (Germany) among the very early adopters of CCTV. In order to confirm this trend, the data on the municipalities that asked to install CCTV in public spaces has been contrasted with data on the importance of the tourist industry in the local economy (number of hotel beds per capita), and the results were then compared to see whether municipalities with CCTV are more likely to have more hotel beds per capita. The results, presented in Fig. 3, show that

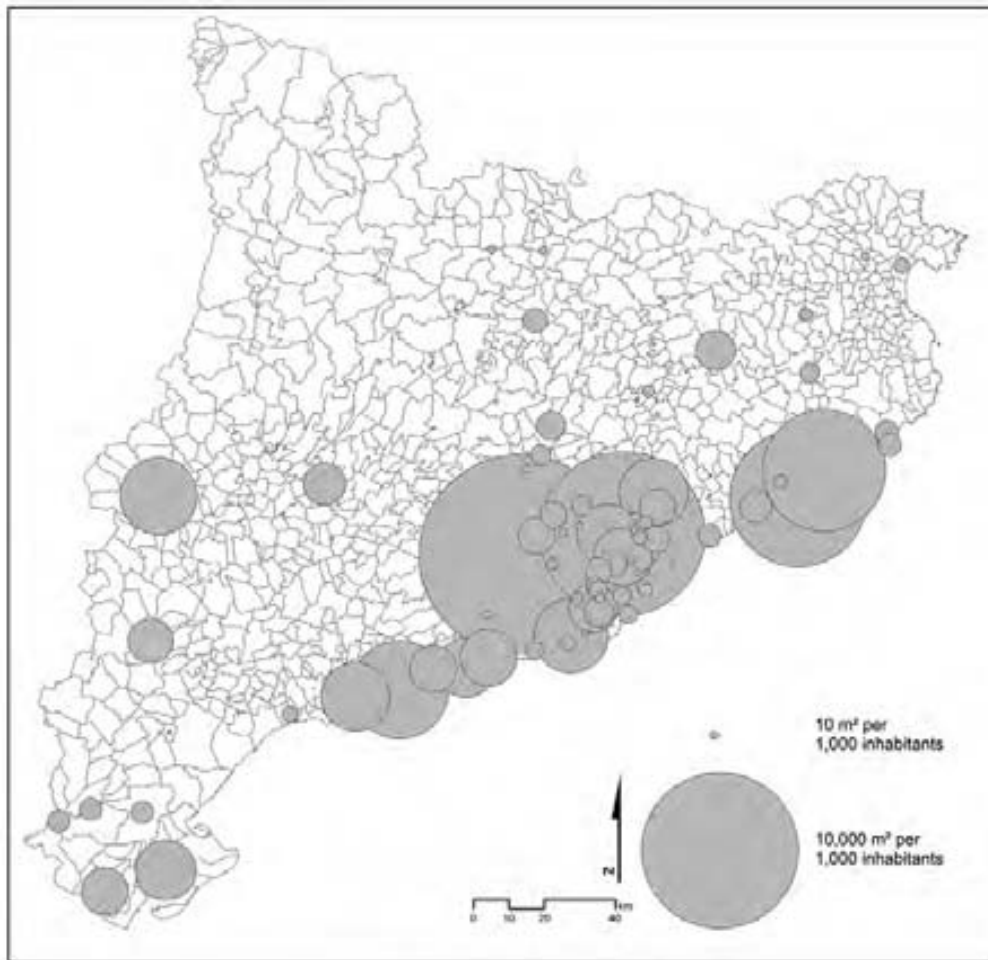

Fig. 2. Ratio of square meters (m²) of surveillance camera requests to the CCDVC by population in Catalonia.

a significant amount of towns with demand for CCTV (72.2%) have less than 25 hotel beds per 1,000 inhabitants, with cities with 25–500 hotel beds per 1,000 inhabitants being slightly under-represented. Moreover, while this is difficult to see at first sight on Figs 1 and 2, most of the areas adopting CCTV are actually not seaside towns, but located several miles inland.

This finding confirmed the need to cross-reference available data with other social, economic and demographic variables, to test general assumptions about the proliferation and role of video surveillance at the local level, and to provide a picture of the local reality of CCTV. Therefore, in order to complete the mapping of CCTV proliferation at the local level, other relevant variables have been tested, such as population, income per capita, number of police officers and percentage of migrant population. These have been chosen for different reasons: population and income as a way of measuring the effect of size and economic status on the likelihood that the ‘protection’ of the electronic eye will be requested, police deployment on the basis of the number of times the questionnaires refer to the inability of the local police force to cover the areas demanding surveillance, and the percentage of foreign population as a reflection of the potential relationship between fear and ethnic diversity in the popular discourse on community safety [41].

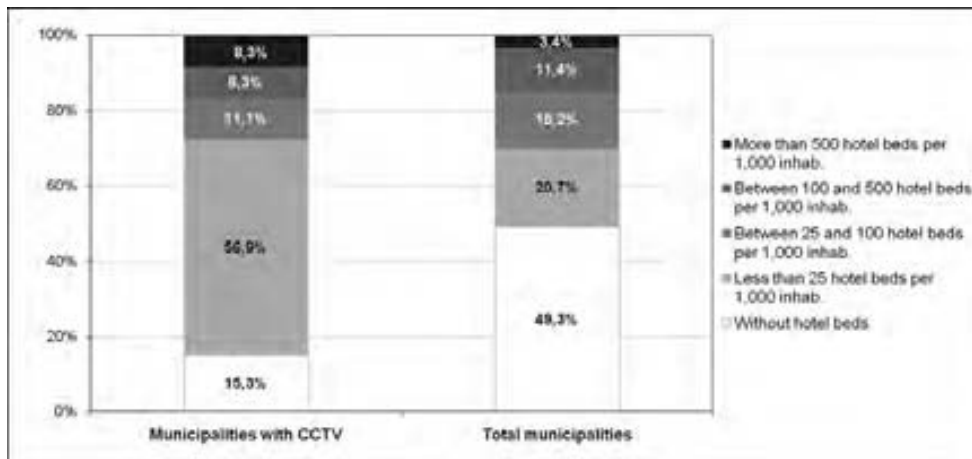

Fig. 3. CCTV camera requests to the CCDVC by number of hotel beds in Catalonia.

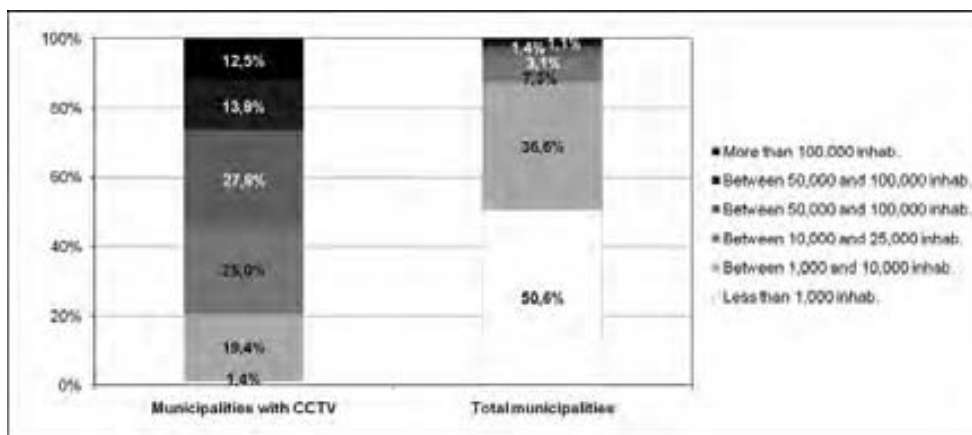

Fig. 4. CCTV camera requests to the CCDVC by population density in Catalonia.

As Fig. 4 illustrates, municipalities with a population greater than 10,000 account for most requests to install CCTV, with those with over 50,000 being responsible for 54.2% of the requests although they represent only 5.6% of the municipalities in the region. As for income (Fig. 5), cities with a low and medium-high average income are over-represented in the questionnaires, while wealthier municipalities are under-represented.

In terms of police deployment, Fig. 6 shows, that while most Catalan municipalities (77.6%) do not have a local police force, most of those which request permission to install CCTV (75%) have between one and three police officers per 1,000 inhabitants. Cities with more than 3 police officers per 1,000 inhabitants, which make up only 2.7% of total municipalities, represent 5.6% of requests to install CCTV.

Finally, Fig. 7 suggests a relationship between percentage of foreign-born residents and the demand for CCTV, as only 6.9% of municipalities requesting CCTV have low amounts of immigrant population, while representing 45.1% of total municipalities. Cities with high and very high levels of immigration are, on the contrary, over-represented, submitting 45.9% of the requests for CCTV while making up only 10.5% of municipalities.

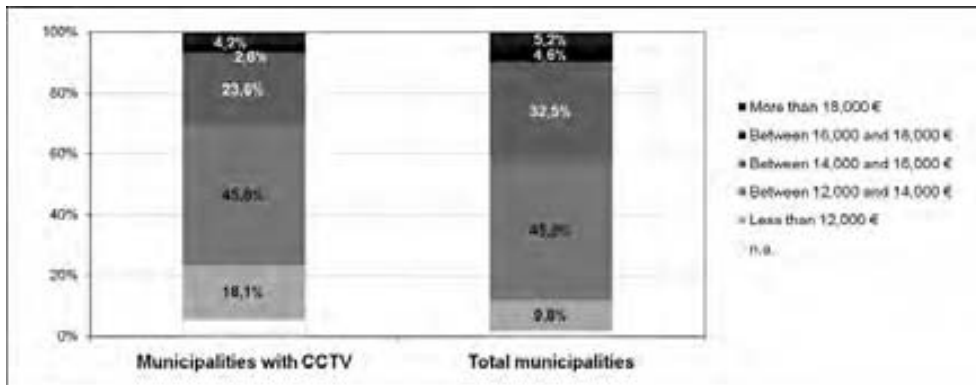

Fig. 5. CCTV camera requests to the CCDVC by per capita income of towns in Catalonia.

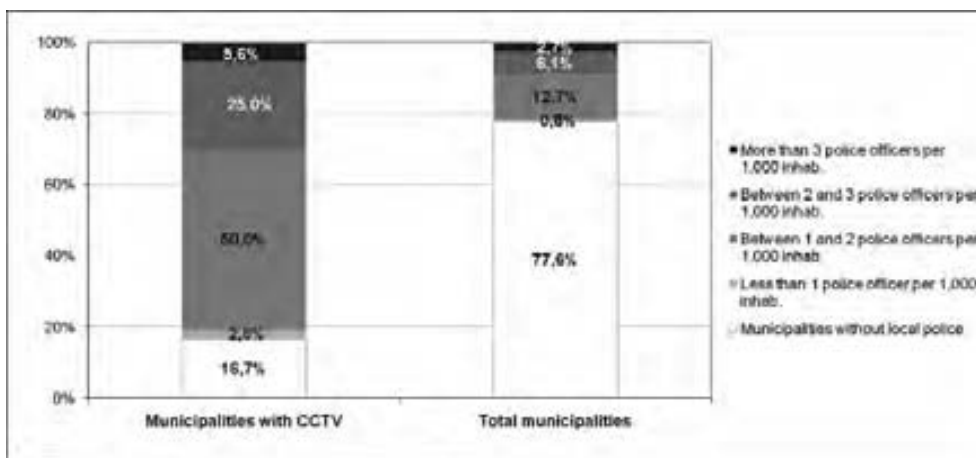

Fig. 6. CCTV camera requests to the CCDVC by per capita police numbers in towns in Catalonia.

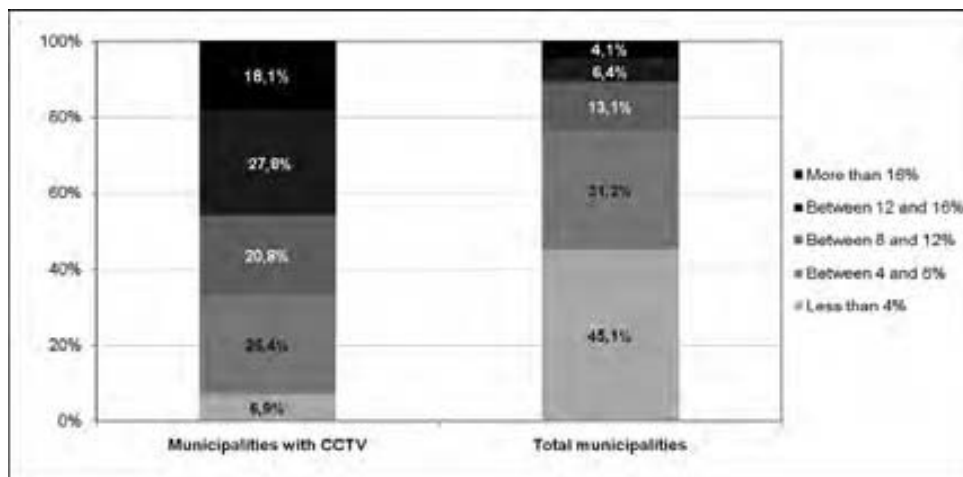

Fig. 7. CCTV camera requests to the CCDVC by proportion of the 'foreign-born population' in Catalonia.

Fig. 8. Political affiliation of local community safety councilors at the time of first request for CCTV.

Cross-referencing the data from the questionnaires with social, economic and demographic data from the towns which have submitted requests to install CCTV produces a ‘picture’ of the *typical* CCTV-seeking municipality, which could be described as a middle-sized town with low-to-average GDP, a significant amount of immigrant population, without a major tourist industry and with above average police deployment. Smaller towns with wealthy residents and low levels of foreign-born residents, on the contrary, would be the least likely to request the video-surveillance of public spaces.

For a region in which CCTV has not been the object of a detailed public debate or evaluation, the figures reveal that public cameras are far from anecdotal, especially if we take into account that 64.43% of the Catalan population live in the 72 municipalities being studied. Even if the distribution and the impact of video surveillance in Catalonia is highly uneven, the data available shows both a local protagonism in the adoption of CCTV and a lack of integration between discourses on the reasons underpinning the need for video surveillance on the actual socials and demographic contexts where it is adopted. While a shortage of police officers and preeminence of a tourist-related industry do not seem to have a strong impact on the likelihood of adopting CCTV, crossing demographic data with the requests submitted to the CCDVC shows a strong link between number of inhabitants, a high proportion of immigrants and requests for CCTV surveillance.

With the aim of testing the Catalan reality against some of the assumptions made in the literature on surveillance it is important to take into account political aspects of the policy process. With this in mind the data from the questionnaires was crossed with the political affiliation of the councilors responsible for community safety at the local level. In this case, there was an unexpectedly strong correlation between political affiliation and likelihood to request permission to install public CCTV. This is illustrated in Fig. 8. Almost 64% of the municipalities that have requested the installation of video surveillance in the last ten years had a Socialist councilor in charge of community safety⁷ at the time of the first application, even though only 29% of municipalities had a Socialist Mayor in the 2007–2010 period.

This is particularly relevant in a country where the Socialist Party, which has been in power at the national level since 2004 and has led the governing coalition at the regional level since 2003, has never publicly stated its support for CCTV, nor offered a legitimizing logic or central funding for the uptake of video surveillance.

5. Zooming in and beyond

While there has been a boom in literature on surveillance and CCTV in recent years [35], there are still several aspects of the ‘camera revolution’ that are under-researched. Among them, the specific process

⁷It is more useful to compare the political affiliation of councilors and not political parties because in Catalonia it is very common to find local coalitions of more than three parties, which would make any comparison impossible.

by which CCTV proliferation is shaped, filtered and negotiated at the local level, and the way in which global pressures find echo in local policies and policy networks. Interestingly, while urban studies and urban sociology have concentrated on the impact of an increased local concern over issues of law and order, urban disorder and incivility [7,17], surveillance studies has tended to focus on the technological fix and broader topics regarding the social consequences of the electronic eye [31]. The overlap between these two approaches is still under-explored and there are very few academic studies dealing with CCTV as public policy at the local level, although there are a few notable exceptions [8,15]. Furthermore, the existing literature rarely provides empirical evidence on how CCTV fits into a broader agenda of urban regeneration and global inter-city competition.

In the context of an under-developed field of analysis and a scarcity of empirical data, some features of the particular political, economic and socio-cultural landscapes that have been explored – which could well be country-specific – have almost become standard assumptions. In his book *Reclaiming the Streets*, for instance, Roy Coleman claims that “*while not all city regions across the globe are embracing camera networks in the same way and to the same extent as the UK (. . .) it is arguable that the powerful vernacular that underpins the camera network (. . .) emerges out of, and reinforces, a trans-local neoliberalization process that is articulated by an increasingly powerful group of new primary definers who are shaping the urban political landscape*” [8: 4]. While this might be the case, there is still very little evidence on the way in which the ‘powerful vernacular’ and the ‘trans-local neoliberalization process’ is taking shape outside of the UK. The remainder of this article is an attempt to contribute research evidence about the Catalan case to the field of surveillance studies, while also setting them against some of the assumptions made in the literature on local surveillance policy – specifically, the role of the local sphere, the impact of the entrepreneurial turn, and the role of party politics and ideology.

5.1. *In and beyond the local sphere*

Globalization has modified the way states relate to other tiers and spheres of government, rendering political administration a much more complex matter. In the context of a globalized economy, with free trade and new technologies, government is no longer a top-down exercise, but a network of interdependent relations between different levels of power, different actors and different interests [4,10]. In this process, regional and local contexts have emerged as a key institutional arena. After decades of neglect, the notion of ‘the local’ has been attracting increased academic and political attention. However, as Brenner and Theodore point out, “*much of the contemporary political appeal to the ‘local’ actually rests upon arguments regarding allegedly uncontrollable supralocal transformations*” [5: v]. Among them, globalization, the financialization of capital, the erosion of the national state and the intensification of interspatial competition. Much of the recent literature on this ‘New Localism’ has thus stressed the relationship between the local and the global, sometimes to point out the need for cities and local areas to carve out a space for themselves in a globalized world [7], and in other instances to emphasize the role that cities play in a global process of post-Fordist political and economic restructuring – approaching cities as the arena where the shift from production to finance, from social reproduction to privatization takes place [5,42]. There is no agreement, however, on whether the global economy is prompting a hollowing-out of the state in favor of the local-global dynamic, or if these current shifts simply reflect a functional reorganization. In the context of surveillance, authors have tended to see the local sphere as the place where a new ‘neoliberal statecraft’ is being developed [8] and to consider CCTV as part of a broader effort to domesticate and control public space [17]. In most cases, the local is again treated as the battlefield of supra-local forces, the place where global pressures take the shape of public-private

partnerships and impose a redefinition of urban policy in economic terms, prioritizing security and the 'management' of disorder through surveillance and control [7] over social concerns.

The case of CCTV in Catalonia certainly confirms the existence of a process of decentralization and increased autonomy at the local level [4], but the shift is not due so much to the appropriation of traditional state competences such as law and order by local government (many municipalities have had local police forces for many years), but from the leading role adopted by local councils in the uptake of CCTV as a solution to security and safety problems and/or in response to pressure from their constituencies. None of the 72 municipalities studied were ever offered regional or state funding for video surveillance schemes, and proponents of CCTV have not benefited from a legitimizing rhetoric at the supra-local level (as has been the case in the UK and France [15,40]). On the contrary, CCTV as a tool against incivility and petty crime has been *constructed* at the local level, with local powerful actors, public and private, re-appropriating surveillance as a tool and a political discourse.

Interestingly, in this process CCTV has been stripped of its early association with the need to fight terrorism. Out of all the documents reviewed, the terrorist threat is only mentioned in some of the requests submitted by the City Council of the capital city, Barcelona, and the reference to terrorism is only ever one paragraph that has been copied from application to application. Moreover, this particular justification of the need for CCTV appears for the first time in 2003, a year before the Al-Qaeda bombing of the Madrid trains which caused nearly 200 deaths. In all applications, the need for cameras is justified on the basis of the existence of 'conflict', 'incivility', 'vandalism', petty 'drug trafficking', 'alcohol consumption and noise' and the like. This shows that cities are not necessarily simply places where global processes are echoed or national policies are enacted. They can also play an active role in lobbying for supra-local policy agendas. In policies that are oriented towards community safety and public space management, the Catalan case shows a clear locally-driven initiative for the adoption of CCTV as a solution to urban disorder. In interviews with members of the Commission of Guarantees, the pressure to be more 'permissive' was mentioned more than once, and always as coming from 'below' (the local level).⁸ At the same time, two of the local councilors interviewed complained about the strict rules of the Commission, and the Barcelona City Council went as far as to appeal against one of the rulings of the Commission in 2003. They argued that its members had used 'subjective criteria' when assessing the impact of the proposed CCTV scheme on fundamental rights and in their decision to reject the application since it could 'severely affect' people's rights to 'demonstrate' and 'to one's honor, privacy and image'. The appeal was rejected.

The Catalan case also suggests that regional dynamics are difficult to systematize in the case of CCTV. The province of Lleida, for instance, accounts for only 2.8% of municipalities that have submitted requests for CCTV, even though its capital city was the first in Spain to install cameras in public space in the early 1990s. In the province of Barcelona, where most requests are concentrated, six cities requested permission to install CCTV prior to a request for cameras from Barcelona in 2001. This would support the suggestion that, in Catalonia, the camera revolution is being led at the local level, and that policy transfer or borrowing between municipalities, if it exists, is generally horizontal, bottom-up and not top-down.

5.2. *In and beyond the 'entrepreneurial turn'*

Many authors agree that the rise of surveillance is part of a broader process of urban restructuring and political realignment [7,8,25]. In a world of global competition, conventional wisdom is built around

---

⁸Interviews with members of the Commission of Guarantees (February and June 2010).

economic success as a necessary pre-condition for everything else. The push to restructure and reform cities “*in order to provide adequate frameworks for meeting the challenges of today, such as sustainable urban development, increasing competitiveness in a global economy, strengthening social cohesion and nurturing local democracy*” [38: ii] has multiple sources and many claim it has created a new vernacular at the global level. In this new vernacular, CCTV “*contributes to a strategy of socio-spatial transformation*” [8: 5] where private and commercial interests impose their vision of an ‘ordered city’ in which investment can flourish.

In the case of Catalonia, however, it is difficult to establish a strong link between CCTV and global economic competitiveness. On one hand, while Catalonia started its affair with CCTV in the 90’s in four affluent, seaside towns, today there is not a strong correlation between CCTV and tourism, the proximity to the beach or the influence of the hotel industry (see Figs 1 and 3 above). This suggests that video surveillance and the security that it is supposed to provide are not primarily a ‘service’ to be offered in a process of city marketing. On the other hand, while Barcelona is the city with the largest number of CCTV cameras, it is also the municipality where those cameras cover less square meters, and surprisingly, the four cities where cameras cover the most ground have less than 25,000 inhabitants and are hardly in a position to compete at the regional – and much less global – level.

Furthermore, this new consensus has been linked to the success of ideas associated with ‘New Public Management’ and the ‘Entrepreneurial Government’, with its emphasis on efficiency, effectiveness and economy in public policy [7,16]. However, none of the CCTV schemes set up in Catalonia in the last ten years has ever been systematically evaluated. While every request has to be renewed annually, and the Commission requires each municipality to provide figures on the impact of CCTV on crime or ‘vandalism’, most police forces do not collect detailed data for specific streets or squares. This makes a robust evaluation impossible. Therefore, while efficiency might be part of the rhetoric that advocates surveillance as a policy solution, it is difficult to see how CCTV could be understood as part of a drive towards an increased rationalization and accountability of public policy.

The adoption of CCTV and the drive to make cities more secure has also been seen in light of a broader process of the strengthening of public-private partnerships and the emergence of private investors as important players in urban policy [7]. In the case of Catalonia, again, this is difficult to see. 10% of the requests reviewed included quotes, which allowed us to see who was going to benefit financially from the public investment in CCTV. Surprisingly, the companies signing the quote were in most cases local and their main source of business was alarm systems, not CCTV, which shows a lack of specialization in the field. In four cases, the quotes were signed by individual local engineers. This picture, which reveals the lack of a significant surveillance-related ‘business’ with lobbying capabilities was confirmed by one local provider. He mentioned how contracts tended to be awarded to companies that already had strong ties to the Town Hall, who would then sub-contract to others.⁹ Whatever public-private partnerships (formal or informal) exist at the local level, CCTV does not seem to be strengthening them nor creating business opportunities worth lobbying for.

Although it is difficult to establish a link between CCTV, organized economic interests, a logic of efficiency and New Public Management, or the emergence of new surveillance-related public-private partnerships, this cannot cloud the fact that the uptake of CCTV in Catalonia is following some sort of general pattern in terms of logic and timing, and that private interests do play an important role in urban policy.

---

⁹Interview with local CCTV provider (July 2010).

5.3. In and beyond political ideologies

Consistent with the over-reliance on the UK context in the academic literature on CCTV and urban policy, many authors have established the link between the ‘Entrepreneurial Turn’ and the impact of the ‘New Right’ since the late 1970s and early 1980s [3]. Authors argue that during this period, the policy emphasis shifted away from the initiative of the public sector towards public-private partnerships [43], from inclusion and welfare towards control and punishment [45], from the social and the political towards the technical and economic. This would, again, be part of an ideological attack on the post-World War II consensus, “*a political project to re-establish the conditions for capital accumulation and to restore the power of economic elites*” [25: 19]. The new orthodoxy built around this political project would have crossed the political spectrum during the 1990s, putting issues of law and order, control and surveillance at the center of urban policy [8,28]. The ability of this shift to permeate right and left wing political agendas would explain why, for instance, video surveillance was adopted in the UK as a national, state-sponsored strategy under New Labour. Similarly, some of the early adopters of CCTV in France were municipalities led by Socialist mayors. While in France only the press seems to have picked up on the left wing role in the provision of CCTV at the local level,¹⁰ in the UK many have explored the role of New Labour in turning the UK into the most surveilled country on earth, accounting for one-fifth of all CCTV cameras worldwide [8]. Outside of these two countries, the link between surveillance and political programs has not been explored in any great detail.

At first glance, the Catalan case would seem to fit the European trend. 64% of the towns and cities that have requested video-surveillance did so while having a Socialist mayor or community safety councilor, while only around 30% of towns were governed by the socialists during this 10-year period (see Fig. 8 above). However, unlike the case of the UK, surveillance in Catalonia has not been part of any supra-local Socialist agenda or theorized policy or ideological shift. There has been no political or financial incentive to adopt CCTV, and since 1996, when the Organic Law was presented in Parliament by the Conservatives (*Partido Popular, PP*) and the Basque Conservative Nationalists (*Partido Nacionalista Vasco, PNV*), the Socialists have been reluctant to publically endorse surveillance and have been critical of it.¹¹ Even today, when interviewing local Socialist councilors, despite being responsible for installing CCTV, the message they want to convey is that the surveillance of open, public space is not their policy nor their strategy to combat crime, or not the only one, in any case.¹²

So why is it that a party that has publicly stated its doubts about surveillance, that has never included CCTV in its political program, that has consistently refused to provide the legitimizing rhetoric for surveillance and that has even threatened to take the Conservative mayor of a major Spanish city, Valencia, to Court after announcing a plan to install surveillance in parks and squares¹³ is at the same time leading most processes at the local level in Catalonia? This question can be explored more fully by looking at regional and local specificities. While the rhetoric of law and order is very present in Spanish society, being as it is a post-authoritarian society, CCTV has never been a preminent element in the political discourse. Neither the Socialists nor the Conservatives have waved the banner of surveillance. In the case of Barcelona, for instance, when the decision to install the first CCTV scheme in the city

¹⁰See *Le Monde*, “Des élus socialistes réinventent une sécurité de gauche” 02/01/10; *Le Figaro*, “Delanoë s’est converti à la vidéosurveillance” 15/10/08.

¹¹*El País* “Interior estudia colocar videocámaras en las calles de Euskadi para controlar las algaradas”, 26/06/96.

¹²Interview with Barcelona’s Councilor for Community Safety (April 2010) and the Head of Crime Prevention (February 2010).

¹³*20 Minutos* “El PSOE recurre contra las videocámaras junto a colegios y en parques” 21/06/10.

Fig. 9. Pilot CCTV scheme in Barcelona (2001).

center was taken by the Socialist council in 2001 (a two-camera system along Carrer Escudellers, one on the corner with La Rambla and the other one, ironically, on the corner with Plaça George Orwell – see Fig. 9), the Conservative opposition criticized it, arguing that the local government was only promoting video surveillance to save on police units¹⁴ and questioned the legality and impact on crime of CCTV.¹⁵ The first endorsement of CCTV by the Conservatives appeared in 2006, when both the Partido Popular (PP, Conservatives) and *Convergència i Unió* (CiU, Conservative Nationalists) included CCTV in their political programs as an ‘effective complement to improve community safety, together with an increase in the number of police units in the streets’ and urged the Council to stop ‘turning a deaf ear’ to citizen demands for camera surveillance.¹⁶

Additionally, in Catalonia, the emerging crime and disorder rhetoric to justify surveillance has not evolved alongside increased appeals for community involvement in security policy, which seems to be the rationale underpinning the adoption of ‘tough on crime’ approaches by progressive forces [7,28].

¹⁴Minutes of the local Plenary Session, 24/07/09.

¹⁵Questions submitted to the Socialist mayor by the Conservative Nationalists (CiU) on 05/07/01, 23/01/02, 08/03/02 and 25/10/05.

¹⁶*ABC*, “CiU y PP centran en los problemas de inseguridad su estrategia contra Clos” 03/04/06; *Qué*, “Fernandez Díaz (PP) reclama cámaras de videovigilancia en la vía pública de Barcelona”, 22/03/09.

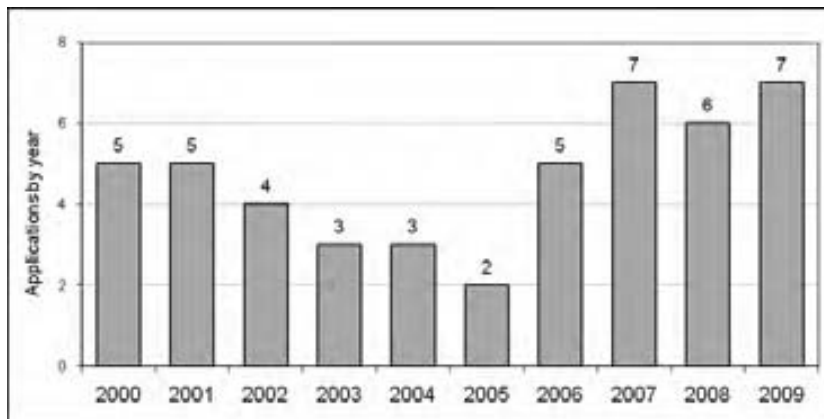

Fig. 10. Number of requests for CCTV to the CCDVC by year (2000–2009).

When looking for clues on the agenda-setting process in the questionnaires, stable, tight-knit policy communities are evident. References to organized, government-approved neighbourhood associations and shop-owner confederations as main proponents and beneficiaries of CCTV are common, as was confirmed in telephone interviews. The policy process linked to CCTV is so closed to participation that in most cases its adoption as public policy is never debated in the City Council's plenary sessions, leaving the opposition parties, not to mention other actors, out of the process. This secretiveness, together with the lack of a justifying rhetoric, makes it difficult to identify the exact ways in which the proposals of the different actors enter the policy process. On the other hand, it confirms that the adoption of CCTV as a policy solution has not been embedded in community empowerment rhetoric by those in power, as seems to be the case elsewhere.

5.4. In and beyond CCTV

In order to make sense of public policy, it is important to understand how problems end up constituting public policies and the roles played by all actors involved in the policy network that emerges around any given issue [30]. The field work conducted in Catalonia shows that similar outcomes, a generalized uptake of CCTV as policy solution, can be the result of very different articulations, contexts and dynamics. A story characterized by the interplay of different institutions, actors, rules and norms at different levels of governance and in a changing environment is probably easier to fit into the 'organized anarchy' described by Kingdon [29] than into any rational, performance-led understanding of public policy such as that put forward by the advocates of New Public Management.

In this context, it is clearly necessary to use a complex, dynamic approach that takes into account issues of time [34], historical specificities and local concerns in order to begin to draw conclusions from a region that started its affair with CCTV in the 90's in four affluent, seaside towns, but where today there is not a strong correlation between CCTV and tourism or proximity to the beach. Moreover, in Catalonia the four provincial capitals, all of them with Socialist mayors, have adopted CCTV at different speeds and with different degrees of enthusiasm – but in most cases later than many of their European counterparts [27].

The late adoption of surveillance could be due to the lack of a national 'political rhetoric, policy, operating guidance and financial assistance' which could have given the process some unifying logic or calendar, as was the case in the UK under New Labour [48]. Or maybe the existence of a tight legal *a priori*

control of every single CCTV scheme, together with the zeal showed by the Commission in reviewing the local petitions, with its strict understanding of the principles of proportionality, appropriateness and minimum intervention, could go a long way in explaining the late and uneven deployment of CCTV in Catalonia. It is evident, for example, how the limitations imposed on Barcelona in 2003 when the city requested permission to install three more cameras and one was rejected and another limited in its scope and hours of operation by the Commission, seemed to have a deterrence effect throughout the region. The number of requests decreased between 2003 and 2005 and incivility bylaws and increased police presence in the streets took a much more prominent role in the fight against urban decay and deviant behavior (illustrated in Fig. 10).¹⁷

This would also suggest that contextualizing CCTV policy in broader crime and disorder policies is useful in the case of Catalonia, where the issue is distinctively framed as an incivility and low-level crime problem. At the same time, issues of incivility, petty crime and disorder are associated, in the public mind and the media, with immigration, which would corroborate the results obtained by crossing the data from the questionnaires with percentages of foreign-born population (see Fig. 7 above). CCTV proliferation, therefore, is linked to growing fears related to the increasingly multi-ethnic composition of Catalan society, a fear that manifests itself in the demand for greater protection from crime. The leading role played by some city councils in the uptake of CCTV, could thus also be interpreted in relation to other policies being placed on the regional and national agenda by local councils, such as a demand to exclude non-documented migrants from access to social services or to impose the need for police-issued 'civility certificates' to those wanting to renew residence permits. While there are not any official statements about CCTV at the national level, there have been instances where the 'security' demands of the local councils have been met with reminders by the central state of the need to respect the law and not discriminate¹⁸ – in the same way that some demands for CCTV have met with the opposition of the Commission of Guarantees. As mentioned earlier, this policy dynamic adds a new angle to the understanding of the local/state relationship under globalization, as well as framing of video surveillance in broader discourses of fear.

The analysis of the uptake of CCTV in Catalonia based on the questionnaires submitted to the Commission of Guarantees presented here reveals a picture that adds complexity to most academic accounts of the political processes underpinning the 'camera revolution' – highlighting complex local/regional dynamics, the role played by long-established economic interest and the lack of overall coherence of the policy discourse on surveillance. However, a local-centered analysis is nonetheless still insufficient to provide an overall picture of the policy environment.

6. CCTV as a 'glocal' strategy?

As mentioned earlier, the logic and timing of CCTV proliferation around the world reveals similarities that cannot be overlooked, nor be attributed only to the technological improvements that have made surveillance technologies relatively affordable and widely available, as availability in itself does not suffice to create windows of opportunity. The fact that in the last few years surveillance scholars have addressed the rise of CCTV in Europe [2,26], Canada [33] Australia [44] and Latin America [6] indicates a degree of international policy convergence which reveals the existence of patterns of transnational

¹⁷ Interview with Barcelona's Councilor for Community Safety (April 2010).

¹⁸ *El País*, "Corbacho avisa a Vic que es 'ilegal' negar el empadronamiento a los 'sin papeles'", 11/01/2010.

policy modeling. However, this article argues that the proliferation of public CCTV in Catalonia reveals a number of highly specific characteristics (historical, political and rhetorical) and departures from widespread assumptions about the global economic and political processes in which CCTV emerges as a policy solution, which cannot and should not be ignored.

Indeed, if CCTV is being established as a widespread policy orthodoxy, it becomes crucial to understand the political, economic and social contexts and relations where CCTV is implemented, if we are to make sense of the policy processes, alliances, influences and outcomes. In this respect, this analysis points to the need to conduct further research on policy transfer dynamics *between municipalities* in a globalized world. While most up-to-date literature on policy transfer has concentrated on the US-UK exchange, “*facilitated by the common language, shared ideology and strong personal political relations*” [9: 776], the Catalan case shows that globalization might be increasing the instances of policy transfer or modeling, even if the absence of a shared language, ideology and political relations between early adopters of CCTV and local actors in Catalonia makes policy learning difficult. In addition, it presents a unique case where, contrary to what happens elsewhere [26], the state is absent from the policy process that makes CCTV emerge as a local policy solution. When supra-local institutions with formal authority intervene, such as the Data Protection Agency, the Commission of Guarantees or the Judiciary, it is to curtail local demands for surveillance.

It might be the case that the ‘fast policy transfer’ [39] and the search for success stories elsewhere could make special sense at the local level, where popular pressure requires ‘quick fixes’ and resources and powers are scarce. In this context, policy prescriptions that “*are available without time-consuming, costly policy formation and the rolling out of ‘untested’ policies*” [9: 776] would be a particularly good fit, especially if they happen to fit a global program of increased economic competitiveness and the vision of the ordered city put forward by powerful local oligarchies [10]. If this is the case, the global situation would seem to emerge as a counter-force used at the local level to legitimize the uptake of CCTV. Indeed, there have been a few local references to the proliferation of CCTV in the UK, presented in order to give legitimacy to the widespread diffusion of video surveillance in open-street, public places in Catalonia. In 2003, for instance, Barcelona’s City Council submitted a report on CCTV in Birmingham in order to influence the Commission of Guarantees, and local security councilors mentioned having read similar reports before deciding to opt for video surveillance.¹⁹ Thus, in Catalonia, references to the embracing of the surveillance society by ‘Northern’ (i.e. ‘more advanced’) countries and the existence of large networks of CCTV abroad is used as an argument to reinforce and give legitimacy to the demand for video surveillance.

This reinforcing interaction between the local and the global that has been identified in Catalonia points to the need to further study the processes through which policies are disembedded from, and reembedded into, new political, economic and social contexts and relations [39], as well as to pay attention to the ways in which policymakers use the success stories built around surveillance at the global level to legitimize their policy prescriptions [8], reinforce existing policy networks [10] and contribute to the global vision of the ordered city as a precondition for economic success. As such, after looking at the CCTV policy process in Catalonia David Lyon’s [33] assertion that the deployment of CCTV does not seem to fit a single logic or overall plan appears to be accurate. The urge to control what happens in public space through CCTV fulfills many functions and underpins different processes in different places, and specific historical developments, legal frameworks, public discourses and political dynamics alter not only the way CCTV proliferation takes place, but also how it is put forward as a policy alternative. In spite of

---

¹⁹Interview with the Head of Crime Prevention in Barcelona (February 2010).

the significance of local contexts, however, all policy developments appear to be contributing to a shared policy outcome: the widespread uptake of video surveillance as a response to growing anxieties about crime and disorder in urban environments. This growing policy synchronization suggests that making sense of the camera revolution requires a deeper understanding of both (diverse) local processes and policy transfer patterns. This article, which explores the proliferation of CCTV in Catalonia, in the context of existing literature, provides an analytical and empirical contribution to this endeavor.

Acknowledgement

This article has been written as part of the Institut de Govern i Polítiques Públiques, Autonomous University of Barcelona (IGOP-UAB) Doctoral Program: 'Public Policy and Social Change'. Funding for the field work has been provided by AGAUR. The author would like to thank Miquel Pybus Oliveras from IGOP-UAB for his invaluable ideas and assistance in processing and visualizing the data.

References

- [1] R. Armitage, To CCTV or not to CCTV? A Review of Current Research into the Effectiveness of CCTV Systems in Reducing Crime, NACRO Community Safety Briefing. London: NACRO, 2002.
- [2] K. Ball, D. Lyon, D. Murakami Wood, C. Norris and C. Raab, A Report on the Surveillance Society. Wilmslow: Information Commissioners Office, 2006. Available at: http://www.ico.gov.uk/upload/documents/library/data_protection/practical_application/surveillance_society_full_report_2006.pdf.
- [3] T. Barnekov, R. Boyle and D. Rich, Privatism and Urban Policy in Britain and the United States, Oxford: Oxford University Press, 1989.
- [4] I. Blanco, Governance Urbana I Polítiques d'Inclusió Sòcio-Espacial, Unpublished Dissertation, UBA, Barcelona, 2004.
- [5] N. Brenner and N. Theodore, Spaces of Neoliberalism. Urban Restructuring in North America and Western Europe, Malden: Blackwell Publishing, 2002.
- [6] F. Bruno, M. Kanashiro and R. Firmino, *Vigilância e Visibilidade. Espaço, Tecnologia e Identificação*. Editora Sulina: Porto Alegre, 2010.
- [7] A. Cochrane, *Understanding Urban Policy*. London: Blackwell Publishing, 2007.
- [8] R. Coleman, *Reclaiming the Streets: Surveillance, Social Control and the City*, Devon: Willan, 2004.
- [9] I. Cook, Mobilising urban policies: The policy transfer of US Business Improvement Districts to England and Wales, *Urban Studies* 45(4) (2008), 773–795.
- [10] A. Crawford, *The Local Governance of Crime: Appeals to Community and Partnerships*, Oxford: Oxford University Press, 1999.
- [11] A. Crawford, The governance of crime and insecurity in an anxious age: The trans-European and the local, in: *Crime and Insecurity*, A. Crawford, ed., 2002, Cullompton: Willian.
- [12] A. De la Iglesia, Las comisiones de garantías de la videovigilancia, *Revista de Derecho Político* 68 (2007), 213–246.
- [13] D. Forest, La vidéosurveillance dans les lieux publics et ouverts au public: dispositif et application de la loi du 21 Janvier 1995, Mémoire D.E.S.S, Université Paris XI, Paris, 1999.
- [14] M. Foucault, *Surveiller et Punir. Naissance de la Prison*, Paris: Gallimard, 1975.
- [15] P. Fussey, New Labour and new surveillance: Theoretical and political ramification of CCTV implementation in the UK, *Surveillance and Society* 2(2/3) (2004), 251–269.
- [16] P. Fussey, An interrupted transmission? Processes of CCTV implementation and the impact of human agency, *Surveillance and Society* 4(3) (2007), 229–256.
- [17] N. Fyfe, *Images of the Street. Planning, Identity and Control in Public Space*, London: Routledge, 1998.
- [18] D. Garland, *Punishment and Modern Society: A Study in Social Theory*, Oxford: Oxford University Press, 1990.
- [19] D. Garland, *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*, Oxford: Oxford University Press, 2001.
- [20] M. Gill and A. Spriggs, *Assessing the Impact of CCTV*, Home Office Research Study 292. London: Home Office, 2005.
- [21] E. Goetz and S. Clarke, eds, *The New Localism: Comparative Urban Politics in a Global Era*, London: Sage, London, 1993.
- [22] R. Grandmaison and P. Tremblay, Évaluation des effets de la télé-surveillance sur la criminalité commise dans 13 stations du Métro de Montréal, *Criminologie* 30 (1997), 93–110.

- [23] M. Gras, The legal regulation of CCTV in Europe, *Surveillance and Society* 2(2/3) (2004), 216–229.
- [24] N. Groombridge and K. Murji, As easy as AB and CCTV, *Policing* 10(4) (1994), 283–290.
- [25] D. Harvey, *A Brief History of Neoliberalism*, Oxford: Oxford University Press, 2005.
- [26] L. Hempel and E. Töpfer, CCTV in Europe. Final Report, Urbaneye Working Paper No.15 (available at: www.urbaneye.net/results/ue_wp15.pdf), 2004.
- [27] L. Hempel and E. Töpfer, The surveillance consensus: Reviewing the politics of CCTV in three European countries, *European Journal of Criminology* 6(2) (2009), 157–177.
- [28] C. Johnstone, Crime, disorder and the urban renaissance, in: *New Horizons in British Urban Policy. Perspectives on New Labour's Urban Renaissance*, C. Johnstone and M. Whitehead, eds, Ashgate: Aldershot, 2004.
- [29] J. Kingdon, *Agendas, Alternatives and Public Policies*, New York: Longman, 2003.
- [30] P. Knoepfel, C. Larrue, F. Varone and M. Hill, *Public Policy Analysis*, Bristol: The Policy Press, 2007.
- [31] D. Lyon, *Surveillance Society. Monitoring Everyday Life*. Philadelphia: Open University Press, 2001.
- [32] D. Lyon, *Surveillance as Social Sorting. Privacy, Risk, and Digital Discrimination*, New York: Routledge, 2003.
- [33] D. Lyon, Introduction. In: *A Report on Camera Surveillance in Canada (Part One)*. SCAN (available at: https://qspace.library.queensu.ca/bitstream/1974/1906/1/SCAN_Report_Phase1_Final_Jan_30_2009.pdf), Ottawa, 2009.
- [34] A. Martin, Understanding resistance to digital surveillance: Towards a multi-disciplinary, multi-actor framework, *Surveillance and Society* 6(3) (2009), 213–232.
- [35] G. Marx, Desperately seeking surveillance studies: Players in search of a field, *Contemporary Sociology: A Journal of Reviews* 36(2) (2007), 125–130.
- [36] L. Mazerolle, D. Hurley and M. Chamlin, Social behavior in public space: An analysis of behavioral adaptations to CCTV, *Security Journal* 15(3) (2002), 59–75.
- [37] C. Norris, M. McCahil and D. Wood, Editorial. The growth of CCTV, *Surveillance and Society* 2(2/3) (2004), 110–135.
- [38] Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) *Devolution and Globalisation: Implications for Local Decision-Makers*, Paris: OECD, 2001.
- [39] J. Peck and N. Theodore, Exporting workfare/importing welfare-to-work: exploring the politics of Third Way policy transfer, *Political Geography* 20 (2001), 427–460.
- [40] B. Rochette and E. Marchand, Vidéosurveillance et télésurveillance, médiations techniques et médiations politiques, in: *Les risques urbains. Acteurs, systèmes de prévention*, M. Ansidiei, D. Dubois, D. Felury and B. Munier, eds, Paris: Anthropos, 1998.
- [41] R. Rodríguez Borges and V. Camps, *El Discurso del Miedo*. Madrid: Plaza y Valdés, 2010.
- [42] S. Sassen, *The Global City: New York, London, Tokyo*. New Jersey: Princeton University Press, 1991.
- [43] W. Solesbury, Reframing urban policy, *Policy and Politics* 21(1) (1993), 31–38.
- [44] A. Sutton and D. Wilson, Open-street CCTV in Australia: The politics of resistance and expansion, *Surveillance and Society* 2(2/3) (2004), 310–322.
- [45] L. Wacquant, *Punir les pauvres: le nouveau gouvernement de l'inécurité sociale*. Marseille: Agone, 2004.
- [46] B. Webb and G. Laycock, *Reducing Crime on the London Underground: An Evaluation of Three Pilot Projects*, Home Office Crime Prevention Unit Series, London: Home Office, 1992, p. 30.
- [47] C. Webster, Closed circuit television and governance: the eve of a surveillance age, *Information Infrastructure and Policy* 5(4) (1996), 253–263.
- [48] C. Webster, Relegitimizing the democratic polity: The closed circuit revolution in the UK, in: *Democratic Governance and New Technology*, J. Hoff, I. Horrocks and P. Topps, eds, London: Routledge, 2000.
- [49] C. Webster, The diffusion, regulation and governance of closed-circuit television in the UK, *Surveillance and Society* 2(2/3) (2004), 230–250.

El Gran Hermano

Ajuntament de Barcelona

Zona vigilada
en un radi de 500 m

Pl. George Orwell

WAKEL

Article 3. The impact of CCTV on fundamental rights and crime prevention strategies: The case of the Catalan Control Commission of Video surveillance Devices

1. The expanding use of CCTV and privacy issues
2. CCTV efficacy in crime prevention: limited and controversial evaluations
3. What about legitimacy? Civil rights and democratic control
4. Assessing the impact of CCTV before authorizing it: the Control Commission of Videosurveillance Devices
  - 4.1 The legal framework for CCTV in Spain
  - 4.2 'Public' CCTV in Barcelona and the debate in 2003
5. Conclusion

available at www.sciencedirect.comwww.compseconline.com/publications/prodclaw.htm

---

**Computer Law
&
Security Review**

The impact of CCTV on fundamental rights and crime prevention strategies: The case of the Catalan Control Commission of Video surveillance Devices

José R. Agustina^{a,1}, Gemma Galdon Clavell^{b,2}

^a Universitat Internacional de Catalunya, Barcelona, Spain

^b Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP-UAB), Barcelona, Spain

---

A B S T R A C T

Keywords:

CCTV
Crime prevention
Privacy
Efficacy
Legitimacy
Proportionality
Civil rights
Barcelona

Many authors have written about issues related to privacy, legitimacy and efficiency in relation to CCTV systems in public space as a crime prevention strategy. Some have approached them separately; others have tried to come up with more comprehensive approaches. Few, however, have dealt with how such concerns have been put into practice by those who have to decide on the uptake of CCTV. This article considers some reflections on efficacy, legitimacy and privacy in relation to CCTV, as an introduction to the case of how the members of the Control Commission of Video surveillance Devices in Catalonia took these issues into consideration and interpreted the Law when deciding whether to approve a petition submitted by the City Council to install three cameras in Barcelona's public space in 2003. It concludes by drawing some conclusions from the process, as a way to highlight the complexity of the policy process around surveillance in open, public spaces.

© 2011 J.R. Agustina & G. Galdon Clavell. Published by Elsevier Ltd. All rights reserved.

---

1. The expanding use of CCTV and privacy issues

One of the most influential premises in Criminology is that crime rates decrease in correlation with an efficient control and crime prevention strategy. However the implementation of an intensified surveillance as a generalized mechanism for controlling crime and deviance raises different conflicts in various fields of an individual's life and activities (e.g. Felson,

2009; Agustina, 2010). Such conflicts have been overlooked as long as security reasons are becoming more prevalent when balancing opposing interests (e.g. citizens' privacy or sex offenders reintegration versus community safety or the public interest) (see Agustina, 2009b). In this sense privacy continues to be at risk given that societies are preferably more inclined to choose security in the first place.

Closed Circuit Television Cameras (CCTV) have in some countries become a major weapon and common strategy in the

---

¹ José R. Agustina is a Professor of Criminology and Criminal Law at the Universitat Internacional de Catalunya, Barcelona (Spain). He has a JD degree in Law and a PhD in Criminal Law and Criminology from Pompeu Fabra University, is Associate Director of the Center for Advanced Social Studies. Among his research priorities, he is focused on strategies for crime prevention and privacy issues. A visiting scholar at Cambridge Institute of Criminology (2007), Pace Law School (2008) and Rutgers University (2009), he has authored articles and books on different issues related to IT and crime prevention. Besides that, he is conducting research on family violence and other criminological and criminal policy issues. He is the Editor-in-Chief of the 'Actualidad Criminológica y Penal' Collection with BdeF-Edisofer.

² Gemma Galdon Clavell is a researcher based at the Universitat Autònoma de Barcelona, where she focuses on public policy, community safety, incivility, surveillance and public space. She has worked for the UN, the Transnational Institute and the Catalan Institute for Public Security, and is currently a member of the International Advisory Board of Privacy International. She is a regular contributor to several Spanish and European periodicals.

0267-3649/\$ – see front matter © 2011 J.R. Agustina & G. Galdon Clavell. Published by Elsevier Ltd. All rights reserved.

doi:10.1016/j.clsr.2011.01.006

fight against crime and the promotion of public safety, and their use appears to be expanding (Gill, 2006: 438). Nevertheless implementing CCTV systems is only *one* measure within a vast range of alternatives in preventing crime (e.g. von Hirsch, 2000) – despite the fact that, for some scholars, it is a very effective one. From ‘situational crime prevention’ strategies, CCTV systems help to demotivate criminals when finding a target in a place. Lacking other human resources cameras may foster rational choice considerations from criminals by increasing perceptions of the probabilities of being caught (e.g. Clarke, 1995).

For the appropriate understanding of these new approaches to surveillance and social control one should take into account the so-called ‘society of risks’ (Beck, 1993) and its described emphasis on the pervasive prevention paradigm of previous decades. In a strong relation with the risk paradigm, we have experienced the intensive emergence of a ‘culture of control’ and, simultaneously, the advent of new technologies, which have been used by public and private agencies in dealing with crime (Garland, 2001). As a result, we have witnessed a reorientation of social control policies toward a greater visibility based on a continuous comprehensive and pervasive surveillance (Foucault, 1979: 234). In this context the spread of video surveillance technologies, both in the public and the private domain, as a deterrent to crime and for evidence gathering purposes has become a pivotal element of surveillance policies (Coudert and Dumortier, 2008: 975–981).

On the other hand, from a legal standpoint, some general rules can be described in order to legitimize the implementation of CCTV cameras in public spaces. Put it simply, the cameras should be necessary, suitable and proportionate. However, such analysis of adequacy should be performed on a case-by-case basis. This will be dependent upon the examination of the factual situation and level of threats and dangers of specific environments. This will justify the intensity and extent of the surveillance measures to be taken. Only the specific purpose here and now that drives the installation of cameras in the circumstances of the case, should define the properly guiding criterion for the analysis of proportionality of the measures to be implemented (e.g. Agustina, 2009a).

In accordance with the established doctrine from the European Court of Human Rights, the measure at stake will thus have to go through a three-part test: (1) the ‘suitability’ test, which defines whether the measure is reasonably likely to achieve its objectives; (2) the ‘necessity’ test, which evaluates whether there are other less restrictive means capable of producing the same result; and (3) the proportionality test *stricto sensu*, which consists of a weighing of interests with wherein the consequences on fundamental rights are assessed against the importance of the objective pursued (Tridimas, 2006, 139). The more severe the infringement, the more important the legitimate objective in each case will need to be (Liberty, 2007).

In data protection legislation, the principle of proportionality is based not only on the legitimacy of the processing, but also on the adequacy and relevance of the means used for the accomplishment of these purposes in a democratic society. In the Lindqvist case (C-101/01 6 November 2003), the European Court of Justice specified that when applying the principle of proportionality, all the circumstances of the case should be taken into consideration, in particular the duration of the violation of the provisions that transpose the Data protection

Directive, and the significance for data subjects of the protection of the disclosed data. Moreover, the proportionality test should be guided by the more specific safeguards introduced by the applicable legislation (Coudert, 2009).

Both aspects of the proportionality principle, legitimacy of purpose and of the means used to achieve this purpose, should be analyzed with regards to video surveillance.

---

2. CCTV efficacy in crime prevention: limited and controversial evaluations

The issue of effectiveness is central to discussions about CCTV. The logic of CCTV, put simply, is that because (rational) offenders know they are being watched they will consequently decide not to risk committing crimes or deviant acts, and if they do they are conscious there will be an image that can help identify them and be used as evidence to support a prosecution (Gill, 2006: 441–2).

As Martin Gill described, evidence of effectiveness from the reviews of CCTV paint “a somewhat mixed picture” (see also Ratcliffe, 2006: 35; Eck, 2002), in that some studies show it has had an effect of some sort, while others show a negative effect, or a neutral one. It depends on many different factors and, in reality the evidence suggests that CCTV works most effectively when bundled with a package of other situational preventative measures (Home Office, 1994 cited in Ratcliffe, 2006: 35).

Precisely, that CCTV is often implemented with other situational crime prevention measures makes conclusive evidence of its effectiveness hard to confirm (Ratcliffe, 2006). Anyway, there have been a range of CCTV evaluations. Studies using an *experimental design* have facilitated assessment of effect (Farrington and Painter), while those adopting a *scientific realism approach* have added to the understanding as to why effects have or have not occurred with a particular focus on the mechanisms by which CCTV has an impact (Pawson and Tilley, 1997; see also Gill and Spriggs, 2005; Gill and Turbin, 1998, 1999).

In Spain almost no serious evaluation of CCTV has been conducted until now (with one exception: see Cerezo Domínguez and Díez Ripollés, 2010). Few studies have been devoted in some sort of relation to CCTV effectiveness and no one has assessed the issue in detail.

Jerry Ratcliffe (2006) has exposed some conclusions about effectiveness that can cautiously be drawn. Among others, he lists: (i) CCTV works best in small, well-defined sites (e.g. public parking areas) rather than across large areas (such as housing states); (ii) CCTV is more effective in combating property crimes rather than violence or disorder; (iii) a close relationship with the police will significantly improve system effectiveness; (iv) a good quality CCTV system can aid (at least in some cases) police investigations.

Assuming its possible effectiveness, what is missing so far is an understanding on how CCTV technology has to be designed, deployed, and operated to support specific security goals, and what tasks human operators working with CCTV have to carry out to attain the goals. For this reason, some studies have been focused on the relationship between CCTV system design and the performance of operator tasks (Keval and Sasse, 2008). In this sense a number of operational failures were identified, including the poor configuration

technology, poor quality video recordings, and a lack of system integration. All these factors lead to reducing the effectiveness of CCTV.

Finally, Brandon Welsh, David Farrington, and Sean O'Dell have recently published a report prepared for Brå, "Effectiveness of Public Area Surveillance for Crime Prevention: Security Guards, Place Managers and Defensible Space" (2010) in which they present the results of three separate systematic reviews on the effects of security guards, place managers, and defensible space on crime in public places. Each of these three major or alternative forms of public area surveillance is aimed at increasing offenders' perceptions of the risks associated with committing a crime.

3. What about legitimacy? civil rights and democratic control

Greater interference into the sphere of activity of the person requires a systematic review of the legitimacy of the intervention as a counterweight to the assertion that this is a display of the 'power of the powerful'. The desire to control is only one of the fields where the battle is fought between the welfare state, with its logic of prevention and safety as predominant line, and the liberal state. If we consider privacy, in line with Gutwirth (2002: 144), as a claim to freedom, it becomes the guardian of the weak party in the power relationship, allowing him or her to resist. In that regard, privacy imposes a balancing of power and resistance in all power relationships: the destruction of privacy is seen as an instrument of power. The psychological impact of the general increase in control—whether it is transparent or hidden, on the daily life of freedom and spontaneity of action of individuals has been stressed elsewhere (see e.g. Butarelli, 2000).

One should ask before implementing a CCTV system about what kind of effects it will have on civil rights. CCTV has actually come to prominence at a time when privacy issues are at the forefront of public debate (Gill, 2006: 450–5). As Andrew von Hirsch has put it (2000):

- When CCTV is in operation there are collateral damages, for cameras recording people cannot discriminate between criminals and non-criminals (p. 61). That is to say, CCTV involves scrutinizing ordinary people's comings and goings.
- Surveillance in public spaces may have a chilling effect on freedom of speech or assembly (p. 62).
- The observer may be unobservable, so a camera is more likely to be ignored in a way that a police officer present is not (p. 65).
- The police should not enter someone's home or tap his/her phone on a hunch and 'fishing expeditions' should be prohibited (p. 67).
- One should ask about who is controlling the controllers. The tapes should be reviewable only in order to assist in the detection or prosecution of a suspected offense (p. 70).

As he has argued, this sharp ethical approach to CCTV implementation in public spaces raises some serious criticisms to the expansion of CCTV surveillance and its impact on civil rights. Andrew von Hirsch's theoretical framework is built upon the so-called theory of spheres (see von Hirsch, 2000). The concept of privacy derived from it shows us the basis for arguing what the limits on privacy should exist in the very different spheres or circles in which an individual interacts with and develops his/her social life: (i) the primary intimate circle for private life and family life, in which intimacy is sacrosanct within that space called "home"; (ii) the next sphere begins when one crosses the line and enters a 'nobody zone' or public arena (there one should respect and be respected in the same way, understanding privacy as anonymity); (iii) finally one can continue crossing another line or frontier to find a third person's sphere (where the "owner" can put his rules in some way without limitations).

Among other considerations, von Hirsch argues that CCTV cameras have the above-mentioned "chilling effect" on civil rights (see von Hirsch, 2000). In this sense and in order to diminish that impact, Alder has provided some arguments from different ethical perspectives on the positive effects in favor of the communication in the design and implementation of monitoring systems within the workplace (Alder, 1998). Similarly, democratizing the CCTV systems in designing, and controlling cameras in operation could add an important value which could help in legitimizing CCTV within a community safety perspective and from the civil rights defense.

4. Assessing the impact of CCTV before authorizing it: the Control Commission of Video surveillance Devices

Spain is, together with France, one of the very few countries where CCTV has to complete a process of *a priori* authorization and where all applications to install police-monitored CCTV have to be approved by an independent Commission of Guarantees. Looking at the concrete ways in which the Commissions' members interpret the legal framework and assess issues of proportionality and fundamental rights provides a rare and privileged example of the real-life negotiation and impact of the debate around surveillance and rights.

4.1. The legal framework for CCTV in Spain

In 1997, the Spanish Parliament passed an Organic Law (LO 4/1997) to regulate the use of video cameras in public spaces by the Spanish Police Forces, which was completed two years later with a Royal Decree (RD 596/1999) to develop the principles and contents of the Law (Table 1).

The Law regulates video cameras and any sound-recording device, fixed or mobile, operated by a member of a Police Force and used in a public space (open or closed). The devices operated by private security are not covered by this Law, and neither are traffic cameras, cameras protecting Police buildings, the surveillance of sports events, nor the cameras used by the Judicial Police.

Table 1 – Legal regulation of CCTV in Spain.

Regulation	Purpose	Scope
LO 4/1997	To regulate the use of video cameras in public spaces by the Spanish Police Forces	Public
RD 596/1999	To give effect to the regulations of the Organic law	Public
LO 15/1999	On the protection of personal data	Public and private
I 1/2006 (DPA)	On the treatment of personal data linked to surveillance through camera systems or video surveillance	Private

The Law states that “increasingly sophisticated technical means” improve the levels of protection of people’s goods and freedoms, but sees the need to regulate the use of such devices in order to ensure that the defense of public security is in compliance with Constitutional rights and freedoms. Therefore, it establishes a system of *a priori* authorization “inspired by the principle of proportionality, in its double meaning of appropriateness (*idoneidad*) and minimum intervention”. The Law defines “appropriateness” as meaning that “the camera will only be used when deemed adequate, in a specific situation, in order to maintain community safety”. Minimum intervention, on the other hand, “demands that, in each case, the relation between the stated goal and the possible effects of the use of the video camera upon the right to one’s honor, image and intimacy is to be assessed”. Moreover, there must exist a “reasonable risk” for public safety in the case of fixed cameras, and a “specific danger” in the case of mobile ones, in order for the devices to be approved.

The requests for authorization to install CCTV are overseen by regional Commissions of Guarantees chaired by the President of the High Courts of Justice of each Autonomous region. The Law also establishes that all images and sounds recorded will have to be deleted within a maximum of 30 days, and the right of the public to be informed of the existence of fixed cameras and the right to access and cancel the footage.³

The Commissions of Guarantees (CG) are the bodies responsible for the interpretation and implementation of the regulation. They are advisory entities independent of the competent administrative authority in charge of issuing the authorizations, and have among their main functions the drawing up of an *a priori* report within one month of each petition to install cameras in public areas. In the case of mobile cameras, the report is *a posteriori*, and it often only consists of a written acknowledgment). In spite of the “advisory” status of the Commissions, when the report issued is negative or includes limitations to the CCTV systems proposed, it is binding.

³ It was the concerns raised by progressive sections of the Judiciary and opposition parties in Parliament that managed to introduce these guarantees during the debate that led to the passing of the Organic Law in 1997.

⁴ As Webster (2004) describes them: “systems that are located in places where the public have unhindered access and where they are operated, promoted or financed by government agencies”. In Spain, ‘public’ CCTV is always locally funded and operated by the Police Forces.

⁵ In line with other European countries (with the exception of the UK), the Spanish law recognizes the right to privacy in public areas.

Overall, the Spanish legal framework for ‘public’ CCTV⁴ is based on the assumption that CCTV can hinder the public’s right to privacy, intimacy and one’s image⁵ and thus establishes rules to enforce an obligation to justify any attempt to limit such rights on the basis of the need to prevent crime.

4.2. ‘Public’ CCTV in Barcelona and the debate in 2003

In 2001, Barcelona installed its first 2-camera CCTV system, along Carrer Escudellers (one camera on the corner of La Rambla and the other one, ironically, on the corner with Plaça George Orwell) (Map 1). It was supposed to be a pilot project, and those who promoted it insisted (then and now) that CCTV was never meant to become a widespread solution to Barcelona’s crime and incivility problems.⁶ However, the impact of those devices was never evaluated,⁷ and the figures for the whole central area of Barcelona do not show a significant, sustained increase or decrease of illegal or anti-social activity.⁸

Even so, in 2003 the Socialist cabinet submitted a new request to install three more cameras in “difficult” areas: Plaça Reial, Carrer Princesa/Via Laietana and Carrer Princesa/Carrer Montcada (Map 2). The application included the CG’s questionnaire (with information on the technical characteristics of the equipment, square meters to be covered, justification and pictures of the affected areas), as well as two statements by the Security Councillor and the Head of the Local Police.

On 5 February, after studying the documents submitted and discussing the case, the Catalan Control Commission of Video surveillance Devices (created in 1999 and with its own regional legal framework – see Table 1) issued a report denying authorization for one of the suggested devices, and limiting the operation of another one. The ruling was submitted to the Regional Minister of the Interior, who then communicated it to the Barcelona City Council.

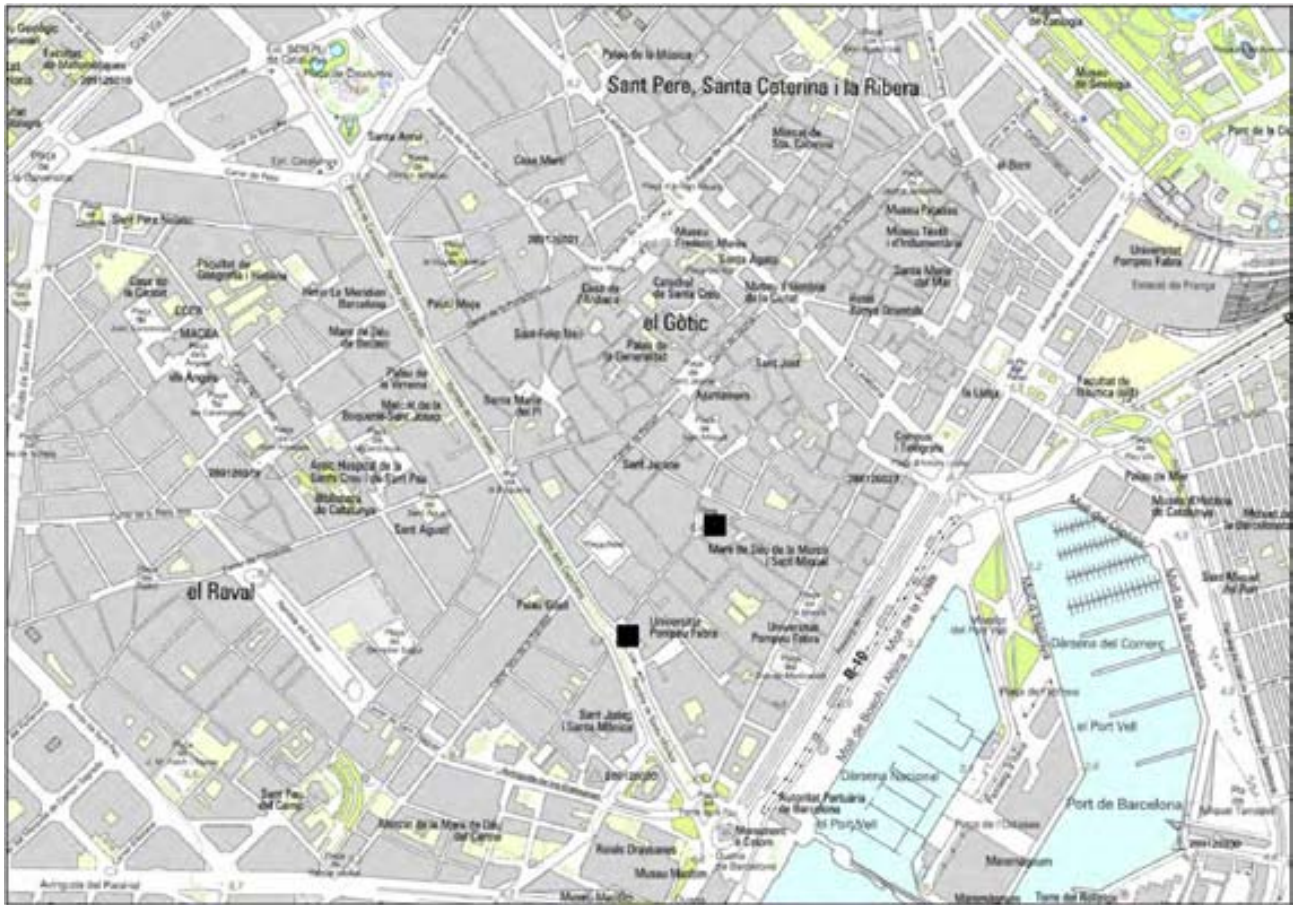
The Commission’s report started by going over its legal attributions, as derived from the Organic Law and Decree. It emphasized, on the one hand, the need to bear in mind basic principles such as proportionality, the relation between the stated goal and the impact on rights, the need for the petitioner

⁶ Interview with Barcelona’s Councilor for Community Safety (April 2010).

⁷ Despite the requests by the Catalan CG, which kept asking for information on the use of footage and data on crime in the area. The city’s police, however, only keeps data at the neighborhood level, and therefore an evaluation of the impact of the cameras where they are located is just impossible, even retroactively.

⁸ According to the data provided by the police in the annual requests to renew each CCTV system. We can’t take these figures as indicative of the impact of CCTV, however, as they do not specify the limits of the area where the data comes from.

Map 1 – Location of Barcelona’s two first “public” CCTV cameras (2001).

to prove the existence of a reasonable risk for public security; on the other, the role of the Commission in putting the goals and characteristics of the proposal in relation to the citizen rights to be affected, and evaluate each proposal on that basis.

Immediately after this, the report cited a sentence by the Constitutional Court from 1998 (37/1998, February 17) in a case where a Basque trade union had lodged an appeal against the police for filming a peaceful picket, which stated that “in order to assess proportionality it is necessary to establish whether the measure to be adopted fulfills the requirements in relation to its suitability (whether the measure is conducive to achieving the stated goals), necessity (whether there exists alternative, less detrimental to rights in order to achieve the stated goal) and proportionality in *sensu stricto* (whether the measure provides a collective gain that is more beneficial than it is detrimental to constitutionally protected rights and goods)”.

In the opinion of the members of the Commission, the areas where the three cameras were to be installed presented different characteristics, which required different evaluations. Even though they recognized the existence of a reasonable risk for community safety and security, they considered that people used the spaces in different ways, and expressing different behaviors, which demanded an individualized assessment of the impact on rights.

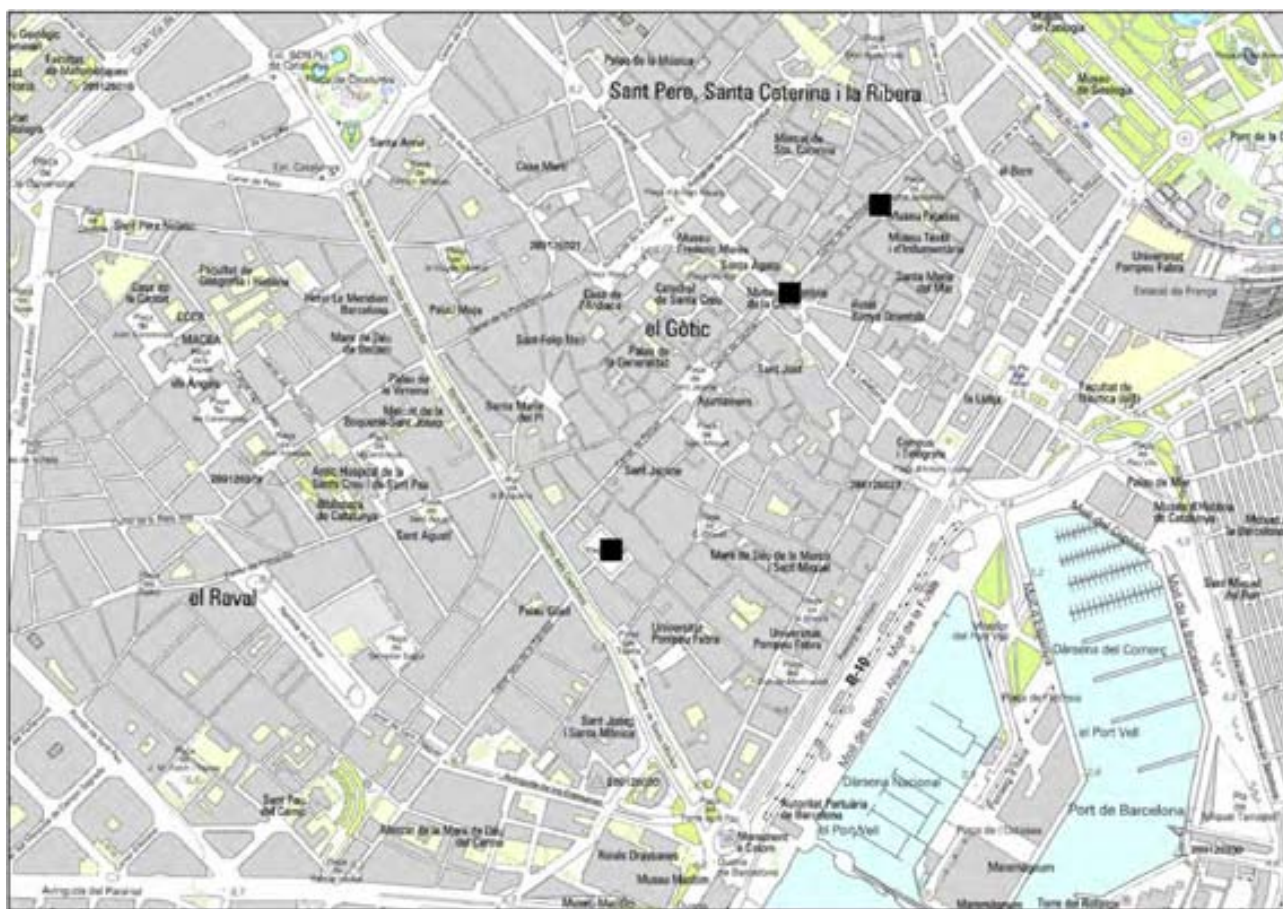
One of the suggested cameras, for instance, was to be installed in a street used by “a high proportion of the

demonstrations that take place in the city”. Another one in a square that is “a symbolic leisure space in the city where, day and night, many citizens adopt behaviors and doings through which they show and express their cultural, sexual, political and even religious preferences or inclinations. The fact that such doings and attitudes are expressed in public spaces does not mean they are not protected by fundamental rights such as the right to demonstrate and to one’s honor, privacy and image, which would be severely affected by video surveillance and the recording of their images.”⁹

“For this reason, taking into account the different results of weighing up the proportionality between the need for the devices [...] and the affected fundamental rights” the Commission decided to authorize the first and second cameras, but making the latter conditional to it “not being used while there are [...] demonstrations”. The third device was rejected altogether.

The difficulty of assessing fundamental rights and how these are affected by surveillance is highlighted by the fact that two of the Commission’s members felt compelled to submit dissenting votes, with diametrically opposed opinions. While one considered the proposal “suitable and pertinent”, specially taking into account the fact that the images were only to be kept for a maximum of 72 h, the cameras were not

⁹ Catalan CG’s archive.

Map 2 – Location of “public” CCTV cameras requested by Barcelona’s Town Hall in 2003.

to record sound and the public would be informed of the location of the cameras through signs; the other considered that the proposal did not prove that video surveillance was being suggested as a last resort solution, and thus showed “a community safety model based on surveillance and permanent control by the police, which in my opinion has to be rejected. Even though it is not the responsibility of the Commission to analyze the community safety model of Barcelona, it is true that every new authorization is giving shape and implementing a security system that does not provide the guarantee of public freedoms that would be desirable.”

This vote also expressed the need to protect privacy in public space, and questioned the deterring, preventive use of CCTV, as well as its impact on “feelings of insecurity”, as talking about feelings, and not facts, represented “a clear violation of people’s fundamental rights”.

On March 26, 2003, six weeks after hearing from the Catalan Commission, the Council’s Legal Services presented an appeal against the decision, arguing that “the reasons put forward to refuse authorization (...) constitute a subjective opinion used by the Control Commission which is outside of the objective and real criteria taken into account both by the Organic Law 4/1997 and the Decree 134/199.”¹⁰ The appeal, however, was dismissed, as the Secretary of Justice ruled that

it was the Commission’s role and responsibility to interpret the Law.

5. Conclusion

As the Barcelona case shows the rationale in justifying CCTV in practice is complex. There are many interests and opposite views when analyzing a concrete case and judicial, administrative or political institutions dealing with authorization and rejection of CCTV cameras in public space must take into consideration collective and individual points of view.

In this regard, a more detailed rationale is needed for legal and political perspectives -one that takes into account this complexity and does not avoid the reality of decision-making processes at the local level. This paper has shown the necessity of putting in tangible terms the abstract concepts developed within the framework of the well-known proportionality principle. Neither moral panics discourse, nor generic security reasons can justify in abstract the policy trends in implementing CCTV without balancing beforehand the opposite points of view in conflict.

In this sense, jurimetrics analyses could help to provide tangible rules to clarify some criteria in order to reduce political decisions without an understandable rationale. As put it by Richard De Mulder et al. (2010) it was the American

¹⁰ CCDVC’s archive.

Lee Loevinger who launched the term 'jurimetrics'. Loevinger contended that knowledge about the law could be obtained by observation, rather than through speculation. 'Jurimetrics promises to cut windows in the house of law, so that those inside can see out, and to cut doors, so that those outside can get in.' Put it simply, jurimetrics contains the following elements: (i) the empirical study of legal phenomena, (ii) with the aid of mathematical models, and (iii) on the basis of methodological individualism (=rationality). That is why more interdisciplinary research should be developed in relation with CCTV authorization and deliberation processes.

José R. Agustina (jragustina@uic.es) *Universitat Internacional de Catalunya (Barcelona) and*

Gemma Galdon Clavell (gemma.galdon@uab.cat) *Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP-UAB).*

REFERENCES

- Agustina José R. Prevención del delito en la empresa: límites ético-jurídicos en la implementación de sistemas de videovigilancia. *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*. 11–10(2009). Available at, <http://criminet.ugr.es/recpc/11/recpc11-10.pdf>; 2009a.
- Agustina José R. Privacidad del trabajador versus prevención del delito en la empresa. Montevideo-Madrid: BdeF-Edisofer; 2009b.
- Agustina José R. Risks in preventing crime by limiting employees' privacy: analysing employers' duties and faculties versus privacy interests in controlling e-mails at the workplace". *International Journal of Private Law* 2010;vol. 3(4).
- Alder G Stoney. Ethical issues in electronic performance monitoring: a consideration of deontological and teleological perspectives. *Journal of Business Ethics* 1998;17:729–43.
- Beck, U. "De la sociedad industrial a la sociedad del riesgo" (trad. Del Río Herrmann)', en *Revista de Occidente*, November, No. 150; 1993.
- Butarelli G. Report to the Council of Europe on protection of personal data with regard to surveillance and guiding principles for the protection of individuals with regard to the collection and processing of data by means of video surveillance; 2000.
- Cerezo Domínguez Ana Isabel, Díez Ripollés José Luis. La videovigilancia en las zonas públicas: su eficacia en la reducción de la delincuencia. In: *Boletín Criminológico*, vol. 121. Instituto Andaluz Interuniversitario de Criminología; 2010.
- Clarke Ronald V. Situational crime prevention. *Crime and Justice*; 1995:91.
- Coudert Fanny. When video cameras watch and screen: privacy implications of pattern recognition technologies. In: Kierkegaard, editor. *Legal discourse in cyberlaw and trade*; 2009.
- Coudert Fanny, Dumortier J. Intelligent video surveillance networks: data protection challenges. In: *Proceedings of the third international conference on availability, reliability and security (ARES'08)*, 4–7 mars 2008. IEEE Computer Society; 2008. p. 975–81.
- De Mulder Richard, van Noortwijk Kees, Combrink-Kuitersin Lia. Jurimetrics please!. In: *A history of legal informatics, lefis series*, vol. 9; 2010. num 5, p. 147–178.
- Eck JE. *Assessing Responses to Problems: An Evaluation Guide for Police Problem-Solvers*. Problem-Oriented Guides for Police Series. Washington, DC: Office of Community Oriented Policing Services, U.S. Department of Justice; 2002.
- Felson Marcus. In: Agustina Jose R, editor. *Foreword in Privacidad del trabajador versus deberes de prevención del delito en la empresa*. Buenos Aires-Montevideo: BdeF-Edisofer; 2009.
- Foucault Michael. *Discipline and punish*; 1979. New York.
- Garland David. *La cultura del control*. Barcelona: Gedisa; 2005 [2001].
- Gill Martin. *The Handbook of security*. New York: Palgrave Macmillan; 2006.
- Gill M, Spriggs A. *Assessing the Impact of CCTV*. Home Office Research Study, Number 292. London: Home Office Research, Development and Statistics Directorate; 2005.
- Gill M, Turbin V. *CCTV and Shop Theft: towards a Realistic Evaluation*. In: Norris C, Armstrong G, Moran J, editors. *Surveillance, Order and Social Control*. Aldershot. UK: Gower; 1998.
- Gill M, Turbin V. Evaluating "realistic evaluation": evidence from a study of CCTV". In: Kate Painter, Nick Tilley, Moran J, editors. *Crime Prevention Studies*, vol. 10. Monsey, New York, U.S.A: Criminal Justice Press; 1999. p. 179–99.
- Gutwirth S. *Privacy and the information age*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers; 2002. 144 p.
- Home Office. *CCTV: Looking Out For You*. London: Home Office; 1994.
- Keval Hina, Sasse Martina Angela. "Not the Usual Suspects": a study of factors reducing the effectiveness of CCTV. *Security Journal*; 2008:1–21.
- Liberty, overlooked: surveillance and personal privacy in modern Britain. Available online at, <http://www.liberty-human-rights.org.uk/issues/3-privacy/pdfs/liberty-privacy-report.pdf>; October 2007.
- Pawson R, Tilley N. *The Handbook of security*. London, UK: Sage; 1997.
- Ratcliffe Jerry. *Video surveillance of public places*. U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, problem-oriented guides for police response guides. In: *Series guide*, vol. 4; 2006.
- Tridimas T. *The General Principles of EU Law*. 2nd ed. Oxford EC Law Library; 2006.
- von Hirsch Andrew. *The ethics of public television surveillance*. In: In von Hirsch A, Garland D, Wakefield A, editors. *Ethical and social perspectives on situational crime prevention*. London: Hart; 2000.
- Webster William. *The diffusion, regulation and governance of closed-circuit television in the UK*. *Surveillance and Society* 2004;2(2/3):230–50.

AAA METAL CENTER CO. INC.

AAA METAL CENTER CO. INC.

4. Conclusions

4.1. La videovigilància més enllà de la talla única

Per tal de respondre a la pregunta que guia aquesta tesi, centrada en la identificació de les variables socials, econòmiques i polítiques que cristal·litzen en l'adopció de la videovigilància com a instrument de les polítiques públiques de seguretat, aquesta recerca partia de dues hipòtesis. Per una banda, que l'estudi empíric del procés de proliferació de la videovigilància a Espanya aporta complexitat i obliga a repensar algunes de les teories que fins ara s'han desplegat per abordar la constel·lació de factors que cristal·litzen en l'adopció de les càmeres de seguretat com a solució urbana, posant sobre la taula la necessitat de generar més recerca i més dades per tal d'anar completant el mapa de variables al que es refereix la pregunta d'investigació que dona origen a aquesta tesi. Per l'altra, que les propostes realitzades fins ara des de diferents disciplines acadèmiques per tal de comprendre el per què de la videovigilància no han aconseguit construir un marc teòric que permeti tancar el cercle analític del per què de les càmeres, i que, per tant, la consideració de nous anàlisis i propostes de sistematització de processos realitzats des d'altres àmbits podria ser un bon full de ruta per al progrés i millora de la capacitat de comprendre certes derives vinculades a la seguretat, la tecnologia i les polítiques urbanes.

Aquest darrer apartat de conclusions se centra, doncs, en la comprovació d'aquestes hipòtesis en base a la contribució analítica plantejada al primer capítol i l'aportació empírica compresa als articles aportats i al Resum global del capítol immediatament precedent, amb l'objectiu de tancar els arguments oberts, donar sentit a l'aposta metodològica i plantejar els camins acadèmics que emergeixen a partir de la mirada que es proposa. Aquestes conclusions, doncs, s'estructuren en base a la identificació de cinc eixos d'anàlisi que emergeixen de la posada en comú del treball de camp amb la reflexió teòrica inicial, i que es plantegen en forma de línies futures de recerca que, si bé no pretenen tancar el debat, sí que es presenten com complements analítics necessaris per a posar les bases d'una millor comprensió del per què de la videovigilància.

Com comentàvem prèviament, malgrat el recent augment de l'atenció acadèmica als temes vinculats amb la vigilància i la videovigilància (Marx 2007), les referències a la manca de treball empíric sobre el tema són abundants (*inter alia* Douillet *et al.* 2009, Lyon 2004, Coleman 2004). Aquests és un dels motius que explica el fet que certs trets del desplegament de la videovigilància recollits per la literatura acadèmica, que en molts casos haurien de considerar-se anàlisis

CONCLUSIONS

específiques d'un context concret, s'hagin acabat convertint pràcticament en models d'interpretació vàlids i aplicables a tot arreu. A *Reclaiming the Streets*, per exemple, Roy Coleman afirma que *'tot i que no totes les àrees urbanes del món estan adoptant les xarxes de videovigilància de la mateixa manera i en el mateix grau que el regne Unit (...) pot afirmar-se que el poderós vernacle que apuntala els circuits tancats de televisió (...) emergeix de i alhora reforça un procés de neoliberalització trans-local articulat per un grup de nous definidors primaris que tenen cada cop més poder i que donen forma al paisatge polític urbà'* (2004: 4). Sense negar la possibilitat que això sigui així, és difícil ignorar que és també innegable que actualment comptem amb molt poques dades empíriques que ens permetin reconstruir el procés a través del qual aquest 'poderós vernacle' o el 'procés de neoliberalització trans-local' va prenent forma i influint de manera determinant sobre el procés de proliferació de les càmeres més enllà del món anglosaxó (amb notables excepcions, com Kanashiro 2008, Samatas 2004, Norris *et al.* 2004 o Sutton i Wilson 2004).

En aquest context, els casos espanyol, català i barceloní son significatiu no només per aportar una experiència encara no incorporada a l'anàlisi sobre la vigilància realitzat pels autors que fins ara han publicat estudis comparatius, com Hempel i Töpfer (2004), Norris *et al.* (2004) o Gras (2002), sinó també per posar sobre la taula dinàmiques que contradiuen, afegeixen complexitat o, com a mínim, obliguen a repensar algunes de les afirmacions realitzades fins avui per aquests mateixos autors. D'entre aquestes afirmacions que es repeteixen a la literatura internacional, constituint una mena de 'talla única' per a la comprensió de la videovigilància, les properes pàgines se centren en cinc aspectes: la linearitat i inexorabilitat del procés de desplegament de les càmeres com a recurs de les polítiques urbanes de seguretat, el protagonisme de l'àmbit estatal en aquest desplegament, l'èmfasi en els factors endògens en la reconstrucció del procés de proliferació de les càmeres, el caràcter aïllat de la videovigilància com a política urbana, i la relació entre la videovigilància i les dinàmiques de privatització de la governança urbana i l'espai públic. Aquestes cinc dinàmiques generals, que han generat un consens implícit en la literatura existent, es plantegen a les properes pàgines des d'una perspectiva crítica, aportant-hi els elements de dissonància identificats en l'estudi del procés d'adopció i extensió de la videovigilància a Espanya, Catalunya i Barcelona (veure Quadre 7). És d'aquesta trobada entre el marc teòric i el treball empíric, que es concreta en la discussió de cinc variables concretes, que parteixen les reflexions que, en forma de línies de recerca futura, tanquen aquest treball.

Quadre 7. Dinàmiques generals relacionades amb la proliferació de les càmeres descrites per la literatura internacional

Font: Elaboració pròpia.

4.1.1. El procés d'expansió dels dispositius de videovigilància: inexorable o més complex?

Per una banda, el cas espanyol obliga a repensar o, com a mínim, a matisar algunes afirmacions realitzades a la literatura en relació a l'existència d'un avenç inexorable de la videovigilància com a solució urbana. Així, quan l'any 2004 Norris *et al.* prologaren un especial de la revista *Surveillance & Society* sobre les polítiques de videovigilància al món, proposaren una etapificació del procés de generalització de les càmeres en quatre fases: la 'difusió privada' (sistemes simples a bancs i comerços, generalment no monitoritzats per ningú), la 'difusió institucional a l'àmbit públic' (arribada a certes infraestructures públiques, sobretot de transport), la 'difusió limitada als espais públics' (petits sistemes finançats per ens locals situats en zones urbanes cèntriques) i, finalment, la 'ubiquïtat' (grans sistemes que cobreixen espais sencers d'una ciutat, integració de sistemes públics i privats i processament automàtic d'imatges en bases de dades) (Norris *et al.* 2004: 119). Seguint aquesta proposta, en el cas espanyol no és difícil concloure que ens trobem a la fase 3 d'aquesta categorització. Tanmateix, el plantejament de Norris *et al.* parteix d'una premissa bàsica: que la difusió de les càmeres és un procés lineal i inexorablement progressiu, i que cadascuna de les fases que s'identifiquen és un pas més vers la inevitable 'ubiquïtat'. En el mateix sentit s'expressava també el 2004 el llavors Comissionat d'informació britànic quan digué témer la possibilitat que la Gran Bretanya, ignorant els riscos que comporta la possibilitat que els governs tinguin accés a massa dades personals de la ciutadania, estigués 'caminant somnàmbula' vers una societat de la vigilància.⁸¹

⁸¹ *The Times*, 'Beware rise of Big Brother state, warns data watchdog', 16/08/2004. Significativament, el comissionat mencionà els casos de l'Europa de l'Est i Espanya com exemples dels riscos d'estats que acumulen informació sobre els ciutadans.

CONCLUSIONS

Aquest determinisme, però, simplifica processos complexos fins a l'extrem de la caricatura, i ignora que malgrat que és evident que existeixen tendències comunes en la proliferació de la videovigilància al món, les contingències locals, els marcs institucionals, els contextos legals i els alineaments polítics són els que acaben donant forma al procés d'implantació de les càmeres com a política pública de seguretat en cada context concret, definint processos de definició del problema i d'implementació que no tenen perquè ser lineals ni estar basats només en la videovigilància com a instrument clau de les polítiques públiques de seguretat (Fussey 2004, Douillet *et al.* 2009, Hier 2010). En el cas d'Espanya, per exemple, trobem un país que inicià la seva relació amb les càmeres a principis dels anys 90 en localitats majoritàriament costaneres i de rendes altes però on actualment és difícil concloure que existeixi una relació rellevant entre l'ull electrònic i els interessos turístics. En el cas català, a més, les quatre capitals de província, totes sota consistori socialista en el moment de l'adopció de les càmeres, les han incorporat al paisatge urbà a diferents velocitats i amb diferents nivells d'entusiasme, tot i que en general més tard que els seus homòlegs europeus (Hempel i Töpfer 2004). Aquesta asincronia pot deure's a la inexistència d'una "retòrica política, pràctica, lideratge operatiu i assistència financera" a nivell estatal que hauria pogut aportar al procés una certa lògica compartida o un calendari comú, com és el cas del Regne Unit durant els anys del New Labour (Webster 2000). O pot ser que l'existència d'un estricte control *a priori* de totes i cadascuna de les càmeres que s'instal·len a l'espai públic, així com el zel mostrat per algunes comissions de control en l'aplicació dels principis d'idoneïtat, proporcionalitat i intervenció mínima sigui la causa principal del desenvolupament tardà i desigual de la videovigilància a Espanya, com sembla confirmar, com a mínim de manera temporal, l'evolució de les sol·licituds a Catalunya després del revés de 2003. La multitud de processos amb un clar component local que contribueixen a donar forma al procés d'adopció de la videovigilància, doncs, és evident i difícil de sistematitzar en una interpretació que pretengui tenir una validesa universal.

En el cas descrit, a més, aquestes contingències locals han tingut i tenen un pes molt superior al que tendeix a descriure la literatura anglosaxona, ja que la inexistència d'una estratègia estatal de promoció i finançament de la videovigilància ha accentuat les diferències regionals i l'adaptació dels patrons d'accés de les càmeres a l'agenda política local, malgrat que el marc legal estatal sigui compartit. Aquesta relació dialèctica entre processos globals i locals i marcs normatius estatals i regionals posa també de relleu que tot i que és possible que les limitacions legals tinguin una certa capacitat d'influir sobre el procés a través del qual la videovigilància es generalitza, com suggereixen alguns autors (Lyon 2001), aquest és un factor que cal posar en relació a altres contingències institucionals i processos polítics, així com a l'emergència d'espais 'grisos' que permeten la circumval·lació de les garanties legals establertes i que, en

conseqüència, poden arribar a compensar l'efecte desincentivador inicial que podria generar l'existència d'un marc legal estricte i garantista –com bé mostra en cas espanyol.

La presumpció de creixement lineal i progressiu i de normalització ignora també altres processos socials que pot desencadenar el desplegament de la videovigilància, així com la possibilitat que la mateixa experiència en primera persona de les possibilitats reals de la mirada remota pugui erigir-se en un element de desmitificació de les expectatives dipositades en les càmeres. El fet que a Espanya la generalització de les càmeres coincideixi amb un descens en les xifres d'acceptació pública de la videovigilància i amb l'augment d'actituds i pràctiques contràries a la difusió de l'ull electrònic, més o menys activistes, obliga doncs a plantejar diferents elements. Per una banda, el paper dels condicionats socio-polítics preexistents; per l'altra, la capacitat mateixa de la videovigilància per performar el context en el que s'articula el relat que justifica la solució tecnològica als problemes de seguretat. És significatiu, doncs, valorar la possibilitat que posa sobre la taula el cas espanyol a través del creixent rebuig a la videovigilància que mostren les dades de les enquestes del CIS (2008, 2009, 2011) i la creixent militància anti-càmeres evident a algunes zones de l'estat: que el procés de proliferació de càmeres pugui veure's interromput, revertit o subvertit per un procés d'ajustament de les expectatives prèvies a les possibilitats reals de la videovigilància, per la creixent consciència de la presència de l'ull electrònic a l'espai públic o per l'activisme de sectors socials compromesos amb la denúncia del panòptic. Aquesta possibilitat, que proposa l'existència d'una possible relació dialèctica entre proliferació i percepció, avui resta inexplorada a nivell acadèmic, malgrat oferir interessants portes d'entrada a l'estudi sobre l'impacte social de les tecnologies de vigilància.

4.1.2. Els *drivers* de la videovigilància: protagonisme local o estatal?

Un segon factor que val la pena destacar en aquest apartat de Conclusions és que el cas espanyol sembla confirmar una tendència que ha pres força durant els últims anys: el creixent protagonisme dels representants polítics locals en la definició de l'agenda política supra-local (Sassen 2006), també la securitària (Raco 2003, Mitchell i Beckett 2008). Així, en el cas espanyol, català i barceloní es confirma que l'aposta per la videovigilància pot adquirir rellevància regional i estatal malgrat prendre forma com a política d'ampli espectre a través de la suma d'iniciatives locals poc connectades entre elles, amb una capacitat de transferència d'experiències limitada i sense comptar amb cap bossa de finançament compartit. De fet, a tot el país s'aprecia una clara absència de jerarquia en el lideratge de la iniciativa d'instal·lar càmeres a carrers i places: no

CONCLUSIONS

només no és l'estat qui la promou, sinó que tampoc les capitals d'autonomia, província o comarca (en el cas català) semblen tenir cap paper rellevant en donar exemple –al contrari.

Tot i que algunes característiques d'aquest procés són específiques del cas espanyol, aquest 'nou localisme' (Goetz i Clarke 1993, Le Galès 1999) entronca clarament amb tendències més generals. És innegable, per exemple, que la globalització ha modificat la forma en que els estats es relacionen amb altres branques i esferes de govern, i ha convertit l'administració política en un camp molt més complex. En el context d'una economia globalitzada, l'exercici del govern ja no s'articula de dalt a baix, sinó en base a una xarxa de relacions interdependents entre diferents nivells de poder, diferents actors i interessos diversos (Crawford 1999, Blanco 2004). En aquest procés, els àmbits regional i local emergeixen com arenes institucionals de primer ordre, i després d'anys de desatenció, l'espai municipal atrau actualment una creixent atenció acadèmica i política. Tal com assenyalen Brenner i Theodore, però, *'gran part de les invocacions contemporànies a l'àmbit local es basen en realitat en arguments que tenen a veure amb transformacions supralocals suposadament incontrolables'* (Brenner i Theodore 2002: v) com la globalització, la financiarització del capital, l'erosió dels estats-nació i la intensificació de la competència interespaial. Una part important de la literatura recent sobre aquest nou localisme, doncs, emfatitza la relació entre el local i el global, sovint per subratllar la necessitat de que les ciutats trobin un espai propi en un món globalitzat (Cochrane 2007), i per emfatitzar el paper de les ciutats en el procés global de reestructuració política i econòmica del post-Fordisme.

La ciutat, per tant, emergeix com l'espai on pren forma el pas de la producció a la financiarització, de la reproducció social a la privatització (Brenner i Theodore 2002, Sassen 1991). Tanmateix, l'acadèmia no sembla posar-se d'acord en si la globalització està provocant el 'buidatge' de l'estat en favor de les dinàmiques global-local, o si, al contrari, els canvis actuals no són més que l'expressió d'una reorganització funcional. Als estudis sobre la vigilància, els autors han tendit a veure l'esfera local com el lloc d'on emergeix un nou 'lideratge neoliberal' (Coleman 2004, Greenberg 2008) i a considerar els circuits tancats de televisió com un element primordial en l'estratègia general de domesticació i control de l'espai públic que ha caracteritzat les polítiques urbanes occidentals durant els darrers 30 anys (Fyfe 1998), alhora, però, que s'emfatitza el rol clau jugat per certes instàncies supra-locales en la justificació i finançament de les càmeres. En tots els casos, doncs, l'àmbit local apareix tractat com el camp de batalla de tensions supra-locales, l'espai on les pressions globals prenen la forma de partenariats publico-privats i imposen una redefinició de les polítiques urbanes en termes economicistes, prioritant una seguretat excloent i reivindicant la

gestió del desordre a través de la vigilància i el control per damunt de l'abordatge de les qüestions socials (Cochrane 2007).

El cas de la videovigilància a Espanya confirma sense cap mena de dubte l'existència d'un procés de descentralització i d'augment de l'autonomia de l'àmbit local (Jones i Stewart 1985, Solesbury 1993, Blanco 2004). Això, però, no és tan conseqüència de la cessió o devolució als ens locals de competències sobre seguretat tradicionalment reservades a l'estat (molts municipis espanyols compten des de fa anys amb forces policials pròpies i regidories de seguretat), sinó de l'apropiació activa per part d'aquests d'un paper de lideratge en la proposta de la videovigilància i la seva adopció com a solució política a problemes de seguretat. En el cas de Catalunya, per exemple, cap dels 72 municipis estudiats ha rebut mai finançament autonòmic o estatal per a la instal·lació de càmeres a l'espai públic, i els empresaris polítics i partidaris de la videovigilància no s'han beneficiat de l'existència d'un discurs legitimador d'aquesta solució a nivell supra-local, tal com ha passat, per exemple, a França i Gran Bretanya (Rochette i Marchandet 1998, Fussey 2004). Ans al contrari: la videovigilància com a eina de lluita contra l'incivisme i la petita delinqüència és un tema que s'ha *construït* al nivell local, a partir de l'apropiació per part de poderosos actors públics i privats locals de la videovigilància com a eina d'intervenció i com a discurs polític.

En aquest procés és rellevant el fet que el treball de camp exposat posi sobre la taula un cas clar de discurs canviant, que s'adapta a les circumstàncies de cada moment i prioritza la consecució de resultats (la instal·lació de càmeres) per sobre de la coherència i la consistència argumental. Així, les càmeres han anat perdent amb el temps la seva vinculació inicial amb el discurs antiterrorista. Com mencionava al capítol anterior, la referència a l'amenaça terrorista només apareix en dos dels casos revisats (Granada i Barcelona), i sempre de manera puntual i poc relacionada amb esdeveniments significatius.⁸² En la gran majoria de casos, tant a Catalunya com a la resta de l'estat, la necessitat de càmeres es justifica a partir de l'existència de conflicte, incivisme, vandalisme, tràfic de drogues a petita escala, consum d'alcohol, soroll, etc. Aquest fet subratlla el procés que descrivíem pel qual les ciutats deixen de limitar-se a ser espais on els processos globals troben eco o les polítiques estatals són executades per exigir poder jugar un rol actiu, fent pressió per tal d'inserir polítiques i vernacles en l'agenda supra-local. En el cas de les polítiques de seguretat, el cas espanyol mostra que la iniciativa d'adoptar la videovigilància com a part de les polítiques públiques d'abordatge dels problemes de desordre urbà té una arrel clarament

---

⁸² En el cas de Granada, l'any 2008 es fa referència a un atemptat terrorista perpetrat dotze anys abans; a Barcelona, la invocació al terror apareix per primera vegada l'any 2003 (abans, doncs, dels atemptats de Madrid).

CONCLUSIONS

local. En el cas català, a les entrevistes realitzades a membres de la CCDVC, l'existència de pressions per a ser més 'permissius' foren mencionades més d'una vegada, i sempre provinents dels ens i actors locals.⁸³ Aquest extrem s'ha pogut comprovar durant el treball de camp, ja que dos dels regidors entrevistats es queixaren de la rigidesa de les normes de la Comissió, i el consistori barceloní arribà a l'extrem, com mencionàvem al capítol anterior, de recórrer judicialment un dels veredictes de la CCDVC.

En el context de les polítiques de seguretat, aquesta capacitat de les autoritats municipals per convertir-se en portaveus de noves iniciatives i deixar enrere un paper basat en la subordinació a les agendes polítiques estatals, però, no és ni nou ni exclusiu del nostre entorn. Irromp clarament a l'escena internacional durant la gestió de Rudolph Giuliani a la ciutat de Nova York, que l'any 1993 es converteix en el primer 'alcalde estrella' gràcies a una campanya centrada en el discurs securitari i l'aposta per la mà dura. La seva proposta, basada en l'aplicació dels principis de la teoria de les finestres trencades (Wilson i Kelling 1982, Kelling i Coles 1996) i la idea que la policia ha d'intervenir no només com a reacció davant la comissió d'un il·lícit, sinó també durant les fases 'prèvies' vinculades al desordre urbà i als comportaments molestos, aconseguí entrar a l'agenda securitària global (Dixon and Maher 2005, Cochrane 2007) precisament pel fet d'articular-se en un moment en el que les ciutats estaven començant a aconseguir un protagonisme renovat en el nou escenari internacional. La finestra d'oportunitat que feu possible aquest procés pot explicar-se de diferents maneres.

Alguns autors, per exemple, s'han centrat en el creixent rol econòmic de les ciutats en un entorn globalitzat, basat en la possibilitat, fins fa poc inèdita, d'extreure valor a partir de la conversió en mercaderia [*commodification*] de l'experiència urbana en sí mateixa (Lefebvre 1996, Zukin 1995, Fox Gotham 2002), que les converteix en agents econòmics de ple dret en un entorn de competència global. De manera similar, altres han basat el seu anàlisi en la comprensió de la ciutat com una 'màquina de creixement' (Molotch 1976), o en el paper clau dels entorns urbans convertits en nodes d'intercanvi i inversió en un sistema econòmic globalitzat (Sassen 2001). Algunes veus han posat l'èmfasi en les possibilitats obertes per a les ciutats en un context de governança multinivell i descentralització que en millora l'autonomia i n'afavoreix la capacitat de desenvolupar una agenda política pròpia (Wolman 1990, Potter 2001, Hooge i Marks 2001), o en la promoció de la 'ciutat emprenedora' que uneix actors públics i privats, locals i supra-locales, i globalitza l'economia política urbana i els beneficis que genera (Bailey *et al.* 1996, Hall i Hubbard 1998). Des

---

⁸³ Entrevista amb membres de la CCDVC (febrer i juny de 2010).

d'una perspectiva més àmplia, tot i que no contradictòria amb aquestes visions, alguns autors han interpretat aquesta emergència de la política local com un camp d'acció política ineludible en el marc de la reestructuració post-Fordista i de 'canvis més generals en la reestructuració econòmica, de les polítiques públiques i de l'estat' (Cochrane 2007: 98).

Independentment de la teorització a la que ens adscriuim, o als motius concrets que expliquin aquest renovat protagonisme municipal en la definició de les polítiques públiques i de l'agenda global, és innegable que les ciutats se situen avui a la vanguardia de molts canvis polítics. En el cas de les polítiques de seguretat i control urbà, és sovint des dels municipis que s'està liderant la definició del camp d'actuació i de les alternatives polítiques possibles, com demostra clarament l'impacte de la proposta de Rudolph Giuliani. De fet, és possible que la capacitat de lideratge i contagi, d'articulació de xarxes pròpies d'intercanvi d'experiències i d'aprenentatge de polítiques [*policy learning*] que s'articula al voltant de les polítiques de seguretat sigui un dels temes que més ha contribuït a la consolidació de l'espai de les grans urbs a l'escenari de la governança global.

El cas espanyol, doncs, mostra clarament que la videovigilància pot emergir com a alternativa política inclús en absència de complicitat amb instàncies supra-locales,. Malgrat que en els casos estudiats fins ara en la literatura internacional el paper de l'àmbit urbà, com a protagonista si no de la iniciativa sí que del filtratge concret de l'aposta per les càmeres, ha tendit a ignorar-se, la indiscutible emergència de la ciutat com un espai de relativa autonomia i amb capacitat de lideratge polític posa sobre la taula la necessitat d'estudiar-ne el seu paper no només com espai físic de recepció de polítiques, sinó com a soci necessari i, sovint, actiu animador del desenvolupament de polítiques de control de l'espai públic.

4.1.3. Entre els factors endògens i els factors exògens: la videovigilància com a exemple de 'policy transfer'

Si l'àmbit municipal és cada cop més actiu en la promoció de polítiques de control dels usos de l'espai públic, de subversió de garanties constitucionals i de construcció local de polítiques d'erosió de la tolerància, i processos com els que visqué Nova York als anys 90 son avui replicats a moltes altres ciutats (Cochrane 2007), el que emergeix de l'anàlisi és un patró de transferència de polítiques en un marc globalitzat (Dolowitz i Marsh 1996, 2000; Stone 1999, 2000; Peck i Theodore 2001). Clarament, la lògica i el calendari de l'extensió de la videovigilància als països del nostre entorn revela l'existència d'un seguit de

CONCLUSIONS

coincidències en el temps, la forma i els argumentaris que no poden ser ignorades, ni atribuïdes de manera simplista al desenvolupament global de millores tecnològiques que han fet que els dispositius de vigilància siguin relativament assequibles i àmpliament disponibles, ja que aquesta disponibilitat, en sí mateixa, es queda curta en l'explicació de l'emergència de la finestra d'oportunitat que col·loca les càmeres de seguretat en el *checklist* imprescindible de les ciutats segures.

Si bé és cert que la proliferació de la videovigilància pública a Espanya posa sobre la taula l'existència d'una sèrie de característiques inequívocament específiques a l'entorn concret (històriques, polítiques i retòriques) i un seguit de clares desviacions de les receptes explicatives proposades des de gran part de les publicacions acadèmiques sobre el tema que cal tenir en compte, els treballs que recentment han abordat el tema de la proliferació de les càmeres de seguretat a Europa (Hempel i Töpfer 2004, Murakami Wood *et al.* 2006, Samatas 2004), Canadà (Lyon 2009), Austràlia (Sutton i Wilson 2004) i Amèrica Llatina (Kanashiro 2008, Bruno *et al.* 2010) revelen un grau de convergència internacional de polítiques que només pot explicar-se per l'existència de patrons de transferència de polítiques que actuen de manera transnacional. Enmig d'aquesta fotografia complexa, de viatges d'anada i tornada, la consolidació de la videovigilància com a ortodòxia política és innegable. Aquest extrem és el que fa crucial la comprensió de les variables polítiques, econòmiques i socials, el context de relacions, el procés polític, les aliances, influències i resultats que fan possible la implementació progressiva de polítiques de control social com la videovigilància a nivell global.

La fotografia emergent, doncs, és una imatge aparentment contradictòria d'especificitat i sincronia. De globalització i localització. S'evidencia, doncs, el que subratlla McCann: que calen estudis empírics que aportin profunditat i matisos teòrics a la comprensió de les formes 'realment existents' de l'economia política local contemporània (2010: 6). A partir d'aquesta perspectiva empírica i concreta, i de la incorporació de les dinàmiques de transferència de polítiques *entre municipis* en un context de globalització i competència urbana, podria aprofundir-se en els factors d'oferta i demanda de solucions i el procés concret que segueix la mobilitat de les polítiques, en els processos a través dels quals les bones i males polítiques es readapten i reconfiguren, s'extirpen de contextos concrets per ésser reinjectades en entorns diferents on, de cop, han d'arrelar en xarxes d'actors, vernacles i dinàmiques noves. Aquesta dinàmica de *disembedding* i *reembedding* de les polítiques, tot i aparèixer mencionada de manera més o menys directa a part de la literatura (Coleman 2004, Douillet *et al.* 2009, Hier 2010), no ha estat encara abordada de manera específica des de l'estudi de la videovigilància, i cal recórrer a la geografia (Peck i Theodore 2001, McCann 2010), els estudis urbans (Raco 2003, Cook 2008) o ciència política

(Nincic i Cusak 1979) per trobar estudis de cas que aportin elements i categories d'anàlisi rellevants per a la comprensió dels processos de proliferació de la videovigilància.

La possibilitat d'enriquiment de l'anàlisi, però, és mútua, ja que, per exemple, les publicacions disponibles fins avui sobre la transferència de polítiques continuen tendint a centrar-se en els intercanvis transatlàntics entre els Estats Units d'Amèrica i la Gran Bretanya, '*facilitats per una llengua comuna, una ideologia compartida i unes relacions polítiques personals fortes*' (Cook 2008: 776), mentre que el cas de la videovigilància a Espanya posa sobre la taula la possibilitat que la globalització estigui facilitant un augment considerable de les dinàmiques d'intercanvi i transferència de polítiques inclús en els casos en que no existeixen ni una llengua, ni una ideologia, ni relacions polítiques compartides entre els pioners i els receptors de les iniciatives que facilitin el procés d'aprenentatge de polítiques [*policy learning*]. Alhora, la possibilitat d'establir relacions de tu a tu entre municipis a nivell global permet que els ens locals no només ignorin l'espai supra-local, sinó que també evitin l'aplicació de limitacions legals de base estatal, emparant-se en la suposada legitimitat o èxit d'experiències alienes.

Aquesta relació de reforç mutu entre l'àmbit local i les dinàmiques globals apunta precisament vers la necessitat d'obtenir més dades sobre els processos concrets a través dels quals les polítiques viatgen d'un espai o àmbit de govern a un altre; d'estudiar quines formes pren l'extracció de polítiques d'un lloc i la seva adaptació a un context polític, econòmic i social i unes relacions diferents (Peck i Theodore 2001); de prestar atenció a la manera com els responsables polítics locals utilitzen les històries d'èxit construïdes a l'entorn de l'adopció de la videovigilància a nivell local per tal de legitimar les seves receptes (Cook 2008), reforçar xarxes preexistents de poder i influència (Crawford 1999) i contribuir a la construcció de la necessitat de l'aposta global per la ciutat ordenada com a preconditioni per a l'èxit econòmic.

En aquest sentit, una hipòtesi de treball plausible seria la consideració de les polítiques d'adopció de la videovigilància com un espai privilegiat de 'ràpida transferència de polítiques' [*fast policy transfer*] (Peck 2002), sobretot a nivell local, ja que, com assenyala Peck, '*tot i que es parla molt de l'aprenentatge local, irònicament aquesta expressió a la pràctica equival a la importació de tècniques pre-preparades d'altres llocs*' (íbid.: 344). La recerca de solucions fàcils i ràpides podria ser especialment rellevant a l'àmbit local, on la proximitat entre l'administració local i els ciutadans sotmet als primers a una exposició pública i una exigència de respostes immediates que cap altre nivell de l'administració no experimenta de manera tan crua. Aquestes pressions, sumades a la manca de recursos i poders propis, converteix els espais del govern de proximitat en candidats ideals a la recerca de solucions pre-preparades. En aquest context, les

CONCLUSIONS

receptes de *policy* que 'estan disponibles sense requerir una gran inversió de temps ni de recursos en el procés de formació de la política, i que no requereixen del desplegament de polítiques 'no testades'' (Cook 2008: 776) es converteixen en una oferta irresistible, sobretot si a més encaixen en un programa global d'aposta per la millora de la competitivitat econòmica i en la visió de la ciutat ordenada que defensen les poderoses oligarquies globals (Crawford 1999).

Si això és així, la situació global emergiria com un contrapès utilitzat des dels espais de governança local per tal de legitimar l'adopció de la videovigilància als espais públics -en el cas de Barcelona, per exemple, això es plasmaria en l'enviament a la Comissió de Garanties l'any 2003, per part del consistori, d'un informe sobre les càmeres de seguretat de Birmingham per tal d'influenciar la seva decisió sobre la càmera de la Plaça Reial, i en el coneixement per part d'actors influents del cicle polític de l'existència d'altres informes internacionals. El *policy transfer*, doncs, permetria escurçar els temps de deliberació i disseny de les polítiques, privilegiant solucions teòricament pre-testades i legitimades pel seu suposat èxit a d'altres ciutats o països 'més avançats' (Samatas 2004).

Finalment, a l'atractiu d'aquest tipus de solucions polítiques ràpides i fàcilment legitimables cal afegir-hi l'element de fascinació que provoca la tecnologia, i el creixent recurs a les solucions tecnològiques [*technological fix*] davant de problemes socials. La fe en les propietats de la tecnologia, i la utilitat dels artefactes tècnics per a ser mostrats com a evidència 'física' de l'acció pública obren pas a la consolidació d'un determinisme tecnològic que justifica l'absència d'avaluació de resultats i la manca de rigor i procés en la presa de decisions (Galdon Clavell i Pybus 2011). El potencial simbòlic de les càmeres per transmetre una imatge de capacitat i acció política emergeix com un dels motors principals, per bé que inconfessat, de la promoció de la videovigilància als espais públics. Les dades exposades reforcen la necessitat d'entendre les càmeres com la punta de l'iceberg d'unes societats i uns sistemes polítics que busquen en les noves tecnologies respostes, certes i solucions, i que prioritzen l'element simbòlic de les polítiques públiques per sobre de l'avaluació rigorosa de l'exercici del poder. Aquesta recerca de l'efecte fàcil i immediat que subratllàvem més amunt (Cook 2008) encaixa també amb la tendència a l'*'acting out'* que descriu Garland (2001), en la que les bones polítiques acaben sotmeses als objectius polítics d'uns actors governamentals preocupats per sobre de tot per mostrar i transmetre capacitat d'acció i resposta, mà dura i control. En l'*'acting out'*, el fracàs de l'Estat per generar confiança i proporcionar seguretat econòmica i física a la població es compensa amb polítiques immediates, visibles i que tenen com a objectiu sectors de la població fàcilment estigmatitzables i amb limitada capacitat de defensa dels seus interessos. El fer política, així, es converteix en un acte de *performance* que minimitza les complexitats i el necessari llarg termini de l'abordatge efectiu dels problemes relacionats amb la inseguretat urbana en

favor de les gratificacions immediates de les alternatives basades en l'expressivitat (Garland 2001: 134).

El cercle de la redundància i inutilitat de l'eficiència i l'eficàcia, doncs, es tanca. Tan se val si redueix la delinqüència o millora la sensació de seguretat: la videovigilància sembla imposar-se perquè és una solució immediata, fàcil d'implementar, susceptible d'aixecar poca oposició i que 'funciona' per tant inclús quan és inútil com a eina de gestió de la inseguretat. El per què de la videovigilància, doncs, no resideix en les necessitats d'una societat espantada, sinó en la finestra d'oportunitat que obren les urgències d'un marc institucional deslegitimant i una societat que busca culpables. La clau de la comprensió de la videovigilància com a recurs d'intervenció en l'espai públic, doncs, és possible que recaigui precisament en els 'serrells' identificats en els capítols 1 i 2: les pràctiques lligades a l'exclusió que, amb diferents denominacions (*social sorting, designing-out* i *profiling*), s'identifiquen des de les diferents disciplines que han abordat el tema de la videovigilància, i la contextualització encara poc explorada de l'ull electrònic com un element més de la constel·lació de mesures que articulen l'agenda securitària local i global.

4.1.4. La càmera de seguretat: fi en sí mateixa o part d'una estratègia més àmplia?

Si acceptem que el protagonisme local en les polítiques urbanes forma part d'un procés més ampli de reestructuració de la governança, obrim també la porta a la conceptualització de l'ull electrònic en dinàmiques polítiques més àmplies relacionades amb la gestió de l'espai públic, la delinqüència i el desordre urbà. Mentre que a la majoria de països del nostre entorn la videovigilància ha estat teoritzada i analitzada com una política en sí mateixa (Coleman 2004, Hier 2010, SCAN 2009), o com la part més visible de l'aposta pel control social a través de les noves tecnologies (Murakami Wood *et al.* 2006), orientada a proporcionar seguretat en un món de riscos globals, en el cas català i barceloní (i tot sembla indicar que també en l'espanyol), el discurs de la videovigilància apareix emmarcat de manera inequívoca en una problemàtica més àmplia i quotidiana: la inseguretat i l'incivisme. Això explica que els espais privilegiats per a la instal·lació de càmeres a Catalunya siguin en molts casos espais d'oci juvenil, i que l'incivisme aparegui de manera creixent en els motius justificadors de la necessitat de videovigilància tant a les sol·licituds de noves instal·lacions com a les renovacions anuals consultades. Addicionalment, com mencionàvem abans, les imatges captades per càmeres de seguretat més difoses pels mitjans són en general escenes d'agressions i mals comportaments -a diferència d'altres països,

CONCLUSIONS

on la càmera s'associa molt més en l'imaginari públic amb la comissió de delictes greus o d'actes terroristes.

Alhora, en el cas català, aquests temes es relacionen, en el discurs públic i mediàtic, amb la immigració, corroborant així l'existència d'una relació entre la sensació d'inseguretat (entesa com una variable significativa en la probabilitat d'apostar per la videovigilància) i els percentatges de població estrangera als municipis que sol·liciten càmeres, tal com evidencien les dades presentades al Capítol anterior (Figura 5). La proliferació dels circuits tancats de televisió, doncs, apareix vinculat a casa nostra amb un augment de la por que és reflex d'una creixent inquietud davant la composició multi-ètnica de la societat catalana, i que alhora es manifesta en la demanda d'una major protecció davant de delinqüència (Rodríguez Borges i Camps 2010). El protagonisme local en la generalització de la videovigilància, doncs, pot ser millor interpretat en el context d'altres polítiques desplegades també des dels àmbits municipals i relacionades amb aquesta voluntat d'abordar la creixent inquietud urbana a partir de polítiques orientades a mostrar mà dura contra la immigració, a qui es responsabilitza de la inseguretat. En base a aquest anàlisi, la demanda d'excloure les persones indocumentades de l'accés als serveis públics, les propostes d'instauració de 'certificats de civisme' per a la renovació de permisos de treball i residència, o la prohibició d'accedir a certs espais amb burca en base a un argumentari centrat en la inseguretat formarien part del mateix discurs que justifica la necessitat de videovigilància, articulant un continuum de demandes securitàries interrelacionades a nivell local.

Un altre element significatiu que posa de rellevància el cas espanyol és el fet que aquestes iniciatives municipals han sigut sovint desautoritzades des d'instàncies polítiques supra-locales, que han insistit en la necessitat de respectar el marc legal i complir el precepte constitucional de no-discriminació.⁸⁴ De la mateixa manera que algunes demandes municipals de càmeres han topat amb la oposició de les Comissions de Garanties, l'agenda securitària local ha estat sovint rebatuda des d'àmbits superiors, revelant una major resistència al discurs securitari i de control social a nivell autonòmic i estatal que als espais de govern més propers a la població.

Així, la importància de la videovigilància *per se*, com a programa i aposta pública d'ampli espectre, capaç d'absorbir quantitats molt significatives de recursos i de guiar polítiques que observem a països com la Gran Bretanya, França o Alemanya, no es reproduïx a Espanya. Al nostre entorn, les càmeres emergeixen com un element de reforç d'iniciatives polítiques locals vinculades a la voluntat de controlar l'espai públic, com el civisme, però sense arribar a tenir entitat i

---

⁸⁴ *El País*, "Corbacho avisa a Vic que es 'ilegal' negar el empadronamiento a los 'sin papeles'", 11/01/2010.

protagonisme suficient (ni material com en el discurs públic) com per esdevenir una política en sí mateixes, com mostra la poca i irregular presència del fenomen en el debat sobre l'espai urbà i la seguretat, l'escassa prioritat del tema en l'agenda política i policial i les xifres totals de dispositius públics de vigilància instal·lats al nostre país, que és probable que no superin els 5.000 dispositius (excloent càmeres perimetrals i de transport públic). Al nostre entorn immediat, doncs, la videovigilància juga més un paper de complement o part integrant d'una agenda securitària local més amplia que barreja preocupacions vinculades a l'ús intensiu de l'espai públic per part dels joves, a la creixent presència pública dels 'consumidors fallits' (Bauman 2000) i a la cristal·lització de les angoixes contemporànies en la figura de l'immigrant.

Per tant, a la comprensió del per què de la videovigilància, a la descripció del creixent rol que juguen els ens locals en la definició de l'agenda política en general, i de la securitària en particular, cal sumar-hi una complementarietat de la videovigilància amb altres polítiques de control de l'espai públic, vinculades a l'augment de la percepció de la inseguretat i l'erosió de la tolerància i el respecte mutu (Bannister i Kearns 2009, Millie 2009), que no apareix descrita de manera tan directa ni explícita en altres casos recollits en la literatura internacional, per bé que és probable que sigui un paradigma que encaixa més en l'experiència de països com el Canadà (Hier 2010) o Austràlia (Sutton i Wilson 2002) que les anàlisis que provenen d'entorns on les càmeres de seguretat tenen un protagonisme i una presència pública molt més destacada.

Adicionalment, aquesta perspectiva, que insereix la videovigilància en processos més amplis de redefinició de la sociabilitat en l'espai públic, la relació amb l'altre i la percepció del que constitueix risc o amenaça, és la que més es beneficiaria d'una exploració profunda de la contribució realitzada des de la criminologia i la sociologia del dret a la comprensió del paper que juga l'ull electrònic en les ciutats i les polítiques urbanes del segle XXI.

4.1.5. La videovigilància com a eina de privatització: realitat o amenaça?

Finalment, com a quart factor dissonant a destacar, el cas proposat també sembla posar en dubte l'impacte directe del gir empresarial en les polítiques urbanes. Com es discutia al primer capítol, molts autors coincideixen en que l'augment de la videovigilància als espais públics forma part d'un procés més ampli de reestructuració urbana i realineament polític (Coleman 2004, Harvey 2006, Cochrane 2007). Aquests parteixen de la premissa que en un món marcat per la competència a nivell global, la idea que l'èxit econòmic és preconditionat per

CONCLUSIONS

a tota la resta es converteix en la base de les polítiques urbanes i articula un nou sentit comú. En aquesta empenta per reestructurar i reformar les ciutats *‘per tal de proporcionar marcs adequats que permetin fer front als reptes actuals, com el desenvolupament urbà sostenible, la creixent competència en una economia global, el reforçament de la cohesió social i la potenciació de la democràcia local’* (Peck i Theodore 2001: ii), la videovigilància contribuiria *‘a una estratègia de transformació sòcio-espacial’* (Coleman 2004: 5) per la qual els interessos comercials i privats imposarien la seva visió d’una ciutat ‘ordenada’ on prosperi la inversió.

Malgrat l’aparent consens acadèmic, però, en el cas espanyol, i sobretot a Catalunya, és difícil establir un vincle directe entre la videovigilància i la competència econòmica global. Per una banda, en base al fet que, com mostràvem al Capítol anterior, tot i que Catalunya començà la seva relació amb les càmeres als anys 90 a quatre municipis costaners de renda alta, actualment la correlació entre videovigilància i turisme, proximitat a zones de platja o pes relatiu de la indústria hotelera no sembla ser robusta. Això suggereix que els circuits tancats de televisió i la sensació de seguretat que se suposa que aquests proporcionen no són vistos com un ‘servei’ que hagi d’oferir-se com a part del paquet de *branding* urbà, que és la lectura que permetria establir una relació de causalitat entre la solució de la videovigilància i el problema de la competitivitat. Per altra banda, tot i que Barcelona és la ciutat catalana que compta amb més càmeres de seguretat, és també el municipi on aquestes cobreixen un menor nombre de metres quadrats de via pública, i, sorprenentment, els quatre municipis on les càmeres havien de cobrir o cobreixen més espai tenen tots menys de 25.000 habitants i és per tant difícil imaginar que tinguin prevista una estratègia de competència a nivell regional o, encara menys, global. Sense voler qüestionar les propostes realitzades en aquest sentit, doncs, el que el treball de camp realitzat sembla posar sobre la taula és la necessitat de fer més complexa la relació entre les càmeres de seguretat i la carrera per la competència econòmica en un entorn globalitzat, i d’estudiar les formes concretes d’entrada i traducció en iniciativa política d’aquestes pressions econòmiques a l’àmbit local.

A més a més, el consens entorn de la relació entre videovigilància i gir empresarial s’ha vinculat sovint a les idees associades a la Nova Gestió Pública i el Govern Empresarial, que emfatitza l’eficàcia, l’eficiència i l’economia en l’àmbit de la gestió pública (Cochrane 2007, Fussey 2007). En el cas espanyol, però, només un dels sistemes de videovigilància pública, el de Màlaga, ha estat avaluat d’una manera rigorosa en els darrers 10 anys, i no per iniciativa de la pròpia administració, sinó de la universitat.⁸⁵ En la resta de casos, l’únic

---

⁸⁵ L’avaluació de polítiques públiques, però, continua essent l’excepció i no la norma al nostre entorn, de manera que potser el que és sorprenent no és que només hi hagi hagut una avaluació independent de la

seguiment es realitza a través de les renovacions anuals, que en el cas de Catalunya requereixen que s'informi de les xifres que demostren tant la necessitat com l'efectivitat de les càmeres davant la delinqüència i el vandalisme. Malgrat això, les dades disponibles són poc detallades i poc fiables, cosa que impossibilita l'avaluació de l'eficiència dels sistemes. Per tant, malgrat que l'eficàcia és un argument que sovint embolcalla el discurs que justifica la videovigilància com a mesura de seguretat urbana, és difícil justificar que una solució com les càmeres formi part, en la pràctica, d'un procés de millora de la racionalització, transparència i responsabilitat de les polítiques públiques que invoquen les teories sobre la gestió urbana.

L'adopció de la videovigilància i la carrera per securitzar la ciutat s'ha entès també, en aquest context, en el marc d'un procés més ampli de reforçament dels partenariats publico-privats i l'emergència dels inversors privats com actors importants en les polítiques urbanes (Cochrane 2007, Crawford 1999). Aquest extrem, però, també és difícil de percebre en el cas de les càmeres públiques estudiades en aquesta recerca. De nou en el cas català, del que més informació disposem, aproximadament el 10% dels formularis revisats inclouen pressupostos de les instal·lacions que se sol·liciten, cosa que permet veure qui es beneficia econòmicament de la decisió d'instal·lar videovigilància. Sorprenentment, en la majoria de casos les empreses responsables dels pressupostos són petits negocis locals centrats normalment en la venda de sistemes d'alarma, la qual cosa demostra una remarcable manca d'especialització en el camp de la videovigilància. En quatre casos, a més, els pressupostos estan signats per enginyers de la localitat. No s'observa, doncs, l'existència d'un negoci organitzat articulat al voltant de les càmeres, ni capacitat per part de les empreses prestatàries per exercir una pressió significativa sobre els representants polítics. Aquest extrem fou confirmat en dues entrevistes: una a un proveïdor de videovigilància de la província de Girona, que mencionà que a Catalunya, en el cas de les càmeres de vigilància, els contractes tendeixen a concedir-se a empreses locals que ja tenen vincles establerts amb l'ajuntament respectiu, i que aquestes s'encarreguen d'organitzar la subcontractació d'un altre proveïdor amb un perfil més adequat;⁸⁶ i una altra al responsable d'una gran multinacional de sistemes tecnològics orientats a la seguretat, que corroborà que la fragmentació del mercat espanyol de la videovigilància el converteix en un espai poc atractiu per a les grans empreses amb capacitat d'exercir pressió política.⁸⁷ Si és cert que existeixen partenariats publico-privats a

---

videovigilància, sinó que aquesta existeixi. Per un estat de la qüestió de l'avaluació de polítiques públiques a Espanya, veure Gomà i Subirats 1998.

⁸⁶ Entrevista amb proveïdor local de càmeres de seguretat, juliol de 2010.

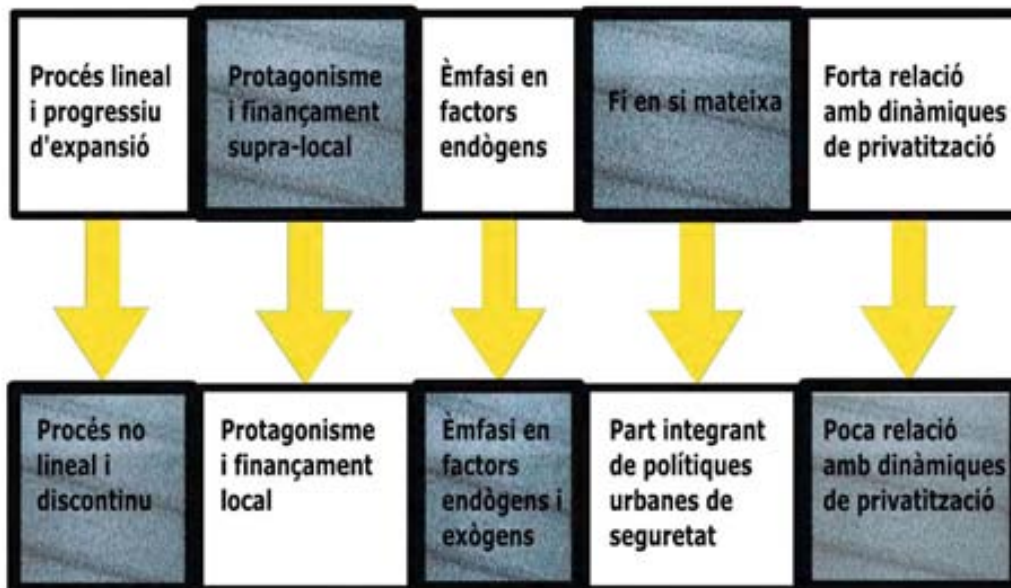
⁸⁷ Entrevista amb responsable de vendes d'una gran empresa de seguretat, juny de 2011.

CONCLUSIONS

nivell local vinculats a les polítiques de seguretat i control de l'espai públic, doncs, no sembla que la videovigilància els reforci de manera significativa ni generi oportunitats de negoci d'un volum suficient com per a justificar una tasca sistemàtica de *lobby* que la literatura descriu en altres casos (Heilmann 2005, Hayes 2009, Graham 2010).

Les variables que intervenen en el procés d'adopció de la videovigilància a Espanya, Catalunya i Barcelona, doncs, aporten, tal com plantejàvem com a hipòtesi de partida, una perspectiva que a cops rebut o qüestiona algunes de les assumpcions proposades a les publicacions sobre aquest tema. Els resultats del treball de camp proposat, doncs, contribueixen a fer més complexa la reconstrucció dels processos polítics i elements de context que intervenen en l'elaboració de les polítiques de seguretat que aposten per la videovigilància, subratllant l'existència de complexes dinàmiques entre l'àmbit local, l'estatal i el global i qüestionant la preeminència de variables que gran part de la literatura assenyalava com a determinants, com la linearitat i inexorabilitat de la proliferació de la videovigilància o l'impacte dels interessos econòmics i dels processos de privatització de l'espai i la gestió urbana (veure Quadre 8).

Quadre 8. Comparació entre dinàmiques identificades per la literatura internacional i els resultats de la observació dels processos espanyols.

Font: Elaboració pròpia.

La observació de la càmera des de la transversalitat evidencia, doncs, el fet que la voluntat de controlar allò que passa a l'espai públic a través de l'ull electrònic compleix múltiples funcions i apunta processos diferents a llocs diferents. Així, les evolucions històriques particulars, els marcs legals, els discursos públics i les dinàmiques polítiques alteren no només la forma concreta que pren la proliferació de càmeres, sinó també com aquestes es postulen com alternativa política. Tanmateix, això no exclou l'evident existència d'un resultat polític compartit i més o menys coordinat: l'adopció generalitzada de la videovigilància com a resposta a la creixent ansietat per la delinqüència, la inseguretat i el desordre en entorns urbans. Aquesta creixent sincronització de polítiques suggereix que la fotografia del *per què* de les càmeres de seguretat requereix una comprensió profunda i interdisciplinària tant dels processos locals com dels patrons de transferència de polítiques, una metodologia que permeti copsar la relació dialèctica entre les variables locals i les pressions globals, i que abordi la construcció de consensos *bottom-up* al voltant de determinades opcions securitàries.

La mirada que emergeix, doncs, sembla empènyer l'anàlisi vers la comprensió de la càmera de seguretat com a pregunta, i no com a resposta, per una banda, i com a solució en busca de problema, per l'altra. Si la videovigilància, doncs, es perfila com una política pública *que no respon a cap política pública* i com una solució que no sembla tenir gaire clar quin problema l'empara i li dona sentit, els calaixos analítics actuals, centrats de forma rígida en la tecnologia, el fet urbà o el dret, es revelen clarament insuficients per a copsar, analitzar i entendre un procés global complex i dinàmic que captura i alhora projecta processos socials, polítics, econòmics i tecnològics d'ampli espectre.

4.2. Nous eixos d'entrada analítics per a la comprensió de la videovigilància: vers una agenda de recerca

El primer Capítol, d'exploració del marc teòric, plantejava quines han estat fins ara les portes d'entrada acadèmiques a la comprensió del fenomen de la videovigilància, posava sobre la taula la problemàtica de la manca de diàleg entre les diferents disciplines que han abordat l'estudi de les càmeres de seguretat, i proposava l'existència de potencial de millora del marc desenvolupat des de l'acadèmia per a l'estudi de la videovigilància a partir de la superació de les barreres disciplinàries de la literatura ja existent. El segon, de Resum Global, pretenia contribuir a superar un dels punts flacs de la literatura acadèmica sobre l'ull electrònic -la manca d'aportacions empíriques- a partir de l'exposició de diferents dels elements que han apuntalat i donat forma al procés de proliferació

CONCLUSIONS

de les càmeres a Espanya, Catalunya i Barcelona, explorant qüestions relatives al marc legal, la percepció social i el desplegament de les càmeres com a política pública local. Aquest apartat de Conclusions, a partir de les aportacions realitzades als Capítols 1 i 2, ha pretès abordar una de les hipòtesis que es llançava al principi: que les propostes realitzades fins ara des de diferents disciplines acadèmiques per tal de comprendre el per què de la videovigilància poden beneficiar-se de la consideració d'anàlisis, eixos d'entrada i propostes de sistematització de processos realitzats des d'altres disciplines o perspectives acadèmiques que fins avui han tingut poc protagonisme en l'estudi del fenomen de l'ull electrònic.

Així, els cinc vectors de complexitat identificats i elaborats a les pàgines immediatament anteriors constitueixen una primera proposta de sistematització i d'exploració de la informació extreta del treball de camp en base, per una banda, al potencial interdisciplinari del marc teòric existent, i, per l'altra, a les possibilitats d'entendre la videovigilància com el resultat d'una sèrie d'interrelacions complexes generades per l'acció pública (Subirats *et al.* 2008) -és a dir, també, com una política pública. Precisament, com ja esmentàvem, una de les mancances de la literatura acadèmica actual sobre la proliferació de les càmeres de seguretat és la no d'incorporació de perspectives centrades en els processos d'adopció, instal·lació i desenvolupament dels dispositius de vigilància en entorns urbans, perspectives aquestes que, a partir de l'estudi de la videovigilància com a *política* (pública o privada) podrien proporcionar un marc d'anàlisi capaç de fer cristal·litzar les diferents línies interpretatives llançades des de les disciplines que fins avui han abordat el cas de la videovigilància. Poques de les aportacions realitzades fins avui, tanmateix, se centren en la investigació concreta d'aquests processos, ni exploren quina és la constel·lació de factors que fa possible que la videovigilància s'imposi com a solució urbana, o com la presència de l'ull electrònic es justifiqui i es normalitzi. Els actors i variables que intervenen en les fases de negociació, decisió i implementació de la videovigilància a l'àmbit local, la comprensió del fenomen com a part integrant d'un sistema de gestió de la seguretat, i les dinàmiques específiques a través de les quals les tendències globals troben eco als espais locals són temes encara poc explorats (amb notables excepcions, com Coleman 2004, Fussey 2004 i Webster 1996, 2004), per bé que el treball de camp presentat mostra clarament com aquestes són variables que afegixen valor a la comprensió del fenomen i que apunten vers factors explicatius rellevants i amb potencial explicatiu.

A més, el diàleg entre les anàlisis i dades extretes de l'experiència espanyola i les que exposen altres autors sobre processos concrets de proliferació de les càmeres a l'espai públic a altres indrets posa sobre la taula un fet que ja hem comentat: que resultats similars -l'adopció generalitzada de la videovigilància com a eina de les polítiques urbanes de seguretat- poden ser resultat

d'articulacions, contextos, dinàmiques i processos diferents i inclús contradictoris. Aquesta combinació d'especificitat (processos endògens que determinen patrons d'adopció) i sincronia (processos exògens que influeixen sobre les narratives i el calendari d'implementació) fa que el relat que acompanya l'adopció de les càmeres hagi d'estar necessàriament marcat per la interrelació de diferents institucions, actors, discursos i marcs reguladors a diferents nivells de governança i en entorns canvians i globals. El fet que la videovigilància mobilitzi discursos diferents (de l'eficàcia policial a l'incivisme, passant pel terrorisme) reforça encara més aquest caràcter versàtil i adaptable de la càmera com a solució urbana, i la seva capacitat per captar narratives i pors globals. El problema, no obstant, és que la 'caixa negra' de la videovigilància sembla amagar precisament la definició del *problema* per al que es presenta com a *solució*. Aquesta inexistent relació entre problemes i solucions, que ja anticipàvem en qüestionar la utilitat de les càmeres com a eina de lluita contra la delinqüència o la inseguretat, és segurament una de les característiques de l'aposta per la videovigilància que mereix una millor comprensió.

Si, com subratlla Lyon (2009), el desplegament de la videovigilància no s'adhereix a una sola lògica o pla general preconcebut, la confluència de tota aquesta sèrie de factors (locals, globals, econòmics, institucionals) pot ser més font de confusió que de lucidesa. Per alguns, el que emergeix de la observació atenta del fenomen de la proliferació de les càmeres és precisament aquesta caixa negra [*black box*] que mencionàvem: intuïm que el dispositiu amaga preguntes i respostes importants, però ens veiem condemnats a estudiar-lo sense obrir-lo, quedant-nos al nivell de les suposicions i les hipòtesis. Aas *et al.* (2009: 8) i Hempel i Töpfer (2004: 1) corroboren aquest extrem, mencionant explícitament la necessitat d'"obrir" el dispositiu, la caixa negra, per tal de desmitificar-lo i comprendre'l.

L'agència que aquestes perspectives atribueixen a la càmera, però, no ha de ser abordada necessària o exclusivament des de l'estudi del dispositiu, que és on posen l'èmfasi els estudis de la vigilància, sinó que pot plantejar-se des de la reconstrucció dels processos polítics que acompanyen l'adopció de la videovigilància, allunyant les interpretacions dels ideals inexistents de deliberació racional (o les expectatives sobre la possibilitat que tals processos existeixin) i adoptant una mirada que parteixi de les eines que aporta, per exemple, l'estudi de les polítiques públiques, com els conceptes de complexitat, el 'Garbage Can Model' o l'"anarquia organitzada" que descriuen Cohen, March i Olsen (1972) i Kingdon (2003). Prendre com a base un enfocament complex i dinàmic que incorpori el màxim de variables possible i tingui en consideració temes vinculats amb factors poc explorats com el temps (Martin 2009), les especificitats històriques, les preocupacions locals, les inseguretats globals i la crisi institucional es fa, doncs, imprescindible si l'objectiu és començar a esbossar

CONCLUSIONS

conclusions a partir de la observació del procés d'adopció de la videovigilància en contextos concrets.

En base a aquestes reflexions, aquesta tesi ha volgut llançar una doble proposta d'aprofundiment de l'anàlisi sobre les variables socials, econòmiques i polítiques que cristal·litzen en l'adopció de la videovigilància com a instrument de les polítiques urbanes de seguretat. Plantejant, per una banda i com s'ha fet als articles que constitueixen el nucli central d'aquesta tesi, la necessitat d'incorporar relats específics i dades empíriques en la comprensió de l'aposta per la videovigilància. I, per l'altra, suggerint nous eixos d'entrada interdisciplinaris que permetin superar les mancances de les mirades existents fins avui i contribuir a la reconstrucció de la constel·lació dels processos i variables que convergeixen de manera concreta en l'adquisició de càmeres. Si a la Introducció rescatàvem el tema de l'exclusió com una de les variables útils per a l'abordatge de la pregunta que obre aquest treball, aquella proposta es completa amb els cinc eixos plantejats i la proposta d'obrir la caixa negra de la videovigilància a partir de la observació i l'estudi de la miríada de factors que cristal·litzen en el procés de d'adopció de les càmeres com a política urbana, i de la comprensió dels processos pels quals es fixen les agendes públiques, es decideix entre diferents alternatives de *policy* i s'implementen les polítiques .

Precisament, l'aposta principal que ha volgut posar sobre la taula aquesta tesi doctoral, seguint la línia que obren autors com els mencionats Coleman (2004), Fussey (2004) i Webster (1996, 2004), és la possibilitat que aquesta mirada centrada en els processos locals, les polítiques urbanes i els conceptes que es manegen des de disciplines com l'estudi de les polítiques públiques pugui contribuir a aportar a la comprensió fins ara fragmentada i sovint poc exhaustiva de la videovigilància una perspectiva que contribueixi a homogeneïtzar variables i a tancar cercles analítics. Perquè si, com dèiem, la videovigilància és més una pregunta que una resposta, una solució sense problema i una política sense política, l'escenari que s'obre obliga tant a la integració del màxim d'elements teòrics i analítics possibles com a la superació dels marcs estàtics i de pretesa aplicació universal que constitueixen la 'talla única'.

BIG BROTHER

**IS WATCHING
YOU**

5. Annexos

5.1. Llistat de municipis sol·licitants de videovigilància

Amposta	Palamós	Viladecans
L'Ametlla del Vallès	Polinyà	Viladecavalls
Banyoles	Ripollet	Vilafranca del
Badalona	Reus	Penedès
Barcelona	Roda de Ter	Vilanova i la Geltrú
Berga	Rupit i Pruit	Vilassar de Mar
Cambrils	Sabadell	
Canovelles	Salou	
Castell-Platja d'Aro	Salt	
Castelldefels	Sallent	
Cerdanyola del Vallès	Sant Adrià del Besòs	
Castelló d'Empúries	Sant Andreu de la	
Cornellà de Llobregat	Barca	
Cunit	Sant Boi de Llobregat	
Esparreguera	Sant Cebrià de	
Figueres	Vallalta	
Flix	Sant Cugat del Vallès	
Gavà	Sant Fruitós de Bages	
Girona	Sant Just Desvern	
L'Hospitalet de	Santa Coloma de	
Llobregat	Gramenet	
Igualada	Sant Joan Despí	
Lleida	Santa Perpètua de	
Llinars del Vallès	Mogoda	
Lloret de Mar	Sant Vicens dels Horts	
Malgrat de Mar	Sitges	
Manresa	Tarragona	
Martorell	Tàrrrega	
El Masnou	Terrassa	
Masquefa	Tordera	
Matadepera	Torredembarra	
Mataró	Tortosa	
Mollet del Vallès	Ulldecona	
Montcada i Reixac	Vacarisses	
Montgat	El Vendrell	
Montornès del Vallès	Vic	

5.2. Llistat d'entrevistes

1. Comissions de control

Contacte realitzat per telèfon o per escrit (maig-juny 2010):

- Cap de premsa de la delegació del govern a Andalusia
- Assessor/a del delegat del govern a l'Aragó
- Vicesecretaria general de la delegació del govern a Astúries
- Oficina de premsa de la delegació del govern a les Illes Balears
- Oficina de premsa de la delegació del govern a les Illes Canàries
- Cap del gabinet tècnic de la delegació del govern a Cantàbria
- Secretaria general de la delegació del govern a Castella-La Manxa
- Oficina de premsa de la delegació del govern a Extremadura
- Secretari/a general de la delegació del govern i de la comissió de garanties de Galícia
- Secretari/a general de la delegació de govern a La Rioja
- Oficina de premsa de la delegació de govern a Madrid
- Oficina de premsa de la delegació del govern a Murcia
- Oficina de premsa de la delegació del govern a Navarra
- Oficina de premsa de la delegació de govern de València
- Presidència del Tribunal Superior de Justícia del País Basc
- Departament d'Interior del País Basc

Entrevistes presencials:

- Membre de la CCDVC, febrer de 2010
- Membre de la CCDVC, abril i juny de 2010
- Secretari general de la Subdelegació del Govern a Burgos i secretari de la Comissió de Videovigilància de Castella i Lleó, juny de 2010
- Membre de l'Agència Basca de Protecció de Dades (AVPD)
- Responsable de videovigilància de l'Agència Espanyola de Protecció de Dades (AEPD), juny 2010

- Responsable de l'APDCAT, abril de 2010.
- Presidenta del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, març de 2010.

2. Municipis catalans amb videovigilància

Contacte telefònic amb el/la responsable de via pública/seguretat

ciutadana/governació dels següents municipis (per ordre alfabètic):

Ampostà, L'Ametlla del Vallès, Banyoles, Badalona, Barcelona, Berga, Cambrils, Canovelles, Castell-Platja d'Aro, Castelldefels, Cerdanyola del Vallès, Castelló d'Empúries, Cornellà de Llobregat, Cunit, Esparreguera, Figueres, Flix, Gavà, Girona, L'Hospitalet de Llobregat, Igualada, Lleida, Llinars del Vallès, Lloret de Mar, Malgrat de Mar, Manresa, Martorell, El Masnou, Masquefa, Matadepera, Mataró, Mollet del Vallès, Montcada i Reixac, Montgat, Montornès del Vallès, Palamós, Polinyà, Ripollet, Reus, Roda de Ter, Rupit i Pruit, Sabadell, Salt, Sallent, Sant Adrià del Besòs, Sant Andreu de la Barca, Sant Boi de Llobregat, Sant Cebrià de Vallalta, Sant Cugat del Vallès, Sant Fruitós de Bages, Sant Just Desvern, Santa Coloma de Gramenet, Sant Joan Despí, Santa Perpètua de Mogoda, Sant Vicens dels Horts, Sitges, Tarragona, Tàrraga, Terrassa, Tordera, Torredembarra, Tortosa, Ulldecona, Vacarisses, El Vendrell, Vic, Viladecans, Viladecavalls, Vilafranca del Penedès, Vilanova i la Geltrú, Vilassar de Mar.

Contacte telefònic amb membre/s de la oposició i la policia local:

Badalona, Banyoles, Cambrils, Canovelles, Castell-Platja d'Aro, Castelldefels, Castelló d'Empúries, Cornellà, Figueres, Gavà, L'Hospitalet de Llobregat, Igualada, Lleida, Lloret de Mar, Masquefa, Mataró, Mollet del Vallès, Montcada i Reixac, Palamós, Polinyà, Sabadell, Salt, Sant Boi de Llobregat, Sant Cebrià de Vallalta, Sant Cugat del Vallès, Sant Fruitós de Bages, Sant Joan Despí, Sant Just Desvern, Santa Coloma de Gramenet, Santa Perpètua de Mogoda, Sitges, Terrassa, Torredembarra, Tortosa, Vic, Viladecans, Vilafranca del Penedès, Vilanova i la Geltrú,

3. El cas de Barcelona

- Entrevista amb la persona responsable del Pla de Civisme l'any, desembre de 2009
- Entrevista amb la persona responsable del Pla per a la promoció del civisme de l'Ajuntament de Barcelona, gener de 2010.

- Entrevista amb la persona responsable de la Regidoria de Seguretat, febrer de 2010.
- Entrevista amb la persona responsable de Serveis de Prevenció, abril de 2010 i juliol 2011.
- Visita i entrevista amb la persona responsable de la sala de control de la videovigilància de Barcelona, maig de 2010 i febrer de 2011.
- Entrevista amb la persona responsable d'un dels partits amb presència al consistori barceloní, contrari a la videovigilància, gener de 2010.
- Entrevista amb la presidenta de la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona, febrer de 2010.
- Entrevista amb el jurista responsable de la redacció de la ordenança cívica de l'Ajuntament de Barcelona, febrer de 2010.

4. Altres

- Entrevista telefònica amb membre de la seu barcelonina del PSC, novembre de 2010.
- Entrevista amb membre del grup municipal de CiU a l'Ajuntament de Barcelona, maig de 2010.
- Entrevista amb proveïdor local de càmeres de seguretat, juliol de 2010.
- Entrevista amb responsable de vendes d'una gran empresa de seguretat, juny de 2011.

5.3. Composició de la CCDVC

Presidència:

- President/a del tribunal Superior de Justícia de Catalunya

Vocalies:

- Un/a representant de la Fiscalia Superior de Catalunya
- Dos vocals i dos vocals suplents de l'Administració General de l'Estat
- Dos vocals i dos vocals suplents de l'Administració de la Generalitat de Catalunya

- Dos vocals i dos suplents de les entitats associatives dels municipis de Catalunya (Federació de Municipis de Catalunya i Associació Catalana de Municipis)

Secretaria:

- Dos secretaris/àries (en representació de l'Administració General de l'Estat i de l'Administració de la Generalitat de Catalunya).

5.4. Qüestionaris d'autorització i renovació de càmeres de videovigilància elaborats per la CCDVC

QÜESTIONARI PER SOL·LICITAR INFORME SOBRE INSTAL·LACIONS FIXES DE VIDEOVIGILÀNCIA A LA COMISSIÓ DE CONTROL DELS DISPOSITIUS DE VIDEOVIGILÀNCIA DE CATALUNYA (CCDVC).

1. Identificació de l'autoritat que sol·licita la instal·lació.

- 1.1.- Autoritat:
- 1.2.- Adreça:
- 1.3.- Telèfon:

2.- Descripció general de l'objecte i finalitat de la instal·lació:

3.- Identificació de l'espai físic que es vol vigilar.

- 3.1.- Municipi:
- 3.2.- Adreça:
- 3.3.- Dimensions de l'espai vigilat:
- 3.4.- Descripció de la naturalesa i usos més habituals de l'espai vigilat:
- 3.5.- Descripció de l'entorn en el qual es troba l'espai vigilat:
- 3.6.- Nombre de persones que transiten diàriament per l'espai vigilat:
- 3.7.- Nombre de vehicles que circulen diàriament per l'espai vigilat:
- 3.8.- Identificació dels equipaments públics i privats situats en l'espai vigilat i el seu entorn més immediat:
- 3.9.- Cal acompanyar a la sol·licitud plànols o croquis de la zona d'escala no superior a 1:1000, i si s'escau també fotografies, en els quals caldrà identificar:
  - 3.9.1.- Els punts en els quals es projecta instal·lar les càmeres.
  - 3.9.2.- El camp de visió cobert per cadascuna de les càmeres.
  - 3.9.3.- Els punts en els quals es projecta instal·lar els rètols d'avís al públic de la presència de càmeres.

4.- Especificacions tècniques de la instal·lació.

- 4.1.- Nombre de càmeres:
- 4.2.- Característiques de les càmeres:
  - 4.2.1.- Marca:
  - 4.2.2.- Model:

- 4.2.3.- CCD analògica o digital:
- 4.2.4.- Dimensió de la matriu:
- 4.2.5.- Distància focal:
- 4.2.6.- Resolució de la imatge:

- 4.3.- Paràmetres de sensibilitat de so dels micròfons:
- 4.4.- Sistema d'accionament dels objectius:
- 4.5.- Paràmetres de mobilitat de les càmeres:
- 4.6.- Sistema d'accionament dels posicionadors:
- 4.7.- Nombre de monitors:
- 4.8.- Característiques dels monitors (videowall):
  - 4.8.1.- Marca:
  - 4.8.2.- Model:
  - 4.8.3.- Resolució de la imatge:

- 4.9.- La instal·lació permet capturar imatges i sons sense gravar-les?:
- 4.10.- La instal·lació permet gravar les imatges d'una sola càmera o simultàniament de diverses?:
- 4.11.- La instal·lació permet la gravació selectiva o contínua i cíclica?:
- 4.12.- La instal·lació fixa el dia i hora de la gravació en el suport original?:
- 4.13.- Tipus de suport de les gravacions:
- 4.14.- Període de conservació de les gravacions:
- 4.15.- Lloc de conservació de les gravacions:
- 4.16.- Sistema previst per fer còpies en cas necessari:

5.- Qualificació de les persones encarregades de l'explotació del sistema de tractament de les imatges i sons.

- 5.1.- Òrgan responsable de les operacions, adreça i telèfon:
- 5.2.- Òrgan responsable de la custòdia de les gravacions, adreça i telèfon:
- 5.3.- Òrgan responsable de fer efectius els drets d'accés i cancel·lació dels interessats, adreça i telèfon:
- 5.4.- Cos funcional, graduació o nivell i qualificació tècnica de les persones encarregades de l'explotació del sistema de tractament de les gravacions:

6.- Període de temps en el qual es pretén efectuar les gravacions.

- 6.1.- Període de temps total durant el qual es projecta mantenir la instal·lació i per al qual es demana l'autorització:
- 6.2.- Franja horària en la qual s'estima el funcionament diari de la instal·lació:

6.3.- Temps diari global estimat de funcionament de la instal·lació captant però sense gravar les imatges i, quan s'escaigui, dels sons:

6.4.- Temps diari global estimat durant el qual s'enregistraran les imatges i, quan s'escaigui, els sons:

7.- Motius que justifiquen la instal·lació projectada.

7.1.- Justificació de la idoneïtat o aptitud de la instal·lació per assolir l'objectiu definit:

7.2.- Justificació de la necessitat de la instal·lació:

7.3.- Valoració de la proporcionalitat de la instal·lació sol·licitada:

QÜESTIONARI PER SOL·LICITAR L'INFORME DE LA COMISSIÓ DE CONTROL DELS DISPOSITIUS DE VIDEOVIGILÀNCIA DE CATALUNYA (CCDVC) RESPECTE DE LA RENOVACIÓ DE L'AUTORITZACIÓ DE LES INSTAL·LACIONS FIXES DE VIDEOVIGILÀNCIA.

1. Identificació de l'autoritat que sol·licita la renovació de la instal·lació.

- 1.1.- Autoritat:
- 1.2.- Adreça:
- 1.3.- Telèfon:
- 1.4.- Adreça de correu electrònic:

2.- Identificació de la instal·lació:

- 2.1.- Denominació de la instal·lació autoritzada:
- 2.2.- Data de l'autorització inicial:

3.- Utilització de la instal·lació en el darrer any.

- 3.1.- Hores o dies que ha estat en funcionament i/o que ha gravat les imatges captades:
- 3.2.- Nombre i tipus d'incidències captades per la instal·lació:
- 3.3.- Actuacions policials, administratives o judicials realitzades com a conseqüència de les incidències captades:

4.- Exercici dels drets d'accés i cancel·lació de les gravacions en el darrer any.

- 4.1.- Nombre de persones que han exercit aquests drets:
- 4.2.- Actuacions realitzades o procediments iniciats com a conseqüència de l'exercici dels esmentats drets:

5.- Motius que justifiquen la renovació.

- 5.1.- Valoració de la idoneïtat de la instal·lació en el darrer any:
(Valorar si ha estat útil per assolir les finalitats a les quals ha de servir)
- 5.2.- Valoració de la necessitat de la instal·lació en el proper any:
(Valorar si es mantenen o s'han agreujat les circumstàncies que van ser tingudes en compte per l'autorització inicial)

L'autoritat que signa aquest qüestionari declara expressament que la instal·lació per la qual se sol·licita la pròrroga és la mateixa que va ser autoritzada, que no s'han modificat els paràmetres tècnics de la instal·lació i que es compleixen totes les condicions amb les quals va ser autoritzada.

**WHAT ARE
YOU
LOOKING AT?**

6. Bibliografia

- Aas, K. F. (2011). "Crimmigrant" bodies and bona fide travelers: Surveillance, citizenship and global governance'. *Theoretical Criminology*, 15 (3). Pgs. 331-346.
- Aas, K. F., Gundhus, H. O., Lomell, H. M. (2009) *Technologies of OnSecurity. The Surveillance of Everyday Life*. Oxon: Routledge-Cavendish.
- Agamben, G. (2005). *State of Exception*. Chicago: University of Chicago Press.
- Agamben, G. (2002). 'Security and terror'. *Theory and Event* 5 (4). Pgs 1-2.
- AEPD (2008). 'Guía de videovigilancia'. Madrid: Agencia Española de Protección de Datos.
(http://www.agpd.es/portalwebAGPD/canaldocumentacion/publicaciones/common/pdfs/guia_videovigilancia.pdf)
- Agustina, J. R., i Galdon Clavell, G. (2011). 'The impact of CCTV on fundamental rights and crime prevention strategies: The case of the Catalan Control Commission of Video Surveillance Devices'. *Computer Law & Security Review*, 27 (2). Pgs. 168-174.
- Alcalde, J. J. (1995). *Los servicios secretos en España*. Madrid: CNT.
- Armitage, R. (2002). 'To CCTV or not to CCTV?: A review of current research into the effectiveness of CCTV systems in reducing crime'. *NACRO Briefing Note*.
- Bailly, A., Jensen-Butler, C. i Leontidou, L. (1996). 'Changing Cities: Restructuring, Marginality and Policies in Urban Europe'. *European Urban and Regional Studies*, 3 (2). Pgs. 161-176.
- Bannister, J. i Kearns, A. (2009). 'Tolerance, respect and civility amid changing cities'. A. Millie (ed.) *Securing respect: behavioural expectations and anti-social behaviour in the UK*. Bristol: Policy Press. Pgs. 171-192.
- Bannister, J., Fyfe, N. I Kearns, A. (2006). 'Respectable or Respectful? (In)civility and the City'. *Urban Studies*, 43 (5-6). Pgs. 919-937.

BIBLIOGRAFIA

- Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Bauman, Z. (1998). *Work, Consumerism and the New Poor*. Buckingham: Open University Press.
- Beck, U. (1996). 'Risk Society and the Provident State'. S. Lash, B. Szerszynski i B. Wynne (eds.) *Risk, Environment and Modernity*. London: Sage.
- Beck, U. (1993). 'De la sociedad industrial a la sociedad de riesgo: cuestiones de supervivencia, estructura social e ilustración ecológica'. *Revista de Occidente*, 150 (novembre). Pgs. 19-40.
- Bentham, J. (2011). *The Panopticon Writings*. London: Verso. (Original publicat l'any 1787).
- Bétin, C., Martinais, E. i Renard, M. C. (2003). 'Sécurité, vidéosurveillance et construction de la deviance: l'exemple du centre-ville de Lyon'. *Déviance et Société*, 27 (1). Pgs. 3-24.
- Bigo, D. (2006). 'Globalized-In-Security: the Field and the Ban-Opticon'. N. Sakai i J. Solomon (eds.) *Translation, Biopolitics, Colonial Difference*. Honk Kong: University of Hong Kong Press. Pgs. 109-156.
- Bijker, W. E., Hughes, T. P. i Pinch, T. J. (1987). *The Social Construction of Technological Systems: New Directions in the Sociology and History of Technology*. Cambridge: The MIT Press.
- Blanco, I. (2004). *Governance urbana i polítiques d'inclusió socio-espacial*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona. Tesi doctoral.
- Bowling, B. (1999). 'The Rise and Fall of New York Murder: Zero Tolerance or Crack's Decline?'. *British Journal of Criminology*, 39 (4). Pgs. 531-554.
- Boyne, R. (2000). 'Post-panopticism'. *Economy & Society*, 29 (2). Pgs. 285-307.
- Brenner, N. i Theodore, N. (2002). *Spaces of Neoliberalism: Urban Restructuring in Western Europe and North America*. Oxford: Blackwell.
- Bruno, F., Kanashiro, M. i Firmino, R. (2010). *Vigilância e Visibilidade. Espaço, Tecnologia e Identificação*. Porto Alegre: Editora Sulina.
- Caldeira, T. P. R. (2000). *City of walls: crime, segregation, and citizenship in Sao Paulo*. Berkeley: University of California Press.

- Cameron, A. Kolodinski, E., May, H. i Williams, N. (2008). 'Measuring the Effects of Video Surveillance on Crime in Los Angeles'. California: School of Policy, Planning and Development/California Research Bureau.
- Camps, V. i Giner, S. (1998). *Manual de civisme*. Barcelona: Ariel.
- Ceyhan, A. (2006). 'Technologie et sécurité: une gouvernance libérale dans un context d'incertitudes'. *Cultures & Conflits*, 64 (hiver). Pgs. 11-32.
- CIS (2008). *Barómetro Febrero 2008*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas. (http://www.cis.es/cis/opencms/-Archivos/Marginales/2740_2759/2754/e275400.html)
- CIS (2009). *Barómetro Septiembre 2009*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas. (http://www.cis.es/cis/opencms/-Archivos/Marginales/2800_2819/2812/es2812.pdf)
- CIS (2011). *Barómetro Mayo 2011*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas. (http://www.cis.es/cis/opencms/-Archivos/Marginales/2880_2899/2888/Es2888.pdf)
- Cerezo Domínguez, A. i Díez Ripollés, J. L. (2010). 'La Videovigilancia en las zonas públicas: su eficacia en la reducción de la delincuencia'. *Boletín criminológico*, 121 (juny-juliol). Pgs. 1-4.
- Clarke, R. (1997). 'Introduction to Dataveillance and Information Privacy, and Definitions of Terms'. (<http://www.rogerclarke.com/DV/Intro.html>)
- Clarke, R. V. (1995). Situational crime prevention. *Crime and Justice*, 19. Pgs. 91-150.
- Cochrane, A. (2007). *Understanding Urban Policy: A Critical Approach*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Cohen, S. (2002). *Folk Devils and Moral Panics*. New York: Routledge (Original publicat l'any 1972).
- Cohen, L. E. i Felson, M. (1979). 'Social change and crime rate trends: a routine activity approach'. *American Sociological Review*, 44. Pgs.588-608.

BIBLIOGRAFIA

- Cohen, M., March, J. i Olsen, J. (1972). 'A Garbage Can Model of Organizational Choice'. *Administrative Science Quarterly*, 17. Pgs. 1-25.
- Coleman, R. (2004). *Reclaiming the Streets: Surveillance, Social Control and the City*. Devon: Willan Publishing.
- Cook, I. R. (2008). 'Mobilising Urban Policies: The Policy Transfer of US Business Improvement Districts to England and Wales'. *Urban Studies*, 45 (4). Pgs. 773-795.
- Cooper, D. (1998). *Governing Out of Order: Space, Law and the Politics of Belonging*: Rivers Oram: London and New York University Press.
- Coudert, F. (2009). 'When video cameras watch and screen: privacy implications of pattern recognition technologies'. Kierkegaard, S. M. (Ed.), *Legal Discourse in Cyberlaw and Trade*. Malta: International Association of IT Lawyers.
- OKCrawford, A. (2006). 'Fixing Broken Promises? Neighbourhood Wardens and Social Capital'. *Urban Studies* 43 (5-6). Pgs. 957-976.
- Crawford, A. (2002). 'The governance of crime and insecurity in an anxious age: the trans-European and the local'. Crawford, A. (ed.), *Crime and Insecurity: The Governance of Safety in Europe*. Devon: Willan Publishing. Pgs. 27-51.
- Crawford, A. (1999). *The Local Governance of Crime: Appeals to Community and Partnerships*. Oxford: Oxford University Press.
- Cortés, J. M. G. (2010). *La ciudad cautiva. Orden y vigilancia en el espacio urbano*. Madrid: Akal.
- Crowe, T. D. (2000). *Crime Prevention Through Environmental Design: Applications of Architectural Design and Space Management Concepts*. Woburn: National Crime Prevention Institute.
- Davis, M. (1992). 'Fortress Los Angeles: The Militarization of Urban Space'. Sorkin, M. (ed.) *Variations on a Theme Park. The New American City and the End of Public Space*. New York: Hill and Wang.
- Davis, M. (2003). *Dead cities and other tales*. New York: the New Press.
- Davis, M. (1992). *City of Quartz. Excavating the Future in Los Angeles*. New York: Vintage Books.

- Deisman, W. (2003). 'CCTV: Literature Review and Bibliography'. Report of the Research and Evaluation Branch of the Community, Contract and Aboriginal Policing Services Directorate. Ottawa: Royal Canadian Mounted Police.
- Díez Ripollés, J. L. i Cerezo Domínguez, A. I. (2009). 'La prevención de la delincuencia callejera mediante videocámaras: Regulación jurídica y eficacia'. *Política criminal*, 4 (7). Pgs. 171-196.
- Ditton, J. (2002). 'Crime and the City: Public Attitudes to CCTV in Glasgow'. *British Journal of Criminology* 40. Pgs 692-709.
- Dixon, D. i Maher, L. (2005). 'Policing, Crime and Public Health. Lessons for Australia from the "New York Miracle"'. *Criminal Justice*, 5 (2). Pgs. 115-143.
- Dixon, J. Levine, M. i McAuley, R. (2003). *Street drinking legislation, CCTV and public space: exploring attitudes towards public order measures*. London: Home Office.
- Dolowitz, D. i Marsh, D. (2000). 'Learning from Abroad: the Role of Policy Transfer in Contemporary Policy-Making'. *Governance*, 13 (1). Pgs. 5–24.
- Dolowitz, D. i Marsh, D. (1996). 'Who Learns What from Whom: a Review of the Policy Transfer Literature'. *Political Studies*, 44. Pgs. 343–357.
- Douillet, A. C., Dumoulin, L. i Germain, S. (2009). 'Un dispositif socio-technique à la loupe: genèse et banalisation de la vidéosurveillance dans trois villes françaises'. *Congrès de la Société Québécoise de la Science Politique*, Ottawa.
- Eick, V. (2006). 'Preventive urban discipline: Rent-a-cops and the neoliberal globalization in Germany'. *Social Justice*, 33 (3). Pgs. 66–84.
- Elden, S. (2003). 'Plague, Panopticon, Police'. *Surveillance & Society*, 1 (3). Pgs. 240-253.
- Felson, M. (1998). *Crime and Everyday Life*. Thousand Oaks: Sage.
- Flint, J. i Nixon, J. (2006). 'Governing Neighbours: Anti-social Behaviour Orders and New Forms of Regulating Conduct in the UK'. *Urban Studies* 43 (5-6). Pgs. 939-955.

BIBLIOGRAFIA

- Forest, D. (1999). 'La videosurveillance dans les lieux publics et ouverts au public: dispositif et application de la loi du 21 janvier 1995'. *Memoire DESS*. Paris: Universite Paris XI.
- Fox Gotham, K. (2002). 'Marketing Mardi Gras: Commodification, Spectacle, and the Political Economy of Tourism in New Orleans'. *Urban Studies* 39 (1). Pgs. 1735-1756.
- Foucault, M. (1975/1995). *Surveiller et punir. Naissance de la prison*. Paris: Gallimard.
- Frevel, B. (2006). 'Urban Safety – Editorial'. *German Policy Studies*, 3 (1). Pgs. 1-18.
- Furedi, F. (2008). 'Fear and Security: A Vulnerability-led Policy Response'. *Social Policy & Administration*, 42 (6). Pgs. 645-661.
- Fussey, P. (2007). 'An interrupted transmission? Processes of CCTV implementation and the impact of human agency'. *Surveillance & Society*, 4 (3). Pgs. 229-256.
- Fussey, P. (2004). 'New Labour and New Surveillance: Theoretical and Political Ramifications of CCTV Implementation in the UK'. *Surveillance & Society*, 2 (2/3). Pgs. 251-269.
- Fyfe, N., Banister, J. i Kearns, A. (2006). 'In(civility) and the City'. *Urban Studies*, 43 (5/6). Pgs. 853-861.
- Fyfe, N. R. (1998). *Images of the street: planning, identity, and control in public space*. London: Routledge.
- Fyfe, N.R. i Bannister, J. (1998). 'The eyes upon the street: closed-circuit television surveillance and the city'. N.R. Fyfe (ed.) *Images of the Street: Representation, Experience and Control in Public Space*. London: Routledge. Pgs. 254-267.
- Fyfe, N.R. i Bannister, J. (1996). 'City watching: closed circuit television surveillance in public spaces'. *Area*, 28. Pgs. 37-46.
- Galdon Clavell, G. (2012). 'Urbanscapes of Injustice and Insecurity'. Hudson, B. i Ugelvik, S. (eds.) *Security and Justice in the 21st Century. Risks, Rights and the Rule of Law*. London: Routledge.

- Galdon Clavell, G., Zuloaga, L. i Romero, A. (2012). 'CCTV in Spain: an empirical account of the deployment of video-surveillance in a Southern-European country'. *Information Polity*, 17(1).
- Galdon Clavell, G. (2011). 'Local surveillance in a global world: Zooming in on the proliferation of CCTV in Catalonia'. *Information Polity*, 16(4). Pgs. 319-338.
- Galdon Clavell, G i Pybus, M. (2011). 'Crisis econòmica y gestión de la inseguridad ciudadana: los mapas de delincuencia'. *Revista Catalana de Seguretat Pública*, 24. Pgs. 79-105.
- Garland, D. (2001). *The culture of control: Crime and social order in contemporary society*. Oxford: Oxford University Press.
- Garland, D. (1993). *Punishment and Modern Society: A Study in Social Theory*. Chicago: University of Chicago Press.
- Gerrard, G. i Thompson, R. (2011). 'Two million cameras in the UK'. *CCTVImage*, 42. Pgs. 9-11.
- Gill, M. (2006). *The Handbook of Security*. New York: Palgrave Macmillan.
- Gill, M., Bryan, J. i Allen, J. (2007). 'Public Perceptions of CCTV in Residential Areas: "It Is Not As Good As We Thought It Would Be'. *International Criminal Justice Review*, 17(4). Pgs. 304-324.
- Gill, M. i Spriggs, A. (2005). 'Assessing the impact of CCTV: Home Office Research Study 292'. *Home Office Research, Development and Statistics Directorate*, 44. London: Home Office.
- Gill, M. i Turbin, V. (1998). 'CCTV and shop theft: towards a realistic evaluation'. Norris, C., Moran, J. i Armstrong (eds.) *Surveillance, Closed Circuit Television and Social Control*. Aldershot: Ashgate. Pgs. 189-206.
- Goetz, E. G. i Clarke, S. E. (1993). *The New Localism: Comparative Urban Politics in a Global Era*. Newburg Park: Sage.
- Gomà, R. i Subirats, J. (1998). *Políticas públicas en España. Contenidos, redes de actores y niveles de gobierno*. Barcelona: Ariel.
- Graham, S. (2012). 'When Life Itself is War: On the Urbanization of Military and Security Doctrine'. *International Journal of Urban and Regional Research*, 36 (1). Pgs. 136-155.

BIBLIOGRAFIA

- Graham, S. (2010). *Cities under siege*. London: Verso.
- Graham, S. (2009). The Urban "Battlespace". *Theory, Culture & Society*, 26(7-8). Pgs. 278-288.
- Graham, S. (2006). 'Homeland Insecurities? Katrina and the Politics of 'Security' in Metropolitan America'. *Space and Culture*, 9 (1). Pgs. 63-67.
- Grandmaison, R. i Tremblay, P. (1995). 'Évaluation des effets de la télé-surveillance sur la criminalité commise dans 13 stations du Métro de Montréal'. *Criminologie*, 30. Pgs. 93-110.
- Gras, M. L. (2002). 'The legal regulation of CCTV in Europe'. *Surveillance & Society*, 2(2/3). Pgs. 216-229.
- Gray, M. (2003). 'Urban Surveillance and Panopticism'. *Surveillance & Society*, 1 (3). Pgs. 314-330.
- Greenberg, M. (2008). *Branding New York. How a City in Crisis was Sold to the World*. New York: Routledge.
- Groombridge, N. (2008). 'Stars of CCTV? How the Home Office wasted millions – a radical Treasury/Audit Commission view'. *Surveillance & Society*, 5 (1). Pgs. 73-80.
- Groombridge, N. i Murji, K. (1994). 'As Easy as AB and CCTV'. *Policing*, (4). Pgs. 283-290.
- Hall, T. i Hubbard, P. (1998). *The Entrepreneurial City: Geographies of Politics, Regime and Representation*. Chichester: Wiley.
- Harvey, D. (2006). *Spaces of Global Capital: Towards a Theory of Uneven Geographical Development*. London: Verso.
- Hayes, B. (2009). 'NeoConOpticon: The EU Security-Industrial Complex'. Amsterdam: TNI/Statewatch.
- Harvey, D. (1989). 'From Managerialism to Entrepreneurialism: the Transformation of Governance in Late Capitalism'. *Geografiska Analer* 71(1). Pgs. 3-17.
- Heilmann, E. (2005). 'Le marché de la vidéosurveillance. Du maintien de l'ordre public à la gestion des (dés)orders privés'. *Informations Sociales*, 126 (agost). Pgs. 68-73.

- Heilmann, E. (2003). 'La vidéosurveillance, une réponse efficace à la criminalité?'. *Criminologie*, 36 (1). Pgs. 89-102.
- Hempel, L. i Töpfer, E. (2009). 'The Surveillance Consensus'. *European Journal of Criminology*, (2). Pgs. 157-177.
- Hempel, L. i Töpfer, E. (2004). 'CCTV in Europe. Urbaneye Final Report'. Berlin: Centre for Technology and Society. (http://kalle.homepage.t-online.de/ue_wp15.pdf)
- Hier, S. P. (2010). *Panoptic Dreams. Streetscape Video Surveillance in Canada*. London: Routledge.
- Hooge, L. i Marks, G. (2001). *Multi-Level Governance and European Integration*. Lanham: Rowman and Littlefield.
- IERMB (2010). 'Enquesta de victimització de Barcelona'. Barcelona: Institut d'Estudis Regionals I Metropolitans de Barcelona.
- Iglesia Chamarro, A. (2007). 'Las comisiones de garantías de la videovigilancia'. *Revista de Derecho Político*, 68. Pgs. 213-246.
- Imrie, R. i Raco, M. (2003). *Urban renaissance? New Labour, community and urban policy*. Bristol: The Policy Press.
- Innes, M. i Fielding, N. (2002). 'From Community To Communicative Policing: Signal crimes And The Problem Of Public Reassurance'. *Sociological Research Online*, 7(2).
- Institut d'Aménagement et d'Urbanisme de la Région Ile-de-France (2004). 'Évaluation de l'impact de la vidéosurveillance sur la sécurisation des transports en commun en Ile-de-France'. Paris: IAURIF.
- Jacobs, J. (1992). *Death and Life of Great American Cities*. New York: Vintage Books. (Original publicat l'any 1961).
- John, P. (1998). *Analysing Public Policy*. London: Continuum.
- Johnstone, C. (2004). 'Crime, disorder and urban renaissance'. C. Johnstone i M.
- Whitehead (Eds.), *New Horizons in British Urban Policy. Perspectives on New Labour's Urban Renaissance*. Aldershot: Ashgate. Pgs. 75-93.
- Jones, G. W. i Stewart, J. D. (1985). *The Case for Local Government*: Allen & Unwin London.

BIBLIOGRAFIA

- Kanashiro, M. M. (2008). 'Surveillance cameras in Brazil: exclusion, mobility regulation and the new meanings of security'. *Surveillance & Society*, 5(3). Pgs. 270-289.
- Kelling, G. L. i Coles, K. M. (1996). *Fixing Broken Windows: Restoring Order and Reducing Crime in our Communities*. New York: Touchstone.
- Keval, H. i Sasse, M. A. (2008). "'Not the Usual Suspects": a study of factors reducing the effectiveness of CCTV'. *Security Journal*, 23(2). Pgs. 134-154.
- Kingdon, J. W. i Thurber, J. A. (2003). *Agendas, Alternatives, and Public Policies*: New York: Longman.
- Koskela, H. (2003). 'Cam Era – the contemporary urban Panopticon'. *Surveillance & Society*, 1 (3). Pgs. 292-313.
- Koskela, H. (2000). 'The gaze without eyes: video-surveillance and the changing nature of urban space'. *Progress in Human Geography*, 24 (2). Pgs. 243-265.
- Lefebvre, H. (1996). *Writings on Cities*. Cambridge: Blackwell.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. Oxford: Blackwell.
- Le Galès, P. (1999). 'Is Political Economy Still Relevant to Study the Culturalization of Cities?'. *European Urban and Regional Studies*, E(4). Pgs. 295-302.
- Leman-Langlois. (2009). 'Public perceptions of camera surveillance'. *A Report on Camera Surveillance in Canada. Part One*. Ottawa: SCAN. Pgs. 41-52.
- Levan, V. (2009). 'Mesurer les effets de la sécurisation des quartiers populaires dits sensibles. Un état des lieux de la littérature anglo-américaine'. *Déviance & Société*, 33 (1). Pgs. 95-113.
- Lianos, M. (2010). 'Periopticon: control beyond freedom and coercion -and two possible advances in the social sciences'. K.D. Haggerty i M. Samatas (eds.) *Surveillance and Democracy*. Oxon: Routledge. Pgs. 69-88.
- Lianos, M. (2003). 'Social control after Foucault'. *Surveillance & Society*, 1 (3). Pgs. 412-430.
- Logan, J. R. i Molotch, H. L. (1987). *Urban Fortunes. The Political Economy of Place*. Berkeley: University of California Press.

- Low, S. (2004). *Behind the Gates. Life, Security and the Pursuit of Happiness in Fortress America*. New York: Routledge.
- Lyon, D. (2009). 'Introduction' *A Report on Camera Surveillance in Canada. Part One*. Ottawa: SCAN.
- Lyon, D. (2007). 'Surveillance, Security, and Social Sorting'. *International Criminal Justice Review* 17(3). Pgs. 161-170.
- Lyon, D. (2004). 'Globalizing Surveillance: Comparative and Sociological Perspectives'. *International Sociology*, 19 (2). Pgs. 135-149.
- Lyon, D. (2003a). *Surveillance after September 11*. Cambridge: Polity Press.
- Lyon, D. (2003b). *Surveillance as social sorting: privacy, risk, and digital discrimination*. London: Routledge.
- Lyon, D. (2001). *Surveillance Society: Monitoring Everyday Life*. Buckingham: Open University Press.
- Lyon, D. (1994). *The Electronic Eye. The Rise of Surveillance Society*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- MacLeod, G. i Johnstone, C. (2012). 'Stretching Urban Renaissance. Privatizing Space, Civilising Place'. *International Journal of Urban and Regional Research*, 36(1). Pgs. 1-28.
- Marien, M. W. (2002). *Photography. A Cultural History*. London: Laurence King Publishing.
- Martin, A. K. (2011). *Envisioning Technology through Discourse: A case study of biometrics in the National Identity Scheme in the United Kingdom*. London: London School of Economics and Political Science. Tesi doctoral.
- Martin, A. K., van Brakel, R. E. i Bernhard, D. J. (2009). 'Understanding resistance to digital surveillance: Towards a multi-disciplinary, multi-actor framework'. *Surveillance & Society*, 6(3). Pgs. 213-232.
- Martinals, E. i Béтин, C. (2004). 'Social Aspects of CCTV in France: the case of the city centre of Lyons'. *Surveillance & Society*, 2(2/3). Pgs. 361-375.
- Marx, G. T. (2007). 'Desperately seeking surveillance studies: players in search of a field'. *Contemporary sociology* 36(2). Pgs. 125-130.

BIBLIOGRAFIA

- Marx, G. T. (1988). *Undercover: Police Surveillance in America*. Los Angeles: The Twentieth Century Fund.
- Marx, G. T. (1985) 'I'll be Watching You: Reflections on the New Surveillance'. *Dissent*, Hivern. Pgs. 26-34.
- Matchett, A. R. (2003). *CCTV for Security Professionals*. Burlington: Butterworth-Heinemann.
- Mathiesen, T. (1997). 'The Viewer Society: Michel Foucault's Panopticon Revisited'. *Theoretical Criminology* 1(2). Pgs. 215-234.
- Matthews, R. i Young, J. (2003). *New Politics of Crime and Punishment*. Devon: Willan Publishing.
- Mazerolle, L., Hurley, D. i Chamlin, M. (2002). 'Social behavior in public space: An analysis of behavioral adaptations to CCTV'. *Security Journal*, 15(3). Pgs. 59-75.
- McCahill, M. i Norris, C. (2002a). 'CCTV in Britain. Urbaneye Working Paper no. 3'. Berlin: Centre for technology and Society, Technical University of Berlin.
- McCahill, M. i Norris, C. (2002b). 'CCTV in London. Urbaneye Working Paper no. 6'. Berlin: Centre for technology and Society, Technical University of Berlin.
- McCahill, M. (1998). 'Beyond Foucault: towards a contemporary theory of surveillance'. C. Norris, Moran, J. i G. Armstrong (eds.) *Surveillance, Closed Circuit Television and Social Control*. Aldershot: Ashgate. Pgs. 41-65.
- McCann, E. (2010). 'Urban Policy Mobilities and Global Circuits of Knowledge: Toward a Research Agenda'. *Annals of the Association of American Geographers*, 101(1). Pgs. 107-130.
- Miller, J. (2006). 'Methodology for an Evaluation of CCTV in Malaga'. Paper presentat a *III Congreso de la Sociedad Española de Criminología*. Madrid, 5-7 d'abril.
- Millie, A. (2009). *Anti-social behaviour*. Maidenhead: Open University Press.
- Mitchell, D. (2003). *The Right to the City. Social Justice and the Fight for Public Space*. New York: Guilford Press.

- Mitchell, K. i Beckett, K. (2008). 'Securing the Global City: Crime, Consulting, Risk, and Ratings in the Production of Urban Space'. *Indiana Journal of Global Legal Studies*, 15(1). Pgs. 75-100.
- Molotch, H. (1976). 'The City as a Growth Machine: Toward a Political Economy of Place'. *The American Journal of Sociology*, 82 (2). Pgs. 309-332.
- Monahan, T. (2010). *Surveillance in the Time of Insecurity*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Mooney, J. i Young, J. (2006). 'The decline in crime and the rise of anti-social behaviour'. *Probation Journal*, 53(4). Pgs. 397-407.
- Murakami Wood, D., Ball, K., Lyon, D., Norris, C. i Raab, C. (2006). 'A Report on the Surveillance Society for the Information Commissioner by the Surveillance Studies Network'. (http://www.ico.gov.uk/upload/documents/library/data_protection/practical_application/surveillance_society_full_report_2006.pdfhttp://www.ico.gov.uk/upload/documents/library/data_protection/practical_application/surveillance_society_full_report_2006.pdf)
- Murakami Wood, D. i J. Coaffee (2006). 'Security is Coming Home: Rethinking Scale and Constructing Resilience in the Global Urban Response to Terrorist Risk'. *International Relations* 20(4). Pgs. 503-517.
- Newman, O. (1996). *Creating Defensible Space*. Washington: U.S. Department of Housing and Urban Development.
- Nincic, M. i Cusak, T. R. (1979). 'The Political Economy of US Military Spending'. *Journal of Peace research*, 16. Pgs. 101-115.
- Norris, C., McCahill, M. i Wood, D. (2004). 'The Growth of CCTV: a global perspective on the international diffusion of video surveillance in publicly accessible space'. *Surveillance & Society*, 2(2/3). Pgs. 110-135.
- Norris, C. (2003). 'From personal to digital. CCTV, the Panopticon, and the technological mediation of suspicion and social control'. Lyon, D. (ed.) *Surveillance as social sorting: privacy, risk, and digital discrimination*. London: Routledge. Pgs. 249-281.
- Norris, C. i Armstrong, G. (1999). *The Maximum Surveillance Society: The Rise of CCTV*. Oxford: Berg.

BIBLIOGRAFIA

- Norris, C. i Armstrong, G. (1998). 'Introduction: power and vision'. C. Norris, J. Moran i G. Armstrong (eds.) *Surveillance, Closed Circuit Television and Social Control*. Aldershot: Ashgate. Pgs. 3-18.
- Orwell, G. (1961). *1984*. New York: Signet Classic. (Original publicat l'any 1954).
- OSI (2009). *Ethnic Profiling in the European Union: Pervasive, Ineffective, and Discriminatory*. New York: Open Society Institute.
- Ouziel, P. (2009). 'The Spanish Identity Card. Historical Legacies and Contemporary Surveillance'. MA Thesis in Political Science at the University of Victoria.
- Peck, J. (2002). 'Political Economies of Scale: Fast Policy, Interscalar Relations and Neoliberal Workfare'. *Economic Geography*, 78(3). Pgs. 331-360.
- Peck, J. i Theodore, N. (2001). 'Exporting workfare/importing welfare-to-work: exploring the politics of Third Way policy transfer'. *Political Geography*, 20(4). Pgs. 427-460.
- Phillips, D. i Ochs, K. (2004). *Educational Policy Borrowing: Historical Perspectives*. Oxford: Symposium Books.
- Phillips, C. (1999). 'A review of CCTV evaluations: crime reduction effects and attitudes towards its use'. *Crime Prevention Studies*, 10. Pgs. 123-155.
- Poster, M. (1990). *The Mode of Information*. Cambridge: Polity
- Potter, J. G. (2001). *Devolution and Globalisation: Implications for Local Decision-Makers*. Paris: OCDE.
- Pressman, J. L. i Wildavsky, A. (1984). *Implementation. How Great Expectations in Washington are Dashed in Oakland...*. Berkeley: University of California Press. (Original publicat l'any 1973).
- Racco, M. (2003). 'Remaking Place and Securitising Space: Urban Regeneration and the Strategies, Tactics and Practices of Policing in the UK'. *Urban Studies*, 40(9). Pgs. 1869-1887.
- Raco, M. (2002) 'Risk, Fear and Control: Deconstructing the Discourses of New Labour's Economic Policy'. *Space & Polity*, 6, (1). Pgs. 25-47.
- Ratcliffe, J. (2006). *Video surveillance of public places*. Washington: U.S. Department of Justice.

- Reeve, A. (1996). 'The private realm of the managed town centre'. *Urban Design International* 1(1). Pgs. 61-80.
- Remy, J. i Voyé, L. (1981). *Ville, ordre et violence. Formes spatiales et transaction sociale*. Paris: Presses Universitaires France.
- Roberts, L. (2004). 'History of Video Surveillance and CCTV'. *WE C U Surveillance* (<http://www.wecusurveillance.com/cctvhistory><http://www.wecusurveillance.com/cctvhistory>).
- Rochette, B. i Marchandet, E. (1998). 'Vidéosurveillance et télésurveillance, médiations techniques et médiations politiques'. M. Ansidiei, D. Dubois, D. Felury i B. Munier (Eds.), *Les risques urbains. Acteurs, systèmes de prevention*. Paris: Anthropos. Pgs. 185-206.
- Rodríguez Borges, R. i Camps, V. (2010). *El Discurso del Miedo*. Madrid: Plaza y Valdés.
- Samatas, M. (2004). *Surveillance in Greece. From Anti-Communist to Consumer Surveillance*. New York: Pella.
- Sassen, S. (2006) *Cities in a World Economy*. California: Pine Forge Press. (Original publicat el 1994).
- Sassen, S. (2001). *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton: Princeton University Press.
- Sassen, S. (1991). *The Global City*. Princeton: Princeton University Press.
- SCAN (2009). *A Report on Camera Surveillance in Canada. Part one*. Ottawa: SCAN.
- Schneier, B. (2010). 'Security and Function Creep'. *Security & Privacy*, 8 (1). Pg. 88.
- Sennett, R. (2004). *Respect: The formation of character in an age of inequality*. London: Penguin.
- Sennett, R. (1992). *The Fall of Public Man*. New York: Norton. (Original publicat el 1974).
- Short, E. i Ditton, J. (1995). 'Does CCTV affect crime?'. *CCTV Today*, 2(2). Pgs. 10-12.

BIBLIOGRAFIA

- Siebel, W. i Wehrheim, J. (2006). 'Security and the urban public sphere'. *German Policy Studies*, 3 (1). Pgs. 19-46.
- Smith, N. (2002). 'New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Glocal Urban Strategy'. *Antipode*, 34 (3). Pgs. 427-450.
- Smith, N. (1996). *The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City*. New York: Routledge.
- Soja, E. (1996). *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Spaces*. Cambridge: Blackwell.
- Solesbury, W. (1993). 'Reframing urban policy'. *Policy and politics*, 21(1). Pgs. 31-38.
- Sorkin, M. (1992) *Variations on a Theme Park. The New American City and the End of Public Space*. New York: Hill and Wang.
- Stone, D. (2000). 'Learning Lessons, Policy Transfer and the International Diffusion of Policy Ideas'. Working paper. Centre for the Study of Globalisation and Regionalisation. University of Warwick.
- Stone, D. (1999). 'Learning Lessons and Transferring Policy Across Time, Space and Disciplines'. *Politics*, 19 (1). Pgs. 51-59.
- Stumpf, J. (2006). 'The crimmigration crisis: immigrants, crime, and sovereign power'. *American University Law Review*, 56 (2). Pgs. 368-419.
- Subirats, J., Knoepfel, P., Larrue, C. i Varonne, F. (2008). *Análisis y gestión de políticas públicas*. Barcelona: Ariel.
- Sutton, A. i Wilson, D. (2002). 'Open-street CCTV in Australia: the politics of resistance and expansion'. *Surveillance & Society*, 2(2/3). Pgs. 310-322.
- Tilley, N. (1993) 'Understanding car parks, crime and CCTV: evaluation lessons from safer cities'. *Crime Prevention Unit Paper 42*. London: Home Office.
- Von Hirsch, A. (2000). 'The Ethics of Public Television Surveillance'. Von Hirsch, D. Garland, D. i Wakefield, A. (ed.) *Ethical and Social Perspectives on Situational Crime Prevention*. Oxford: Hart Publishing.
- Wacquant, L. J. D. (2009). *Punishing the poor: the neoliberal government of social insecurity*. Michigan: Duke University Press.

- Walby, K. (2006). 'Little England? The rise of open-street closed-circuit television surveillance in Canada'. *Surveillance & Society*, 4(1/2). Pgs. 29-51.
- Webb, B. i Laycock, G. (1992). *Reducing crime on the London underground: An evaluation of three pilot projects*. London: Home Office.
- Webster, W. R. (2009). 'CCTV policy in the UK: Reconsidering the evidence base'. *Surveillance and Society*, 6 (1). Pgs. 10-22.
- Webster, W. R. (2004). The diffusion, regulation and governance of closed-circuit television in the UK. *Surveillance & Society*, 2(2/3). Pgs. 230-250.
- Webster, C. (2000). 'Relegitimizing the democratic polity: The closed circuit revolution in the UK'. J. Hoff, I. Horrocks i P. Tops (Eds.), *Democratic governance and new technology*. London: Routledge.
- Webster, C. (1996). 'Closed circuit television and governance: The eve of a surveillance age'. *Information Infrastructure and Policy*, 5. Pgs. 253-264.
- Welsh, B. C. i Farrington, D. P. (2003). 'Effects of Closed-Circuit Television on Crime'. *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 587(1). Pgs. 110-135.
- Welsh, B. C. i Farrington, D. P. (2002). 'Crime Prevention Effects of Closed Circuit Television: A Systematic Review'. *Home Office Research Study no. 252*. London: Home Office.
- Whitson, J., Doyle, A. i Walby, K. (2009). 'Camera surveillance in Canada'. A *Report on Camera Surveillance in Canada. Part One*. Ottawa: SCAN.
- Williams, C. A. (2003). 'Police surveillance and the emergence of CCTV in the 1960s'. M. Gill (ed.) *CCTV*. Leicester: Perpetuity Press.
- Williamson, D. i McLafferty, S. (2000). 'The effects of CCTV on crime in public housing: An application of GIS and spatial statistics'. American Society of Criminology meeting, San Francisco, 15-19 de novembre.
- Wilson, J. Q. i Kelling, G.L. (1982). 'Broken windows: The police and neighborhood safety'. *Atlantic Monthly*, 249. Pgs. 29-38.
- Wolman, H. (1990). 'Decentralization: what it is and why we should care'. R. J. Bennett (Ed.), *Decentralization, Local Governments, and Markets*. Oxford: Oxford University Press. Pgs. 29-42.

BIBLIOGRAFIA

- Yar, M. (2003). 'Panoptic Power and the Pathologisation of Vision: Critical Reflections on the Foucauldian Thesis'. *Surveillance & Society*, 1 (3). Pgs. 254-271.
- Yesil, B. (2006). 'Watching ourselves: Video surveillance, urban space, and self responsabilization'. *Cultural Studies*, . Pgs. 400–416.
- Young, J. i Matthews, R. (2003). 'New Labour, crime control and social exclusion'. R. Matthews i J. Young (eds.) *The New Politics of Crime and Punishment*. Cullompton: Willan Publishing.
- Zedner, L. (2010). 'Security, the state, and the citizen: the changing architecture of crime control'. *New Criminal Law Review*, 13 (2). Pgs. 379-403.
- Zukin, S. (1995). *The cultures of cities*. Cambridge: Wiley-Blackwell.

